

Lilia Govorcean, Maria Popa, Elena Burla

L
R

9

IMBA
OMÂNĂ

УДК 811.135.1(075.3)

Г 57

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 20.03.2017 р. № 417)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Експерти, які здійснили експертизу підручника під час проведення конкурсного відбору проектів підручників для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів і дійшли висновку про доцільність надання підручнику грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»:

Ротару Людмила Миколаївна – методист румунської мови та літератури РМК управління освіти, молоді та спорту Новоселицької районної державної адміністрації Чернівецької області, вчитель-методист;

Шапка Марина Георгіївна – вчитель румунської мови та літератури, заступник директора школи з навчально-виховної роботи Йорданештської ЗНЗ I-III ступенів Глибочоцького району Чернівецької області, вчитель-методист;

Дацьо Тарас Омелянович – старший викладач кафедри класичної та румунської філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Говорнян Л.

Г 57 Румунська мова: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. румунською мовою / Л. Говорнян, М. Попа, О. Бурла. – Львів : Світ, 2017. – 248 с.

ISBN 978-966-914-046-3

Підручник призначений для учнів 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів з румунською мовою навчання. Підручник відповідає вимогам «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» та навчальній програмі з «Румунської мови» для учнів 5-9 класів. Принцип подачі навчального матеріалу традиційний – у вигляді параграфів, які об'єднують різні аспекти його вивчення – теоретичний, практичний та пошуково-творчий. Дидактичний матеріал орієнтується на роботу у парах, групах. Практичні завдання та частково теоретичний матеріал, поглиблює та доповнює знання учнів як із функціональної, так з практичної стилістики та культури мови. Запропоновані вправи спрямовані на формування мовних, мовленнєвих, інтелектуальних і творчих умінь дев'ятикласників. Підручник враховує вікові, психологічні особливості учнів 9-го класу.

УДК 811.135.1(075.3)

ISBN 978-966-914-046-3

© Говорнян Л.С., Попа М.К., Бурла О.К., 2017

© Видавництво «Світ», 2017

Dragi copii!

Vă punem la dispoziție un manual care vă este prieten și vă va conduce în lumea minunată a cărții. Cu străduința voastră personală veți reuși să pătrundeți treptat în universul miraculos al cuvântului rostit și scris. Veți face cunoștință cu moduri diferite de exprimare a gândurilor și sentimentelor, veți descoperi, că orice act de vorbire este o structură complexă, ale cărei elemente componente se intercondiționează și se completează unele pe altele, veți cunoaște logica limbii ca mijloc de comunicare, vă veți deprinde să folosiți limba română corect și conștient.

La baza studiului materialului expus, a însușirii noțiunilor gramaticale, stă principiul concentric, conform căruia veți relua, pe un plan superior, noțiuni învățate anterior. Pentru a acoperi obiectivele și competențele programei veți rezolva exerciții de tip analitic (de recunoaștere, de grupare, de motivare, de descriere, de diferențiere) și de tip sintetic (de modificare, de completare, de exemplificare, de construcție). Veți evidenția aspecte ținând de ortografie, de punctuație și de ortoepie. Cu scopul formării competențelor de comunicare veți recepta sau veți produce diverse mesaje (orale sau scrise).

Manualul este structurat în trei capitole:

1. ***Lexic*** (se actualizează unele noțiuni cunoscute de voi din clasele anterioare și vă familiarizează cu noțiuni noi din lexic);
2. ***Sintaxă*** (sintaxa propoziției și sintaxa frazei);
3. ***Comunicare și scriere*** (vă oferă posibilitatea de a aprofunda cunoștințele despre noțiunile de comunicare, conversație, text, stiluri funcționale ale limbii și tipuri și mijloace de comunicare, cât și redactarea amănunțită, concisă sau selectivă a diverselor texte).

Prin studiul limbii, al gramaticii, vă veți fundamenta științific exprimarea corectă, normele limbii devenind modele de urmat. Ținta finală a studiului limbii române în școală este de a vă forma ca buni utilizatori, vorbitori de limbă română, folosind-o atât ca mijloc de comunicare, cât și ca modalitate de cunoaștere. Omul, cu cât cunoaște mai multe limbi, poate comunica mai ușor cu oameni aparținând unor culturi și medii lingvistice diferite.

În speranța că veți da curs invitației de a pătrunde pe tărâmul interesant al cărții, vă dorim succes în toată activitatea voastră și sperăm că încercarea noastră de a ajunge la sufletele și mințile voastre nu a fost una zadarnică.

Autorii

Lexicul (actualizare)

§ 1. Lexicul (actualizare) Mijloacele de îmbogățire a vocabularului

I. TERMINOLOGIE

- Lexicul
- Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului:
derivarea
compunerea
conversiunea
- Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului:
împrumuturile

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

„O, sfântă este limba păcii!
Atât de sfântă și de clară
Atuncea când în astă limbă
Vorbește-o țară cu-altă țară”. (Vasile Romanciuc)

Pacea – una dintre supremele valori ale popoarelor

Lumina..., lumina atât de dulce și de mângâietoare, care-mi străbate geamul în diminețile târzii, *seninul* cerului, miraculosul curcubeu, roua cristalină, care împropăștează *verdele* ierbiilor, *ciripitul* melodios al păsărilor, somnul dulce al pruncului

din leagăn, îmbrățișarea caldă a mamei, **tăcerea** bătrânului care așteaptă în poartă... Doamne! Aș da orice să nu se tulbure această divină armonie, această sublimă pace.

Istoria oglindește că pace veșnică în lume n-a existat. **Neînțelegerile** dintre popoare, aspirațiile pentru dominație mondială au cauzat numeroase războaie și conflicte militare care au adus mari dureri părinților ce și-au pierdut copiii pe câmpul de luptă.

Ostașii războiului sunt cei care cunosc cel mai bine prețul păcii, pentru că ei, luptând față în față cu moartea, ne-au lăsat ca testament cerul azuriu, pământul cald, posibilitatea de a zâmbi, de a fi fericiți, de a soarbe razele păcii!

Anii de pace sunt cucerii prin sacrificii grele. Pacea o datorăm lor, vitejilor. Lor le purtăm un respect deosebit, ei fiind ctitori ai liniștii noastre **sufletești**.

Pacea rămâne a fi una din supremele valori pe care trebuie să o respecte popoarele. Dacă o păstrezi în suflet, ea luminează, **înnobilează, înseninează**. Să o păzim cu sfințenie în suflet, în vorbe, în fapte, pentru că valoarea păcii nu găsește dimensiuni, iar prețul plătit pentru pace este prea dureros...

Să ocrotim, deci, pacea, să încercăm s-o oferim și celor ce niciodată n-au cunoscut-o. Să iubim pacea, s-o sădim în sufletul aproapelui nostru! Haideți să trăim în bună înțelegere, să fim optimiști, să fim mai buni, să ne gândim la viitorul nostru și al urmașilor nostri, să iubim țara, să iubim viața, să ne iubim ca frații, iar spiritul eternei păci să ne domine mereu!

NU UITAȚI!

Să păstrăm pacea în familie, ca pe o icoană în biserică, să o păstrăm în dragoste și în prietenie ca pe o rădăcină a fericirii.

*Pacea-i cel mai scump cuvânt,
Dintre toate pe pământ,
Fără pace nu-i nimica,
Fără ea ne crește frica.*

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „*ostaș*” din text (două cuvinte).
2. Găsiți câte un sinonim pentru cuvintele evidențiate din textul dat.
3. Alcătuiți câmpul lexical al cuvântului „*pace*”, folosind cuvinte și expresii din text.
4. Identificați în text două cuvinte formate prin derivare.
5. Stabiliți mijlocul de formare a cuvintelor evidențiate din text.

NU UITAȚI!

Pacea își are izvorul în sufletul omenesc. Armonia sentimentelor, liniștea, bunăvoința, răbdarea, dragostea, credința, echilibrul spiritual și energia pozitivă trebuie să le posede fiecare iubitor de pace.

REȚINEȚI!

Vocabularul (lexicul) unei limbi este format din totalitatea cuvintelor din această limbă. Disciplina care studiază lexicul se numește **lexicologie.**

Vocabularul limbii române cuprinde peste 120.000 de cuvinte.

Vocabularul unei limbi este în continuă mișcare, deoarece unele cuvinte vechi dispar din limbă, altele își schimbă sensul, apar alte cuvinte noi.

Cauzele mai importante care explică evoluția vocabularului sunt:

- dezvoltarea științei și a tehnicii;
- diversificarea vieții culturale;
- schimbările de ordin politic, social și economic; variatele contacte

dintre popoare.

În limba română, unele cuvinte sunt **mostenite** din limba latină, altele sunt **împrumutate** din diverse limbi, iar altele sunt **formate** în interiorul limbii.

Schimbările care se produc la nivelul vocabularului îmbracă aspecte diverse – de la arhaizarea treptată a unor cuvinte ori simpla schimbare a unor sensuri până la apariția unor unități lexicale noi, care denumesc obiecte, fenomene, procese, instituții etc. inexistente sau necunoscute anterior. *Totalitatea acestor schimbări alcătuiește dinamica vocabularului.*

Reamintiți-vă!

Vocabularul este format din:

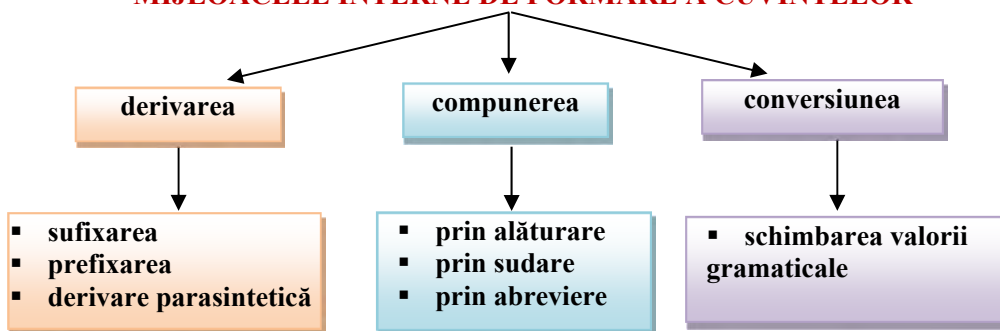
✓ **fondul principal** (nucleu) – cuvinte puține, cca. 2000 de noțiuni fundamentale, care stau la baza comunicării, sunt cunoscute și utilizate de către toți vorbitorii; cu frecvență și circulație mare, dar foarte importante.

Exemplu: *om, apă, a merge, a lua, mână...*

✓ **masa vocabularului** – cuvintele limbii care se schimbă cel mai rapid și sunt utilizate limitat sub aspect social, profesional spațial, etc. Categoriile de cuvinte: *arhaisme, regionalisme, neologisme, termeni tehnico-științifici, sinonime, antonime, omonime, paronime, jargon, argou.*

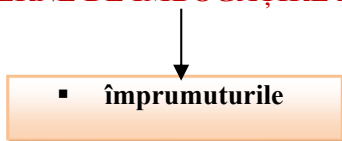
Interne – derivarea, compunerea, conversiunea

MIJLOACELE INTERNE DE FORMARE A CUVINTELOR

Externe – cuvinte provenite din alte limbi (împrumuturile).

MIJLOACELE EXTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

Familia lexicală sau familia de cuvinte cuprinde toate cuvintele formate prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază.

Exemplu: *carte*: cărturar, cărticică, cărțulie...

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și au trăsături de sens comune.

Exemplu: **câmpul lexical** al cuvântului *carte*: file, pagini, copertă, cotor...

EXERCIȚII

1. Formați familii de cuvinte pornind de la rădăcinile cuvintelor: *soare, lumină, liniște, român, a învăța, muncă.*
2. Din lista următoare selectați numai cuvintele care pot fi grupate în serii antonime: *atent - neatent; amic - neamic; dușman - inamic; bun - nebun; bun - rău; folositor - util; bolnav - sănătos; cert - incert; milos - caritabil; rău - stricat; egal - inegal; fericit - nefericit.*

3. Completați următorul text, folosind cuvinte din câmpul lexical al *gastronomiei* (felurilor de mâncare). Dați textului un titlu potrivit.

Bunica m-a obișnuit de mic să mănânc dimineața două-trei felii de cu...

La prânz, nu sar niciodată peste „primul fel”: o cu Deși prefer ..., „felul al doilea” poate fi și

Chiar și acum, cele mai bune în ... le mănânc cu ... tot la bunica, în vacanță. Îmi plac mult și prăjiturile de casă : ..., ...,

4. Scrieți cum se abreviază denumirile de mai jos:
Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române; Uniunea Artiștilor Plastici; Obiecte Zburătoare Neidentificate; Uniunea Europeană; Organizația Națiunilor Unite.
5. Rescrieți următorul text, înlocuind cuvintele nepotrivite contextului cu paronimele lor: *Am citit cu atenție fragmentul din opera literală. Am identificat în prima prepoziție un numeral ordinar, apoi câteva prenume nehotărâte, dar nu mi-am dat seama că erau, de fapt, adjective pronominale. Testul epic conținea numeroase complimente exprimate prin adverbe prevenite din adjective.*
6. Identificați din textul de mai jos cele zece cuvinte care fac parte din același câmp lexical. Menționați care este acesta: *Am intrat în încăpere cu emoție. În față erau două fotolii și, între ele, o canapea. În dreapta, în fața pianului, erau două scaunele. Am privit în direcția opusă: într-un balansoar citea o fetiță și, în dreptul ei, pe pat, bătrâna asculta atent. Lampa de pe noptieră lumina slab. Apoi am observat masa ovală cu șase scaune tapițate, înalte ca niște jilțuri.*
7. Alcătuiți familia lexicală a cuvintelor: *prieten* și *a se bucura*.

NU UITAȚI!

Vocabularul unei limbi este în continuă mișcare, deoarece unele cuvinte vechi dispar din limbă, altele își schimbă sensul, apar alte cuvinte noi.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Alcătuiți enunțuri în care să utilizați omonimele omofone:
cor - c-or, lor - l-or, nor - n-or, vor - v-or.
- Explicați ortografia acestor omonime.

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuiți un text de 10-15 rânduri, în care să integrați și următoarele cuvinte din câmpul lexical al sentimentelor: *milă, plăcere, emoție, întristare, dragoste, regret, bucurie.*

Dați-i un titlu potrivit.

§ 2. Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului. Împrumuturile lexicale (vechi și noi)

I. TERMINOLOGIE

Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului:

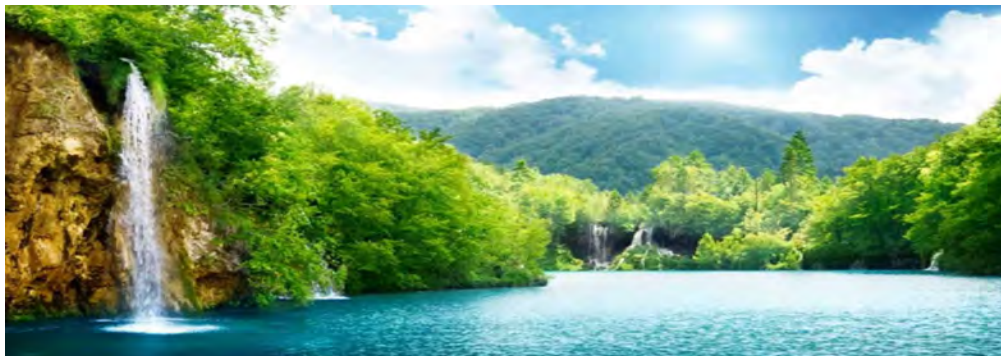
- împrumuturi lexicale:
 - **vechi**
 - **noi** (neologisme: *lexicale, semantice*)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Starea ecologică

„Pământule, Pământ, rămâi Pământ,
Și voi rămâneți, păsări și gânganii,
Căci fără voi n-am niciun rost să cânt –
N-au nici un rost în viață pământenii...”

Pământul ne poate hrăni cu **pâinea** sa, ne poate potoli setea cu **apa** cristalină a **izvoarelor**, poate să ne uimească cu frumusețea sa, dar să se apere singur, el nu poate...

A apăra Pământul, a ocroti natura lui este datoria acelor care-i folosesc pâinea, îi beau apa și se folosesc de frumusețea lui. Pământul este casa noastră comună și în ce stare îl vom păstra, va depinde viitorul planetei noastre și viitorul omenirii.

Omul este o părticică a naturii, partea ei componentă. Nimeni nu se poate pune la adăpost de primejdiile crizei ecologice. Trăim într-un veac deosebit. Poluarea aerului duce la distrugerea vieții pe pământ. Se distrug pădurile, dispar diferite specii de păsări și animale. Omul este acel care poartă întreaga responsabilitate de starea ecologică a mediului în care viețuim. Deaceea deviza noastră sfântă trebuie să fie:

„Oprîți-vă din negru gând, nu omorâți acest pământ!”

NU UITAȚI!

Lovind în natură omul lovește în sine!

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Indicați mijlocul de formare a cuvântelor: „*pământeni*”, „*distrugerea*”.
2. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „*natură*”.
3. Indicați sinonimele cuvintelor: *pâinea, setea, să uimească, poluarea*.
4. Selectați cuvintele care aparțin câmpului lexical al cuvântului „*pământ*”.
5. Rescrieți în caiete cuvintele evidențiate, indicând ce parte de vorbire este fiecare.
6. Stabiliți funcția sintactică a cuvintelor evidențiate din enunțul: „***Poluarea aerului duce la distrugerea vieții pe pământ.***”
7. Identificați sinonimele cuvântului „*poluarea*”. Stabiliți care dintre ele au apărut recent.

RETINEȚI!

Între popoare au existat întotdeauna anumite relații: de vecinătate, comerciale, diplomatice. Aceste relații au făcut ca multe cuvinte dintr-o limbă să fie împrumutate în altă limbă.

Poporul român, în decursul istoriei, a venit în contact cu diverse alte popoare, iar limba română a suferit o serie de influențe din partea altor limbi, îndeosebi în domeniul vocabularului și al sistemului de formare al cuvintelor.

Împrumuturile sunt mijloace externe de îmbogățire ale vocabularului și sunt introduse în limba română din alte limbi. Împrumuturile apar ca rezultat al contactului dintre două limbi fiind favorizate de mai mulți factori:

- ✓ vecinătatea geografică;
- ✓ amestecul și conviețuirea unor populații;
- ✓ raporturile culturale, economice și politice.

Împrumuturile pot fi:

a) **vechi** (din: *slavă, turcă, greacă, maghiară*).

b) **noi** (din: *franceză, engleză, italiană, germană, latină*).

I. vechi: provenite din:

- 1) **limba slavă** (*izvor, plug, cocoș, voinic, babă, boier, ieftin*).
- 2) **limba maghiară** (*hotar, vameș, viclean, oraș, gazdă, gând*).
- 3) **limba turcă** (*baclava, iaurt, zarzavaturi, chirie, halva*).
- 4) **limba greacă** (*dușman, frică, tacticos, proaspăt*).

II. noi: vin din:

- 1) **franceză** (*elev, cafe-bar, bleu, bleumarin, a soluționa*).
- 2) **engleză** (*stand-by, talk-show, hobby, voler*).
- 3) **germană** (*crenvurști, foen, iceberg, manager*).
- 4) **italiană** (*pian, spaghete*).
- 5) **latină** (*grație, colocviu, insulă*).

Împrumuturile pot fi făcute pe cale **directă** și pe cale **indirectă**.

Împrumuturi noi efectuate:

a) **pe cale directă**, ceea ce presupune un contact nemijlocit între populații cu limbi diferite. Pe calea directă, cunoscută și sub numele de **cale orală**. Datorită caracterului popular, au pătruns în limba română o serie de cuvinte slave și maghiare, iar mai rar, cuvinte turcești și grecești.

Din latina savantă:

Ager, agil, bătrân, veteran, clar, colocviu, insulă.

Din franceză:

influență, inventar, a soluționa, recensământ, mesager, parfum, elev, antreu, cafe-bar, bleu, bleumarin, abajur, apel, celibatar, circumstanță, importanță, opinie, voiaj, sacrificiu.

Din italiană:

operă, capod, operă, bancă, contabil, bilanț, pian, scadență, bariton, solfegiu, mandolină, spaghetti.

Din germană:

rucsac, fassung, haltă, foraiabăr, boiler, gater, bliț, procură, prodecan, cremvuști, bomfaiier, bormașină.

Din rusă:

combinat, agregat, mecanizator, agrotehnică, procuratură.

Din engleză:

talc-shou, mass-media, stres, campus, spiker, picup, motel, radar, corner, meci, fault, dribbling, design, miting.

b) **pe cale indirectă** – prin intermediul cărților și al scrisului, în general. Pe calea indirectă, care are un caracter cult, livresc, au apărut în limba română o serie de cuvinte slave, care au fost urmate, în secolul al XVI-lea, de împrumuturi de origine latină și greacă, prin scrierile cu caracter istoric.

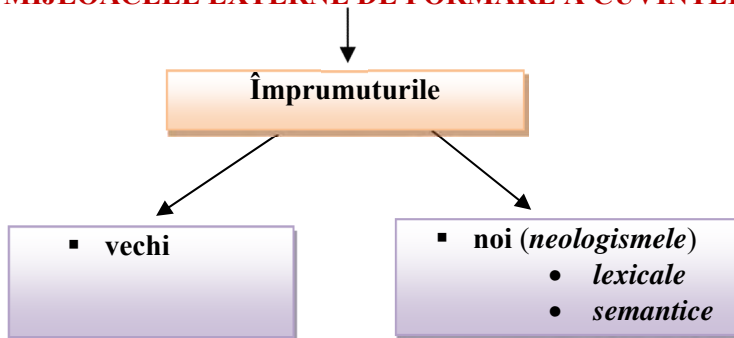
Din grecească:

termeni religioși de origine grecească: *acatist, arhiepiscop, catapeteasmă, ctitor, iconostas, mănăstire, mătanie, mitropolie, paraclis, parastas, patrafir, protopop, patriarh, psaltire, satană, smirnă* etc.

din engleză: s-a înregistrat atât indirect, prin intermediul împrumuturilor din franceză (*biftec, dancing, spicher*), pentru doamnă s-a folosit franțuzescul *madame*;

din germană (*boiler, cocs*) sau prin filieră **rusă** (*motoplug, buldozer, radiolocație*).

MIJLOACELE EXTERNE DE FORMARE A CUVINTELOR

Neologismele sunt cuvinte noi împrumutate din alte limbi sau create în interiorul limbii prin derivare sau compunere având obligatoriu un component neologic.

Exemple: *liceu, tractor, seism, metrou, dolar, inginer, secol, oxigen, șampon, whisky, fotbal, box, talc-shou, mass-media*

Mass-media – mijloace de informare în masă

Etimologie din engl.: **Mass** – masă de oameni, public;

Media – mijloc de comunicare.

EXERCITII

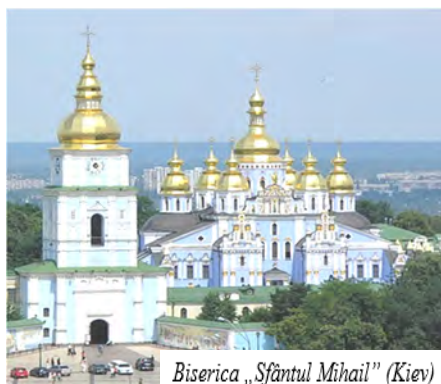
1. Folosiți-vă de dicționarul de sinonime și continuați șirul sinonimelor cuvintelor de mai jos:
Ziar – cotidian, gazetă, jurnal
Revistă – publicație, periodic
2. Grupati cuvintele următoare în împrumuturi vechi și noi: *altitudine, asasin, letopiseț, paradis, veac, voievod, motoplug, basma, belșug, blues, buche, colocviu, cocs, contabil, gingaș, halva, important, lefter, opinie, proroc, supermarket, trio.*
3. Găsiți sinonime neologice pentru cuvintele: *împrejurare, molipsitor, a îmbunătăți, groază*. Alcătuiți cu ele enunțuri.
4. Subliniați sensul corect asociat următoarelor neologisme:
specios – înșelător/ special;
fortuit – forțat/ întâmplător;
salutar – care merită să fie salutat/ salvator;
solicitudine – cerere/atitudine plină de grijă față de cineva;
mutual – reciproc/ pe tăcute.
5. Construiți șase enunțuri în care să utilizați cuvinte împrumutate care aparțin câmpului lexical al cuvântului „informatică”.
6. Scrieți formele de plural ale următorilor termeni: *talc-shou, parfum, metrou, colocviu, voiaj, sacrificiu, boiler, pian, spiker, picup.*

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ **Elemente savante** (neologice) – **afixoide** (prefixoide și sufixoide) de origine greacă sau latină: **acva** – (lat.) = apă, acvatic – *acvacultura*; **aero** – (gr.) = aer, oxigen, atmosferă, gaz – *aerogara*; **agro** – (gr.) = ogor, câmpie, agricol – *agronomie*; **auto** – (gr.) = însuși, de la sine, singur, spontan – *autobiografie*; **auto** – (romanic) = care se referă la automobil – *autocamion*; **bio** – (gr.) = viață, ființă vie – *bioterapie*; **calo** – (gr.) = frumos, simetric – *caligrafie*; **cosmo** – (gr.) = lume, univers – *cosmogonie*; **foto** – (gr.) = lumină – *fotografie*; **macro** – (gr.) = mare, enorm – *macrocosmos*; **micro** – (gr.) = mic – microorganisme.

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuiești o compunere (8-10 rânduri) pe tema **Biserica, loc de rugăciune** în care să utilizezi *împrumuturi lexicale*.

§ 3. Neologismele (actualizare). Rolul neologismelor în dezvoltarea sinonimiei

I. TERMINOLOGIE

- **neologisme:**
 - *neologisme lexicale;*
 - *neologisme semantice.*
- **calcurile**

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Istoria calculatorului

Informația este un mesaj obiectiv care elimină nedeterminarea în legătură cu realizarea unui anumit eveniment.

Calculatorul este o mașină care trebuie să știe să *modeleze* și să *manipuleze* informația. Pentru calculator, informația este atât materie primă cât și produs finit.

Spre deosebire de celelalte dispozitive apărute până acum, **computerele** sunt cam singurele care nu se pot atribui unui singur *inventator*. În timp, foarte multe persoane și-au pus amprenta asupra lor și fiecare dintre aceștia au adăugat câte ceva la lista

elementelor necesare funcționării unui calculator. Unii inventatori au reușit chiar să creeze alte tipuri de *computere*, în timp ce alții au venit cu noutăți în materie de componente care au ajutat la evoluția acestora.

Probabil că una dintre cele mai importante date din istoria calculatoarelor a fost anul 1936. Atunci a apărut primul **computer**. A fost creat de către **Konrad Zuse** și se numea **Z1**.

Primele calculatoare au apărut pentru a ușura calculele numerice. Pornind de la prelucrarea informației numerice, calculatoarele au fost perfecționate pentru a putea prelucra orice formă de informație (*text, muzică, desene, sunete* etc.).

Calculatorul este o **mașina care prelucrează automat informația**. Pentru aceasta trebuie să i se furnizeze datele pe care trebuie să le prelucreze (*datele de intrare*) și o listă de instrucțiuni (**programul**) care să-i spună cum să prelucreze aceste date numerație care va fi utilizat pentru a prelucra **informația numerică**.

Ne-am obișnuit atât de mult cu prezența calculatoarelor în viața noastră, încât tindem să uităm că acestea nu au existat dintotdeauna. Prin cunoașterea istoriei lor și a progresului prin care ele au trecut de-a lungul timpului, putem înțelege mai ușor cât de complicată și de **inovativă** este crearea unor astfel de mașinării.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Găsiți antonime pentru sensul din text al cuvintelor: *au apărut, cele mai importante, informative*.
2. Indicați mijlocul de formare a cuvântului „prelucrează”.
3. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „informația”.
4. Stabiliți care este valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvântului evidențiat din enunțul: „Calculatorul este o mașină care prelucrează **automat** informația.”
5. Care este valoarea morfologică a verbului „a fi” din enunțul: „A fost creat de către Konrad Zuse”.
6. Stabiliți tipul cuvintelor evidențiate din text, privind componența lexicului din punct de vedere funcțional.

NU UITAȚI!

Deschide calculatorul ori cartea, ca să înveți ce au gândit alții; închide calculatorul sau cartea, ca să gândești tu însuși/însăși!

Neologismele în limba română contemporană

Orice progres realizat de societatea omenească aduce cu sine folosirea unor cuvinte noi, fie împrumutate din alte limbi, fie create prin mijloacele proprii ale limbii (*derivare, compunere*). Cuvântul *apoetic* e alcătuit în limba noastră din prefixul neologic „a” și cuvântul *poetic*, împrumutat din franceză. Astfel de cuvinte noi se numesc *neologisme*.

REȚINEȚI!

Neologismele sunt cuvinte împrumutate din alte limbi sau recent create în limba română prin mijloace proprii, interne.

Au rol:

- *de îmbogățire a vocabularului;*
- *de modernizare;*
- *de nuanțare a exprimării.*

Numeroase neologisme sunt strâns legate de progresul științei și tehnicii, denumind realități din aceste domenii: *audiovizual, atom, cibernetică, computer, telefon, radio etc.* (exemple de neologisme din domeniul informaticii.)...

Sunt considerate neologisme mai ales împrumuturile din limbile apusene și din limba latină din epoca modernă, cu începere din prima jumătate a secolului al XIX-lea (*bacalaureat, cartograf, coeziune, a developa, garderobă, pasaj, pastel, basorelief, campion, glaspapir, laitmotiv, oberliht, conveier, radiolocație, camping*) ș. a.

Se disting două tipuri de neologisme:

- a) *neologisme lexicale;*
- b) *neologisme semantice.*

Neologismele lexicale sunt cuvinte noi care pot fi împrumuturi lexicale neologice sau creații neologice.

În categoria *neologismelor semantice* intră noile sensuri ale cuvintelor existente în limbă:

oportunitate – (folosit cu sensul *ocazie*);

a promova – („a lansa pe piață, prin acțiuni de publicitate”).

Apărute din necesități de comunicare, neologismele denumesc noțiuni, obiecte și fenomene din toate domeniile vieții materiale și spirituale, în special în limbajul tehnico-științific, cu scopul de a-l moderniza și îmbogăți. Pătrunderea lor în lexic se face pe două căi:

- a) *sub formă de împrumuturi;*
- b) *prin creații proprii ale limbii.*

REAMINTIȚI-VĂ!

Neologismele imprimă prospețime exprimării, contribuie la modernizarea limbii, la dezvoltarea sinonimiei și oferă spațiu de manevră stilistică.

EXERCIȚII

1. Folosindu-vă de *Dicționarul de neologisme*, explicați semnificațiile neologismelor din textul de mai jos:

Sistemul bancar are capacitatea să finanțeze atâtea proiecte simple, cât și proiecte de anvergură, în pofida crizei economice globalizate.

Niciun proiect de *anvergură* nu se poate realiza fără *credit*. De fiecare dată când apare un *proiect* mare și se organizează *licitație*, surpriza este destul de mare când vedem câte bănci se înscriu ca să facă *oferte* pentru acel proiect.

2. Indicați sinonimele neologice ale cuvintelor: *a îmbunătăți, a alege, belșug, bănuitor, mulțumire, greu, folositor, nesuferit, liniștit, purtare, molipsitor, prescurtare, a alege, pământesc*.

3. Continuați șirul început cu zece neologisme din domeniul tehnicii: *computer, cip, robot, blog, informatică, design...*

4. Rescrieți neologismele de mai jos conform ordinii din dicționar: *gigantic, contribuție, celebru, fantezie, precaut, favorabil, handicap, tortură*.

5. Găsiți perechile de sinonime neologice din șirul de cuvinte ce urmează: *etern, pedeapsă, inocent, taină, asasin, călătorie, mister, nevinovat, sancțiune, veșnic, voiaj, ucigaș*.

6. Rescrieți în ordine alfabetică neologismele ce urmează împreună cu explicațiile lor: *mat* (germ) = fără luciuri; *imens* (fr.) = foarte mare; *porțelan* (germ) = material ceramic alb; *imobil* (lat.) = nemișcat; *diafan* (fr.) = fin, delicat.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ În cazul unor **neologisme** utilizate frecvent, trebuie evitate anumite greșeli în scriere și pronunțare, ca în situațiile următoare:

anticameră (din it. *anticamera*, fr. *antichambre*) – camera de așteptare (nu *antecamera*);

a asambla (nu *ansambla*);

bleumarin (nu *bleumaren*);

contor (nu *contoar*);

a (se) enerva (nu *inerva*, care are sensul de excitare a unui organ sau țesut);

ostatic (nu *ostatec*);

manager (pronunțat cum se scrie, și nu *meneger*);

proroc (nu *prooroc*).

IV. ATELIERUL CREATIV

Redactați o compunere narativă după imaginile de mai jos (10-12 rânduri) pe tema: **Un weekend de neuitat** în care să folosiți neologisme.

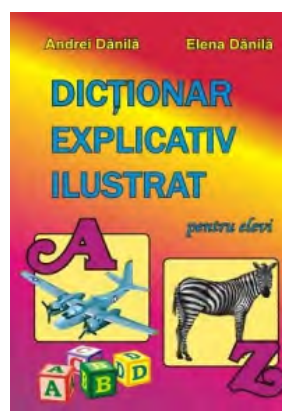
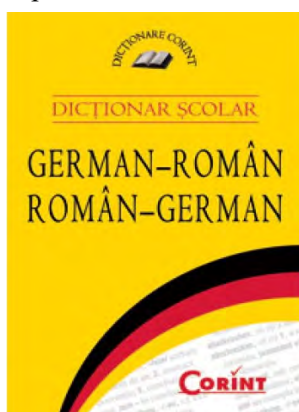
REȚINEȚI!

Dicționarul constituie unul dintre instrumentele fundamentale pentru înțelegerea și interpretarea sensului cuvintelor. Cu ajutorul lui sensul unui cuvânt se poate descrie, se poate învăța și se poate utiliza corect.

Decideți în care dintre următoarele situații dicționarul poate fi de folos:

- pentru a ști exact ce înseamnă un cuvânt;
- pentru însușirea unor cuvinte noi, necunoscute;
- pentru a nuanța și ameliora cunoașterea unor sensuri.

Dicționarele pot fi de mai multe tipuri:

- **dicționarele explicative** sunt dicționarele care explică (definesc) principalele *sensuri ale cuvintelor*: Dicționarul limbii române literare contemporane (DLRLC, 1955-1957), Dicționarul limbii române moderne (DLRM, 1958), Dicționarul explicativ al limbii române (DEX, 1975, reeditat în 1996);
- **dicționarele etimologice** sunt dicționarele care stabilesc istoria cuvintelor, respectiv originea, evoluția formei și a sensului lor: *Dicționarul limbii române* (DA, 1913-1949, scris până la litera L), continuat de *Dicționarul limbii române*, serie nouă, (DLR, 1965-1975);
- **dicționarele enciclopedice** oferă nu numai informații lexicale, ci și informații culturale, istorice, științifice, politice, însoțite de ilustrații (fotografii, hărți, scheme etc.);
- **dicționarele speciale** sunt cele în care cuvintele sunt alese și prezentate dintr-un punct de vedere particular: *Dicționar de neologisme* de Fl. Marcu și C. Măneacă, *Dicționar de sinonime* de Mircea Seche și Luiza Seche, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* etc.;
- **dicționarele bilingve și multilingve** pentru uzul celor care studiază limbi străine, al traducătorilor etc.;
- **dicționarele tematice**: de scriitori, opere sau personaje literare, de medicină, de muzică etc.

NU UITAȚI!

Dicționarul reprezintă un instrument normativ-educativ fundamental și accesibil.

EXERCITII

1. Căutați într-un dicționar sensul următoarelor formule internaționale care provin din limba latină: *magna cum laude, nota bene, ad litteram, ad libitum*.
2. Definiți cu ajutorul dicționarului următoarele noțiuni: *compatibilitate, expresie, ortoepie, ortografie, localitate*.
3. Căutați în *DEX* sensurile posibile pe care le pot avea cuvintele *poartă, cer*.
4. Selectați zece neologisme din dicționarul de neologisme care se scriu diferit de pronunția lor și zece neologisme care se scriu așa cum se pronunță, deși în limba de origine se scriu diferit.
5. Explicați cu ajutorul dicționarului sensul următoarelor perechi de cuvinte: *familial – familiar, eminent – iminent, miner – minier, numeral – numerar, originar – original, literar – literal, temporar – temporal*.
6. Găsiți câmpul lexical al cuvintelor (*câte 2 cuvinte*) propuse: (*lexic tematic*) *ziar, revistă, carte, televiziune, radio, cinema*.
 - Alcătuiți cu ele propoziții.
 - Gasiti și alte formule internaționale din aceeași categorie.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

În ortografierea neologismelor adoptate de limbă româna funcționează două principii:

• **principiul fonetic** pentru neologismele pătrunse mai demult sau cu o circulație foarte mare; conform acestui principiu, cuvintele se scriu așa cum se aud;

• **principiul etimologic** pentru neologismele pătrunse mai recent; conform acestui principiu, cuvintele se scriu diferit de pronunțarea lor, așa cum se scriu în limba din care provin.

- Stabiliti cum se ortografiază următoarele neologisme:

aisberg – aiceberg,	ofsaid – offside,
chici – kitsch,	apropo – a propos,
vizavi – vis-a-vis,	hobi – hobby,
șou – show,	miting – meeting,
dizel – o diesel,	angro – en gros.

- Numele proprii românești se scriu, în general, așa cum se pronunță. Există însă și excepții:

- unele pentru că posesorii lor și le-au ortografiat într-un mod propriu care trebuie respectat: Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hașdeu etc.;

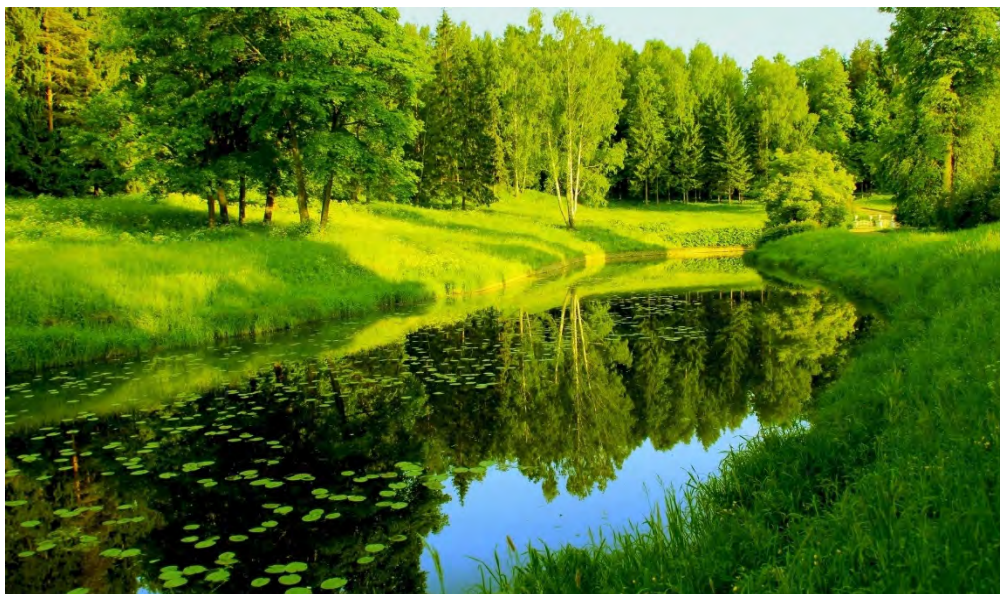
• altele, pentru că numele respectiv are origine străină: Costache Negruzzi, Al. Rosetti.

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române conține o listă de „Nume proprii de persoane”.

IV. ATELIERUL CREATIV

Redactați o compunere pe tema: ***Pământ străbun, ție mă-nchin!***

Îmbogățiți textul cu: *sinonime, antonime, omonime, paronime, împrumuturi vechi și noi.*

§ 5. Cuvântul și contextul. Sensul propriu (de bază), (denotativ); sensul secundar și sensul figurat (conotativ)

I. TERMINOLOGIE

- **sensul denotativ:**
 - propriu (de bază)
 - secundar (derivat)
- **sensul conotativ:**
 - sensul figurat (suplimentar)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

La început a fost cuvântul...

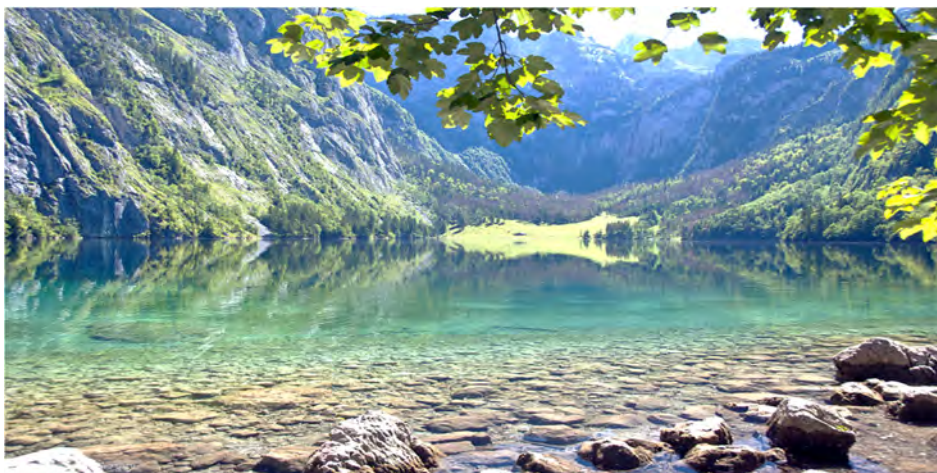
Impresionează profund prima frază din Evanghelia după Ioan: „La început era **Cuvântul** și Cuvântul era cu Dumnezeu!”

Cuvântul, ca și aerul, reprezintă mediul nostru zilnic de viață. Așa cum aerul poate fi poluat, și cuvintele rele poluează și crează un mediu ostil vieții. Cuvântul poate fi **medicament** sau otravă, poate fi marfă sau ambalaj. Dar, orice ar fi, ne poate transforma viața în rai sau în iad. Norocul este că doar de noi depinde, dar câți știm asta? Și dacă știm, ne ajută la ceva? Cuvântul ridică dar și doboară; cuvântul dă viață, dar și omoară; cuvântul vrăjește dar și chinuiește; cuvântul trăiește!

Uneori, chiar mai mult decât noi. Iar vorba nu zboară, ci se întipărește adânc în sufletele noastre lăsând cele mai durabile și, uneori, dureroase cuvinte.

Toate sunt trecătoare: și biruințele, și înfrângerile, și călcatul în picioare...

Numai Cuvântul ne va putea smulge din nedreptatea acestei lumi.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Explicați cu ajutorul DEX-ului înțelesul cuvintelor „Evanghelia”, „rai” „iad”.
2. Găsiți grupuri de antonime în enunțul: „Cuvântul ridică, dar și doboară; cuvântul dă viață, dar și omoară; cuvântul vrăjește, dar și chinuiește; cuvântul trăiește!”
3. Care este sensul lexical din text al cuvântului „medicament”?
4. Ce trăsături lexicale comune au cuvintele evidențiate?

NU UITAȚI!

Atâta vreme cât viu rămâne Cuvântul și viu rămâne Duhul, vii vom rămâne și noi.

REȚINEȚI!

Cuvintele sunt *materiale de construcție* ale limbii. Când sunt îmbinate în propoziții și în fraze, cuvintele sunt interdependente supunându-se anumitor reguli gramaticale.

Alcătuirea unei propoziții aparține sintaxei, dar se realizează în general cu contribuția morfologiei.

Pentru a comunica între ei, oamenii se folosesc de cuvinte.

Cuvintele sunt îmbinări de mai multe sunete care au un înțeles. Acestea au o *formă*, adică un înveliș sonor, și *un conținut* (*un înțeles, un sens*).

În cuvântul *elev*: *forma* sonoră este alcătuită din patru sunete *e, l, e, v*;
sensul lexical – „*persoana care învață într-o școală*”.

NOTĂ!

Cuvintele flexibile care *se declină* sunt înscrise în dicționar la *nominativul singular*.
Cuvintele care *se conjugă* sunt înscrise în dicționar la *infinitiv prezent*.

Pentru a face posibilă comunicarea în cursul vorbirii forma inițială a cuvintelor se modifică.

Se știe că o mare parte din cuvinte nu au un singur *sens lexical*, ci două sau mai multe sensuri. În asemenea cazuri:

- unul dintre ele este *cel mai răspândit* și cel mai frecvent și se numește *sensul lexical de bază* al cuvântului, iar celelalte – *sensuri lexicale secundare*.

Exemplu: a citi are:

sensul de bază – a lua cunoștință de conținutul unui text;

sensuri secundare – a descifra o piesă muzicală, a învăța, a studia.

Sensul figurat al cuvintelor este mai puțin obișnuit și este atribuit de scriitori unor obiecte, acțiuni sau însușiri.

Astfel, *sensul propriu* al cuvintelor:

- *picior* – unul din *membrele inferioare* ale corpului omenesc sau unul din membrele celorlalte viețuitoare;
- *gura* – *cavitatea* din partea anterioară a capului oamenilor și animalelor prin care sunt introduse alimente în organism!

Acestea sunt sensuri proprii ale celor două cuvinte.

Iar în versurile: „*Pe-un picior de plai / Pe-o gura de rai*”, nu mai poate fi vorba de aceleași sensuri, ci de *sensuri figurate*, de *metafora* care sugerează *frumusețea peisajului* în care intră și *aspectul de culme domoală situată între munți*.

Cuvintele cu sens figurat se folosesc în operele literare pentru a se obține efecte stilistice cât mai sugestive.

Cuvântul este un mister. Ca să descifrezi acest mister trebuie să descoperi cât valorează fiecare vorbă într-o carte!

SENSUL CUVINTELOR ÎN CONTEXT:

I. Sens denotativ

Sens denotațiv este sensul fundamental propriu (de bază) al cuvintelor, relativ stabil, pentru toți vorbitorii.

(masă – „obiect cu patru picioare, cu o suprafață plană, cu o anumită destinație”).

Sensul propriu (de bază) – cuvânt ce trezește în minte **imaginea obișnuită** a unui obiect. **Exemplu:** Pe umeri pletele-i curg râu... (George Coșbuc); (umăr – parte a corpului omenesc).

Sensul propriu (secundar) – sens al cuvântului ce trezește în mintea ascultătorului imaginea unui obiect sau a unei acțiuni **prin analogie** (asemănare) cu sensul propriu. **Exemplu:** Pe umerii obrajilor i se prelingeau boabe mari de lacrimi.

Sensul denotativ reunește elementele semantice non-subiective, identificabile în afară de context. Denotația reprezintă clasa tuturor referențelor posibile.

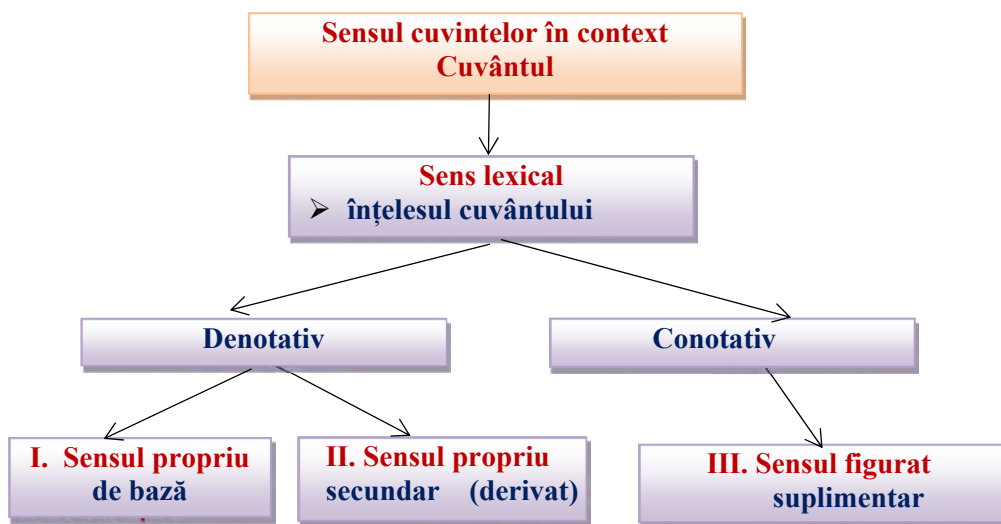
II. Sens conotativ

Sensul conotativ reprezintă sensurile secundare și figurate ale semnificatului unui cuvânt. Toate tipurile de conotații au în comun faptul că se delimitează de denotație și depind de context.

Sensul denotativ al cuvântului **leu** – „animal de un anumit tip, cu anumite caracteristici”.

Sensul conotativ – „caracteristici excepționale” („curaj, noblețe, putere”): „Ion se luptă ca un leu.”

Sensul figurat – sens neobișnuit, impropriu, nou ce creează o imagine neașteptată: „Pe ai țării umeri dalbi...” (Vasile Alecsandri)

EXERCIȚII

1. Identificați în ce context cuvintele *fața*, *gura* apar cu alt sens decât cel propriu și care este acesta:

- Pe fața lui impasibilă nu se citea nimic.
- Fața lumii e pestriță.
- La adunare erau prezente fețe importante.
- Nu-i tace gura niciodată.
- Gura peșterii e întunecoasă și rece.
- „Pe-un picior de plai,/ Pe-o gură de rai...”

2. Cuvintele care denumesc animale sunt folosite cu valoare denotativă / conotativă. Grupați textele următoare după acest criteriu:

- Vipera e un șarpe mic, veninos.
- Spânul, pui de viperă, trânti capacul peste gura fântânii unde se afla crăișorul.
- Și vrrrr...un zbor de vrăbii izbucnește dintr-un gard. (*Ion Pillat*)
- Pe aleea veche nici un pom (...)
- Doar trecutul: cucuvaie într-un pom. (*Ion Pillat*)

3. Stabiliți care dintre expresiile de mai jos sunt folosite cu sens conotativ: *adâncul veacurilor*, *pleava societății*, *brațul râului*, *inimă de aur*, *sentimente adânci*, *gândul zboară*, *a construi planuri*.

4. Scrieți într-o coloană îmbinările cu sens propriu și în alta îmbinările cu sens figurat:

fundul căldării, *lumina tiparului*, *gura sobei*, *pod de fier*, *logică de fier*, *gura-leului*, *pădure de argint*, *inel de argint*, *inima cântă*, *corul cântă*.

5. Alegeți din cele două enunțuri pe cel în care cuvântul *oglinďă* este folosit cu sens figurat și indicați conotațiile lui:

- „Azi am să creștez în grindă
Jos din cui acum *oglinďă*
Mama-i dusă-n sat cu dorul
Azi e singur pușorul.” (*George Coșbuc*)
- „Toamna se agită cu gleznelor vinete în ploaie,
Trupul bătrân învelindu-și în zdrențe de foi,
Razele lămpii electrice în vânt se îndoie
Dansează sinistru în pomi și-n *oglinzi* de noroi” (*Nicolae Labiș*)

6. Precizați cu ce sens sunt întrebuințate cuvintele evidențiate din exemple:

- Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo **limbă**,
Ce cu-a turmelor pășune a ei patrie și-o shimbă,
La pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă... (*Mihai Eminescu*)
- L-am văzut umblând prin târg cu **cotul** subsuoară, după cumpărat sumani.
- Ochiurile** de apă stătută înghețaseră.

7. Alcătuiți enunțuri cu sensurile cuvântului **a ieși**: *a răsări*, *a se imprima*, *a se desfășura*, *a realiza*, *a scăpa*, *a părăsi*, *a pleca*.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ **Explicați utilizarea semnelor de punctuație din următorul text:**

Porniră, călcând înăbușit, cu cizmele cu tureci, lungi, pe poteca umedă. Câinii umblau liniștiți îndărat, în lăntuguri.

— Iaca, aici, la marginea asta, am împușcat cei doi lupi anul trecut, zise Vasile.

— Chiar aici? Întrebă cuonu Grigoriță.

— Chiar aici. Aici, doi. Da' peste alții am dat eu în alte părți... De cum dă omătul, parcă ce fac? Pe-atâta m-am pus și eu... Am o ciudă pe *dihăanii*, lucru mare. Când am dat peste urma lor, nu mai am liniște... Asta-i ca o patimă, cucoane Grigoriță, la mine... lucru mare... Nici nu mănânc, nici nu beau, s-a sfârșit! Vin eu, cucoane Grigoriță, și găsesc urma pe cărarea asta... Erau multe labe pe omăt... Trecuse Sfântu-Andrei, umblau *jivinele* potăi... (Mihail Sadoveanu)

✓ *Găsiți sinonimele cuvintelor evidențiate și alcătuiți câte o propoziție cu sensul propriu și figurat.*

IV. ATELIERUL CREATIV

✓ Alcătuiți o compunere descriptivă *Pe cărările toamnei*.

§ 6. Sensul lexical și sensul gramatical

I. TERMINOLOGIE

- **sensul lexical:**
 - *denotativ*
 - *conotativ*
- **sensul gramatical**

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Ce înseamnă pentru noi, cei de azi, Eminescu?

Pentru cei mai mulți oameni, Mihai Eminescu înseamnă pur și simplu poetul clasic al *romantismului*.

– Ce înseamnă pentru noi Eminescu? *Întrebarea* e foarte simplă, dar totodată și complicată. Pentru noi Mihai Eminescu este și va rămâne cel mai mare poet român. *Poezia* lui reprezintă pentru noi ceva curat, ceva ce dovedește că sentimentele omenești sunt eterne, că viața trebuie trăită din plin. Poeziile lui Eminescu reprezintă sensibilitate și tot ce e *frumos* de-a lungul vieții omenești. Poezia eminesciană e unică, irepetabilă.

Privilegiul genialității este a observa, a strecura și apoi a răspândi ceea ce este mai esențial din cele trecătoare. Astfel de *talent* a avut Mihai Eminescu, cel mai mare poet român, cu un limbaj foarte sugestiv și magic. *Eminescu* e unic, este tot ceea ce reprezintă literatura și poezia.

Monumentul lui M. Eminescu,
Cernăuți

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Analizați sintactico-morfologic un adjectiv la gradul superlativ.
2. Găsiți sinonimele cuvintelor: *eterne, magic, simplă*.
3. Explicați sensul lexical al cuvântului „*talent*”. Care este funcția sintactică a acestui cuvânt în text?
4. Care este valoarea morfologică și valoarea sintactică a cuvintelor evidențiate?

NU UITAȚI!

Ape vor seca în albi, vor răsări păduri și cetăț, câte o stea se va veștezi pe cer în depărtări, dar numele lui Eminescu va exista veșnic...

REȚINEȚI!

Sensul lexical reprezintă ansamblul trăsăturilor esențiale, generale pe care vorbitorii le atribuie unui cuvânt.

Sensul cuvintelor este definit în *dicționarele explicative*, unde fiecare cuvânt apare într-un articol independent.

De exemplu: cuvântul *casă* are în dicționarele limbii române următoarea definiție „clădire destinată pentru a servi de locuință omului”.

Se consideră că nu toate cuvintele se caracterizează prin sens lexical. Astfel, au sens lexical cuvintele autonome, iar cuvintele instrumente gramaticale sunt lipsite de sens lexical.

Sensul lexical poate fi divizat după următoarele criterii:

➤ **După numărul de sensuri** pe care le poate avea un cuvânt deosebim:

- *cuvinte monosemantice* (cuvintele care au un singur sens).
- *cuvinte polisemantice* (cuvintele care au mai multe sensuri).

De exemplu:

✓ **cuvânt monosemantic** ar putea servi cuvântul *moleculă*, care se definește prin sensul „cea mai mică parte dintr-o substanță”.

✓ **cuvânt polisemantic** ar putea fi adus cuvântul *foaie*, cu următoarele sensuri:

1. *Frunză*. 2. *Bucată dintr-un material*. 3. *Bucată dreptunghiulară de hârtie*. 4. *Adeverință*. 5. (Înv.) *Ziar, revistă*. 6. *Bucată de pânză*. 7. *Strat de aluat*.

➤ **După natura lor**, sensurile din structura semantică a unui cuvânt polisemantic pot fi clasificate în:

- **sensuri denotative** – se referă la ceea ce denumește în mod obișnuit cuvântul.
- **sensuri conotative** – apar atunci, când se produc anumite abateri de natură subiectivă de la denotație.

De exemplu: componența *denotativă* a cuvântului **vultur** este „*pasăre răpitoare de zi, cu ciocul lung, ascuțit și coroiat, cu aripi lungi și cu picioare puternice*”. Acest cuvânt însă poate fi folosit și cu referire la o anumită persoană de sex masculin, cuvântul desemnând *un bărbat viteaz, curajos, măreț, falnic*. Această semnificație reprezintă *conotația* cuvântului dat.

Spre deosebire de sensurile denotative, care sunt sensuri invariabile și nonsubiective, sensurile conotative sunt sensuri particulare, afective sau expresive.

➤ **După relația cuvântului cu obiectul denumit**, se disting:

- **sensuri proprii** (*de bază și secundar*), cuvintele denumesc direct obiectele, caracteristicile, fenomenele.

- **sensuri figurate** – cuvintele denumesc obiectele, fenomenele indirect, prin transferul denumirii unui obiect asupra altui obiect.

De exemplu: cuvântul *vulpe*:

✓ sensul *propriu*: *mamifer carnivor, cu blana roșcată, cu coada lungă și stufoasă*;

✓ sensul *figurat*: *persoană vicleană, șireată*. „*Ce vulpe ești tu!*”, folosit cu referire la animalul respectiv, cuvântul dat are un sens propriu, iar cu referire la om el capătă un *sens figurat*.

Sensul propriu al unui cuvânt este considerat anterior celorlalte sensuri ale cuvântului.

Sensul figurat este un sens care presupune un transfer semantic realizat printr-o figură de stil (metaforă, metonimie).

Sens gramatical este sensul care se adaugă sensului lexical al cuvântului. Sensurile gramaticale sunt valorile prin care se diferențiază între ele formele flexionare ale aceluiași cuvânt.

De exemplu: cuvântul *carte* din enunțul „*Cartea este pe masă*” se definește:

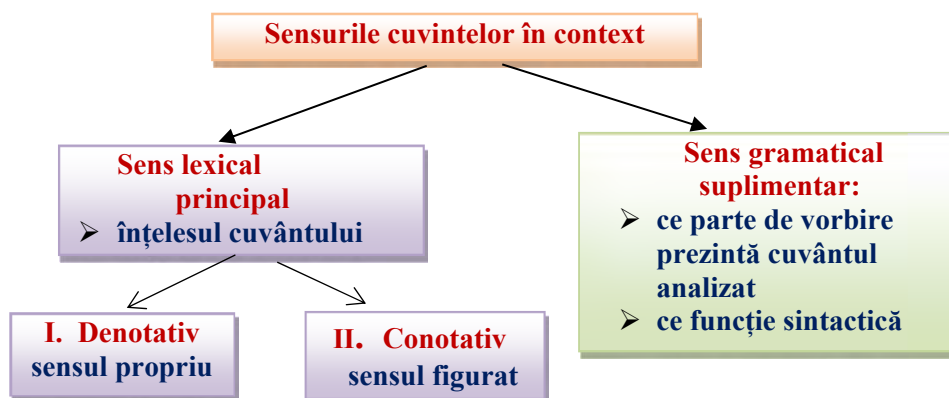
✓ printr-un **sens lexical** descris de dicționarele explicative („*scriere cu un anumit subiect, tipărită și legată în volum*”);

✓ prin **sensuri gramaticale**: *feminin, singular, nominativ, definit* (obiectul este cunoscut vorbitorilor).

În același timp, o altă formă a acestui cuvânt – *cărților* – se va defini prin următoarele valori gramaticale: *feminin, plural, genitiv, definit*.

Sensurile gramaticale pot caracteriza un număr mare de cuvinte.

De exemplu: cele trei valori ale timpului gramatical – *prezent, trecut, viitor* – pot fi asociate oricărui cuvânt făcând parte din clasa verbului.

EXERCIȚII

- Precizați sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor evidențiate din exemple:
 - Omul trist cade pe gânduri și s-apropie de **foc**... (*Vasile Alecsandri*)
 - Fata era frumoasă **foc**.
 - Cânepa era **deasă** ca peria.
 - La geamul tău ce strălucea privii atât de **des**... (*Mihai Eminescu*)
- Consultați dicționarul explicativ și determinați sensurile lexicale ale cuvintelor: *cap, înalt, scrisoare, limbă, galben, pâine*.
- Alcătuți expresii care să conțină substantivele: *ochi, mână, drum, gură*. Indicați care dintre expresiile alcătuite sunt folosite cu sens propriu și care cu sens figurat. Precizați sinonimele acestora.
- Scrieți într-o coloană îmbinările cu sens propriu și în alta îmbinările cu sens figurat: *lumină electrică, lumina ochilor, lumină lampei; pădure de argint, a plăti cu arginți, un gram de argint, inima țării, inimă de fier, inima cântă, te doare inima, îi râde inima*.

5. Alcătuiți câte două enunțuri în care să demonstrați sensul propriu și sensul figurat al cuvintelor: *dulce, ocean, vis, vatră*.
6. Transcrieți versurile de mai jos, indicând sensurile lexicale și cele gramaticale ale îmbinărilor evidențiate:

În aceeași limbă
 Toată lumea plânge,
 În aceeași limbă
 Râde un pământ.
 Ci doar în limba ta
 Durerea poți s-o mângâi,
 Iar bucuria
 S-o preschimbi în cânt. (Grigore Vieru)

- ✓ Identificați cuvintele polisemantice și alcătuiți cu fiecare sens al lor câte o propoziție.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Explicați ortografia omonimelor din exemplul:

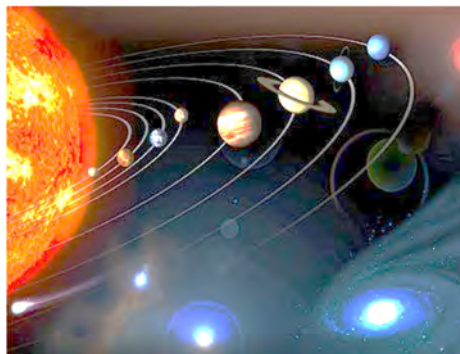
*Maică-ta de-i vie,
 Spune-i ca să vie
 Pân'la noi la vie.*

- Stabiliți sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor-omonime.

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuiți o compunere (de 6-8 enunțuri) pe tema: ***O călătorie imaginară în cosmos***, în care să folosiți cuvinte *cu sens propriu de bază*, cuvinte *cu sens figurat*.

Ce știți despre cosmos, despre planete? Alcătuiți un dialog.

Categoriile semantice

§ 7. Sinonimele

I. TERMINOLOGIE

- sinonime lexicale
- sinonime lexico-frazeologice
- sinonime frazeologice

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Diminețile *răcoroase* ale toamnei învăluie cu lumina lor pădurile care încântă ochiul cu atâtea risipiri multicolore zămislite dincoace de lanțul carpatic. Generațiile de *arbori* urcă în formațiuni peisagistice orânduie de natură până sub tâmplele de piatră ale munților. Coboară apoi și împânzesc cu frumusețile lor platourile largi cuprinse între sclipirile văilor udate de râuri liniștite și *cristaline*. Văluresc în

nuanțe de culori inegalabile spre dumbrăvi și *codri*, care dăruiesc colinelor și munților inedita imagine a toamnei la numai câțiva pași de intrarea în castelul alb al iernii. Parcă *niciodată* toamna nu a fost mai frumoasă ca în aceste zile de pregătire pentru iarnă. Năpădit de gânduri, anotimpul călătorește tăcut spre amurgul serii.

Soarele strălucește timid și coboară prea repede peste orizontul înserării.

Lumina zilei e *mereu* mai puțină. Nu mai *mângâie* cu puterile ei de astă-vară diversitatea de comori lăsate cu generozitate prin oglinzi de peisaj. Vrei nu vrei toamna mai *stăruie* încă sub cer limpede și albastru, cutreierat de nori albi și hoinari, printre păduri de aramă, prin sate, luminișuri și grădini așezate în armonia culorilor.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Scrieți sinonimele cuvintelor evidențiate.
2. Ce părți de vorbire sunt?
3. Găsiți un sinonim pentru expresia „*vrei nu vrei*”.
4. Alegeți din lista următoare sinonimele potrivite pentru cuvântul *năpădit* din textul dat: *invadat, cotropit; cuprins din toate părțile, împresurat; copleșit, doborât, biruit; cuprins; năpustit, năvălit, tăbărât; fășnit, izbucnit, apărut.*

REȚINEȚI!

Sinonimele sunt cuvintele cu formă diferită și cu sens identic sau asemănător.

Exemple: inimă – cord; cupru – aramă; timp – vreme; repede – iute.

Sinonimele se clasifică:

- ✓ **sinonime lexicale** (între două cuvinte): *a observa – a remarca;*
- ✓ *a se rostogoli – a se prăvăli.*
- ✓ **sinonime lexico-frazeologice** (între un cuvânt și o expresie): *a observa – a băga de seamă; a se rostogoli – a se da de-a rostogolul.*
- ✓ **sinonime frazeologice** (între două expresii): *a băga de seamă – a fixa cu vâzul; a se da de-a dura – a se da de-a rostogolul.*

Un cuvânt cu mai multe sensuri (polisemantic) are câte un sinonim pentru fiecare dintre sensurile lui.

Arbore: a) copac: *Bradul e un copac.* b) pom: *Mărul e un pom.*

Alegerea sinonimului potrivit depinde de contextul în care apare neexistând sinonimie perfectă.

Exemplu: *cuvânt – discurs, cuvântare, vorbă etc.*

1. „La început a fost *cuvântul*.” (*Biblia*)
 2. *Discursul* profesorului a fost foarte interesant.
 3. Candidatul la postul de director al întreprinderii a ținut o *cuvântare*.
 4. Vorba bună mult adună. (*Proverb*)
- ✓ Încercați să înlocuiți cuvintele-sinonime evidențiate. Ce observați?

NOTĂ!

Sinonimul și cuvântul înlocuit trebuie să fie aceeași parte de vorbire:
substantive: noroc – șansă; *verbe:* a reuși – a izbuti; *adjective:* prietenesc – amical;
pronume: el – dânsul; *numerale:* întâiul – primul; *adverbe:* mereu – totdeauna; *prepoziție:* către – spre.

EXRCIȚII

1. Indicați sinonimele neologice ale cuvintelor: *a îmbunătăți, a alege, belșug, bănuitor, mulțumire, greu, folositor, nesuferit, liniștit, a trimite, cenușiu, purtare, molipsitor, prescurtare, a alege, pământesc.*
2. Dați antonimele neologice ale următorilor termeni: *copiat, logic, îngăduitor, ușor, static, lașitate, războinic, posibil.*
3. Ce deosebire este între sinonimele date și când se folosesc ele? *Învățător – dascăl; povățuitor – îndrumător; oră – ceas; sulf – pucioasă; cupru – aramă; abdomen – pânțec; prăpastie – abis; reptilă – târâtoare; apicultură – albinărit; viticultură – vierit; cap – căpățână, tidvă, bostan; a mânca – a înfuleca, a crăpa; gură – bot, learbă, clanț, plisc; voce – glas; carte – scrisoare; chimir – portmoneu.*
4. Consultând DEX-ul construiți enunțuri cu următoarele sinonime ale substantivului „**local**”: *cantină, cârciumă, cramă, han, restaurant, bistro, ospătărie, tavernă, bar, birt, cafenea.*
✓ Găsiți un sinonim pentru expresia „*a lua masa*”.

NU UITAȚI!

Eticheta la masă reprezintă setul de reguli care se impune în diverse situații în viața de zi cu zi.

Oamenii bine crescuți cunosc și respectă regulile de conduită la masă și se simt bine în orice companie.

5. Găsiți câte un sinonim pentru următoarele expresii: *a prinde de veste*, *a face din fânțar armăsar*, *a se duce pe apa sâmbetei*, *a se da la brazdă*, *a-și aduce aminte*, *a tăia frunze la câini*, *a face zile fripte cuiva*, *a se face de răs*, *a băga de seamă*, *a-i părea rău*, *a face rost*, *cu capul în nori*, *scos din cutie*.

6. Găsiți câte un sinonim neologic pentru următoarele cuvinte: *adânc*, *amănușit*, *cinstit*, *deștept*, *folositor*, *îngâmfat*, *molipsitor*, *obraznic*, *singur*, *urmare*, *vrăjitorie*.

7. Găsiți sinonimele neologice pentru cuvintele: *asemănător*, *arșiță*, *nesigur*, *a gândi*, *paradis*, *enigmă*, *zgârcit*, *dentist*.

8. Ce deosebire este între sinonimele date și când se folosesc ele?

Sulf – *pucioasă*; *cupru* – *aramă*; *abdomen* – *pântece*; *prăpastie* – *abis*; *reptilă* – *târâtoare*; *apicultură* – *albinărit*; *viticultură* – *vierit*; *cap* – *căpățână*, *tidvă*, *bostan*; *a mânca* – *a înfuleca*, *a crăpa*; *gură* – *bot*, *leorbă*, *clanț*, *plisc*; *voce* – *glas*; *carte* – *scrisoare*; *oră* – *ceas*; *chimir* – *portmoneu*; *învățător* – *dascăl*; *povățuitor* – *îndrumător*.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Memorizați sinonimele verbului „**a comunica**”: *a vorbi*, *a zice*, *a spune*, *a declara*, *a face cunoscut*, *a afirma*, *a preciza*, *a anunța*, *a informa*, *a înștiința*, *a mărturisi*, *a corespunde*, *a destăinui*, *a transmite*, *a da de știre*, *a da publicității*; *a fi în relații cu (cu cineva)* etc.

IV. ATELIERUL CREATIV

Consultați DEX-ul pentru a continua șirul sinonimelor acestui verb. Scrieți o compunere: ***Să ne păstrăm portul nostru național, tradițiile ca pe o zestre sacră a neamului românesc, pentru ca să nu roșim în fața generațiilor.***

§ 8. Omonimele

I. TERMINOLOGIE

• **omonime:**

omofone
omografe

omonime:

lexicale
lexico-gramaticale

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

Citiți cu atenție enunțurile de mai jos:

- a) „Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei *unde*,
Ea în valuri sperioase
Se azvârle. (Mihai Eminescu)

- b) „Munții noștri aur *poartă*
Noi cerșim din *poartă-n poartă*”.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Indicați sensul cuvintelor evidențiate.
2. Arătați ce părți de vorbire sunt aceste cuvinte.
3. Explicați ortografia cuvântului subliniat.
4. Alcătuiți familia lexicală a cuvintelor: *ramuri, munții, aur*.

REȚINEȚI!

Omonimele sunt cuvintele ce se rostesc și se scriu la fel, dar au sens diferit.

Exemple:

- a) *Irina poartă* pantofi cu toc. / Ei au plantat lângă *poartă* un brad.
- b) Acesta este un *sol* bun pentru pământ.
Împăratul a trimis un *sol* la Istanbul.
Se cântă pe nota *sol*.

Omografele sunt cuvintele care se scriu la fel, la unele fiind diferit accentul: *acele/acele; copii/copii*.

Exemple:

- a) **mii**: *mii* de roiuri de albine – *numeral*;
mi-i drag cântecul – *pronume + verb*;
- b) **car**: *car* ghiozdanul în spate – *verb*;
cred *c-ar* vrea o înghețată – *conjunctie + verb*.

EXERCITII

- Indicați formele diferite de plural ale următoarelor omonime parțiale și construiți enunțuri din care să rezulte sensul acestora: *arc, bob, calcul, cap, centru, colț, pas, roman, șah*.
- Scrieți propoziții cu omografele: *ácele – acéle, véselă – vesélă, mână – mână, múta – mutá, nóta – notá, úra – urá*.
- Alcătuți propoziții cu următoarele cuvinte: *elan, ghiveci, poartă, cer, par, curent, roabă*.
- Precizați caracterul cuvintelor subliniate – cuvânt polisemantic sau omonimie:
 - Vinul era *acru*. Bunicul avea un *acru* de pădure.
 - Mai* este luna florilor. Ei băteau cu un *mai*. Nu *mai* are febră.
 - Mihai Viteazul a fost *ban* al Craiovei. El nu mai avea nici un *ban*.
 - A *ascultat* stiri la radio. Profesorul *a ascultat* doi elevi.
 - A învățat ce este un *acord* gramatical. A auzit un prim *acord* dintr-un vals vienez.
 - Traian *bate* la ușă. Micuțul *bate* toba.
- Indicați sensurile următoarelor omonime: *avar, banc, box, bursă, cot, lin, mină, pană, a semăna*.
- Construiți câte două enunțuri în care să aveți omonimele *marcă și milă*.
- Înlocuiți punctele cu cuvintele: *mare, poartă, port*.
 - În vacanță ... am făcut o excursie la ...
 - În ... la Odesa, am văzut mulți oameni în ... național.
 - Și eu ... uneori un frumos costum românesc din Bucovina.
 - Sora mea ... cu plăcere o ie primită de la bunica.
 - În Transcarpatia am văzut o ... foarte frumoasă.
- Găsiți în dicționar omonimele cuvintelor date: *volan, vază, bursă, personal*.
- Subliniați omonimele din propozițiile și frazele următoare: a) Am cules din grădină o roșie. b) Ileana are o basma roșie. c) Ea aduce o găleata de apă plină ochi și nu o scapă deloc din ochi, ca să n-o verse. d) Noi o admirăm ce lin poartă găleata. e) Astăzi mama ne servește la masă mâncăruri noi: ochiuri, vinete, crap și lin. f) Linul este peștele meu preferat. g) Eu mai cer puțină sare. h) Sora mea sare repede de la masă și-mi aduce solnița. i) Afară e un cer senin. î) În bătaia lunii casele par vinete. j) Mătușa Anica țese pânză la război. k) Ea este văduvă de război. l) Când mașina vecinului a rămas în pană, tata a luat un ciocan și o pană, ca să-l ajute s-o repare.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Scrieți propoziții cu omonimele:

s-au – sau, s-ar – sar, c-a – ca, l-a – la, ne-am – neam, ați – a-ți, iar – i-ar, mai – m-ai, ia – ea – i-a.

- Ce diferență există între cuvintele evidențiate în textele de mai jos?

G I: a) Rezolvă *în scris* exercițiile.

Este *înscris* la cursurile de limba franceză.

b) Nu-i ajungeau *paralele* să cumpere haina.

Gimnasta a evoluat extraordinar la *paralele*.

G II: a) *De sigur* ce era, nu a găsit soluția cea mai simplă.

Desigur că a mințit.

b) Pe malul apei sunt multe *sălcii*.

Aceste fructe sunt *sălcii*.

G III: a) Nu *aduce* anul ce aduce ceasul.

Dorința de *a duce* la capăt lupta i-a fost fatală.

b) Inima-i *haină* nu o lasă să-i cumpere copilului o *haină* nouă.

G IV: a) Ninge *întruna* de două zile.

Într-una din zile, copilul a plecat de acasă.

b) A comandat două *torturi* pentru serbare.

Condamnatul a fost supus la *torturi* groaznice.

IV. ATELIERUL CREATIV

- ✚ Scrieți o compunere-raționament: *Veniți, copii, acasă la părinți!*

§ 9. Paronimele

I. TERMINOLOGIE

- paronime
- dublete paronimice
- triplete paronimice

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție enunțurile:

- Lacul Maggiore din Italia este un lac **glaciar**.
- Mi-a spus, pe un ton **glacial**, să nu o mai spun niciodată.
- M-am **apropiat** foarte mult de Aurelia, în ultima perioadă.
- Și-a **apropiat** moștenirea care i se cuvenea vărului său.
- Tatăl meu a fost **investit** în funcția de președinte al unei organizații.
- A **investit** foarte multă pasiune în această lucrare artistică.
- Întotdeauna au fost niște studente **eminente**.
- Dezastrele naturale sunt **iminent**e.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Selectați neologismele, explicați sensul lor.
2. Cuvintele evidențiate în text sunt paronime.
3. Care este deosebirea și asemănarea dintre ele?
4. Explicați ortografia cuvintelor subliniate.

REȚINEȚI!

Paronimele sunt cuvinte cu formă asemănătoare și cu sens diferit.

Exemple: *Pronumele* este o parte de vorbire.

Fiecare om are un nume și un *prenume*.

Complementul este o parte de propoziție.

Mariei i-am făcut un *compliment*.

Paronimele se stabilesc între formele-tip ale aceleiași părți de vorbire:

- **substantive:** (*abilitate – agilitate*);
- **adjective:** (*etic – epic*);
- **verbe:** (*a deconta – a decanta*).

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Dublete paronimice: *atlas – atlas, argou – argon, adsorbție – absorbție, conjunctură – conjectură, locatar – locator.*

Triplete paronimice: *atitudine – aptitudine – altitudine, a migra – a emigra – a imigra, a releva – a reliefa – a revela.*

NOTĂ

Criteriul după care o pereche de cuvinte e considerată pereche paronimică este cel al atracției (confuzie paronimică). Vorbitorul folosește cuvântul uzual în locul celui mai puțin cunoscut, evidențindu-și în felul acesta gradul de incultură.

- **Ești original din sat?** (*original – deosebit, aparte; originar – de origine*)
- **Da, trăiesc temporal la oraș.** (*care indică timpul; temporar – vremelnic*)
 - ✓ Ce greșeli de exprimare ați observat în acest dialog?

EXERCIȚII

1. Copiați enunțurile și identificați paronimele.

- A trebuit să plătesc o **diferență** de bani pentru a cumpăra apartamentul.
- Este o persoană care merită tratată cu **deferență**.
- Consiliul s-a întrunit într-o ședință **ordinară** pe data de 20 martie.
- „Al treilea” este numeral **ordinal**.
- Această activitate nu îmi este deloc **familiară**.
- Nu îți pot spune nimic pentru că e o chestiune **familială**.
- Este de preferat să investești într-un lucru de **calitate**.
- Din când în când, e bine să faci și acte de **caritate**.

NU UITAȚI!

„*Fiecare faptă bună este caritate. Adevărata avere a unui om în viață constă din lucrurile bune făcute pentru semenii săi.*” (Molier)

2. Identificați paronimele în exemplele de mai jos și explicați sensul lor.
- Din cauza diabetului i-a amputat piciorul. I-a imputat banii cheltuiți.
 - Nu este etic comportamentul său. Romanul este specie a genului epic.
 - Am de făcut o fișă de lectură./Telefonul de pe stradă funcționează cu fișă.
 - Trebuie să scriu un text la română./Ieri am dat un test la matematică.
3. Alcătuiți propoziții cu următoarele perechi de paronime: *orar – oral, original – originar, complement – compliment, temporal – temporar, petrolier – petrolifer, eminent – iminent, familial – familiar.*
4. Explicați sensul următoarelor paronime și construiți enunțuri cu ele: *arbitrar – arbitral, calitate – caritate, a enerva – a inerva, fișă – fisă, a insera – a însera, miner – minier, lacună – lagună, virtuos – virtuoz.*
5. Identificați paronimele.
- Cea mai buna calitate a lui este sinceritatea. A dat dovadă de acțiuni de *caritate*.
 - O familie americană a imigrat la noi în țară. Mulți români au emigrat în Italia.
 - Îmi trebuie o fișă pentru telefon. Am primit o fișă de exerciții.
 - La sport ne aliniam repede. Trebuie sa scriem cu alineat.
 - Petrecerea are loc anual. În anuar se descrie toată activitatea firmei.
 - Ne trebuie un atlas la geografie. Mi-am făcut un costum din atlas.
6. Scrieți enunțuri cu fiecare paronim din perechile:
<i>anunț / enunț</i>	<i>enerva / inerva</i>
<i>monah / monarh</i>	<i>a insera / a însera</i>
<i>a releva / a revela</i>	<i>proveni / preveni</i>
<i>vedetă / vendetă</i>	<i>anual / anuar</i>

7. Selectați paronimul folosit corect în următoarele sintagme:
- ✓ Din când în când, e bine să faci și acte de (*caritate / calitate*).
 - ✓ Este de preferat să investești într-un lucru de (*calitate / caritate*).
 - ✓ Această activitate nu îmi este deloc (*familiară / familială*).
 - ✓ Nu îți pot spune nimic pentru că e o (*familiar / familială*).
 - ✓ Trebuie să fii (*solidar / solitar*) cu cei care susțin o cauză nobilă.
 - ✓ Mihai este (*solitar / solidar*), așa că mă îndoiesc că va dori să iasă cu noi.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Termenii științifici din limbajele specializate neînsușiți corect sunt cei mai susceptibili de a intra în sfera „atrăției paronimice”. Când ambii termeni din perechea paronimică aparțin limbajelor specializate (*elipsă – eclipsă, etic – epic, glacial – glaciuar, a evoca – a invoca*), confuzia poate deveni mai frecventă.

✓ Consultați DEX-ul. Alcătuiți enunțuri cu perechile de paronime de mai sus.

• *Indicați, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele contexte:*

- a) Primind o asemenea veste, împăratul a dat imediat *sfoară/sfară* în țară.
- b) Alegerea făcută a fost absolut *arbitrară/arbitrală*.
- c) Reuniunile *familiale/familiare* sunt pentru mulți dintre noi o plăcere.
- d) Industria *carbonieră/carboniferă* este în regres.
- e) Zăcămintele *petroliere/petrolifere* sunt o importanță bogăție națională.
- f) Primirea care i s-a făcut a fost destul de *glacială/ glaciară*.
- g) Domnitorii noștri *investeau/îvesteau* pe boieri cu diverse funcții.
- h) Șederea într-o stațiune balneară este *temporală/temporală*.
- i) „Acolo... sunt ruinele încă *înveterate/invederate* ale anticei cetăți.” (A. Odobescu)

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuiți o compunere descriptivă: ***Iubiți natura!***

- ✓ Alcătuiți un dialog cu prietenul despre rolul naturii în viața omului.
- ✓ Ce știți despre Cartea Roșie?

§ 10. Cuvintele monosemantice. Cuvintele polisemantice

I. TERMINOLOGIE

- Cuvinte: **monosemantice**
polisemantice

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

De ce îngălbenesc frunzele toamna? Cu toții ne bucurăm de culorile deosebite pe care le capătă. Dar știi de ce nu rămân ele verzi tot anul și care e motivul pentru care cad când vine frigul?

Frunzele sunt micile fabrici de mâncare ale copacului. Ele transformă căldura, apa și bioxidul de carbon în glucoză, o substanță cu care pomul se hrănește, iar acest proces se numește fotosinteză. Dar, odată cu venirea toamnei, când zilele se micșorează și nu mai este la fel de mult soare, copacii știu că trebuie să se pregătească pentru iarnă. Ei intră într-o stare de repaos și se odihnesc până când se face cald, așa că nu mai au nevoie de aceste fabricuțe.

De aceea, culoarea verde dispare treptat și este înlocuită cu nuanțe de galben, portocaliu, roșu sau maro, după care, încet-încet, frunzele *cad*.

Fiecare frunză are un strat special, numit de cercetători „zona de extirpare”. Când sosește toamna, celulele din acest strat încep să se umfle, încetinind transportul substanțelor nutritive primite de la trunchi, până când această *zonă* este izolată total printr-o linie de demarcație, unde frunza se va desprinde de creangă. Un strat protector „vindecă” rana, prevenind evaporarea apei și împiedicând intrarea gândacilor.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Identificați în text cuvinte monosemantice.
- Alcătuți câte un enunț cu cuvintele evidențiate, cu alt sens decât acel din text.
- Cărui stil îi aparține textul?

REȚINEȚI!

După numărul de sensuri cuvintele se clasifică în:

- *monosemantice*;
- *polisemantice*

Cuvintele monosemantice au un singur sens și se întâlnesc mai ales în domeniul științei și al tehnicii: *antibiotic, infarct, poloniu, metaforă, ecuație.*

Cuvintele polisemantice sunt cuvintele care au două sau mai multe sensuri înrudite.

Exemple: *Capul* este extremitatea superioară a corpului omenesc.

Am ajuns la *capul* podului.

Mirele și mireasa șed în *capul* mesei.

Capul țării este în vizită de lucru în regiunea Transcarpatia.

Am bătut cu ciocanul în *capul* cuiului.

Capul orașului este un om așezat.

Cu orice problemă elevii se pot adresa *capului* școlii.

NOTĂ

Nu confundați cuvintele polisemantice cu omonimele care au și ele aceeași formă, dar înțelesuri diferite. Deosebirea se face avându-se în vedere următoarele:

omonimele nu au legătură de sens între ele: bancă – din parc; bancă – unde se depun banii.

cuvintele polisemantice au sensuri apropiate, fiind derivate din sensul primar:

masă – obiect de mobilier;

masă – mâncare, ospăț.

Unele cuvinte sunt *polisemantice în anumite contexte și omonime în altele*. De exemplu, cuvântul **masă**. În situațiile de mai sus, este *polisemantic*, dar este *omonim* cu sensul de mulțime:

În fața catedralei era o *masă de oameni*.

EXERCIIU

1. Explicați care sunt sensurile cuvintelor scrise cursiv în textul următor:

a) Vara, copiii se duc la *baie* la râu. b) Bunicii mei merg deseori la *băi* la Odesa sau la Constanța. c) În fiecare dimineață, Andrei face gimnastică o jumătate de oră, după aceea intră în *baie* și face un duș cald. d) După ce vine de la antrenament, de pe terenul de sport, face o *baie* serioasă. e) Uneori stă mai mult în *baie*, ca să se dilate bine porii pielii.

✓ Prin ce cuvinte sau grupuri de cuvinte s-ar putea înlocui cuvântul *baie* din textul de mai sus?

2. Găsiți câte un sinonim pentru fiecare sens al cuvântului polisemantic **a ridica** apărut în enunțurile de mai jos:

- Prețurile *s-au ridicat* din nou.
- Dan *s-a ridicat* și s-a dus la tablă.
- Liftul te *ridică* la etajele superioare. *Am ridicat* ghiozdanul de pe bancă.
- La trecerea de cale ferată, bariera *s-a ridicat* după zece minute.
- *Am ridicat* hârtiile căzute din bancă și le-am dus la coșul de gunoi.
- Tata *a ridicat* vocea la mine, când a auzit că am luat patru la matematică.
- Tata *a ridicat* antena de televizor căzută din cauza furtunii
- Ștefan cel Mare *a ridicat* poporul la luptă.
- Copilul *s-a ridicat* în ultima vreme repede.
- Vecinul meu *a ridicat* o casă mare în acest an.

3. Explicați sensul cuvintelor polisemantice din propozițiile de mai jos:

- A pus farfuria pe **masă**.
- Nu a vrut să vină la **masă** pentru că nu îi este foame.
- Nu cunoaște **notele** de pe portativ.
- I-a arătat mamei **notele** din carnet.
- I-a intrat ceva în **ochi**.
- A uitat un **ochi** de la aragaz aprins.
- Nu-i mai tace **gura**.
- A intrat în **gura** lupului.

4. Arătați ce sensuri are cuvântul polisemantic „*drept*”. Construiți enunțuri cu sinonime pentru fiecare sens al acestuia...

5. Folosiți în propoziții sau fraze, atât cu sens propriu, cât și figurat, cuvintele: **argint**, **flacăra**, **fulger**, **a ofta**, **oglinză**, **pădure**, **sulită**, **stea**, **foc**, **inimă**.

6. Precizați care dintre cuvintele următoare sunt monosemantice și care sunt polisemantice. Alcătuiți propoziții sau fraze, cu câte trei cuvinte din fiecare categorie: **afect**, **antibiotic**, **cap**, **cărbune**, **curent**, **a electrifica**, **a face**, **facultate**, **gură**, **limbă**, **masă**, **motrice**, **omogen**.

7. Formulați propoziții sau fraze în care să folosiți cu sensuri diferite cuvintele: **a bate**, **des**, **poartă**, **școală**, **a trece**, **a veni**.

8. Alcătuiți cel puțin cinci enunțuri în care verbul **a căpa** să aibă sensuri diferite.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Precizați sensurile verbului **a bate** în exemplele de mai jos:

- ✓ Lumina îmi **bate** în ochi.
- ✓ Mai întâi **bați** ouale, apoi adaugi făina.
- ✓ La lumină, rochia ei **bate** în albastru.
- ✓ Nu înțelege unde **bați** cu vorbele tale.
- ✓ Tâmplarul **bate** cuiele în lemn.
- ✓ Clopotul **bătea** de trei ori pe zi.

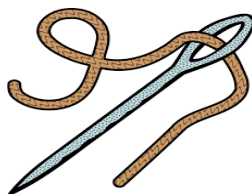
IV. ATELIERUL CREATIV

1. Alcătuiți o compunere descriptivă *Toamna în localitatea mea*, în care să folosiți cuvinte polisemantice.

2. Citiți ghicitorile:

De croitor sunt folosit
De feroviar- mânuit,
Iar pe arici, când se zburlește,
Eu îl apăr voinicește.

Data	Disciplina de învățământ	Nota obținută	F
	Matem.	8	
		9	
	Historie	10	

Ușa închui,
Secretul deschui,
Piulițe dezvârtesc,
Portativul însemnez.
Poți pe nume să-mi spui?

Îți fixeș în catalog
Gradul de cunoaștere,
Iar pentru compozitori
Sunt cheița artei lor.

❖ Cerințe:

- Identificați în răspunsurile la ghicitori cuvintele polisemantice.
- Alcătuiți propoziții cu aceste cuvinte.
- Ce știți despre ghicitori? Scrieți 2-3 ghicitori din memorie care să conțină cuvinte polisemantice sau omonime.

Trăim zilnic un război informațional, iar mesajele la care suntem expuși pot fi de multe ori dăunătoare pentru noi. Informația pe care o receptăm provine din diferite medii care nu respectă întotdeauna principiul adevărului.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați paronimul cuvântului „*campanie*”, alcătuiți un enunț cu el.
- ✓ Rescrieți 5 neologisme din text.
- ✓ Explicați cu ajutorul dicționarului de neologisme cuvântul „*marketing*”.
- ✓ Depistați în care din structurile evidențiate sunt greșeli de exprimare. Cum se manifestă ele?

NU UITAȚI!

Informația este sufletul tuturor afacerilor publice. (Daniel Defoe)

REȚINEȚI!

Pleonasmul este o eroare de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte cu același înțeles.

Exemple: *a poposi pentru odihnă, a prefera mai bine, (5) procente la sută, a rămâne în continuare, a relua din nou, a repeta încă o dată, a rescrie iar, a reveni din nou, coborî în jos.*

Tipuri de pleonasm:

a) acceptate (tolerabile):

- Timp de un an de zile
- Taci din gură!
- Fugi repede!
- Am văzut cu propriii mei ochi.

b) interzise (intolerabile):

a urma în continuare, a revenit iarăși, autobiografia vieții mele, fapt ce a făcut, contrabandă ilegală, a se bifurca în două, continua să fie menținută.

EXERCIIU

1. Identificați pleonasmul din următoarele enunțuri, rescrieți corect fiecare enunț:
 - a) Furtuna vijelioasă care se stârnișe din senin era un contra-argument împotriva plecării noastre, astfel încât consensul unanim a fost să rămânem încă o zi.
 - b) În expediția lor au trecut printr-o depresiune joasă, apoi au văzut, în toată măreția lui grandioasă, un pisc de munte golaș mai superior decât celelalte.
 - c) Și-a etalat la vedere, pe un hol de trecere, toată garderoba de haine.
 - d) Când s-a așezat jos pe taburetul fără spătar, avea o fizionomie a feței total schimbată.
 - e) Serpentina șerpuitoare urma îndeaproape un râu curgător și se pierdea misterios în zarea orizontului.

2. Găsiți construcțiile pleonastice din acest text. Rescrieți apoi textul, evitându-le:

În week-end-ul de la sfârșitul săptămânii trecute am luat masa la restaurant, fiindcă o scurtă aversă de ploaie ne-a împiedicat ieșirea afară, la iarbă verde. Fiecare a ales preferențial mâncarea. Unii au cerut pentru ciorbă oțet acru, alții – smântână de lapte. Ceilalți au vrut, la friptura din carne de porc cu pilaf de orez, și puțin mujdei de usturoi. Copiii au preferat mai bine carnea de pui – hrănitore și nutritivă. Ca băuturi lichide au fost alese apa minerală și sucurile. Toate bucatele au fost aduse în vase termorezistente la căldură.

3. Rescrieți construcțiile care nu sunt pleonasm:

Intrare de acces, poate fi admisibil, privire insistentă, a avansa înapoi, ortoepie corectă, secret destăinuit, apariție simultană, bicicletă cu trei roți, intersecție bifurcată, a-și aduce aportul, cobai de experiență, părere fermă, a îndruma calea, întrebuintare atentă, percepție spațială, a-și susține propria lui părere, a menține mai departe, a declanșa ancheta, a ecraniza un film, formulare concisă, a nota o însemnare, a-și face autocritica.

4. Marcați cu X în dreptul greșelii de exprimare observate în fiecare enunț:

- ✓ Cine mă caută nu sunt acasă.
- ✓ A subliniat desinența finală.
- ✓ Colectivul de elevi au avut inițiativa.
- ✓ Școala e școală, nu e joacă!

5. Îndepărtați un prefix/un prefixoid pentru a evita pleonasmul. Rescrieți formele obținute: *a reedita din nou, a transcrie din nou, a prestabili dinainte, inactivitate pasivă, coasociat la afacere, a recrea încă o dată.*

6. Identificați erorile semantice:

- ✓ Astăzi vom relua din nou noțiunile despre cum să avem o exprimare corectă...
- ✓ Voi repeta din nou lecția.
- ✓ Ar fi preferat mai bine să vizioneze un film.
- ✓ M-au sunat să mă întorc înapoi să văd despre ce este vorba.

7. Identificați pleonasmul care intră în componența proverbelor și zicătorilor de mai jos:

- Paza bună trece **primejdia rea**.
- Geaba **din gură vorbești**, dacă nu le potrivești.
- Mai bine varză acră cu învoială decât **zahăr dulce** cu cârteală.
- **Baba bătrână** nu se teme de pâine moale.
- A se face **foc și pară**; cu **chiu cu vai**;
- A lua (cuiva) **vorba din gură**; mai **întâi și întâi**;
- A avea **sânge în vine**; în **zorii zilei** etc.

8. Sesizați confuziile paronimice și corectați enunțurile: *Sașitul* mașinii este defect. Deciziile *arbitrale* ale șoferului au urmări grave. Nerespectarea regulilor de circulație provoacă pericole *eminente*. Șoferul este *pasabil* de amendă. Mă mir cum de a greșit, căci instructorul i-a *releat* secretul conducerii corecte.

NU UITAȚI!

Evitați construcțiile pleonastice!

Felul cum ne exprimăm ne caracterizează personalitatea și abilitățile de a vorbi!

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

○ Indicați ce parte de vorbire este cuvântul eliminat pentru a evita construcția pleonastică:

- a) A luat o hotărâre decisivă în privința participării la concurs.
- b) Au mers până la granița frontierei cu Italia.
- c) Am rescris din nou toate enunțurile.
- d) Ziua de astăzi este una deosebită.
- e) A prezis dinainte care va fi sfârșitul.
- f) Îmi era milă când îl vedeam șchiop de un picior.
- g) Din cauza parolei secrete nu am putut afla detaliile.

IV. ATELIERUL CREATIV

✓ Alcătuiți o compunere de 10 rânduri în care să explicați ce vă sugerează tabloul de mai jos.

Evitați construcțiile pleonastice!

§ 12. Tautologia și repetiția. Argoul și jargonul

I. TERMINOLOGIE

- tautologie
- repetiție
- argou
- jargon

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Doină, doină, cântec dulce!

Când te-aud nu m-aș mai duce.

Doină, doină, vers cu foc!

Când răsuni eu stau pe loc.

(*Vasile Alecsandri*)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Care sunt funcțiile sintactice ale cuvintelor evidențiate?
- ✓ Precizați repetițiile.
- ✓ Explicați ortografierea cuvintelor *te-aud*, *m-aș*.
- ✓ Selectați un cuvânt cu sens figurat.

REȚINEȚI!

Repetiția este o figură de stil (procedeu artistic) care constă în folosirea de mai multe ori a aceluiași cuvânt sau a mai multor cuvinte, spre a întări o idee sau o impresie.

În poezie **repetiția** susține ritmul și cadența versurilor, iar în proză întărește imaginea.

Exemplu: „O, rămâi, rămâi la mine...” (*Mihai Eminescu*)

- Citiți cu atenție enunțurile:

Copilu-i copil.

De citit, citesc mereu.

Prietenul tot prieten; te ajută la nevoie.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Prin ce se deosebesc cuvintele evidențiate de repetiții?
- ✓ Sunt folosite corect aceste cuvinte?

REȚINEȚI!

Tautologia este o greșală de exprimare care constă în repetarea inutilă a aceluiași termen sau construcții cu funcții sintactice diferite și cu valoare expresivă deosebită.

Tipuri de tautologii:

a) admise:

Joaca e joacă și munca-i muncă.
Cine e cinstit e cinstit oriunde s-ar afla.

b) interzise:

Cerem respectarea tuturor cerințelor.
În nuvela istorică întâmplările s-au întâmplat cu mult timp în urmă.

- De cele mai multe ori termenul repetat are funcție sintactică de **nume**

predicativ:

Exemplu: **Tineretea-i tinerețe**, dar repede trece.

Având valoare expresivă, tautologia nu trebuie evitată.

Relații tautologice se realizează:

- la nivelul propoziției (**Băiatul băiat** rămâne).
- la nivelul frazei (**Dragostea-i dragoste**, n-ai încotro.)

NOTĂ

Nu trebuie de confundat tautologia – greșală de exprimare cu procedeul stilistic repetiția, cu expresiile tautologice tolerabile¹.

REȚINEȚI!

Jargonul este o modalitate de exprimare superficială și incorectă, de obicei cuvinte împrumutate din alte limbi, folosite de unii vorbitori cu pretenții de cultură, pentru a impresiona și pentru a se deosebi de restul vorbitorilor.

Exemple:

- franțuzești: *bonjour, bonsoar, monșer, mașer, mersi*;
- italiene: *ciau, arivederci, șarmantă*;
- engleze: *bisnis, darling, gudbai, bai-bai, targhet* etc.

Tolerabil¹ – care poate fi tolerat, admisibil, îngăduit, suportabil

RETINEȚI!

Argoul este un limbaj artificial și secret, înțeles numai de cei care îl folosesc pentru a nu fi înțeleși de alții.

Argoul este utilizat de grupuri sociale restrânse.

Exemple:

Există, argoul elevilor, al militarilor, al medicilor, etc.

- **al răufăcătorilor** (*mititica, pârnaie, răcoare, universitate – închisoare; sticlete, curcan, gabor, copoi, scatiu – polițist; poteră – poliție; lovele, euroi, verzișori, mălai, parai, cașcaval – bani*),

- **al elevilor și studenților** (*șase, diriga, profa, scăunel, boabă, geogravarză, olimpiadă, bosu-mare, bosu-mic*),

- **al militarilor** (*biban, gagică, nașpa, ballast – mâncare de orez, adunare generală-mâncare de legume, felicitare – ordin de concentrare, fetiță – mitralieră*)

- **al fumătorilor** (*lingură*),

- **al sportivilor** (*trage fermoarul, pune pătura – minge scăpată printre picioare, scuișă supapa – pentru lovitură de minge în față*).

EXERCITII

1. Identificați repetițiile din fragmentele de mai jos:

a) Vizitiul era un om slăbănog și-nalt, nalt. (*Mihail Sadoveanu*)

b) Baba moșneagului, mătușa Anghelina, era firește mititică ... și bună și bună de nu-i găseai păreche în toată țara Moldovei. (*Mihail Sadoveanu*)

c) Porunci dar ca iute-iute să încalece cu toții și s-o urmărească pe Lia. (*Ion Slavici*)

d) Ce ți-a ieși înainte, întâi și întâi... pune-o în traistă și o adă acasă. (*Ion Creangă*)

e) Baba, când vede că și-a bătut găina joc de dansa, o prinde și-o bate, și-o bate, până o omoară în bătaie! (*Ion Creangă*)

2. Rescrieți enunțurile, corectând greșelile de orice tip; numiți greșeala de exprimare!

✓ Eu, când mă relaxez, îmi place să ascult muzică.

✓ În școală sa desfășurat concursul de șah.

✓ Problemele a căror rezolvări mi-au creat dificultăți sunt din geometrie. Haideți să mergem pe ce nu merge!

✓ Vă vom oferi detalii și multe alte amănunte în zilele următoare.

✓ Nici Ana, nici Andreea nu au răspuns afirmativ solicitării mele.

✓ O mulțime de studenți vor promova eczamenul de licență.

✓ Tânărul îi explică că a fost obligat să procedeze așa.

3. Citiți expresiile și enunțurile de mai jos și stabiliți dacă ele conțin tautologii tolerabile sau intolerabile.

„Omul să fie om”, „dacă-i bal, bal să fie”, „ea este ceea ce este”, „legea este lege”,

„Deal-u-i deal și valea-i vale / Mândra-i mândră până moare.”(*text folcloric*), „Ce e val ca valul trece”... (*Mihai Eminescu*), „Femeia, tot femeie, zise Lapușneanul zâmbind”,

(*Constantin Negruzzi*). „Să vă fie casa casă, să vă fie masa masă” (*Plugușorul*)

„Unde sapa sapă locul / sare din pământ norocul.” (*Tudor Arghezi*), „De glumeț, glumeț era moș Nechifor”.

4. Subliniați cu o linie construcțiile pleonastice și cu două linii construcțiile tautologice din următoarele fragmente:

- „Ei acum, cumnate, ia să vorbim o vorbă colea între bărbați...”
- „Noi aclamăm munca, travaliul¹, care nu se face deloc în țara noastră!”
- „Mă duc; scuzați, pardon, bonsoar!”
- „Nevastă, e băiat onorabil și credincios; n-ai ce face: ce-i al omului e al omului!”
- „Angel radios! De când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul rațiunii...”

5. Rescrieți enunțurile, corectând greșelile de orice tip:

- „Pentru că curiozitatea îl caracterizează citește mult.”
- „Misiunea oamenilor aceștia nu este de loc facilă¹.”
- „De învățat, învață, dar rezultatele întârzie să fie vizibile.”
- „Acest student iminent va deveni în continuare un medic renumit.”
- „Omul care l-ați invitat la spectacol nu mai vine.”

6. Subliniați cu o linie construcțiile pleonastice și cu două linii construcțiile tautologice din următoarele fragmente:

- „Te iubesc la nemurire și îți dedic lira mea! Al tău pentru o eternitate și per toujours.”
- „Bine, frate, revoluție ca revoluție, da nu-ți spusei că nu-i voie de la poliție să dai focuri în oraș?”
- „Bărbatu-meu suferă grozav de gelozie și e în stare a fi capabil să te omoare.”
- „O săptămână, o lună, un an de zile, n-o să se mai vorbească decât de aventura asta...” (*Ion Luca Caragiale*)

7. Creați un dialog în care să folosiți termeni din argou și din jargon.

8. Subliniați tautologiile din următoarele enunțuri:

- „Domnule, nevasta trebuie să fie nevastă, și casa casă.” *Camil Petrescu*
- „Năiță, știi bine că atunci când spun o vorbă, vorbă să fie.” *Marin Preda*
- „Un bou ca toți boii, puțin la simțire...
Dobândi în cireadă un post însemnat.” (*Grigore Alexandrescu*)
- „Zică toți ce vor să zică
Treacă-n lume cine-o trece.” (*Mihai Eminescu*)

9. Subliniați cuvintele și expresiile argotice. Evitați-le în exprimare.

- a) Multă baftă la examen! b) L-a luat la mișto. c) A dat-o în bară cu răspunsul. d) Alex e băiat de comitet. e) S-au dat în gât reciproc. f) Am aflat că bătrânul a dat colțul anul trecut. g) După ce i-au tras țeapă, au fugit în străinătate. h) Mi-am luat niște pantaloni bestiali. i) A băgat la ghiozdan până n-a mai putut. j) A făcut imediat pași.

A aclama¹ – a saluta, a aproba, a-și manifesta entuziasmul prin aclamații; a ovaționa
Travaliul² – muncă, lucru

- II. a) „Mănoiuile, mi-ai stricat șmahul, păcătosule!” (B. Șt. Delavrancea)
- b) „Nu e așa că nu m-a sluțit prea tare? În două zile n-o să mai rămână nici urmă... Și atunci, iar o să poftim musafiri! Nu moare cineva de-o bătaie.” (Panait Istrati)
- c) „Ți-am spus că avem la mine academie liberă cu dame foarte cumsecade și cu șampanie.” (B. Șt. Delavrancea)

NU UITAȚI!

„Limba este cartea de noblete a unui neam.” (Vasile Alecsandri)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- ✓ Subliniați elementele de jargon din textele de mai jos. Memorizați semnele de punctuație la dialog.
- a) „– Nu ți-e rușine să bagi mâna în nas!...șezi frumos!te vede madam Carol!”
- b) „– Ce citești porcăria aia, domnule?
– Pardon, zic eu...” (Ion Luca Caragiale)
- c) „CHIRIȚA: Da’ ia-n să-i fac un examen... Guliță, spune ninecăi, cum se cheamă franțuzăște furculița?
GULIȚĂ: Furculision.
CHIRIȚA: Frumos... Dar friptura?
GULIȚĂ: Fripturision.
CHIRIȚA: Prea frumos... Dar învârtita?
GULIȚĂ: Învârtision.
CHIRIȚA: Bravo... Guliță! Bravo... Guliță!
ȘARL (în parte, furios): Gogomanision, va!...”
„Mersi, monsiu Șarlă...când ai ști ce mulțămire mi-ai făcut...Vous m’avez frotte le coeur avec du miel.” (Vasile Alecsandri)
- d) „Mon cher ami, răspunse pripit Candian, m-am încurcat la bancă.” (B. Delavrancea)
- e) Zița: „De când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul rațiunii... Te iubesc la nemurire. Je vous aime et vous adore; que pretendez-vous encore? Inima-mi palpită de amoare.” (Ion Luca Caragiale)

✓ Nu folosiți tautologiile următoare în comunicarea orală și scrisă:

- vreau să **întreb o întrebare**;
- se poate să **propun o propunere**;
- **începând** cu luna martie **a început** aratul;
- **regulamente ce reglementează** (comerțul);
- **a îmbunătăți spre mai bine** situația;
- **perioada** aceasta **este o perioadă** de tranziție;
- în prezent se caută **soluții** legale **de soluționare** a problemei;
- a **candidat** în calitate de **candidat** etc.

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuți o compunere-raționament *Învățătura e cea mai mare avuție*. Folosiți repetiții.

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTIȚELOR

1. Sensul expresiei „*ad litteram*” este:
 - textual;
 - literar;
 - punct cu punct;
 - printre rânduri.
2. În care rând nu sunt sinonime:
 - a) a pescui în apă tulbure- a profita de o situație confuză pentru a trage foloase personale;
 - b) a-și pune cenușă în cap- a se pocăi; a-și recunoaște vina sau greșeala;
 - c) lacrimi de crocodil – lacrimi prefăcute, simulate, viclene, artificiale;
 - d) a tăia frunze la câini – a se grăbi undeva.
3. Precizați care este mijlocul de formare al cuvintelor *delimitat*, *dezrobot*, *decolorat*:
 - a) derivare cu prefix;
 - b) conversie;
 - c) derivare cu prefix și sufix;
 - d) compunere.

4. Identificați seria care conține numai cuvinte din familia lexicală a cuvântului „drum”:
- drumuleț, duruit, dăruire;
 - drumeț, a îndruma, îndrumător;
 - a îndruma, îndrumare, durată;
 - dramă, neîndrumat, îndrumată.
5. Indicați seriile de cuvinte care fac parte din câmpul lexical al cuvântului *copilărie*:
- jocuri, curcubeu, pâine, dragoste, bătrânețe;
 - vârstă, veselie, școală, prietenie, puritate;
 - feerie, tânăr, iarbă, vis, cuplu;
 - copil, joacă, fericire, naivitate, vise.
6. Alegeți varianta care conține numai expresii folosite cu sens conotativ:
- inimă de aur, inel de argint, plug de oțel;
 - brațul drept, sentimente adânci, adâncul veacurilor;
 - inimă de aur, mândra glăsuire, soare dulce;
 - brațul râului, gândul zboară, planuri de viitor.
7. Descoperiți seria care conține numai neologisme:
- josnicie, cină, șiretlic, legitim;
 - email, acvilin, coincidență, zilnic;
 - normal, cotidian, definiție, confuz;
 - succesor, smalț, petiție, stricăciune.
8. Identificați enunțul care conține un pleonasm:
- Luna aceasta la magazin sunt mari reduceri la televizoarele cu telecomandă.
 - El a citit biografia vieții lui Ion Creangă.
 - Soarele însufleștea picăturile mari și grele de rouă curată.
 - Am ascultat ultimele știri ale zilei.
9. Sunt polisemantice cuvintele din seriile:
- cuvânt, a se duce, a electrifica, minune;
 - a ține, a aduce, a lua, fată, vatra;
 - corespondentă, vocală, limbă;
 - a dori, a lega, a crăpa, onestitate.
10. Precizați care serie conține elemente de argou (termeni argotici):
- aga, bazilica, agie, aprod, hot, altița, sorcova, hoarda;
 - mipo, (a) mangli, (a) ciordi, parnaie, gagiu, diriga, bac, curcan;
 - cuvant, mardeala, nasol, prof, bojdeuca, surmenaj, dibla, (a) dribla;
 - dovleac, suriu, husar, tata, racan, mala, subiect, (a) cobzări.
11. Apartin jargonului cuvintele din seria:
- pardon, merci, ciau-ciau, parol, maman, madam, bonsoir, farm;
 - bonjur, darling, parold, marafet, compendiu, calvar, facil, dificil;
 - pa, papa, rezon, capodopera, regizor, corector, tujur, inutilitate;
 - filiala, fosforescent, electricitate, (a) solicita, demoazela, gentilă, hulub.

§ 13. Discursul. Relația text, frază, propoziție, cuvânt

I. TERMINOLOGIE

- cuvânt frază
- îmbinare de cuvinte text
- propoziție

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Comunicarea scrisă – mijloc de publicitate

De mult timp oamenii au început să comunice între ei în scris. Sumerienii și asirio-babilonienii utilizau tablite de lut, egiptenii *papyrusuri*. În zilele noastre hârtia este materialul preferat pentru comunicarea scrisă.

Vă puteți gândi că în epoca celor mai moderne instrumente (*fax, telefon, internet*), care pun două puncte de pe Terra la o distanță de secunde, importanța unui document scris scade? Din contra,

acest mod de comunicare continuă să fie primordial pentru schimburile noastre profesionale. Datorită scrisorilor se inițializează, se instaurează și se continuă *relațiile de afaceri* între *firma* dumneavoastră și *clienți* sau *furnizori*. Nu trebuie uitat că documentele, pot, în plan juridic, să servească ca probă în cazuri de conflict. De aceea trebuie să fie tot timpul clare și concise. Trebuie să aveți multă grijă în a nu afirma ceva cu ușurința și să puteți dovedi tot, înainte de a pune pe hârtie.

Documentul de firmă este un mijloc de *publicitate* pentru clienți.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Explicați cu ajutorul DEX-ului cuvintele evidențiate din text.
- ✓ Găsiți paronime pentru cuvântul „firmă”.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a propoziției: „În zilele noastre hârtia este materialul preferat pentru comunicarea scrisă.”
- ✓ Împărțiți propoziția de mai sus în îmbinări de cuvinte.
- ✓ Explicați ortografia cuvintelor *Terra, papyrusuri*.
- ✓ Stabiliți valoarea morfologică a cuvântului evidențiat din ultimul enunț.

REȚINEȚI!

Sintaxa cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a acestora în fraze, dând naștere enunțurilor.

Ea studiază mecanismul pe baza căruia un ansamblu de cuvinte date se constituie într-un enunț cu scopul de a face o comunicare.

Cuvântul este considerat unitatea de bază a lexicului, punctul de plecare în exprimare.

Un singur cuvânt poate forma o propoziție, când are valoare predicativă.

Exemplu: Plouă,^{1/} ninge,^{2/} drumul nu stă.^{3/}

Propoziția este cea mai mică unitate sintactică, un enunț cu un singur predicat.

Exemplu: Limba noastră-n ceruri cântă și-n izvorul din câmpii. (Grigore Vieru)

Fraza reprezintă o unitate superioară a sintaxei, rezultat al relațiilor stabilite între două sau mai multe propoziții legate între ele prin înțeles.

Exemplu: Nu te lauda,^{1/} când începi un lucru,^{2/} laudă-te,^{3/} când e gata.^{4/}

Enunțul reprezintă unitatea superioară a sintaxei, o structură ce se constituie ca unitate de comunicare de sine stătătoare. Termenul acoperă două tipuri de unități de comunicare: **propoziția și fraza**.

Exemplu: Multe plante medicinale au fost folosite din timpuri străvechi pentru a trata acele infecții cauzate de bacterii care sunt acum rezistente la antibiotice.

Textul – ceea ce este exprimat în scris:

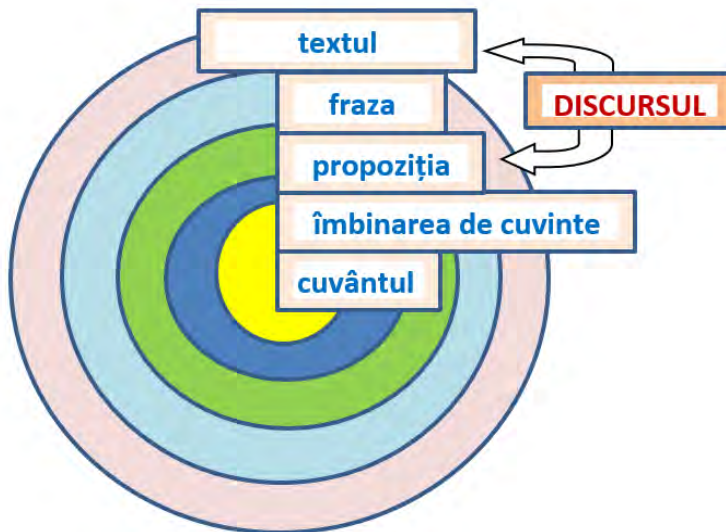
1. cuprinsul unei opere literare sau științifice, al unui discurs, al unei legi etc.
2. Fragment, parte dintr-o scriere.
3. Cuvintele unei compoziții muzicale etc.

Frazele se pot combina, formând **un text**. Noțiunea de text denumește, în primul rând, „ceea ce este exprimat în scris.” Cu alte cuvinte, **textul** poate să aiba diferite dimensiuni, reducându-se fie la un singur cuvânt sau dezvoltându-se la infinit, atingând dimensiunile unui roman cu mii de pagini.

Discursul este comunicarea în care se transmite publicului un mesaj; comunicarea în forma unui text bine gândit, comunicarea care urmărește scopul de a influența publicul.

Pentru noi, este **discurs public** orice exprimare în fața publicului a unei poziții/atitudei importante pentru viața publică.

Arta de a vorbi în public pune la îndemâna tuturor un instrument foarte puternic: forța de a-i convinge pe ceilalți (reprezintă elementul cheie în devenirea individuală: realizarea personală în societate impunând aptitudini deosebite de comunicare în public. Comunicăm zilnic, ne aflăm mereu în mijlocul oceanului comunicării globale, iar prin **comunicare** urmărim să ne atingem obiectivele, pentru a ne putea desfășura cu succes activitatea.

EXERCIȚII

1. Identificați în textul de mai jos enunțurile. Numiți frazele, propozițiile; extrageți îmbinările de cuvinte, indicând felul lor.

„Acum vuietul contenește. Biruitoare apa s-așază între maluri, potolită, netedă ca o oglindă. Carpații își împing spre miază-noapte înălțimile învăluite în codru. Câteva stânci, curioase, își mai ridică, din desișul verde, capetele pleșuve, ca și cum ar vrea să mai privească o dată potopul acesta călător, căruia nimic nu i-a stat împotrivă.”
(Alexandru Vlăhuță)

2. Identificați propozițiile din textele de mai jos și precizați felul lor:

a) Răsare luna,-mi bate iar în față:

Un rai din basme văd printre pleoape (...)

Alături teiul vechi mi se deschise:

Din el ieși o tânără crăiasă,

Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise. (*Mihai Eminescu*)

b) Umblasem o zi întreagă, în ajunul Sfântului Vasile, ca să găsec un iepure pentru Anul Nou; o zi întreagă pe dealuri spulberate de viscol, prin văi în care vânturile grămădiseră troiene, pe marginea pâraielor înghețate, prin zăvoaie pustii. Colindasem zadarnic... (*Mihail Sadoveanu*)

3. Alcătuți **îmbinari de cuvinte** cu sens figurat pentru substantivele: *carte, meleag, copilărie*.

4. Alcătuți un discurs *despre importanța lecturii*, în care să vă convingeți colegii că anume prin lectură ne putem cultiva o vorbire îngrijită.

NU UITAȚI!

Unul dintre criteriile de apreciere a inteligenței omului este capacitatea de comunicare – arta de a se exprima corect, concis și expresiv!

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

❖ Explicați ortografia cuvintelor evidențiate și utilizarea semnelor de punctuație din exemplele date:

▪ Vede ici un prunc, vede ici o față; vede dincolo o nevastă. (*Mihail Sadoveanu*)

▪ O **luptă-i** viață; deci te luptă.

Cu dragoste de *ea*, cu dor. (*George Coșbuc*)

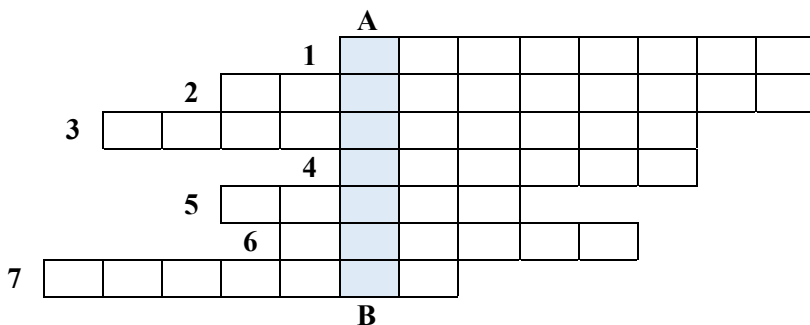
IV. ATELIERUL CREATIV

➤ Redactați un discurs (8-12 rânduri) pe tema: **Drepturile și îndatoririle elevului**, în care să folosiți propoziții și fraze.

REBUS

Completând corect rebusul, veți descoperi pe verticala AB unul dintre compartimentele gramaticii. Deduceți definiția.

1. Substantivul are două numere, unul dintre ele este ...
2. În frază, propoziția care are înțeles de sine stătător se numește ...
3. Felul subiectului din propoziția a doua în fraza:
Florile aceste sunt foarte frumoase (1) / și răspândesc un parfum îmbătător (2)/.
4. Timpul verbului din propoziția: *Florile au transformat câmpia în curcubeie de culori.*
5. Unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții legate între ele după înțeles se numește ...
6. Felul subiectului din propoziția: *Fluturașul zbură vesel prin livadă.*
7. Predicatul alcătuit dintr-un verb copulativ și un nume predicativ se numește.

§ 14. Tipuri de propoziții (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

Propoziția

- după structură: simplă (bimembră, monomembră)
dezvoltată (bimembră, monomembră)
- după aspect: afirmativă
negativă
- după scopul comunicării:
enunțiativă
interogativă
exclamativă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei **ciobănei**:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrâncean...

Și se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel **moldovan**
Că-i mai ortoman
Ș-are oi mai multe,
Mândre și cornute,
Și cai **învâțați**
Și câini mai bărbați...

(Balada „Moirița”)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Stabiliți care esre valoarea morfologică și la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din text?
- ✓ Găsiți sinonime pentru cuvintele evidențiate din textul de mai sus.
- ✓ Indicați mijlocul de formare al cuvântului „ciobănel”.
- ✓ Indicați subiectele și predicatele în propoziția : „Unu-i moldovean.”.
- ✓ Explicați sensul expresiilor: „**picior de plai**”, „**gură de rai**”.
- ✓ Identificați predicatele din textul de mai sus.
- ✓ Împărțiți textul în fraze, propoziții.

REȚINEȚI!

Propoziția este unitatea sintactică care exprimă un gând terminat.

Exemplu: Dacii și romanii sunt strămoșii noștri.

❖ **Propoziția conține un singur predicat.**

Exemplu: **Trăia** odată un împărat putred de bogat.

❖ Propozițiile se clasifică:

- după structură;
 - după aspectul predicatului;
 - după scopul comunicării.
- **După structură propozițiile se împart în:**
- ✓ *simple* / bimembre, monomembre/;
 - ✓ *dezvoltate* / bimembre, monomembre/.

Propoziția simplă este alcătuită numai din părți principale.

Exemplu: **Plouă.** / monomembră/

Elevul scrie. / bimembră/

Izvorul murmură.

Exemplu: **Plouă încet, liniștit** / monomembră/

Elevul scrie o compunere / bimembră/

Izvorul curge la vale.

Propoziția dezvoltată este alcătuită din părți principale și părți secundare /atribut, complement/.

❖ **După forma predicatului:**

- *propoziții afirmative.*

Exemplu: Ei poposesc în dumbrava fermecată.

- *propoziții negative: predicatul este la forma negativă.*

Exemplu: Copiii **nu se tem.**

- **Propoziția afirmativă afirmă, constată ceva.**

- **Propoziția negativă neagă ceva, înlătură o afirmație.**

❖ **După scopul comunicării:**

- *propoziții enunțiative:*

Exemplu: Veniți și mâine.

- *propoziții interogative:*

Exemplu: Veniți și mâine?

Văzutu-l-ai? Auzitu-m-ai?

- *propoziții exclamative:*

Exemplu: Ai citit cartea! Ai citit cartea?!

- *Propozițiile enunțiative comunică ceva despre acțiunea făcută de subiect. Ele au la sfârșit punct sau virgulă ori punct și virgulă.*

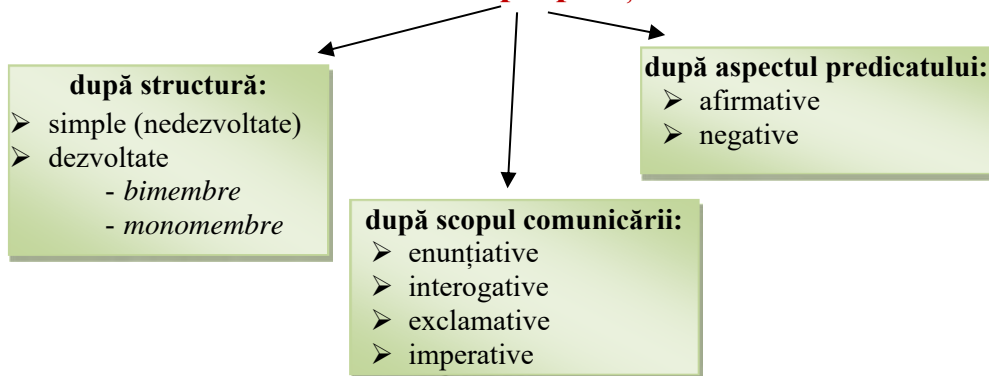
- **Propozițiile interogative** conțin o interogație, o întrebare și așteaptă un răspuns.

Ele au la sfârșit semnul întrebării și apar mai frecvent în dialoguri.

- **Propozițiile exclamative** au o intonație aparte, accentuându-se un anumit cuvânt, care privește în mod special enunțul.

La sfârșitul propozițiilor exclamative se pune semnul exclamării.

Clasificarea propozițiilor

EXERCIȚII

1. Copiați enunțurile de mai jos, indicând propozițiile. Stabiliți felul fiecărei propoziții după structură.

a) Era odată un împărat puternic și mare și avea pe lângă palaturile sale o grădină frumoasă... (*Petre Ispirescu*)

b) Intră în coridorul școlii și se apropie de fiu-său atât de repede, încât copiii din sală se speriară și crezură că omul vrea să bată pe vreunul dintre ei. (*Marin Preda*)

c) Abia isprăvisse vorba și buzduganul, izbind în ușă și în masă, se puse în cui. (*Petre Ispirescu*)

2. Subliniați predicatele și identificați propozițiile. Precizați tipurile propozițiilor după aspectul predicatului.

a) E ușor a scrie versuri,

Când nimic nu ai a spune. (*Mihai Eminescu*)

b) Văd, în sfârșit, ce n-aș dori să mai vadă nimene... (*Ion Creangă*)

c) Domnul (...) se cam miră de ce l-or fi întrebând orășenii de lucruri de-acestea. (*Mihail Sadoveanu*)

3. Citiți cu atenție textul. Identificați propozițiile din fragmentul de mai jos. Stabiliți tipul fiecărei propoziții după scopul comunicării.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.

Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:

– Ce vrei tu?

– Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,

Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.

4. Alcătuiți câte trei propoziții: *monomembre (dezvoltate și nedezvoltate)* și *bimembre (dezvoltate și nedezvoltate)* după imaginea de mai jos.

NU UITAȚI!

Ocrotiți natura!

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

În propoziție, **nu** se pune virgulă:

- ✓ între subiect și predicat;
- ✓ între părțile de propoziție coordonate prin conjuncțiile coordonatoare: și, ori, sau;
- ✓ între atributele substantivale genitivale și regent: *răspunsul elevilor / un răspuns al elevilor*;
- ✓ între atributele verbale și regent: *plăcerea de a citi; compunerea de terminat; steagurile fluturând*;
- ✓ între atributele adverbiale și regent: *pâinea de azi*;
- ✓ între atributele numeral (cu valoare adjectivală sau substantivală) și regent: *doi elevi; cărțile pentru cei douăzeci de elevi*;
- ✓ între complementul direct și regent: *I-am dat cartea. A citit-o. Pe Alex l-au premiat*.
- ✓ între complementul indirect și regent: *Ce dorești de la mine?*
 - Alcătuiți câteva enunțuri în care să folosiți regulile de mai sus.
 - Subliniați subiectele și predicatul. Ce știți despre ele?

NU UITAȚI!

„...Tot ce înseamnă inteligență umană este sintaxă – fără sintaxă noi am fi cu foarte puțin mai isteți decât cimpanzeii.” (William H. Calvin)

IV. ATELIERUL CREATIV

Redactați o compunere (8-12 rânduri) pe tema: *Mi-e dor de o zi din copilărie*, folosind toate tipurile de propoziții.

§ 15. Propoziția principală și propoziția secundară. Propoziția regentă și propoziția subordonată

I. TERMINOLOGIE

- **Frază:**
 - raport de coordonare
 - raport de subordonare
- propoziție:** *principală*
secundară
- propoziție:** *regentă*
subordonată

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

Citiți expresiv versurile:

Din străbunei cu limba noastră
noi am crescut și creștem, demn,
cum crește pomul din țărână
suiță-n frunză și în lemn.

Ci noi cu ea, cu
limba noastră,
nemuritori vom fi oricând,
nemuritori cum e Pământul
cu Soarele mereu arzând. (*Dumitru Matcovschi*)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Găsiți sinonime pentru cuvintele din text: străbunei, pomul, nemuritori.
- ✓ Delimitați propozițiile în frază.
- ✓ Observați care propoziții au înțeles de sine stătător.
- ✓ Indicați elementele de relație între propoziții.

REȚINEȚI!

Fraza constituie o unitate sintactică comunicativă alcătuită din două sau mai multe propoziții, aflate în **raport de coordonare** sau **de subordonare**.

Numărul de propoziții dintr-o **frază** este egal cu numărul de **predicate** (verbe predicative).

O frază este alcătuită din:

Propoziția principală este o unitate sintactică în cadrul unei fraze cu **înțeles de sine stătător**.

Exemplu: *Cu fapta e cinstit acel¹ care o face².* (*Alexandru Donici*)

Propoziția secundară (subordonată) este o unitate sintactică în cadrul unei fraze care depinde de o propoziție principală sau altă propoziție secundară pe care o determină.

Exemplu: „*Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul¹ în care se oglindește cu mâhnire Cetatea Neamțului de atâtea veacuri².*” (Ion Creangă)

Propoziția regentă este o unitate sintactică în cadrul unei fraze (principală sau secundară) de care depinde o propoziție subordonată.

Exemplu: *Aș vrea¹ să plâng de fericire²
Că simt suflarea ta divină³...* (George Coșbuc)
„*Moldova și Bistrița curg de o parte și de cealaltă a Rarăului⁵...*” (Geo Bogza)

EXERCITII

1. Transformați frazele de mai jos, selectate din opera lui Ion Creangă, în fraze cu propoziții subordonate.

a) Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească. b) Doamne, prinde-l-voi strigoii odată la oala cu smântâna, ș-apoi las'! c) Încă una-două de acestea, și ne scot oamenii din sat afară ca pe niște lăieși. d) Întrăm noi la Vasile Aniței și ne așezăm la fereastră după obicei. e) Tăia tata porcul, și-l pârlea, și-l opărea, și-l învelea iute cu paie, de-l înădusea... f) Noi, băieții, ca băieții, ne luam la hârjoană și nu puteam adormi de incuri. g) Acuși iau varga din coardă și vă croiesc! h) Ninsorea mai încetase și am găsit drumul. i) Mi-au lunecat ciubotele și am căzut în Ozana cât mi-ți-i băietul! î) Mama însă era în stare să toarcă-n furcă, și să învaț mai departe. j) Ba de câte ori mi-au pus și poște la picioare, și eu, ca omul bun tot am tăcut și \i-am răbdat. k) N-apucase moș Bodrângă a lua bine fluierul de la gură, și iaca ne trezim cu popa Buligă.

2. Reconstruiți frazele în aspectul lor inițial, adăugând jonctivele coordonatoare adecvate. Indicați tipul propozițiilor coordonate din frazele reconstruite de voi.

a) Multe grăiește. Puține isprăvește. (*Dimitrie Cantemir*) b) În apă s-a născut. /De apă se teme. (*Ghicitoare*) c) Pe cer nu era nici un petec de nor. Soarele n-avea unde să se ascundă. (*Ion Druță*) d) Omul a tot stat și a stat pe lavița ceea de piatră. Nici tu pace pentru trup, nici tu liniște pentru suflet. De unde să se ia în mijlocul acestui oraș plin de vuiet și învălmășeală?! (*Ion Druță*) e) El a smuls padurea toată. N-a găsit-o, nu. (*Grigore Vieru*) f) Pușkin e deportat în Basarabia. Pribegește prin munții Caucaz. E deportat la mosioara Boldino. (*Ion Druță*)

3. Determinați raportul de coordonare în frazele de mai jos.

a) Din sălcâmi se topea frunzișul galben, se scutura ca o ploaie de alămâie. (*G. Meniuc*)
b) Cerul tuna, apa sălta clocotind. (*Vasile Alecsandri*) c) Soare, soare, frățioare, hai dă drumul la izvoare, scoate iarba din țărână, spune-i păsării să vină! (*Grigore Vieru*)

d) Vântul mâna de prin văi mirozna de salcie udă, luna prindea câte-o arătură proaspătă cu brazdele despletite pe marginea drumului. (*Ion Druță*) e) Și viața lor nu și-o munsesc – și-o plimbă. (*Mihai Eminescu*) f) Poate că era bine că eram feciorul cui eram, poate era bine că începuse a se coace visinile... (*Ion Druță*) g) S-a dus la fuguța, a descuiat ușa, i-a scos un scăunaș. (*Ion Druță*) h) Afară e soare, ciripit de vrăbii ca întotdeauna, mai din depărtări se aude vuiet greoi și sinistru. (*George Meniuc*) i) Tu și clipa ta de-odihnă în dar mamei n-o prea duci, ea mai mult te vede-n ochii nepoților dulci. (*Grigore Vieru*)

4. Identificați propozițiile principale. Indicați jonctivele.

a) Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană, ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea. (*Ion Creangă*) b) Soarele bate din Lin, pescarușii ba răsar, ba dispar în geana zării, iar în lungul curelei de nisip – popoare întregi, bronzându-se la soare. (*Ion Druță*) c) Ești nevastă ori esti fată, ori zâna din cer picată? (*Vasile Alecsandri*) d) Și în jur parcă-mi colindă dulci și mândre primăveri sau vād nopți, ce-ntind deasupra-mi oceanele de stele. (*Mihai Eminescu*) e) Blajina noră migăia prin casă acuși la strujit pene, acuși îmbăla tortul, acuși pisa mălaiul. (*Ion Creangă*) f) Horia nu era deloc sigur: va ajunge ori nu va ajunge, unde pornise; se va naște, într-un scilet, întrebarea asta ori nu se va naște. S-a născut. (*Ion Druță*) g) De-abia s-au culcat găinile, si voi ați început? (*Ion Creangă*) h) Ce facem: ne ducem înainte ori ne întoarcem înapoi? (*Ion Druță*)

5. Ghiciți ghicitorile. Scrieți numai frazele cu propozitii coordonate adversative. Completați exercitiul cu încă 4 ghicitori, conform condiției. Puneți virgula unde trebuie.

- Seamănă cu mătă și nu-i mătă.
- Mă fac ghem și de nimeni nu mă tem.
- Iau cincii și rămân tot cincii.
- Toți îl aud și nimeni nu-l vede.
- Un mare gramatic sade chitic și citește în toate limbile.
- Intră în sat și câinii nu bat.
- Merge prin pod și nu hodorogeste.
- Șade-ntruna pe perete
Și se uită-n ochi la fete.
- Imbrăcată-i ca o doamnă și se primblă prin poiană.
- Am un pod: iarna îl întind și vara îl strâng.

6. Completați frazele cu jonctivele coordonatoare adecvate. Puneți semnele de punctuație și indicați raporturile de coordonare dintre propoziții.

a) ... au mers ... au mers ... au tot mers ... de capăt nu i-au dat. Să-l iau ... să-i dau drumul? (*Nicolaie Dabija*) b) Nistrul curge la vale limpede și frumos, arde soarele pe cer ... și în ape arde, același soare... ardea și pe cer, și în ape... c) Aș vrea să plâng de fericit, ... simt suflarea ta divină, ... pot să vād ... ai plâsmuit. (*George Coșbuc*)

NU UITAȚI!

Limba este însăși floarea sufletului etnic al românilor. (Mihai Eminescu)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Determinați tipul propozițiilor (principale sau subordonate). Puneți semnele de punctuație necesare. Explicați utilizarea lor.
- Numai omu-i trecator
Pe pământ rătăcitor
Iar noi locului ne tinem
Cum am fost așa rămânem. (*Mihai Eminescu*)
 - Iar Manole sta
Nici că mai lucra
Ci mi se culca
Și un vis vedea
Apoi se scula... („*Mănăstirea Argeșului*”)
 - Iar cel ce tace
Și lucru-și face
Acela purure mai bine isprăvește. (*Alexandru Donici*)
 - Și nici tu junghi nici tu friguri nici altă boală nu s-a lipit de noi dar nici de răie
n-am scăpat. (*Ion Creangă*)

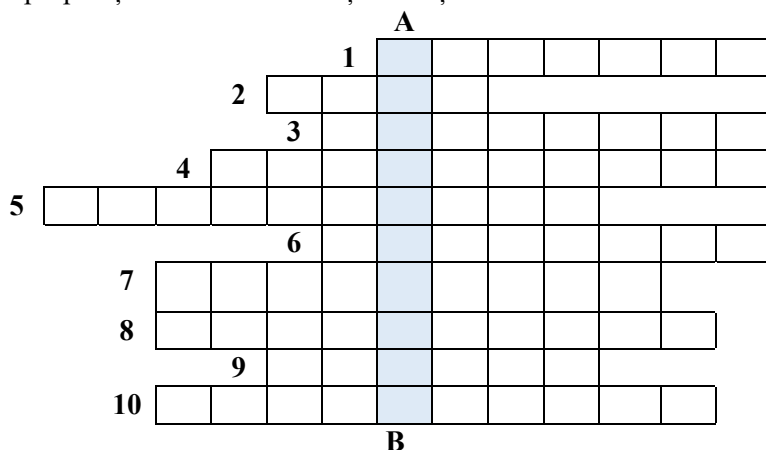
IV. ATELIERUL CREATIV

Având ca suport proverbul „*Singurul mod de a avea prieten adevărat este să fii și tu însuși un bun prieten*”, redactați o compunere din 10-15 rânduri, în care să folosiți fraze cu propoziții principale și secundare (subordonate).

REBUS

Completând corect rebusul, veti descoperi pe verticala AB una dintre părțile principale de propoziție studiate. Deduceți definiția.

1. Partea de vorbire care ține locul unui nume se numește ...
2. Cuvântul *mângâie* din enunțul: *Soarele cu razele sale blânde și calde mă mângâie și mă dezmiardă.* ca parte de vorbire este ...
3. Una din categoriile gramaticale ale pronumelui.
4. Adjectivul care împreună cu verbul *a fi* formează predicatul nominal îndeplinește funcția sintactică de nume ...
5. Partea de vorbire care se acordă cu substantivul în gen, număr și caz este ...
6. Cuvântul *sufletul* din enunțul: *Mirosul de primăvară din împrejurimi îmi parfumează sufletul* este la cazul ...
7. Cuvântul care în propoziție îndeplinește funcția sintactică de subiect stă totdeauna la cazul ...
8. Subiectul din enunțul: *Seara s-a lăsat peste sat.* este exprimat prin ...
9. Pronumele personal din enunțul: *La noi sunt codri verzi de brad* este la persoana I, numărul ...
10. Cuvântul *mugurii* din enunțul: *Copacii își desfășoară mugurii moi.* îndeplinește funcția sintactică de ...

§ 16. Raporturile de coordonare și cele de subordonare în propoziție

I. TERMINOLOGIE

- raportul de coordonare
- raportul de subordonare
- interdependența (inerența)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

Citiți cu atenție textul:

„Dumnezeu, după ce a alcătuit lumea a dat fiecărui neam câte un semn specific care să îi deosebească de ceilalți.

După ce a procedat astfel cu aproape toate popoarele, au venit la sfârșit și muntenii cărora Dumnezeu nu avea ce să le mai ofere și astfel le-a dat o inimă ușoară să se bucure de ceea ce este al lor și femei frumoase și iubețe”.

Aceasta era povestea pe care o spunea Nechifor Lipan cel mai des. Acesta era plecat de mult timp și soția sa, Vitoria Lipan, era foarte îngrijorată. Lângă ea acum nu mai erau decât cei doi copii cu care a rămas din cei șapte pe care i-a avut și din aceștia doi unul era plecat.

(Mihail Sadoveanu)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Caracterizați îmbinările de cuvinte, propozițiile, frazele.
- ✓ Prin ce se deosebesc îmbinările libere de cuvinte de îmbinările stabile?
- ✓ Comentați structura lor, numirea termenilor din îmbinarea liberă și funcția lor sintactică în propoziție.

EXPLICAȚI!

- ✓ Analizați sintactic propoziția „... *Nucul este o curiozitate a lumii botanice*”
Împărțiți-o în îmbinări de cuvinte.
- ✓ Prin ce se deosebește îmbinarea de cuvinte de un cuvânt? Dar prin ce se deosebește de o propoziție?

REȚINEȚI!

Raporturile sintactice sunt legături gramaticale ce se stabilesc între părțile unei propoziții sau între propozițiile unei fraze.

Acestea sunt:

- raportul de coordonare;
- raportul de subordonare;
- interdependența (inerența): raportul dintre subiect și predicat.

Raportul de coordonare în propoziție

Raportul de coordonare este legătura ce se stabilește între:

- două sau mai multe elemente care sunt situate în același plan, fără ca unul dintre ele să depindă gramatical de celălalt sau celelalte. Elementele care se pot coordona în propoziție sunt:

- **părțile de propoziție** – între ele;

Raporturi de coordonare în propoziție se stabilesc între **părți de propoziție de același fel**, care îndeplinesc funcții sintactice identice și nu depind unul de altul:

Exemple: Drumurile și potecile erau pustii. (S + S) (Mihail Sadoveanu).

În această propoziție se conțin două subiecte coordonate, legate între ele cu ajutorul conjuncției coordonatoare **și**.

El cumpără **fructe** și **pâine**. (Cd + Cd)

Vine **mâine** sau **poimâine**. (Cct + Cct)

Părțile de propoziție coordonate pot avea **aceeași funcție sintactică**. Atunci ele constituie:

- **părți de propoziție multiple**.

Exemplu: Și cerul, și pământul preschimbă sărutări

Prin raze aurite și vesele cântări. (Vasile Alecsandri)

Raportul de inerență (interdependență)

Se mai identifică un raport specific de **interdependență**, stabilit **între subiect și predicat**, numit **inerență**.

Exemplu: Ștefan Vodă nu mai este.

✚ Raportul de coordonare se poate face prin **juxtapunere** (prin virgulă) și prin **jonctiune** (prin conjuncții coordonatoare: **copulative** – *și, nici; adversative* – *dar, iar, însa, ci; disjunctive* – *ori, sau, fie; conclusivă* – *deci, asadar, prin urmare, în concluzie*). În plan semantic, legătura de coordonare constă în coexistența în timp și spațiu a obiectelor, fenomenelor sau în consecutivitatea acțiunilor.

Raportul de subordonare

Raporturi de subordonare se stabilesc între termenii propoziției (părțile de propoziție) și ai frazei (propozițiile) care îndeplinesc funcții sintactice diferite, unul dintre ei (termenul subordonat) depinzând de celălalt (termenul regent).

Exemplu: Picătura de apă găurește stânca... (Liviu Rebreanu)

În această propoziție, termenii celor două grupuri de cuvinte *picătura de apă* și *găurește stânca* sunt legați printr-un raport de subordonare.

Raporturile de subordonare sunt de mai multe feluri:

- **subordonarea atributivă**: *picătura* (care?) *de apă* (termenul regent este un substantiv, iar termenul subordonat – un atribut);
- **subordonarea completivă** (care, la rândul ei, poate fi circumstanțială și necircumstanțială): *găurește* (ce?) *stânca* (regentul este un verb, iar cuvântul necircumstanțială): *găurește* (ce?) *stânca* (regentul este un verb, iar cuvântul subordonat, un complement direct).

La nivelul propoziției raportul de coordonare se stabilește între părți de propoziție de același fel, iar cel de subordonare între părțile secundare de propoziție și termenul lor regent.

Exemplu: Omul harnic și priceput muncește în grădină. S+A+A+P+C
A+A (harnic și priceput) = raport de coordonare copulativă.
P (vb. muncește) + C (în grădină) = raport de subordonare.

EXERCITII

1. Citiți textul. Împărțiți textul în fraze, iar frazele în propoziții. Indicați numărul părților de propoziție din fiecare enunț.

Dar mai în deseară, iaca și moș Vasile, cu vornicul și paznicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina și-l cheamă să fie de față când s-a ispăși cânepa și cireșele... căci, drept vorbind, și moș Vasile era un cărpănos ș-un pui de zgârie-brânză, ca și mătușa Mărioara. Vorba ceea: “A tunat și i-a adunat”. Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: Nu plătește bogatul, ci vinovatul. Așa și tata: a dat gloaba pentru mine, și pace bună! (*Ion Creangă*)

2. Stabiliți raporturile de coordonare și cele de subordonare în propozițiile și frazele de mai jos:

a) Creștem drept din sol curat.

Pace. Stea albastră.

Dragostea de țară

E rădăcina noastră.

(*Vasile Romanciuc*)

b) Sub cerul albastru,

Cu vâslele în mână,

În larg de mare-albastru

Pescarul barca mână.

(*Grigore Vieru*)

c) Trece călător și cântă,

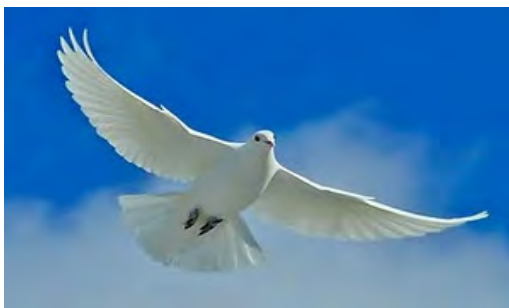
Trece pe-o cărare frântă,

Prin câmpia înflorită,

Cu inima veștejită.

(*Vasile Alecsandri*)

d) Nu da povață celui ce nu ți-o cere. (*Proverb*)

3. Copiați. Subliniați subiectele și predicatele.

Apoi, când însera, baba se culca în pat, cu fața la perete, ca să n-o supere lumina de la opait, mai dând a înțelege nurori-sa că are s-o privigheze; dar somnul o cuprinse îndată, și habar n-avea de ce face noră-sa. Pe când soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă; acuși la strujit pene, acuși îmbăla tortul, acuși pisa mălaiul și-l vântura de buc. (*Ion Creangă*)

NU UITAȚI!

Păstrează-ți mereu în suflet copilăria ca pe o carte plină de comori.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Semnele de punctuație în frazele formate prin subordonare:

1. Se despart prin virgulă:

a) subordonatele ce stau înaintea principalei:

Exemplu: *Dacă murea mocanul¹, îl îngropau lângă stână.* (George Meniuc)

b) subordonatele ce intersectează principalele (sau regentele):

Exemplu: *Moș Ion Roată, cu toate că se-nvrednicise a fi acum printre boieri, nu avea ascunzători în sufletul său.* (Ion Creangă)

2. Nu se despart prin virgule:

a) subordonatele plasate **după** propozițiile principale în imediata apropiere de verbul-predicat:

Exemple: *Vlad Tepeș știa că sultanul nu-i va putea stăpâni țara...* (N. Iorga)

Iar Ureche vornicul trebuie să fie știut ce fel de femeie fusese Ruxanda.

IV. ATELIERUL CREATIV

Scrieți 10 proverbe despre muncă, lenevie și lauda de sine care conțin fraze.

¹Mocanul – ciobanul

Fraza

§ 17. Relațiile sintactice în frază (interdependență, coordonare și subordonare)

I. TERMINOLOGIE

- raportul de coordonare
- raportul de subordonare
- interdependența (inerența)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textele:

A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amândoi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, au făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta; au îmblat pe la vraci și filosofi, ca să caute la stele și să le ghicească dacă or să facă copii; dar în zadar. În sfârșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme; dar el răspunse trimișilor că: cine are trebuință, să vie la dânsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luând cu dânsii vro câțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă... (Petre Ispirescu)

„Povestea lui Harap Alb”

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați predicatele.
- ✓ Delimitați propozițiile.
- ✓ Marcați elementele de relație, precizând ce reprezintă ele.
- ✓ Menționați raporturile de coordonare și de subordonare la nivelul frazei.

REȚINEȚI!

Există raporturi de:

- **coordonare**
- **subordonare**
- **interdependență**

Raportul de coordonare se stabilește între două propoziții de același fel – principale sau subordonate.

Felul raportului de coordonare:

- **juxtapunere** (prin virgulă)

Exemplu: Nu înțeleg¹, nu-mi dau seama² ce l-a determinat la așa ceva.³

- **joncțiune** (prin conjuncții și locuțiunii conjuncționale)

Exemplu: Mă mir¹ și nu înțeleg² cine te-a trădat.³

Mijloacele de realizare al raportului de coordonare:

- **Juxtapunerea** – raport existent între:

- două sau mai multe propoziții principale:

Exemplu: Am trecut prin văi¹, am urcat dealuri², până am ajuns la stână³.

- două sau mai multe propoziții secundare (subordonate), de același fel sau diferite:

Exemplu: Unde nu-i cap,¹ vai de picioare².

- **Joncțiunea** – prin conjuncții și locuțiunii conjuncționale:

a) copulative: și, nici, precum și;

Exemplu: Mă mir¹ cine te-a invitat² și cine te-a informat³.

b) disjunctive: sau, ori, fie;

Exemplu: Societatea a contribuit l-a strângerea fondurilor¹ sau nu a contribuit?²

c) adversative: dar, iar, însă, ci;

Exemplu: Am încercat¹ însă nu am reușit² să mă încadrez în program³.

d) conclusive: deci, prin urmare, în concluzie

Exemplu: A reușit¹ să-i administreze un medicament puternic², deci se va vindeca³.

Raportul de subordonare se stabilește între o propoziție principală și o propoziție subordonată sau dintre două propoziții subordonate.

1. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare:

a) **conjuncții subordonatoare:** că, să, ca să, dacă, de (când se poate înlocui cu *dacă, să, încât*), căci, deoarece, fiindcă, deși, încât;

b) **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:**

- terminate în **că:** *măcar că, chit că, în afară că, din cauză că, din pricină că, în caz că, cu toate că, pentru că, mai ales că, pe motiv că, după ce că* etc.;

- terminate în **să:** *măcar să, până să, fără(ca) să, în loc să, înainte ca să* etc.;

- terminate în **dacă:** *chiar dacă, în caz dacă* (rar);

- terminata în **de:** *chiar de;*

- în relativul **ce:** *de vreme ce, în vreme ce, din moment ce, în timp ce, pe măsură ce, o dată ce, îndată ce, de îndată ce, imediat ce, numai ce, după ce, până ce.*

2. **Pronume și adjective pronominale relative:** *care, cine, ce, cât.*
3. **Pronume și adjective pronominale nehotărâte :** *oricare, oricine, orice, oricât.*
4. **Adverbe relative:** *unde, când, cum, cât.*
5. **Adverbe și pronume nehotărâte:** *oriunde, oricând, oricum, oricât.*

EXERCITII

1. Identificați raporturile de coordonare și subordonare din textele următoare:

- a) „ - Mă trezesc^{1/}, deschid ochii^{2/} și / caut^{3/} să mă dumiresc^{4/} unde mă aflu^{5/};
- b) „ Numeroase sunt cărările Domnului^{1/}, prin urmare judecă^{2/}și alege calea cea dreaptă^{3/}.
- c) „ Numai când și alții din clasă începură^{1/} să bage de seamă^{2/}, doctorul se ridică de la locul lui^{3/}, se opri în fața băncii întâia^{4/} și întinse mâna înspre locul acela, vorbind de departe^{5/}.

2. Alcătuiți o frază după următoarea schemă:

PP – dar – PP

I

CD – și – CD

3. Precizați cum sunt realizate raporturile dintre propozițiile ce alcătuiesc următoarele fraze?

- a) „Am pregătit totul, deci pot veni în orice zi.”
- b) „Tu știi sau nu știi și atunci procedăm astfel.”
- c) „Cântau un cântec simplu ca pământul...
Eu i-aș fi strâns la piept pe-acești flăcăi
Și le-aș fi spus întreaga mea mâhnire.” (*Nicolaie Labiș*)

- d) „Dragoș mândru ca un soare
A plecat la vânătoare,
Ghioaga și săgeata lui
Fac pustiul codrului!” (*Vasile Alecsandri*)

4. Analizați fiecare propoziție din frazele de mai jos, stabilind raporturile sintactice și mijloacele de realizare a acestora:

- a) „Învățăm ca să știm.”
- b) „Pentru mine e totuna de-ai învățat sau n-ai învățat.”
- c) „Tu mai lasă drumurile și stai lângă mămuca, de-i fă țevi și leagănă copilul.” (*Ion Creangă*)
- d) „Cânta așa de duios,^{1PP/} că-ți venea^{2CV/} să plângi.”^{3SB/}

5. Identificați felul fiecărei propoziții din frazele de mai jos, precizând raporturile existente între acestea:

- a) „ – Tată, am crescut în palatele tale, m-am plimbat în astă grădină de atâtea ori și am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinii, dar n-am putut niciodată gusta din ele.” (*Petre Ispirescu*)

b) „Stătu o clipă; își acoperi gura cu mâinile, ca să nu țipe, se întoarse pe loc și dispăru.” (*Mihail Sadoveanu*)

6. Construiți câte trei fraze având următoarele structuri:

- propoziții principale juxtapuse;
- propoziții principale legate prin conjuncții coordonatoare;
- 2-3 propoziții subordonate legate prin coordonare.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Identificați raporturile de coordonare și subordonare din textele următoare. Explicați folosirea semnelor de punctuație.

– Ștefănescule (căci așa mă numeam la Folticeni), astăzi nu mai mergem la școală, că nu știu tabla și vreau să învăț pe mâine la gramatică. Mă rog ție, hai cu mine la câmp spre Folticeni-Vechi; vom învăța împreună, sau câte unul, eu la gramatică și tu la ce-i vrea; apoi mi-i asculta, să vedem, nu s-a prinde și de capul meu ceva? Las'că nici la celelalte nu prea pot învăța cu slova asta nouă, care-a ieșit, însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi, trăsni-o-ar fi s-o trăsnească! Parcă ai ce face cu dânsa la biserică? Dar dacă se cere! Am s-o iau și eu din capăt, și, poate, cu tine, care ai trecut pe la părintele Duhu, să mă pot desluși... (*Ion Creangă*)

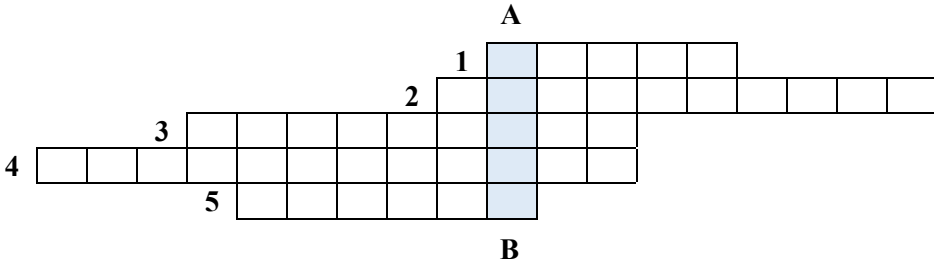

Casa în care a locuit Ion Creangă, pe când învăța la Școala de catiheți din Fălticeni

IV. ATELIERUL CREATIV

REBUS

Completați rebusul, pentru a obține pe verticala A-B denumirea enunțului alcătuit din două sau mai multe propozitii:

1. Conjunție subordonatoare sinonimă cu *deoarece*;
2. Propoziție care nu depinde de altă propoziție, având înțeles de sine stătător;
3. Propoziție care depinde de altă propoziție;
4. Locuțiune conjuncțională coordonatoare sinonimă cu *deci*;
5. Propoziția (principală sau secundară) de care depinde o altă propoziție.

§ 18. Mijloacele de realizare a relațiilor sintactice (flexiunea, joncțiunea, juxtapunerea, topica, inotația și pauza)

I. TERMINOLOGIE

- **Mijloacele de realizare a relațiilor sintactice în propoziție:**
 - *flexiunea* - *topica*
 - *juxtapunerea* - *intonația*
 - *joncțiunea* - *pauza*

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Peisaj de iarnă

Din nou iarna s-a lăsat peste sat. Pomii sunt încărcăți cu flori albe de nea căzute din înălțimile cerului. De asupra lumii flutură florile albe, așezându-se, când obolesc din zborul lor, pe crengile copacilor și pe fața neagră a pământului. Totul este alb, misterios, grandios și zăpadă este din abundență.

A răsărit și soarele care aruncă peste sat oglinzile razelor sale care parcă te orbesc.

Copacii și-au lăsat brațele în jos sub greutatea albului. Tufișurile și ceilalți copaci creează o dantelărie misterioasă de toată frumusețea. Monștrii cerului sunt norii cenușii care cern zăpada. Un uriaș policantru își aprinde rând pe rând luminițele. Casele pitite sub căciuli mari și albe sunt înconjurate de un câmp de cristal. Este un peisaj mirific.

Iarna este ca o zâna albă ce sosește pe meleagurile noastre în sania ei de argint și pune stăpânire pe pământ.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Descoperiți relațiile sintactice și mijloacele de realizare a acestora.
- ✓ Alcătuiți un tabel cu rubricația: exemplul, raportul sintactic, mijlocul de realizare.

Raporturile sintactice ce se stabilesc între **părțile unei propoziții** sunt:

- **raportul de coordonare;**
- **raportul de subordonare;**
- **interdependența (inerența): raportul dintre subiect și predicat.**

• Să descoperim!

- ✓ Ce raporturi sintactice există între structurile evidențiate din propoziția:
„N-oi uita vreodată, dulce Bucovina,
Geniu-ți romantic, **munții** în lumină,
Văile în flori...” (Mihai Eminescu)

REȚINEȚI!

Mijloacele de realizare a raporturilor sintactice pot fi:

- ✓ **fonetice** (*intonația și pauză*) – r edate grafic prin semne de punctuație (*virgulă, punct și virgulă, linie de pauză*);
- ✓ **morfologice** (*flexiunea* – forma de genitiv a atributului, de exemplu, și acordul);
- ✓ **sintactice** (*topica și joncțiunea* (apelul la elemente suplimentare – *instrumente gramaticale: prepoziții, conjuncții, pronume și adverbe relative*)).

➤ **Intonația**

Prin **intonație** pot fi exprimate raporturi sintactice. Propozițiile, fiind unele și aceleași, pot avea datorită intonației un conținut diferit.

Exemplu: Pleci acasă. Pleci acasă? Pleci acasă! s. a.

➤ **Pauza**

Un alt mijloc fonetic, afară de intonație, este **pauza**. Pauzele se fac după anumite grupuri de cuvinte, având durată diferită. *Intonația și pauza* nu apar niciodată singure, dar însoțesc obligator celelalte mijloace de realizare a raporturilor sintactice.

Intonația și pauza au o mare importanță practică la înțelegerea justă a unui enunț, text.

Exemplu: Ion taie lemne.

dar: Ion, taie lemne!

OBSERVAȚI!

➤ **Punctuația** reprezintă un alt aspect esențial în analiza gramaticală. Ea este un auxiliar grafic esențial al aspectului scris al limbii, marcat în rostire prin mijloace diferite (în special prin *pauză, intonație, accent*).

➤ **Flexiunea**

Flexiunea este cel mai răspândit mijloc de redare a raporturilor sintactice.

Flexionarea substantivului, adjectivului, pronumelui, numeralului se numește *declinare*. Flexionarea verbului – *conjugare*.

Exemplu: Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratric... (*Mihai Eminescu*)

Cuvintele din acest exemplu nu apar cu forma pe care o au ele în dicționar, ci cu formele cerute de raporturile semantice dintre noțiunile respective: *răsare pe un deal* (sens circumstanțial de loc), *răsare ca o vatră* (sens circumstanțial de mod), *vatră de jăratric* (sens atributiv).

➤ **Topica**

Un loc important îl are și **topica**, deși în limba română aceasta nu este fixă.

Există o **topică** așa-zis **canonică**, orientativă prin care se urmărește formarea unor enunțuri considerate „corecte” (de la care există însă numeroase abateri, în funcție de dorința vorbitorului de reliefare a uneia sau a alteia dintre părțile enunțului).

Astfel, în mod obișnuit, se consideră:

- *Propoziția simplă* este alcătuită după schema: **S+P (v/n)**.
- *Propoziția dezvoltată* poate fi alcătuită după schema:
S (+/- A) + P(v/n) +/- C (d/i/ag/circ.) etc.

Atributele adjectivale stau după termenul regent, doar cele exprimate prin *numerele cu valoare adjectivală* se așază înaintea substantivului determinat; de asemenea *atributele adjectivale* exprimate prin *adjective pronominale demonstrative/nehotărâte*:

Exemplu: copii **cuminți**; dar: **doi** copii/**acești** copii; **alți** copii.

Complementele stau de obicei după termenul regent:

Exemplu: L-am văzut **pe prietenul** tău.

I-am vorbit **mamei** tale.

➤ **juxtapunerea** (prin semne de punctuație)

Exemplu: Munca ne scapă de trei mari rele: *de urât, de fapte rele, de sărăcie.*

➤ **joncțiunea** (conjunții sau locuțiuni conjuncționale coordonatoare)

➤ **Conjunții coordonatoare:**

- **copulative:** *si, nici, precum și (locuțiune);*
- **adversative:** *dar, iar, însă, ci;*
- **disjunctive:** *ba..., ba....; ori..., ori...; fie..., fie...;*
- **conclusive:** *deci, așadar, prin urmare (locuțiune)*

– **coordonarea copulativă:**

Exemplu: Și câmpiile, și dealurile, și văile erau pline de un murmur surd.

(Mihail Sadoveanu)

– **coordonarea disjunctivă:**

Exemplu: Probabil, asta se întâmpla într-un sfârșit de iarnă sau la începutul primăverii. *(Octavian Paler)*

– **coordonarea adversativă:**

Exemplu: Câinele nu fuge de colac, *ci* de ciomag. *(Folclor)*

– **coordonarea conclusivă:**

Exemplu: Creștinul este liber, *așadar* fericit.

NOTĂ!

Se pune **virgulă** înaintea conjuncțiilor coordonatoare *adversative, conclusive*, precum și între conjuncțiile *disjunctive*.

Exemplu: Și firul tău se rupe des,

Căci gânduri te frământă. *(George Coșbuc)*

EXERCITII

1. Analizați fiecare propoziție din frazele de mai jos, stabilind raporturile sintactice și mijloacele de realizare ale acestora.

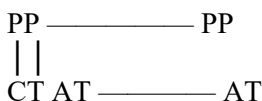
a) Vântul clătina pâlcurile de arbori care se încăpățâneau să reziste.

b) Irina și mama iubesc literatura, iar Andrei și tata sunt pricepuți la matematică.

c) Am cumpărat cărți, dar nu le-am citit încă.

d) Merg la biblioteca școlii ca să mă documentez, chiar dacă nu găsesc întotdeauna cărțile necesare.

2. Alcătuiți fraza corespunzătoare schemei:

Precizați cum sunt realizate raporturile dintre propoziții în fraze.

3. Agitația începuse de la ambițioșii mascați în apărători ai proprietății, care ne învinovăteau că ce vrem noi este să o răpim de la proprietari ca să o dăm țăranilor, cu toate că le declarasem că vom lăsa această chestie să se dezlege prin Obșteasca Adunare Constituantă” (*Camil Petrescu*)

„ – De trei ori am fugit de la el înainte de logodnă și m-am întors la han, până când, bătrânul, care vrea zor-nevoie să mă ginerească, a pus oamenii de m-au prins și m-au dus legat cobză la un schit de munte” (*Ion Luca Caragiale*)

4. Subliniați predicatele indicând prin săgeată propozițiile regente, iar apoi alcătuiți schema propozițiilor și a frazelor după model, explicând și tipul relațiilor sintactice stabilite între acestea:

a) „Omul ridică piatra ce era în fața lui, dar nu reusea să o mute.

b) „Albumul ei pe care îl pastrează cu grijă îi amintește de copilărie și o ajută să trăiască.

5. Alcătuiți fraze în care pronumele relativ *cine* să introducă trei subordonate diferite.

6. Alcătuiți o frază care să aibă următoarea structură:

– două propoziții principale, în relație de coordonare copulativă,

– o propoziție subordonată atributivă, introdusă prin pronumele relativ *care*,

– o completivă directă, introdusă prin conjuncția *să*.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ sintactic următoarele fraze (cuvintele determinate, de atribute și complemente, felul propozițiilor și a relațiilor existente între ele). Explicați folosirea semnelor de punctuație.

a) Cântecele este interpretat de elevi, însă este vechi.

b) Ascultă părerea cui se pricepe, dar fii atent la toți.

c) Mama va pregăti gustări delicioase și va face prăjituri cum n-ați mai mâncat și cum **n-ați** mai văzut.

d) „**Dă-ne** liniște și pace ca să avem de toate când ne dorim mai mult, **dă-ne** bucurie pentru ca să fim fericiți”.

- Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor evidențiate.

IV. ATELIERUL CREATIV

Scrieți o narațiune despre **o întâlnire imaginară cu un erou din filmul preferat**. Folosiți fraze cu propoziții coordonate și subordonate.

Scene din filmul „Man of Steel: Eroul”, (2013) și „Pirații din Caraibe”, (2011)

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTIŢELOR

1. Care dintre afirmații este corectă?

a) raportul sintactic de interdependență (inerență) se realizează prin intermediul acordului între subiect și predicat, dar și prin joncțiune;

b) raportul sintactic de interdependență (inerență) se realizează numai prin intermediul acordului între subiect și predicat;

c) raportul sintactic de interdependență (inerență) se realizează prin intermediul acordului între subiect și predicat, prin joncțiune și prin flexiune.

2. În care din exemplele de mai jos, verbul **a fi** are valoare copulativă și formează predicatul nominal al propoziției?

a) *Toamna este anotimpul meu preferat.*

b) *La Muzeul satului este o icoană pictată pe lemn foarte prețioasă.*

c) *Cartea este a colegei mele de clasă.*

3. În care din seriile de mai jos există numai părți de vorbire ce marchează prin joncțiune anumite raporturi sintactice?

a) prepoziția, conjuncția, verbul copulativ, pronume și adjective pronominale relative, pronume și adjective pronominale nehotărâte, adjective propriu-zise;

b) prepoziția, conjuncția, verbul copulativ, pronume și adjective pronominale relative, pronume și adjective pronominale nehotărâte, adverbe relative sau nehotărâte;

c) prepoziția, conjuncția, verbul predicativ, pronume și adjective pronominale relative, pronume și adjective pronominale nehotărâte, adverbe relative sau nehotărâte.

4. Care schemă corespunde frazei: „*Uite, zău, acum iau seama / Că-mi stă bine-n cap năframa...*” (George Coșbuc)

- a) PP + PS + PP;
- b) PP + PP + PS;
- c) PP + PP + PP.

5. Care dintre afirmații este incorectă?

a) în propoziție sintaxa studiază relațiile dintre diferite părți ale propoziției și posibilitățile de exprimare ale acestora;

b) sintaxa are ca obiect de studiu unitățile sintactice, raporturile sintactice și funcțiile sintactice pe care le îndeplinesc părțile de vorbire într-o propoziție;

c) sintaxa se ocupă de studierea părților de vorbire.

6. Unitatea sintactică superioară frazei, „expunerea făcută în fața publicului” este:

- a) textul;
- b) discursul;
- c) enunțul.

7. După scopul comunicării propozițiile sunt:

- a) afirmative și negative;
- b) enunțiative și interogative;
- c) principale și secundare

8. Propoziției evidențiate din fraza „Codrul te cuprinde și te atrage spre inima lui tot mai mult” îi corespund următoarele caracteristici:

- a) enunțiativă, afirmativă, principală, regentă;
- b) enunțiativă, afirmativă, principală;
- c) enunțiativă, negativă, subordonată.

9. Ce relații sintactice se stabilesc între termenii evidențiați din propoziția:

„Să învățăm din **proprile greșeli**, dar și din erorile altora”.

- a) interdependență;
- b) subordonare;
- c) coordonare.

10. Indicați numărul propozițiilor în fraza de mai jos:

„*Și cum ospăta el, buf! cade fără sine în groapa cu jărat, căci scăuneșul de ceară s-a topit...*” (Ion Creangă)

- a) două; b) trei; c) patru.

11. Care este locul propoziției subordonate față de propoziția principală regentă în fraza dată:

„*Spicul, când îl țin în palmă, are luciul viu, de aur.*”

- a) postpoziție;
- b) prepoziție;
- c) interpoziție.

§ 19. Predicatul verbal și predicatul nominal (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

predicat: *verbal*

nominal: *nume predicativ*
verb copulativ

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Flora și fauna munților Carpați

Munții Carpați, formați din trei ramuri principale (Meridionali, Orientali și Occidentali) sunt munți de marime medie care ating înalțimi de peste 2500 m.

Fiind vorba de munți situați în zona de climă temperat-continentală, caracterizată prin existența a patru anotimpuri, flora și fauna din Munții Carpați capătă aspecte specifice.

Flora Munților Carpați

La înalțimi de peste 800-1000 pădurile de foioase încep să se amestece cu pădurile de conifere, cele mai des întâlnite conifere în Munții Carpați fiind bradul și pinul într-o multitudine de varietăți. Zona pădurilor de fag și stejar se termină la înalțimi de peste 1000 de metri.

La peste 1800 de metri pădurile de brad și pin încep să se rarească, lăsând locul arborilor pitici. Peste 1600 de metri începe

să-și facă prezentă pășunea alpină.

Flora Munților Carpați este deosebită, în Munții Carpați existând specii de plante pe care nu le mai întâlnim în altă zonă de pe glob. Mergând pe munte la un moment dat te poți trezi în plin „foc vegetal”. Bineînțeles că nu poate fi decât minunatul *bujor de munte*. Florile sunt căutate pentru ceaiuri sau dulceață.

Se întâlnește în Carpați având în general 20-25 cm. La sfârșit de primăvară bujorul formează adevărate covoare roșu-purpuri pe pantele munților.

Floarea de colț. Gingașă și uluitoare prin alcătuire, îți umple sufletul de frumusețe. Căutăta pentru frumusețea sa aceasta a fost declarată monument al naturii și în consecință este ocrotită prin lege. Întâlnită altădată și în locuri mai domoale, astăzi s-a refugiat spre culmi, în cotloanele munților calcaroși, colți de stâncă sau prin jgeaburi inaccesibile. Înfloreste în iulie-august. Popular este cunoscută sub diverse denumiri: *albumița, canafi, floarea doamnei, simnic, flocoste, steluța, floarea reginei, floare de colț.*

Fauna Munților Carpați

Amintind de faună, putem spune că padurile montane adăpostesc o lume foarte

variata de animale, vertebrate (broaște, salamandre, șerpi-vipere) și nevertebrate (fluturi, albine, urechelnite, ploșnițe de pădure, melci, diferite muște), rozătoare (veverițe, șoareci de pădure, lilieci, arici, cârtițe), păsări

(ciocănitoarea pestriță, mierla gulerată, ciocănitoarea cu trei degete, cocoșul de munte, cucuveaua de brădet), mamifere (urși, cerbi, pisica sălbatică, mistreți, jderi, râși etc.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Numerotați propozițiile din prima frază. Precizați predicatul.
- ✓ Stabiliți structura acestor predicte.
- ✓ Identificați verbele la modurile personale și la modurile nepersonale în enunțul: „*Flora Munților Carpați este deosebită, în Munții Carpați existând specii de plante pe care nu le mai întâlnim în altă zonă de pe glob.*”.
- ✓ Care sunt funcțiile lor sintactice?

REȚINEȚI!

Părțile principale ale propoziției sunt: subiectul și predicatul.

Predicatul esre partea principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o însușire.

Predicatul se clasifică în:

- *predicatul verbal*;
- *predicatul nominal*.

REȚINEȚI!

Predicatul verbal arată ce face **subiectul** și îi atribuie acestuia o acțiune.
Întrebările predicatului verbal: *ce face subiectul ?, ce se spune despre subiect?*

La mijloc de codru des

Toate păsările *ies*. (Mihai Eminescu)

Predicatul verbal este exprimat prin verbe la **moduri personale**:

- Indicativ: *citesc, citeam, citii, am citit, citisem, voi citi*;
- Imperativ: *citește*;
- Conjunctiv: *să citesc, să fi citit*;
- Condițional-optativ: *aș citi, aș fi citit*.

Verbele la modurile personale (predicative), atât la diateza activă, cât și la diateza pasivă sau reflexivă pot îndeplini funcția sintactică de predicat verbal.

Exemple. Pasărea *zboară* spre înălțimi. (diateza activă)

Pasărea *se pregătește* de zbor. (diateza reflexivă)

Pasărea *a fost admirată* de către toți copiii. (diateza pasivă)

AFLAȚI MAI MULT!

Predicatul verbal este exprimat prin:

- **verb predicativ, la un mod personal:**

Elevul *citește* o carte de la bibliotecă.

- **locuțiune verbală:**

Iar boierul ...*a înghițit gălușca*¹ /și a *tăcut molcum*²/. (Ion Creangă)

- **interjecție cu valoare verbală (predicativă):**
- Eu *zvârrr* chibriturile din mână și *țuști* la spatele lui Zaharia. (Ion Creangă)
- **adverb:**

*Pesemne*¹ /va ploua²/.

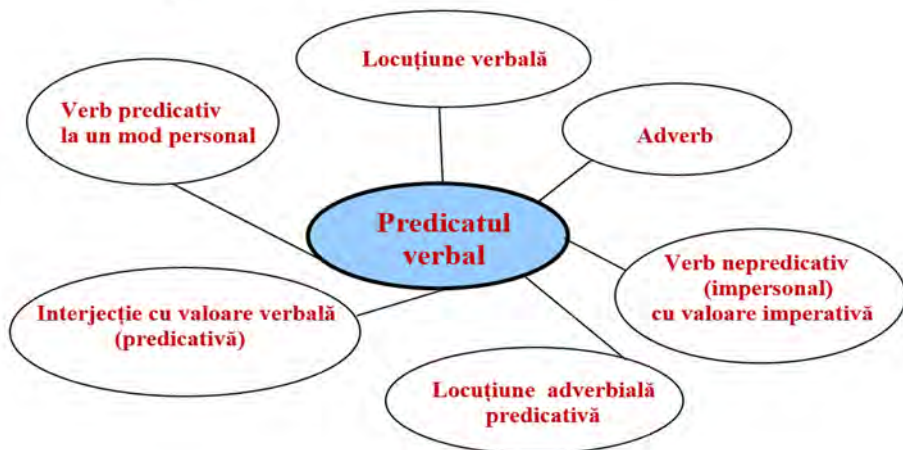
- **locuțiune adverbială predicativă:**

Fără doar și poate, că va veni.

- **verb nepredicativ (impersonal) cu valoare imperativă:**

A nu se trece strada în locuri interzise!

De revăzut rezolvarea problemei!

Observați!

În următoarele construcții, formate cu verbul a fi: *mi-e dor, ți-e frig, i-e sete, le e frică, vă este lene, le este rușine, e iarnă, este luni* verbul *a fi* este verb predicativ și formează predicat verbal; substantivul care însoțește verbul este subiect.

Exemple: *Mi-e dor de satul natal.*

Ți-e frig afară.

Predicatul nominal atribuie subiectului o însușire, o caracteristică sau calitate și arată *cine este, ce este sau cum este* subiectul.

Răspunde la întrebările: *cine este? ce este? cum este?* adresate subiectului.

Predicatul nominal este alcătuit din:

- *verb copulativ + nume predicativ.*

Verbele copulative sunt instrumente gramaticale care nu au înțeles de sine stătător și fac legătura dintre numele predicativ și subiect:

Mama este profesoară. (S + vb.cop. + n.p.)

Verbele copulative sunt:

<i>a fi</i>	<i>a deveni</i>	<i>a ajunge</i>
<i>a se face</i>	<i>a ieși</i>	<i>a rămâne</i>
<i>a părea</i>	<i>a însemna</i>	<i>a se naste</i>
<i>a se preface</i>	<i>a se numi</i>	<i>a se chema etc.</i>

Numele predicativ este partea esențială sau elementul de bază al predicatului nominal prin care se identifică subiectul.

Numele predicativ este de două feluri:

- **simplic**, când este exprimat printr-o singură parte de vorbire:

El este harnic.

- **multiplu**, când este exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate între ele:

El este harnic și disciplinat.

Atenție!

Verbul *a fi* este predicat verbal când are sensul de:

a exista *a merge*
a se afla *a proveni*
a se găsi

Era (*predicat verbal*) pe la sfârșitul lunii.

A deveni este tot timpul verb copulativ.

Fratele meu a devenit inginer. (*predicat nominal*)

AFLAȚI MAI MULT!

Numele predicativ este exprimat prin:

a) **substantiv** în cazurile Nominativ, Genitiv (*cu sau fără prepoziție*), Acuzativ (*cu prepoziție*) și Dativ (*cu prepoziție*) sau **locuțiune substantivală**:

Ea este elevă. (N.)

Cartile sunt ale lui Ion. (G.)

Florile sunt pentru mama. (Ac.)

Lucrarea a fost conform planului. (D)

Asta înseamnă nebăgare de seamă. (locuțiune substantivală)

b) **adjectiv** la orice grad de comparație, în cazul Nominativ sau **locuțiune adjectivală**:

Marin este cel mai silitor.

Obiectul acesta este cel mai de preț. (locuțiune adjectivală)

c) **pronume** de orice fel, în aceleași cazuri ca și substantivul sau **locuțiune pronominală**:

Prietenul meu este acesta. (N.)

Toți au fost contra lor. (G.)

Cărțile nu sunt pentru nici unul dintre voi. (Ac.)

Și el este asemenea lor. (D.)

El a devenit nu știu ce pe la o întreprindere. (locuțiune pronominală)

d) **numerale** diferite în aceleași cazuri ca și substantivul:

El este al doilea. (N)

Am fost împotriva amândurora. (G.)

Diploma este pentru primul dintre câștigători. (Ac.)

Și tu ești a doua celor doi. (D.)

e) **verb**, la modurile *infinitiv*, *participiu*, *supin* și *gerunziu* acordat sau **locuțiune verbală**:

Datoria noastră este de a învăța.

Poezia este de memorat.
Pădurea este înverzită.
Rana era sângerândă.
Dorința lui e de a-și aduce aminte. (*locuțiune verbală*)

g) **adverb sau locuțiune adverbială:**

El este altfel.
Este cu neputință să ajungem acolo.
Este cu neputință să faci un asemenea lucru. (*locuțiune adverbială*)

h) **interjecție:**

Este vai de noi.

Observați!

Există situații când verbul copulativ sau numele predicativ se poate subînțelege:
Harnici sunt băieții, dar mai harnice, fetele.

EXERCITII

1. Scrieți, în spațiile punctate, la ce diateze se află verbele prin care se exprimă predicatul verbal din următoarele enunțuri:

- Zvonurile despre schimbare se auzeau de mult timp – ...
- Frunzele sunt răspândite de vântul toamnei – ...
- Zăpada era viscolită cu furie – ...
- Îi dureau spusele lui – ...
- Maria se spală pe cap cu șampon de iasomie – ...
- Mama se bucură de toate notele mele bune – ...
- Îi priau plimbările de seară – ...
- Nu suntem scuzați pentru toate faptele noastre – ...

2. Puneți în locul punctelor verbele de legătură corespunzătoare.

- Roua dimineții ... de argint.
- Și zărilor ... tot mai luminoase.
- Azi putem crede că...într-adevăr îndrăgostit.
- Fratele meu ... mai deștept.
- Partea de propoziție care determină un substantiv ... atribut.
- După un tratament serios pacientul ... sănătos.
- Vioricăi îi părea rău, că ... singură.

3. Alcătuiți propoziții respectând cerințele:

- a studia – modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, plural, diateza pasivă, forma afirmativă, predicat verbal;
- un verb impersonal să fie predicat verbal;
- adverb predicativ, predicat verbal;
- interjecție predicativă, predicat verbal.

4. Copiați fragmentul. Subliniați predicătele verbale cu o linie și predicătele nominale cu două linii.

Trăia odată un împărat care era bogat și puternic. Acest împărat avea un fecior și o fată. Feciorul a murit și fata a cerut să-l petreacă la groapă.

Ea a îmbrăcat o rochie neagră și părul ei curgea despletit pe spate. Lumea a văzut că era gingașă și plăpândă. O priveau toți cu admirație cum era puțintică și drăgălașă.

Tot pe atunci trăia în cetate o femeie care era săracă. Femeia avea un fiu. El era cumsecade, smerit și fricos ca o fată mare. (Folclor)

NU UITAȚI!

„Natura și educația sunt asemănătoare, căci educația transformă pe om și, prin această transformare, creează natura.” (Democrit)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

✓ Între predicat și subiect sau între verbul copulativ și numele predicativ nu se folosește virgula când între ele nu sunt intercalate alte părți de propoziție.

Exemplu: *Bunelul îmi spune povești.*

✓ Dacă între predicat și subiect se intercalează un complement circumstanțial sau o apozitie și subiectul se află înaintea predicatului aceste unități sintactice se izolează între virgule. **Exemplu:** *Povestea plină de mister [,] în mijlocul codrului [,] aduce înfiorări pe chipurile lor.*

✓ Virgula se folosește între numele predicativ și subiect pentru a marca lipsa verbului copulativ. **Exemplu:** *Băiatul [,] o minune de copil!*

✓ Între verbul copulativ și numele predicativ se poate folosi virgula dacă între acestea se intercalează părți de propoziție, o propoziție sau o frază.

Exemplu: *Este [,] acum [,] mai atrăgător decât altădată.*

IV. ATELIERUL CREATIV

❖ Redactați o compunere (8-12 rânduri) pe tema: *Să ascultăm vocea naturii*, în care să folosiți predicale verbale și nominale.

§ 20. Probleme ale acordului (acordul predicatului după înțeles și acordul prin atracție)

I. TERMINOLOGIE

- acordul logic
- acordul prin atracție

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Fondul Monetar Internațional

Fondul Monetar Internațional (FMI) este o organizație internațională cu 188 de state membre. A fost constituită prin Tratatul de la Bretton Woods din iulie 1944, având ca scop principal promovarea unei economii mondiale sănătoase.

Pe 22 iulie 1944 a avut loc Conferința de la Bretton Woods pentru restructurarea relațiilor internaționale monetare și financiare. Peste 40 de țări au participat la

semnarea Acordului de la Bretton Woods care prevedea proceduri și reguli care să guverneze economia mondială. Acest acord a condus la înființarea Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD, cunoscută și sub numele de Banca Mondială) și Fondului Monetar Internațional.

Sistemul Bretton Woods prevedea o rată de schimb valutar stabilă, având ca referință standard aurul, dolarul fiind singura monedă convertibilă în au. Introducerea anumitor monede, ca EURO, va produce profunde transformari pe piețele financiar-valutare.

FMI are ca scop principal promovarea cooperării monetare internaționale, garantarea stabilității financiare, facilitarea comerțului internațional, contribuirea la un nivel înalt de ocupare a forței de muncă, la stabilitate economică și combaterea sărăciei.

Resursele fondului sunt asigurate din contribuția statelor membre, prin plata unor cote în funcție de puterea economică a fiecărei țări. Statele Unite ale Americii sunt principalul acționar și finanțator al Băncii Mondiale.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Analizați sintactic propoziția evidențiată în prima frază „*Fondul Monetar Internațional (FMI) este o organizație internațională.*”
2. Identificați subiectul și predicatul. Precizați felul lor.
3. Stabiliți cum se acordă (în gen, număr, caz, persoană) *subiectul cu verbul-predicat sau cu numele predicativ.*
4. Analizați morfologic părțile de propoziție „Resursele fondului sunt asigurate din contribuția statelor membre.”

AFLAȚI MAI MULT!

Predicatul exprimat printr-o formă de pasiv reflexiv sau prin reflexiv impersonal se acordă cu subiectul, deși acesta nu este autorul acțiunii: *S-a amânat întrunirea.*

Se zăresc nori.

Dacă subiectul este exprimat prin substantiv colectiv, *stol, turmă* etc., predicatul este fie la singular, fie la plural, în funcție de numărul substantivului: *Au venit stolurile de păsări. Stolul de vrăbii a zburat.*

Cazuri speciale – verbele *a dura, a plăcea, a conveni*, precedate de un pronume personal în acuzativ sau dativ, se acordă astfel: *Mă dor ochii. Îmi plac poeziile. Îmi convin propunerile tale.*

Acordul subiectului multiplu:

✓ dacă termenii subiectului sunt persoane diferite, persoana I are preponderență asupra celorlalte și persoana a II-a asupra persoanei a III-a;

Eu și sora mea plecăm. Tu și ea plecați.

✓ dacă termenii subiectului sunt în raport de coordonare copulativă, verbul (predicatul) se află la plural:

Munca și perseverența aduc succesul.

✓ dacă termenii subiectului sunt însoțiți de un element de negație, verbul (predicatul) poate fi la plural sau la singular:

Nici mama, nici tata n-a venit.:

sau la plural: *Nici eu, nici fratele meu n-am plecat.*

✓ – dacă termenii subiectului se află în raport de coordonare disjunctivă, verbul (predicatul) este la singular: *Eu sau tu vei fi premiat.*

– dacă termenii subiectului sunt nume de persoană, masculinul are prioritate. *Ion, Elena și Maria au fost chemați la bibliotecă.*

– dacă termenii subiectului sunt nume de lucruri, obiecte etc., acordul predicatului se face cu cel mai apropiat.

REȚINEȚI!

Acordul este potrivirea de formă dintre două cuvinte, în principiu, cuvântul regent impunând determinantului său o anumită formă gramaticală (*gen, număr, caz, persoană*). De exemplu, atributul exprimat prin adjectiv preia genul, numărul și cazul substantivului regent.

▪ Raportul sintactic dintre subiect și predicat are unele particularități, motiv pentru care este considerat un **raport de interdependență**: predicatul stă la persoana și numărul pe care îl impune subiectul:

Noi mergem la școală.

Tu ești inteligent.

▪ Când numele predicativ este un adjectiv, acesta **se acordă** cu subiectul în gen și număr: *Rezolvarea este dificilă.*

Copiii sunt cuminți.

▪ Fiecare dintre cele două părți principale de propoziție impune celeilalte o anumită formă, ceea ce face să se vorbească de **un raport de interdependență**.

Acordul logic (după înțeles)

Uneori, când subiectul propoziției este un substantiv colectiv, urmat de un determinant la plural, indicând membrii acestei colectivități, se dă prioritate înțelesului și verbul se acordă cu acest al doilea substantiv, care impune ideea de pluralitate:

*Mulțimea beneficiarilor **au reclamat** că lucrările nu s-au terminat la timp.*

*Majoritatea elevilor **au răspuns** foarte bine la examen.*

Când subiectul este pronumele *fiecare*, însoțit sau nu de o determinare la plural, el poate fi acordat cu un predicat la plural, dacă în propoziție există un complement distributiv (**fiecare**):

***Au sădit fiecare câte un pom** în grădina școlii.*

Când subiectul este *nici unul* (echivalent cu *toți*) verbul poate stă la plural:

***Nici unul nu știam** poezia.*

Acordul prin atracție

Acordul se face cu un cuvânt mai apropiat:

*Absența din formație a unor extreme **au scăzut** – CORECT: **a scăzut**.*

*Ei **nu știau** care dintre elevi **lipseau** – CORECT: **lipsea**.*

Pronumele FIECARE, NICIUNUL, cu un determinant la plural, cer pluralul:

*Fiecare dintre cele două state **doreau**... **DAR***

*Fiecare dintre **noi dorea** un răspuns clar.*

Sunt corecte formele: În ceea ce privește banii, nu e nimic de adăugat. Ce-i cu astea?

Uneori predicatul nu se acordă cu subiectul lui, cum ar fi normal, ci cu un alt cuvânt mai apropiat ca poziție de predicat și care se impune atenției. Este vorba, în acest caz, de acord prin atracție:

De exemplu, există tendința de a acorda verbul nu cu subiectul său, ci cu numele predicativ:

*Subiectul piesei **erau** trandafirii (și nu **era** trandafirii – cum ar fi corect).*

*Două milioane de lei **este** o sumă mare (și nu **sunt** o sumă mare – cum ar fi corect).*

Aceste construcții sunt greșite. În ciuda acestui fapt, ele sunt din ce în ce mai frecvente astăzi:

*În ce **privesc** declarațiile martorilor, acestea coincid.*

*Ce-s cu banii **ăștia** pe masă?*

Acordul după înțeles și mai ales cel prin atracție sunt *abateri de la normele limbii literare*, deși există unele situații când acestea sunt tolerate:

A fost odată un moș și o babă...

EXERCIȚII

1. Identificați subiectele și predicatele în exemplele de mai jos. Analizați-le sintactico-morfologic:

a) „Și cum s-a întors împărăteasa cea tânără seara acasă, a poruncit să-i facă un foc bun în sobă.” (*Ion Creangă*)

- b) „Ale tale gene lungi / leagă, mamă, cer de lunci.” (Grigore Vieru)
c) Bine a zis/ cine a zis / că surcica nu sare departe de trunchi. (Folclor)

2. Stabiliți elementele acordului dintre subiect și predicat în exemplele de mai jos:

- a) Cerul era înalt și albastru. (Dumitru Radu Popescu)
b) Aici stejarii, brazii și fagii trufași înalță capul lor spre cer. (Calistrat Hogaș)
c) De sub marginile îndepărtate ale văzduhului de pretutindeni, nenumărate grămezi vinete de nouri posomorâți, cu frunți îndrăznețe și amenințătoare, se iviră fără de veste. (Calistrat Hogaș)

3. Identificați subiectele și predicatul din textul de mai jos. Explicați acordul lor.

Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu cari, în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zilele frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile frumoase, prundul cu ștoaltele, țarinile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri... (Ion Creangă)

4. Efectuați analiza exprimării subiectelor și predicatelor din enunțul:

N-am dreptul să stau la o parte, când viața, de care azi ne mândrim, ce-a fost cucerită prin luptă măreață, e pusă-n primejdie.

- ✓ Stabiliți elementele acordului subiectului cu predicatul.

NU UITAȚI!

Economia, dacă n-are nici o pată, e o virtute. Acel care economisește se stăpânește, se oprește în fața plăcerilor fără măsură; face astfel un act de tărie sufletească.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Modificarea topicii este determinată de intenția vorbitorului de a evidenția prin topică anumite părți de propoziție. De exemplu, antepunerea numelor predicative este un mijloc de a sublinia atitudinea afectivă a vorbitorului, în general enunțurile prepoziționale de acest tip fiind puternic marcate afectiv:

*Exemplu: „**Drag** îmi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare...”*

În aceiași fel sunt construite enunțurile cu Pn (expresii impersonale) când se urmărește reliefașia stilistică a numelui predicativ:

Exemplu: Bine ar fi¹/ să ai dreptate (SB)²/.

NOTĂ

Punctuația reprezintă un aspect esențial în analiza gramaticală. Ea este un auxiliar grafic esențial al aspectului scris al limbii, marcat în rostire prin mijloace diferite (în special prin pauză, intonație, accent).

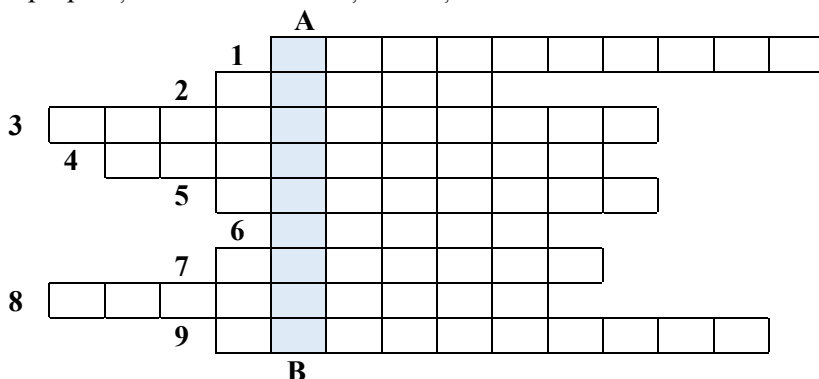
IV. ATELIERUL CREATIV

Redactați o compunere (8-12 rânduri) pe tema: *Economia este arta de a obține maximum de la viață*, în care să acordați corect predicatul cu subiectul.

REBUS

Completând corect rebusul, veți descoperi pe verticala AB una dintre părțile principale de propoziție studiate. Deduceți definiția.

1. Îmbinarea de cuvinte este alcătuită din: termenul regent și termenul ...
2. Sunetul sau grupul de sunete așezat după rădăcină pentru a forma cuvinte noi se numește ...
3. Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă alcătuiesc lexicul sau ... acestei limbi.
4. Cuvântul poate fi alcătuit din temelie și ...
5. Mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul prefixelor și sufixelor se numește ...
6. Sinonimul cuvântului *arbore*.
7. Felul îmbinărilor de cuvinte: *a se face de rușine, a spăla putina, a se clănțâni, a înțeapa cu ochii*.
8. Cuvintele: *Făt-Frumos, floarea-soarelui, primăvară, binevoitor* sunt formate prin
9. Procedeele compunerii sunt: sudarea, abrevierea și ...

§ 21. Propoziția subordonată predicativă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată predicativă
- elemente de relație
- termenul regent
- topica

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Învață să trăiești sănătos

Sunt o serie de lucruri mărunte în viață, care te ajută și îți dă energia să mergi mai departe, să uiti de stresul și de problemele pe care le ai, de examenele de absolvire a clasei a 9-a. *Adevărul e că, după o zi de muncă, suntem oboșiți.*

Astfel, o oră petrecută în parc, un week-end la munte sau la mare, urmărirea filmului preferat, colindatul prin profilele prietenilor pe facebook, te binedispun, te relaxează și te pregătesc pentru ziua sau săptămâna următoare de muncă. Deși pare că acest **timp liber** este mult prea puțin, mereu,

încercăm sa-l lungim și să ne simțim cât mai bine. Muzica, filmele, piesele de teatru, pescuitul, plimbările, vizita la prieteni, excursiile sunt doar cateva activități care ne delectează în orele pe care le petrecem în afara școlii.

Timpul liber pentru tine nu este doar un moft, ci o necesitate care te ajută să te relaxezi, să te încarci de energie și chiar o sursă de bucurie și fericire. Învață să profiți la maxim de puținul timp liber pe care îl ai, deoarece aceasta înseamnă să trăiești sănătos.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a enunțului evidențiat din textul de mai sus.
- ✓ Stabiliți numărul de propoziții în cadrul frazei.
- ✓ Deosebiți propozițiile principale, subordonate și regente.
- ✓ Găsiți termenul regent al propoziției subordonate.
- ✓ Precizați la ce întrebare răspunde propoziția subordonată; care este elementul de relație prin care se introduce subordonata.
- ✓ Reprezentați schematic structura cuvintelor: *pescuitul, preferat, timpul*.
- ✓ Stabiliți numărul de propoziții în prima frază din text, identificați tipul subordonatelor și faceți schema ei.

REȚINEȚI!

Propoziția predicativă este propoziția subordonată care îndeplinește, în frază, funcția sintactică de nume predicativ al verbului copulativ din propoziția regentă (predicat nominal incomplet – Pni).

De exemplu: *Colegul meu a rămas neschimbat.* (Pn)

Colegul meu a rămas (Pni)¹ / *cum îl știam*.²/

Propoziția predicativă se introduce prin următoarele **elemente de relație**:

- **conjuncții subordonatoare**: *că, să, ca...să, dacă, de*;
- **pronume și adjective relative**: *care, cine, ce, câți etc.*;
- **pronume nehotărâte** : *oricare, oricine, orice etc.*;
- **adverbe și locuțiuni adverbiale relative**: *cum, ca și cum, după cum etc.*

Topica propoziției predicative: de obicei stă după regentă, dar poate fi situată și înaintea acesteia.

Exemplu: *Luna părea*¹ / *că se ascunde după nori*²/. *Cum e turcul*¹ / *e și pistolul*.²/

NOTĂ

Contragerea (AT – analiza transformățională) a PR (propoziției predicative) este o operație mai dificilă decât în cazul celorlalte propoziții subordonate, neexistând o echivalență perfectă din punct de vedere semantic între conținutul PR și acela al Np.

Exemplu: *A fi patriot înseamnă* (Pni – predikat nominal insuficient)¹ / *șă-ți iubești țara*²/.
devine, prin transformarea PR₂:

A fi patriot înseamnă iubire (Pn) *de țară*. *A fi patriot înseamnă a-ți iubi țara*.

Alte modele de contragere:

- ✓ Tu ai devenit (Pni)¹/ce ti-ai propus.²/ (PR) / Tu ai devenit inginer.
- ✓ *El a rămas* (Pni) (PPr)¹ / *cum îl știam de anul trecut.* ²/ (PR) / *El a rămas neschimbat*, sau *El a rămas același*.

EXERCIIII

1. Identificați propozițiile predicative din următoarele fraze:

- a) Problema era că nici astăzi nu spunea adevărul.
- b) Refuzul lui însemna că nu mai respecta nimic.
- c) Chipul bunicii sale a rămas cum îl știa dintotdeauna.
- d) După examen părea cum nu se poate mai trist.
- e) Lecția ieșise ca și cum ar fi fost pregătită dinainte.
- f) Marcel a devenit ce și-a dorit întotdeauna ...

2. Notați în dreptul următoarelor enunțuri literele A (adevărat) sau F (fals)

- a) în enunțul: *Era adevărat că a reușit prin forțe proprii*, există o propoziție predicativă.
- b) Enunțul: *Problema era cum să-i spună*, conține o propoziție predicativă.
- c) A doua propoziție din enunțul: *Se părea că va reuși* este predicativă.
- d) Ultima propoziție din enunțul: *Dacă ai greșit înseamnă că îi datorezi scuze* este predicativă.
- e) în enunțul: *A devenit ce era de așteptat* există două propoziții predicative.
- f) Propoziția a doua din enunțul: *Lucrurile au ieșit cum nu se poate mai rău* este predicativă.

3. Transcrieți, în spațiile punctate, termenii regenți ai următoarelor propoziții predicative:

- a) Situația părea că nu se mai rezolvă.
- b) Fiindcă nu ai venit, înseamnă că nu te interesează.
- c) Dacă ai ieșit ce ai visat, ești fericit.
- d) Deși lovit, câinele a ajuns să nu-i mai fie teamă.
- e) Devenind ce nu se aștepta nimeni era compătimit de toți.

4. Completați spațiile libere conform cerințelor din paranteze:

- a) (propoziție principală care conține termenul regent **a ajunge**) / (propoziție predicativă introdusă prin **adverbul relativ cum**);
- b) (propoziție principală care conține termenul regent **a fi**) / (propoziție predicativă introdusă prin **conjunția subordonatoare să**);
- c) (propoziție principală care conține termenul regent **a părea**) / (propoziție predicativă introdusă prin **locuțiunea conjuncțională ca și cum**);
- d) (propoziție principală care conține termenul regent **a însemna**) / (propoziție predicativă introdusă prin **conjunția subordonatoare că**);
- e) (propoziție predicativă introdusă prin **conjunția subordonatoare cum**) / (propoziție principală care conține termenul regent **a ieși**);
- f) (propoziție principală care conține termenul regent a rămâne) / (propoziție predicativă introdusă prin **pronumele relativ ce**).

5. Se dau exemplele:

a) Problema era să vorbească el cu tine și să te pună exact în fața gravității situației; puteai s-o eludezi, dar poate că gândindu-te mai bine, puteai să-ți iei și răspunderea totală. (*M.Preda*) b) Dacă însă Eminescu a fost angajat la Giurgiu, atunci însemna că peste iarnă n-a avut legături cu nici un teatru [...] (*G.Călinescu*) c) Noul-sosit se uită la mesele ocupate, pare c-ar căuta o cunoștință, și-și oprește în sfârșit privirile asupra celor doi amici. (*I. L. Caragiale*) d) Ochii cei albaștri ai copilului erau așa de străluciți, de un colorit atât de senin, încât păreau că privesc cu inocență, cu dulceața lor femeiască, asupra spectatorului ce privea în ei. (*M.Eminescu*)

✓ *Transcrieți, din fragmentele citate, propozițiile predicative.*

✓ *Analizați morfologic termenii regenți ai propozițiilor predicative identificate.*

✓ *Identificați și precizați valoarea morfologică a elementelor de relație prin care sunt introduse propozițiile predicative din textele de mai sus.*

6. Alcătuiți câte o frază în care fiecare dintre verbele *a părea, a ajunge, a ieși, a fi, a însemna, a se face și a rămâne* să fie termeni regenți al unor propoziții predicative.

7. Contrageți subordonatele predicative concepute pentru exercițiul anterior în numele predicative corespunzătoare. Transformați propozițiile, astfel încât verbele copulative să devină predicative.

NU UITAȚI!

Sănătatea este o comoară pe care puțini știu s-o prețuiască, deși aproape toți se nasc cu ea.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Propoziția subordonată predicativă nu se desparte niciodată prin virgulă de regenta sa.

IV. ATELIERUL CREATIV

Redactați o compunere în care să vă exprimați *opinia despre importanța folosirii raționale a timpului liber*. Folosiți, fraze cu propoziții subordonate predicative.

§ 22. Subiectul (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

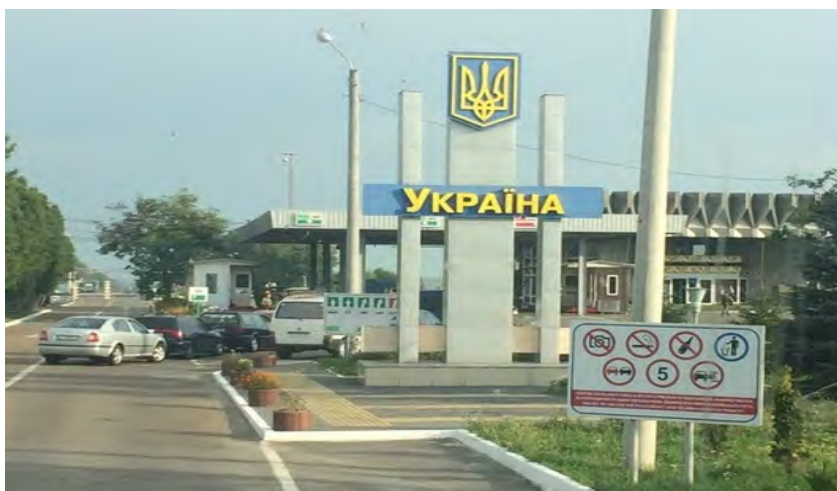
- **subiect:** subiect exprimat: *simplu, multiplu complex, reluat*
subiect neexprimat: *inclus, subînțeles*
subiect nedeterminat

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Dreptul vamal este o unitate de curs relativ nouă și este studiat în instituțiile de învățământ superior în cadrul Specialității *Drept*. Locul și rolul unității de curs în procesul de învățământ este destul de important. Schimbările esențiale ce au loc în domeniul *jurisprudenței* și *economiei* duc la creșterea interesului față de *raporturile juridice vamale*.

Dreptul vamal are ca sarcină familiarizarea studenților Specialității „*Drept*” cu modul de organizare și funcționare a *sistemului vamal* al Ucrainei și are menirea de a pune baza viitorului specialist. Față de sistemul dreptului vamal sunt înaintate cerințe avansate datorită faptului că *activitatea vamală constituie o sursă de bază a venitului bugetului de stat*.

Studierea *Dreptului vamal*, în instituțiile de învățământ superior cu *profil juridic*, presupune necesitatea însușirii nu numai a *actelor normative vamale de bază*, ce țin de activitatea *economică, financiară, de comerț* etc., dar și a teoriei ce ține de ramura de drept respectivă. Acest fapt duce la formarea specialiștilor nu numai în domeniul activității vamale, dar și în alte domenii de activitate necesare *funcționării unui stat*.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Citiți textul și îmbogățiți-vă vocabularul cu termenii sistemului vama, evidențiați în text.

- ✓ Efectuați analiza sintactică a propoziției: „... *activitatea vamală constituie o sursă de bază a venitului bugetului de stat.*”
- ✓ Faceți analiza exprimării predicatului.
- ✓ Identificați prin ce parte de vorbire se exprimă subiectul. Stabiliți tipul lui. Comentați alegerea făcută.

Rețineți!

Subiectul este partea principală de propoziție care arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție.

Comparați!

Timpul este răcoros.

Vremea este răcoroasă.

Toamnele sunt răcoroase.

✚ Subiectul se acordă cu predicatul în *număr și persoană*.

Nu uitați!

Predicatul și subiectul sunt *baza gramaticală a propoziției*.

Subiectul:

- nu se desparte prin virgule de predicat.
- poate sta oriunde în propoziție.
- există propoziții fără subiect. /*Plouă. Ninge*/

Clasificare:

➤ Felurile subiectului

▪ **subiect exprimat:**

- *simplu* - *complex*
- *multiplu* - *reluat*

▪ **subiect neexprimat:**

- *inclus* - *subînțeleș*

✚ **Subiect exprimat:** *subiectul apare în propoziție.*

Focul este o mare descoperire a omenirii.

- **simplu:** *Temele sunt ușoare.*

- **multiplu:** *Cărțile, caietele și creioanele sunt pe masă.*
- **complex:** „*Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana*” este o poveste populară.
- **reluat:** Te căptusește *ea*, *Mărioara*!

✚ **Subiect neexprimat** – *subiectul nu apare în propoziție*

- **inclus** în desinența verbului cu rol de predicat (numai pentru situația când acesta este la persoana I sau a II-a): *Venim (noi) la voi! Veniți (voi) la noi!*
- **subînțeles**, când acesta poate fi dedus din context (verbul este la persoana a III-a. *Copiii erau veseli /și (ei) se gândeau cu drag la vacanță.*

✚ **Subiectul nedeterminat** se găsește în propoziții în care acțiunea exprimată de verb are un caracter general și nu se referă exact la un subiect: *Niciodată nu știi* (nu numai tu, ci oricine *cine te va ajuta la nevoie.*)

Subiectul se exprimă prin:

❖ **Substantiv:**

comun: - simplu: *Copacii au înflorit.*

propriu: - simplu: *A venit Maria.*

- compus: *Ana-Maria a sosit.*

❖ **Pronume:**

- personal: *Noi suntem cei mai buni elevi ai școlii.*

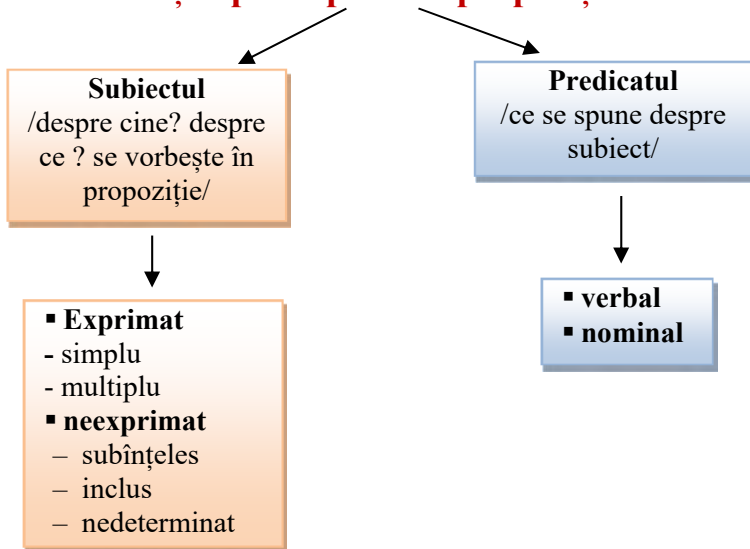
- personal de politețe: *Dumneata* vei participa la acest concurs?

❖ **Numeral:**

- cardinal: *Când doi se înțeleg din priviri/ e semn²/că se respectă.*

- ordinal: *Al doilea a devenit primul.*

Părțile principale ale propoziției

AFLAȚI MAI MULT!

- ◆ **A nu se confunda S (subiectul) cu N.P (numele predicativ).**

În unele propoziții cu predicatul exprimat prin verbul **a fi**, subiectul poate fi recunoscut după ceea ce denumește substantivul prin care este exprimat:

anotimpuri: *e iarnă; e toamnă* etc.;

părți ale zilei: *e o amiază; e o seară;*

fenomene atmosferice: *e frig; e ceață* etc.;

senzații sau stări sufletești: *mi-e dor; mi-e frică, mi-e rușine* etc.

- ◆ **A nu se confunda S cu CD.**

Subiectul propozițiilor cu predicatul exprimat prin pasivul reflexiv sau printr-un verb reflexiv impersonal stă, de obicei, după predicat.

S-au corectat lucrările. Se aud voci de copii.

EXERCIȚII

1. Plasați subiectele potrivite în locul punctelor:

.... mică răstoarnă carul mare.

.... sunt cinstea părinților.

.... este oglinda elevului.

.... este brățară de aur.

.... dulce mult aduce.

.... știe carte, are patru ochi.

.... bun la nevoie se cunoaște.

.... bună mult adună.

2. Identificați subiectele exprimate. Precizați tipul lor. Indicați prin ce părți de vorbire se exprimă:

a) Luceafărul literaturii române prin opera sa continuă să trăiască în spiritualitatea românească.

b) „– O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!

Toată floarea cea vestită a întregului Apus...” (*Mihai Eminescu*)

c) „Prin roua Patriei cea dulce

Întâiul fă cărare,

Căci cel sculat mai dimineată,

Acela e mai mare.” (*Grigore Vieru*)

3. Precizați numărul de propoziții în cadrul frazelor și indicați tipul subiectului din fiecare propoziție:

a) Și, pe unde treceau, pârjol făceau... (*Ion Creangă*)

b) Începu să se plimbe în luncă, pe malul apei, pe sub arini, să urmărească rândunelele cum zburau, să stea în soare, pe iarbă. (*Legenda rândunicii*)

c) N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid

Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid! (*Mihai Eminescu*)

4. Alcătuiți două propoziții cu subiect inclus și două cu subiect subînțeles și precizați deosebirea dintre cele două tipuri de subiect.

5. Realizați o compunere gramaticală pe tema: **O, mamă, dulce mamă**, în care să folosiți toate tipurile de subiecte. Analizați-le morfologic și sintactic.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

❖ Completați textele următoare cu predicatele indicate în paranteze. Acordați-le cu subiectele respective:

- a) Cerul ... de nori negri. În curând b) Norii ... cap în cap atât de tare, încât ... scânteii. c) Buturuga mică ... carul mare. d) Graba ... treaba.
(a *acoperi*, a *ploua*, a *se bate*, a *sări*, a *răsturna*, a *strica*).

IV. ATELIERUL CREATIV

Redactați o compunere pe tema: **Alături de cântec mi-e viața frumoasă**, în care să utilizați diferite tipuri de subiecte.

❖ Citiți ghicitorile:

1. Ziua cât este de mare
Stă tot cu fața la soare
De la pălăria ei
Poți s-aduni ulei cât vrei.

2. Colorat, catifelat,
Parfumat și înfoiat,
De spini este apărat.
Care floare are gheare
Și parfumul cel mai tare?

- *Subliniați predicătele împreună cu subiectele cu care se acordă.*
- *Ce ghicitori cunoașteți despre flori?*

§ 23. Subiectul nedeterminat (aplicativ)

I. TERMINOLOGIE

- subiectul nedeterminat
- termenul regent

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție exemplele ce urmează:

- *Cum îți vei așterne, așa vei dormi. (pers. a II-a sg.)*
- *Nu trăim ca să mâncăm, ci mâncăm să trăim. (pers. I. pl.)*
- *Aici se muncește cu mult spor. (pers. a III-a sg. a unui vb. reflexiv impersonal).*

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați subiectele, precizând persoana și numărul predicatelor.
- ✓ Observați că subiectele lor exprimă acțiuni ce se referă la orice persoană și cu valoare generală.

Rețineți!

Subiectul nedeterminat se întâlnește în cazul unor predicate care exprimă acțiuni cu valoare generală, care nu poate fi atribuită numai unei anumite persoane.

Exemple: *Bate la ușă. S-a spus la radio. S-a scris în ziar. S-a transmis la televizor.*

Subiectul nedeterminat este atunci, când **nu se indică exact persoana care face acțiunea**, subînțelegându-se pronumele nehotărât **cineva**:

- *Este ger.*
- *Firește (fără subiect), că ne va aștepta (subiect nedeterminat).*
- *Ninge.*
- *Se vede.*
- *Se înserează.*

Aceste subiecte (din exemplele anterioare) nedeterminate sunt **neidentificate** sau **neidentificabile**.

Subiectul nedeterminat poate fi exprimat prin:

a) pronume

- *Ce e rau si ce e bine.*
- **Tu** te-ntreabă **si socoate**.

b) substantivul *omul* cu valoare generală:

- *De-ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi.*

EXERCITII

1. Identificați subiectele și predicatele, precizați felul lor. Arătați părțile de vorbire prin care se exprimă:

„Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăse chiar unei femei cu petrecerile, mai ales de când are copii.

– Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația. Și nu știți dumneavoastră bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație.” (*Ion Luca Caragiale*)

2. Subliniați subiectele și predicatele. Precizați felul lor:

- a) E ușor a scrie versuri. (*Mihai Eminescu*)
- b) E bine să faci sport.
- c) Se știu rezultatele la olimpiadă.
- d) Se pregătește masa.

3. Pentru predicatele următoare găsiți subiecte potrivite:

- Aleargă ...
... au căzut.
...cea bună l-a ajutat.
Apar ... pe cer.

4. Subliniați subiectele și predicatele și indicați felul lor:

- a) „Pupăza zbră! pe o dugheană... Eu atunci haț! de sumanul moșneagului să-mi plătească paguba.” (*Ion Creangă*)
- b) Dacă-i așa, hai și tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar n-am a te duce în spinare”.
(*Ion Creangă*)
- c) „... Hai la treabă, cumătriță, că lupul ți-a dat de lucru...”
- d) „Cucul își luă zborul și umbra lui trecu pe alee.” (*Mihail Sadoveanu*)

5. Despărțiți în propoziții frazele din textele următoare și notați cu S propozițiile cu subiect exprimat, cu N pe cele cu subiect neexprimat și cu F pe cele fără subiect.

- a) Ziuă ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară... (*Vasile Alecsandri*)
- b) Și toamna, și iarna Și noaptea se lasă
Coboară-amândouă, Murdară și goală;
Și plouă, și ninge, Și galbeni trec bolnavi
Și ninge, și plouă. Copii de la școală. (*George Bacovia*)
- c) Fetele urcate pe ziduri priveau la ei râdeau, băteau din palme și făceau zgomot ca un cârd de vrăbii. (*Alexandru Mitru*)

NU UITAȚI!

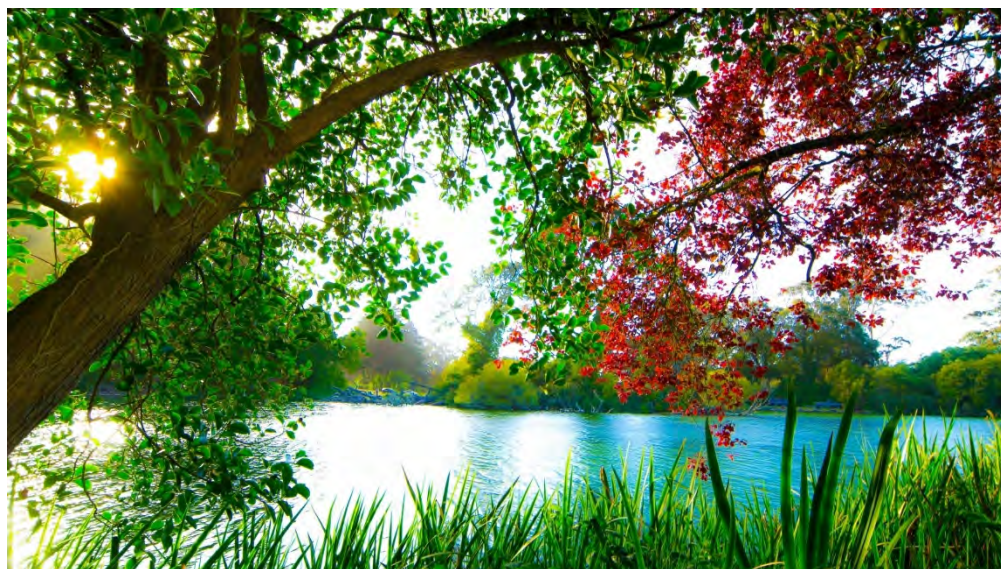
Aristotel spunea că timpul liber nu înseamnă sfârșitul muncii, ci, dimpotrivă, munca înseamnă sfârșitul timpului liber.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Alcătuiți enunțuri cu ortogramele:
Dusu-m-am, auzit-ai, las'că-i bine, ține-mă.
✓ Explicați ortografia lor.
- Copiați în caiete enunțurile. Explicați ortografia cuvintelor subliniate.
– Nu se poate, v-ați înșelat!” (*I. L. Caragiale*)
„Sâmburele crud al morții e-n viață...
Și-n mărire/ Afli germenii căderei”... (*Mihai Eminescu*)

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuieți o compunere în care să descrieți un fenomen din natură, folosind subiecte nedeterminate.

§ 24. Propoziția subordonată subiectivă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată subiectivă
- elemente de relație
- termenul regent
- topica

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Chipul lui Decebal

Chipul lui Decebal este o sculptură în stâncă pe malul **Dunării**, localizată între **Eșelnița** și **Dubova**, în apropiere de Orșova. Cea mai mare sculptură realizată în piatră de pe teritoriul Europei a fost finanțată și promovată de istoricul **Iosif Constantin Drăgan**. Lucrările s-au desfășurat în perioada 1994 - 2004 și au

transformat zona într-un punct de atracție turistică deosebită pentru cei care aleg să urmeze traseele turistice locale, în special cele cunoscute de la **Cazanele Dunării**. Aici poate fi admirat fluviul șerpuind printre stâncile împădurite, printre care răsare și cea cu imensa sculptură. *Se pare că acesta este locul care marchează cele mai îndepărtate momente ale trecutului românesc*, printr-o sculptură deosebită, într-un peisaj natural de-a dreptul fermecător. Mai mult decât atât, punctul unde a fost sculptată stânca este și locul cu cea mai mare adâncime a apei și anume 120 m!

Chipul lui Decebal are o dimensiune totală de 55 m înălțime și 25m lățime. Are cu 6 m mai puțin decât Statuia Libertății și cu 8m mai mult decât Monumentul lui Hristos de la Rio de Janeiro.

Construcția a durat 10 ani și a costat peste 1 milion de dolari.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a exemplului: „*Se pare că acesta este locul care marchează cele mai îndepărtate momente ale trecutului românesc.*”
- ✓ Faceți analiza exprimării predicatelor.
- ✓ Identificați prin ce parte de vorbire se exprimă subiectul. Stabiliți felul lui. Comentați alegerea făcută.
- ✓ Precizați care propoziție îndeplinește în frază funcția de subiect al predicatului din regentă.

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată subiectivă are în frază funcție de subiect al predicatului din regentă.

▪ **Situații din regentă care cer subiective:**

Predicatul este impersonal (verbal sau nominal) exprimat prin:

- ✓ verbul *a trebui*, *a fi* (unipersonal) cu sensul a se întâmpla și alte verbe folosite ca impersonale care apar uneori precedate de un pronume personal la dativ sau acuzativ;
- ✓ verbe reflexive impersonale: *se zice*, *se crede*, *se poate*, *se vede* etc.;
- ✓ verbe pasive folosite ca impersonale: *este știut*, *este cunoscut*, *este dat* etc.
- ✓ expresii verbale impersonale formate din verbul a fi și un adverb sau o locuțiune adverbială: *e firesc*, *e nedrept*, *e ușor*, *e bine*, *e posibil* etc.

Adverbele care intră în componența expresiilor verbale pot sta și înaintea și în urma verbului *a fi* și pot fi la diferite grade de comparație; adverbe sau locuțiuni adverbiale predicative: *probabil*, *pesemne*, *negreșit*, *firește*, *fără îndoială* etc.

Subordonata subiectivă poate fi **introdusă** prin:

- ✓ pronume relativ-interogative (*cine*, *care*, *ce*);
- ✓ adverbele relative: *unde*, *când*, *cum*;
- ✓ conjuncțiile: *că*, *să*, *ca*, *să*, *dacă*, *de*.

Pentru a nu confunda subiectiva cu completiva directă, se recomandă să se respecte următoarele operațiuni în analiza unei fraze:

- sublinierea predicatelor;
- sublinierea și notarea cu S a subiectelor, adăugarea subiectelor neexprimate ale verbelor personale deasupra textului, în dreptul predicatului;
- despărțirea frazei în propoziții.

A. O propoziție regentă poate avea două sau mai multe subiective coordonate

B. Propoziția subiectivă așezată înaintea regentei poate fi reluată în regentă printr-un pronume demonstrativ:

Și/ care dintre cai a veni la jăritic / să mănânce / acela are să te ducă la împărăție. (Ion Creangă)

Topica

Propozițiile subiective care servesc ca subiect unor predicate exprimate prin verbe personale se introduc prin pronume relative și precedă, de obicei, propoziția regentă.

Când predicatul regentei este exprimat prin verbe și expresii verbale impersonale prin conținut și unipersonale prin formă, prin adverbe predicative sau prin formele impersonale ale unor verbe personale (*pare*, *rămâne* etc.) propozițiile subiective se găsesc, în general, după regentă.

Exemplu: Se pare¹ / că nu cunoaște locurile acestea² /.

NOTĂ

În unele cazuri, verbul *a trebui*, ca predicat regent, este intercalat în interiorul propoziției subiective. În acest caz, subiectul care precedă verbul impersonal și determinanții acestuia (atributele) sau diversele componente, care aparțin subordonatei subiective, se analizează ca aparținând subiectivei, nu regentei:

Exemplu: Copiii¹ / trebuie² / să fie jucăuși.¹ /

EXERCITII

1. Identificați subiectele din textele următoare (după ce ați aflat P):
 - a) Cuvintele, în visul meu, erau ca un fel de umbră de aur în conștiință.
Dar noi, pătrunși la suflet de sfânta libertate.
Jurăm că vom da mâna... (*Andrei Mureșanu*)
 - b) Cântecul ce-ades ți-l cânt
Când te-adorm în fapt de seară
Puiule, e-un cântec sfânt.
Vechi și simplu, de la țară. (*Ștefan Octavian Iosif*)
2. Arătați valoarea morfologică a cuvintelor: *unu, alt, o*, în exemplele următoare; precizați și funcția lor sintactică (unde este cazul):
 - a) Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-același vad.
Se pare cum că-i altă toamnă... (*Mihai Eminescu*)
 - b) Dar, în cumpăna de față, când te bat așa nevoi.
Nu se cade vrăjmășia s-o lovim întâi la noi? (*Al. Davila*)
3. Identificați propozițiile **SB** din textele următoare; precizați regentul acestora:
 - a) Urmează să declarați la cercetări de ce, fapt e că l-ați omorât și trebuie să fiți judecați toți. (*Marin Preda*)
 - b) Cine pierde așa cum a pierdut ciobanul „Mioriței” este înstăpânit în sufletul pământului. (*Nichita Stănescu*)
 - c) Ne e clar, însă, că scrisul a fost modul lui de a exista, că versul a fost modul și acțiunea lui. (*Nichita Stănescu*)
 - d) Dar n-a fost cu puțință să-l întoarcă din hotărârea sa. (*Petre Ispirescu*)
4. Alcătuiți fraze în care să ai și SB și PR, având ca regente verbele: *a fi, a însemna, a deveni, a rămâne, a se face*
5. Transformați următoarele propoziții în fraze în care să fie SB; explicați în ce fel ați procedat:
 - E ușor a scrie versuri.
 - E imposibil a călători pe scări.
 - De vorbit e ușor, de făcut e mai greu.
6. Identificați exemplele în care apar SB și motivați alegerea:
 - Rămâne unde l-ai pus.
 - Rămâne cum a fost și anul trecut.
 - Rămâne să mai discutăm.
 - Patria a însemnat întotdeauna ceea ce a existat pe acest spațiu divin.

NU UITAȚI!

Istoria, graiul și neamul sunt cei trei piloni pe care se ține națiunea.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Punctuația: Oricare ar fi *poziția subiectivei* față de regentă, *nu se desparte* de aceasta prin virgulă.

IV. ATELIERUL CREATIV

Scrieți o compunere (10-12 rânduri) pe tema: *Noiembrie – pom desfrunzit, cântec șoptit*, în care să utilizați subordonate subiective.

§ 25. Elementul regent al propoziției subiective. Propoziția principală insuficientă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată subiectivă
- elemente regente
- elemente de relație
- propoziție principală insuficientă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Din sfaturile uncheșului înțelept

Fățul meu, *cine are carte are bună parte*; de cine nu-nvață relele s-agață. De aceea împrietenește-te cu cartea și ascultă pe acei de la care ai ce învăța.

Înainte a celor mari nu fi îndrăzneț la vorbă și răspunde cu chibzuință, căci graba strică treaba și vorba dulce mult aduce, apoi vorba deși e dulce ca mierea, poate fi amară ca fierea.

Pune strajă gurii tale, căci știut este că omul, ca și pasărea, după limba ei pierе. Când vezi pe om în mânie și întristare, nu-i mai face și tu supărare. Nu pune paie pe foc, ci mângâie-l, de ai vreun mijloc.

Fugi de minciună, căci cine s-a găsit cu minciuna o dată, nu mai e crezut altă dată, de ar vorbi chiar adevărat.

Înțelepciunea vorbelor acestora ți le las spre moștenire așa, cum le-am primit și eu, când eram ca tine.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Efectuați analiza sintactică a enunțului evidențiat, stabilind numărul propozițiilor în cadrul frazei.
- Găsiți propoziția subordonată. Precizați felul ei.
- Identificați subiectele. Comentați alegerea făcută.
- Precizați care propoziție îndeplinește în frază funcția de subiect al predicatului din regentă.
- Care sunt elementele de relație? Prin ce se exprimă termenul regent?

NU UITAȚI!

Sfaturile bătrânilor îndreaptă calea tinerilor spre bine.

Rețineți!

Subordonata subiectivă este propoziția care îndeplinește în frază funcția sintactică de subiect al propoziției regente.

E ușor a scrie versuri. (subiect) – E ușor¹ / (să) scrii versuri.² / (subiectivă)

Termeni regenți ai propoziției subiective:

verb personal: *Vine*^{1/} (*cine*) *poate*.^{2/} - **verb impersonal:** *este, trebuie, Trebuia*^{1/} (*să*) *meargă*.^{2/}

verb personal devenit impersonal: *a rămâne, a ajunge, a păsa, a plăcea, a veni etc.*

Ajunge^{1/} (*cât*) *ai alergat*.^{2/} *Rămâne*^{1/} (*cine*) *vrea*.^{2/}

expresie verbală impersonală: *e bine, e rău, e ușor, e greu, e lesne, e dificil, e posibil, e drept, e recomandabil, e cu puțință, e de prisos, este de dorit, e de crezut, e culmea, e păcat, e un adevăr, e un noroc, una e, alta e, e un fapt etc.*

E bine^{1/} (*că*) *s-a întâmplat așa*.^{2/}

verbe reflexive și impersonale: *se cuvine, se cade, se întâmplă, se zice, se aude, se spune, se pare, se poate, se vede etc.*

Se zice^{1/} (*că*) *plouă*.^{2/} *Se cuvine*^{1/} (*să*) *fim civilizați*.^{2/}

verb impersonal cu pronume în dativ: *a-i fi dat, a-i fi sortit, a-i fi hotărât, a-i fi scris, a-i părea, a-i rămâne, a-i da prin gând, a-i trece prin minte, a-i plăcea, a-i veni..*

I-a fost dat^{1/} (*să*) *ajungă acolo*.^{2/} *Mi-a convenit*^{1/} (*ce*) *s-a propus la ședință*.^{2/}

adverb sau locuțiune adverbială predicativă: *desigur, firește, probabil, poate, negreșit, pesemne, cu siguranță, cu certitudine, fără îndoială, de bună seamă etc.*

Desigur^{1/} (*că*) *vor veni și ei*.^{2/}

AFLAȚI MAI MULT!

Despărțiți în propoziții fraza: *Ceea*^{1/} *ce dorește*^{2/} *este*^{1/} *să intre la liceu*^{3/}.

REȚINEȚI!

Propoziția insuficientă (P₁) este o regentă (principală sau secundară) care cere obligatoriu un determinat. Insuficienta poate fi (*Poate că...; Spune că...*) sau pot fi (*regentele subiectivelor sau predicativelor*). Insuficiența este mai mare când regenta are drept subiect o subiectivă și este urmată de o predicativă.

EXERCITII

1. Precizați propozițiile subordonate subiective cerute de expresii verbale impersonale:

- E bine să știi ce vrei.
- E dificil să nu poți conta pe nimeni.
- E ușor să vorbești.
- E sigur că va veni și ziua aceea.

2. Stabiliți propozițiile subordonate subiective cerute de adverbe sau locuțiuni adverbiale predicative:

- Firește că pot să vin.
- Poate că nu trebuie să spui chiar totul.
- Posibil să nu fie așa cum se dictează.
- Sigur că poți veni și tu.

3. Găsiți propozițiile subordonate subiective introduse prin conjuncții subordonatoare:
 - a) De-acum trebuie să le arăți că poți.
 - b) Se cunoaște că stăpânește bine meseria.
 - c) E rău dacă-i cum spui tu.
4. Identificați propozițiile subordonate subiective introduse prin locuțiuni conjuncționale subordonatoare:
 - a) Mi se părea cum că tu ai fi spus ceva greșit.
 - b) Se pare cum că oamenii nu mai știu ce vor.
5. Stabiliți propozițiile subordonate subiective introduse prin pronume sau adjective pronominale relative:
 - a) Să râdă cine poate.
 - b) Să se îndrepte ce este strâmb.
 - c) Nu e bine ceea ce faci.
6. Selectați propozițiile subordonate subiective introduse prin pronume sau adjective pronominale nehotărâte.
 - a) Orice vrei va fi îndeplinit.
 - b) Nu se știe de când a început să aibă probleme.
 - c) Se vede de unde își are trăsăturile.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

REAMINTIȚI-VĂ!

Când subordonata subiectivă stă înaintea regentei și *este reluată* prin pronume demonstrativ, *se desparte întotdeauna prin virgule*.

Exemplu: (*Cine*) *aleargă mai repede, ¹/ acela e câștigător.*

IV. ATELIERUL CREATIV

Scrieți o compunere (10-12 rânduri) pe tema: *Cine are carte are bună parte*, în care să folosiți propoziții subiective și propoziții principale insuficiente.

§ 26. Atributul (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

atribut: acordat
neacordat

adjectival
substantival
pronominal
verbal
adverbial
interjecțional

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție versurile:

Caii scutură prin aer *sunătoarele* lor salbe,
Răpind sania *ușoară* care lasă urme albe.
Surugiul chiuieste; caii zboară ca doi zmei
Prin o pulbere *de raze*, prin un nour *de scânteii*.

Pe câmpia *înălbită*, *netedă*, *strălucitoare*
Se văd insule *de codri*, s-aud câini la vânătoare,
Iar în lunca *puđruită* cu *mărunț* mărgăritar
Saltă-o veveriță *mică* pe o creangă *de stejar*. (*Vasile Alecsandri*)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Precizați funcția sintactică a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Prin ce părți de vorbire sunt exprimate?
- ✓ Ce părți de vorbire determină aceste cuvinte?

- ✓ Subliniați predicatele.
- ✓ Analizați tipul propoziției „*Caii scutură prin aer sunătoarele lor salbe*” după scopul comunicării, aspect și structură.

REȚINEȚI!

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau o altă parte de vorbire cu valoare de substantiv (pronume, numeral sau adjectiv substantivizat).

Atributul răspunde la întrebările: *care?, ce fel de?, cât?, câtă?, câți?, câte?, al (a, ai, ale) cui?*

Exemplu: *Un râu falnic de lumină se revarsă peste munte. (Vasile Alecsandri)*

Atributul se recunoaște după întrebări și după termenul regent.

Termenul regent al atributului poate fi:

- **un substantiv:**

Băutura cea mai bună

Este apa de izvor. (*Folclor*)

- **un pronume:**

Toate acestea vor fi rezolvate cât mai repede .

- **un numeral:**

Trei dintre ei sunt arheologi.

- **o parte de vorbire cu valoare de substantiv:**

Culesul merelor era în toi.

Conform felului de legătură a atributului cu termenul regent distingem:

- **attribute acordate;**

- **attribute neacordate.**

Atributul acordat se acordă în gen, număr și caz cu termenul regent:

Exemplu: Munca *bună* mult adună. (gen. fem., num. sing., caz.N.)

Atributul neacordat nu ia forma de gen, număr și caz a termenului regent:

Exemplu. Nemărginire *de cer*.

Stele *de aur*.

Există un singur drum:

Cel *al miresmei de laur*. (*Grigore Vieru*)

REȚINEȚI!

Atributul se recunoaște după întrebări și după termenul regent, iar tipul atributului se stabilește după partea de vorbire prin care se exprimă.

Atributele se clasifică în:

- **atribut substantival:**

a) **genetival:**

La răsăritul *soarelui* cerul era senin și limpede.

b) **prepozițional:**

Oameni *asemenea părinților* lui rar întâlnești.

c) **apozitional:**

Le împrumut colegilor, *celor doi*, manualul de limba română.

d) **atribut substantival în A. și D. fără prepoziție:**

Am asistat la înmânarea de medalii *unor sportivi*.

- **atribut pronominal:**

a) **genetival:**

Cărțile *lor* se află pe bancă.

b) **prepozițional:**

Lauda de sine nu miroase a bine.

c) **apozitional:**

Colegii, dumnealor, n-au fost de acord cu propunerea făcută.

d) **atribut pronominal în D. fără prepoziție:**

Atribuirea de premii *acestora* le-a stârnit invidia.

- **atribut adjectival:**

Peste sat se încinsese o dimineață *senină și caldă*. (Ion Druță)

atribut verbal:

Valurile *spumegânde* ale mării se loveau de stânci.

- **atribut adverbial:**

Eu sunt Luceafărul *de sus*,

Iar tu să-mi fii mireasă. (Mihai Eminescu)

- **atribut interjecțional:**

Sunetul *tic-tac* al ceasornicului îi răsună în urechi.

AFLAȚI MAI MULT!

Atributul, de obicei, se află după termenul regent.

*De exemplu: Undeva adânc în măduva copacului s-a trezit freamătul **cela verde** ce-o să tot șoptească o vară întreagă, apoi pe urmă o să mai zacă printre copaci frunze **mari**, frunze **galbene**, frunze **zimțate**. (Ion Druță)*

✓ Ordinea aceasta nu e fixă, atributul apărând și în prepoziție față de termenul regent.

✓ Inversia e caracteristică pentru stilul poetic. Mai des se inversează atributul acordat:

Ram de pom în floare, Eu născut anume
Strugure de soare, Pe acest meleag
Vălurânde grâne — Îl știu cel mai mândru,
Strămoșești țarâne. Îl știu cel mai drag. (*Dumitru Matcovschi*)

✓ **Atributul neacordat** de obicei se plasează în postpoziție față de termenul regent.

De exemplu:

Am văzut urme **de pasăre-n** aer.

Era ca un șuier **de nai** tremurat.

Unde-a atins pasărea pământul

Semn **de floare** s-a arătat. (*Iulian Filip*)

✓ Atributul neacordat prepozitiv se întâlnește mai rar.

*De exemplu: Șerpii lungi se-ncolăcează sub a **nuferilor** floare. (Vasile Alecsandri)*

EXERCIȚII

1. Construiți propoziții în care adjectivul *harnic* să fie folosit la toate gradele de comparație cu funcția de atribut adjectival.

2. Faceți analiza sintactică și morfologică a atributelor din textele următoare:

a) „De la mistrețul care dormitează pe plăvii, de la lebedele și pelicanii care înspumează noaptea negrul ghiolurilor¹, până la popoarele de păsărele, până la puzderia de pești, până la nesfârșitele miliarde de gânganii neștiute și nebănuite, – toate trăiesc din apele acestea care au întins o bogată împărăție, care aduc nămolul plin de hrană din munții și câmpiile depărtării.” (*Mihail Sadoveanu*)

b) „Nu știu dacă mai e pe lume vreo țară al cărei pitoresc să se oglindească așa de limpede și de puternic în opera unui artist; ceea ce pot spune e că Grigorescu, înfățișând cum a înfățișat, pe pânzele lui, podoabele și sufletul patriei, a făcut, cu aceasta, neamului nostru unul din cele mai prețioase daruri ...” (*Alexandru Vlahuță*)

3. Subliniați cu o linie atributele adjectivale, cu două linii atributele pronominale, cu o linie punctată (întreruptă) atributele substantivale din enunțurile de mai jos:

a) Bucuria unora este deseori întristarea altora. Întristarea acestuia a fost întristarea celuiilalt.

¹**Ghiol** – lac sau baltă (mare) cu fundul plin de măr

Bucuria lor și a noastră este totodată și a voastră. Stăpânirea de sine este o însușire a acesteia. Prin stăpânirea de sine a ei și prin exemplul lui noi ne bucurăm de virtuțile acestora. Virtuțile lor sunt demne de ale noastre.

b) Tatăl lui este tractorist. Tatăl meu este profesor. Casa lor este nouă, casa noastră este veche. Venirea voastră m-a bucurat. Plecarea lor m-a întristat. Eu am aceeași colegi ca anul trecut. Prietenia unora și bunăvoința altora mă fac să mă simt bine. Unii colegi se plimbă cu mine. Alți colegi preferă să se plimbe singuri. Bunicul său este foarte bătrân. Bunica ei nu este prea bătrână, dar bunica lui este la fel de bătrâna ca și bunelul nostru.

c) A cumpărat două creioane colorate. Culoarea celui de-al doilea este mai intensă decât culoarea primului creion. I-au plăcut mult și cele trei cărți cumpărate. Coperta celei de-a doua dintre cărți este mai realizată decât coperta celei de-a treia.

Scrisoarea de la cei doi sosește foarte greu, dar scrisoarea de la cel de-al treilea prieten a sosit chiar ieri.

În clasa noastră sunt douăzeci și cinci de copii, iar în clasa voastră sunt mai puțini. Zece dintre ei au luat premii, iar rezultatele celorlalți sunt și ele de apreciat.

4. Formulați enunțuri în care să se afle atribute pronominale exprimate prin pronume personale de persoana a II-a și a III-a în cazurile Ac., G. și D.

5. Faceți analiza sintactică și morfologică a atributelor din textele:

a) „– Ce nu-nțelegi? strigă Orheianu privindul-1 țință.Iată judecata mea. Asta-i. Care din voi va îndrăzni astăzi să ridice un deget asupra mea? Astăzi nu mai este mișelul vostru Tomșa și Domnia v-ar spulbera de pe fața pământului de-ați îndrăzni...” (Mihail Sadoveanu)

b) „Voinicilor, zise, sunteți slobozi; mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri că ați avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia.” (C. Negruzzi)

c) „Simțea împrejur îtrebări pâlând cu aripi negre și nu îndrăznea să le privească.”

d) „Se cuvine, după rânduiala bunilor povestitori de odinioară, să arătăm că sfârșitul văduvei lui Irimia-Voda a fost cel mai nenorocit dintre al tuturor doamnelor Moldovei...” (Mihail Sadoveanu)

6. Precizați funcția sintactică a cuvintelor evidențiate din enunțurile de mai jos:

Este ușor *de învățat* la limba română.

Lecția *de învățat* a fost ușoară.

Poezia este *de învățat* pe de rost.

Plăcerea lui este de a citi.

El are *plăcerea de a citi*.

A citi este o *plăcere*.

Coșurile *fumegânde* poluau atmosfera.

La marginea orașului se văd coșuri *fumegânde*.

În depărtare se vedea *fumegând*.

La orele amiezii, ruinele erau încă *fumegânde*.

Copacul ne bucură cu frumusețea florilor sale și un parfum *uimitor*.

7. Formulați propoziții în care să se afle atribute pronominale genitivale și prepoziționale în A. și G. exprimate prin pronumele *ai mei, ceilalți, fiecare, nici unul*.

NU UITAȚI!

„Citește. Numai citind mereu creierul tău va deveni un laborator nesfârșit de idei și imagini.” (Mihai Eminescu)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

• Atributele se despart prin virgule când sunt coordonate prin juxtapunere sau prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale, cu excepția lui *sau*, *ori*, *și* (nerepetate), *și cu*, *împreună cu*.

Unchiul meu are o carte *nouă* (,) *interesantă* (,) *publicată* la o editură de renume.

• Prin virgulă se despart și atributele izolate și cele apozitionale când sunt apoziii dezvoltate sau simple care determină un pronume personal sau un nume propriu ori când sunt în alt caz decât N..

Omul (,) *sătul de toate* (,) își luase câmpii.

El (,) *Popescu* (,) este colegul meu.

Caietul colegului meu (,) *al lui Nicolai* (,) este nou.

• Nu se despart prin virgulă de termenul regent atributele neizolate ori două sau mai multe atribute ale aceluiași substantiv când nu sunt de același fel:

caietul Mariei; *carte* nouă;

caiet nou de matematica.

IV. ATELIERUL CREATIV

❖ Alcătuiți o compunere descriptivă inspirându-vă de imaginea de mai jos și de versurile date. Întitulați compunerea

Amurg de iarnă, sumbru, de metal,

Câmpia albă – un imens rotund –

Vâslind, un corb încet vine din fund,

Tăind orizontul, diametral. (*George Bacovia*)

§ 27. Propoziția subordonată atributivă. Utilizarea corectă a pronumelui relativ care introduce propoziția subordonată atributivă

I. TERMINOLOGIE

- atribut
- frază
- propoziție principală, regentă
subordonată atributivă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Magia Crăciunului

Sărbătoarea Crăciunului este deosebită, deoarece în acea noapte sfântă, cu toții ne simțim copii și ne dorim minuni. E vremea colindelor, vremea bucuriei *când minunea nașterii lui Iisus ne umple inimile de dragoste și fericire.*

Această sărbătoare este așteptată de toți cu bucurie, trebuie să fie întâmpinată de către oricine cu sufletul primenit și cu o casă curată și împodobită.

În ziua de Ajun, în fiecare casă găsești un brad împodobit foarte frumos, *care are ghirlande strălucitoare, globuri multicolore și bomboane.* Tradițiile strămoșesti se organizează din an în an. Toate femeile pregătesc cozonaci, sarmale, cârnați și multe alte bucate gustoase. Acelora *care cântă colinde la ușă* gazda le dă covrigi, mere și nuci. Conducătorul cetei este primul care primește darurile.

Povestea Crăciunului este deosebită, așa trebuie să ne simțim și noi în acea seară minunată!

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați atributele în ultima propoziție. Prin ce sunt exprimate?
- ✓ Numerotați propozițiile în frazele cu propoziții evidențiate.
- ✓ Stabiliți tipul subordonatelor cu ajutorul întrebărilor.

REȚINEȚI!

Propoziția atributivă este subordonata care îndeplinește funcția sintactică de atribut pe lângă un substantiv sau substitut al acestuia (pronume, numeral) din propoziția regentă.

Întrebările la care răspunde: **care? ce fel de? cât? câți? câte? al(a, ai, ale) cui?**

Termeni regenți:

- substantiv:
El este băiatul / (pe care) l-am lăudat. /
- pronume:
Acela / (care) învață / știe. /
- numeral:
Al doilea, / (care) a întârziat, / a avut mai mult de așteptat. /

Elemente relaționale:

- pronume relativ: *care, cine, ce, cât, de*;
- adverbe relative: *unde, cum, când, cât*;
- conjunții subordonatoare: *că, să, ca...să, dacă*;
- locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *de să, până să, cum că*.

EXERCITII

1. Completați regentele următoare cu AT potrivite:

Admirăm muntii (**care**)...

În fruntea excursioniștilor mergeau doi (**ce**)...

Copiii au vizitat casa (**unde**)...

S-au întâlnit la ora (**când**)...

Drumeții au mâncat cu lăcomie din boabele de struguri (**cât**)...

Pe băiat îl frământa faptul (**că**)...

Am cunoscut un om (**cum**)...

Dorința (**să**) ... îl frământa.

2. Găsiți subordonatele atributive, indicați cuvântul din propoziția regentă, lămurit de ele. Ce parte de vorbire este acest cuvânt? Adresați întrebarea adecvată propoziției subordonate atributive.

a) Tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare dintre frați. (*Ion Creangă*)

b) Tu, care ești pierdută în neagra veșnicie.

Stea dulce și iubită a sufletului meu!

Și care-odinioară luceai atât de vie,

Pe când eram în lume tu singură și eu! (*Vasile Alecsandri*)

c) Ce-i drept, bătrânului puțin îi pasă impresia pe care o provoacă apariția lui, și forfota ce domnește în jur nu-l jenează câtuși de puțin. (*Ion Druță*)

d) Satele să prindă și să deie în mâna oștenilor mării-sale pe slujitorii pagâni care vor fi umblând în șară după peșcheșuri și plocoane. (*Mihail Sadoveanu*)

e) Fericit acel ce calcă tirania în picioare!

Care vede-n a lui țară libertatea re-nviind,

Fericit, măret acela care sub un falnic soare

Pentru Patria sa moare,

Nemurire moștenind. (*Vasile Alecsandri*)

NU UITAȚI!

„*Omul fără Patrie e ca pasărea fără cuib.*” (Proverb)

3. Despărțiți frazele în propoziții, identificați AT și precizați elementele de relație din textul:

„Spre a merge la Almaș pe drumul mare, ar fi trebuit să suim dealul Balaurului, ce se rădica dincolo de Dărmanești.” (*Calistrat Hogas*)

„Dedesubtul Brăcinelului era o poiană unde baciul aduna fânul cosit de pe culmi și unde în fiecare vară mai rămâneau câteva căpițe din celălalt an.” (*Gala Galaction*)

„Păduri stufoase, în care ursul se plimba în voie ca un domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munti... și nu departe de aceste locuri care îți aduc aminte de natura țărilor de miazănoapte, dai, ca la porțile Romei, peste câmpii arse și văruite, unde bivolul dormitează alene”. (*Nicolae Bălcescu*)

4. Citiți frazele. Identificați propozițiile subordonate atributive.

a) Sfânta și limpedea mare își întinde pânzișurile transparente de azur sub luna care-n-nălțimea depărtată a cerului trece ca un mare măr de aur, ce nu este ținut cu nimic în eterul albastru. (*Mihai Eminescu*)

b) Era un loc unde obișnuia să odihnească. (*Ion Druță*)

c) Căsuța bătrânei fermecătoare se înalță pe o movilă sin-guratică, la ale cărei poale curgeau cu un freamăt monoton undele apei Suceava. (*Bogdan Petriceicu Hașdeu*)

d) Alături de vitele care pășteau într-un colț de pădure, alături de ploaia care scaldă torențial tinerii stejari, alături de dulcele miez de nucă, pe care l-au căutat copiii de totdeauna, apar și astfel de întrebări: ce-i cu microscopul electronic? (*Ion Vatamanu*)

e) Nu era acum Olga cea pe care cu cinci luni în urmă o văzusem. (*Costache Negruzzi*)

5. Deosebiti propozițiile subordonate atributive determinative de cele explicative.

Puneți semnele de punctuație și motivați-le.

a) Ion-Vodă își punea nădejdea în norod care se sculase pretutindeni la chemarea mării-sale. (*Mihail Sadoveanu*)

b) Amu, cică, era odată un rus pe care-l chema Ivan. (*Ion Creangă*)

c) Făt-Frumos îl duse pâna-n pădurea prin care era să treacă.

d) Calul care avea norocul de a fi al unui vornic fu legat la inelul de aur. (*B.P. Hașdeu*)

e) Dar vine toamna. Păsări sfinte / Ce ne-au cântat de dor în nuc / La zori cerul când asfinte / Spre alte ramuri mi se duc. (*Grigore Vieru*) f) Acea renumită orgă de care vorbea bătrânul în haine ponosite de in. (*Ion Druță*) g) Trufia este răul mare ce crește din cuvinte bune. (*Liviu Damian*) h) În coroana mărului care se atingea cu creanga de **geamul** clasei noastre se auzeau vocile înăbușitoare ale mugurilor **ce** ne aduceau vestea primăverii. (*Ion Vatamanu*) i) Cu fapta e cinstit acel care o face. (*A. Donici*) î) (Limba) ... este totodată **organul** prin care neamul își cunoaște ființa sa proprie, **organul** prin care acest neam moștenește avutul intelectual și istoric al strămoșilor lui. (*Mihai Eminescu*)

6. Așezați în fața AT de mai jos regente potrivite:

- **pe care** o învățasem în clasă.
- **cum** rar întâlnești.
- **când** l-am cunoscut.
- **unde** locuiesc bunicii.
- **să** plece la munte.
- **că** va participa la concurs.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

✓ **Punctuația atributivei:**

• **Atributivele de identificare și calificare** (sunt necesare pentru înțelegerea textului) *nu se despart* prin virgule de regenta lor.

Exemplu. „*Rarăul este muntele¹ (în preajma căruia) gravitează o întreagă lume.²*” (Geo Bogza)

• **Atributivele explicative** (aduc o explicație suplimentară) se despart, în general, prin *virgulă* de regentele lor:

Exemplu. *Bunicii locuiau într-un sat mare¹, (unde) erau livezi bogate.²*

• **Propozițiile apozitive** se despart prin *virgulă*, linie de pauză sau două puncte, de regentele lor:

Exemplu. Aveam un singur gând¹: (să) plec mai repede la bunici.²

IV. ATELIERUL CREATIV

Joc didactic (întegramă)

✚ Dacă veți dezlega următorul careu, veți descoperi denumirea unei subordonate studiate.

- Parte de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al acestuia.
- Alegeți substantivul colectiv: „tinerete, tinerețe, tinerii.”
- Parte principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o caracteristică ori o însușire.
- Parte principală de propoziție care arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție.

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTINȚELOR

1. Atributul se clasifică după următoarele criterii:
 - a) după părțile de vorbire prin care se exprimă, după legătură, după sens;
 - b) după părțile de vorbire prin care se exprimă, după sens;
 - c) după legătură, după părțile de vorbire prin care se exprimă
2. Unde este locul atributului față de termenul regent:
 - a) în postpoziție;
 - b) în prepoziție;
 - c) în postpoziție și în prepoziție.
3. În care propoziție sunt două atribute acordate:
 - a) Am ajuns repede la marginea pădurii de fagi.
 - b) Bucatele sărate nu sunt pe gustul meu.
 - c) Trenul întârziat era un accelerat.
4. În care din enunțurile de mai jos există un atribut pronominal:
 - a) Lui i-au încredințat o misiune importantă.
 - b) Discursul lui a fost apreciat de cei prezenți la simpozion.
 - c) Ai lui și-au regăsit niște rude îndepărtate.
5. Atributele din enunțurile date sunt în cazurile următoare :
 - *Peste sat se încinsese o dimineață senină și caldă.*
 - *Luna își tremură razele plâpânde pe luciul apei.*
 - a) nominativ, nominativ, nominativ, genitiv;
 - b) acuzativ, acuzativ, nominativ, dativ;
 - c) nominativ, nominativ, acuzativ, genitiv.
6. Ce funcție sintactică îndeplinesc cuvintele și îmbinările evidențiate din propoziția: Fericirea *de a iubi, de a avea grijă* de om, *de a scăpa* din pericol pe cineva îi este proprie delfinului.
 - a) predicate verbale;
 - b) atribute;
 - c) complemente.
7. În enunțul dat pronumele relativ *care* are funcția sintactică de:

Învață a muri tu, care știi numai a omorî. (Costache Negruzzi)

 - a) subiect;
 - b) atribut pronominal;
 - c) nu are funcție sintactică.
8. Identificați fraza cu subordonată atributivă:
 - a) Cum s-a făcut ziua, am pornit la drum.
 - b) Tata mi-a povestit cum se juca în copilărie.
 - c) Bunica face un tort cum n-ați mai mâncat.

9. În care din frazele de mai jos nu este introdusă corect subordonata atributivă:
- Satul în care s-a născut Mihai Eminescu este în județul Botoșani.
 - Tabloul care l-ai văzut este pictat de Nicolae Grigorescu.
 - Bogdan preferă filmele care au subiect istoric.
10. Propoziția subordonată din fraza „Azi am privit la televizor un film despre cum a supraviețuit Robinson Crusoe pe o insulă nelocuită.” este:
- subordonată atributivă;
 - subordonată subiectivă;
 - subordonată predicativă.
11. În fraza de mai jos propoziția subordonată atributivă este în:
- Ziua în care am împlinit 15 ani a fost o zi specială.*
- postpoziție;
 - prepoziție;
 - interpoziție.
12. Indicați răspunsul corect. Propoziția subordonată atributivă se introduce în frază prin:
- pronume relative, adverbe relative, conjuncții subordonatoare, locuțiuni conjuncționale subordonatoare;
 - conjuncții subordonatoare, locuțiuni conjuncționale subordonatoare;
 - pronume relative, adverbe relative, conjuncții subordonatoare.

§ 28. Complementul direct (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- complemente necircumstanțiale
- complementul direct
- verb tranzitiv

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Ia eu fac ce fac demult.

Iarna **viscolu**-l ascult.

Crengile-mi rupându-le,

Apele-astupându-le.

Troienind **cărările**

Și gonind **cântările**:

Și mai fac ce fac demult.

Vara **doina** mi-o ascult.

Pe cărarea spre izvor.

Ce le-am daț-o tuturor. (*Mihai Eminescu*)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Indicați din text trei verbe la modul gerunziu și arătați la ce conjugare sunt.
- ✓ Identificați valoarea morfologică și sintactică a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Precizați la ce întrebări răspund fiecare.

NU UITAȚI!

Natura are un suflet ce vibrează ascuns.

REȚINEȚI!

Complementul direct arată obiectul asupra căruia se exercită direct acțiunea exprimată de un verb tranzitiv (locuțiune verbală tranzitivă) sau de o interjecție cu funcție de predicat, asimilată unui verb tranzitiv.

Răspunde la întrebările: **pe cine? ce?**

Ex. Elevul citește ***o carte*** (citește ***ce?*** *o carte*)

Iată ***cartea*** cerută de tine. (Iată ***ce?*** *cartea*)

Ex. Profesorul îl ***învață*** (***ce?***) matematică (***pe cine?***) pe elev.

Complementul direct poate sta *doar în cazul acuzativ*. Complementul direct se exprimă prin:

- substantive cu sau fără morfemul *pe*: *Ridică-ți **ochii** înspre cer!*
- pronume personale: ***II** văd **pe el**.*
- pronume personale de politețe: ***Vă** ascult **pe dumneavoastră**.*

- pronume reflexive sau pronume personale utilizate ca reflexive: *Victor se laudă pe sine.*
- pronume demonstrative: *L-am privit pe acela din spate.*
- pronume posesive: *Problema îi privește pe ai tăi.*
- pronume relative: Nu știu^{1/} pe cine să mai cred^{2/}.
- pronume interogative: *Pe cine să mă mai bazezi*
- pronume nehotărât: *Cheamă pe oricine.*
- pronume negativ: *Nu mai apreciezi pe nimeni!*
- numeral cu valoare substantivală: *Am văzut doi mai rășăriți.*
- verb la infinitiv: *A început a arunca invective în toate părțile.*
- verb la supin: *Am avut de citit multe cărți.*
- verb la gerunziu: *Aud cântând o fanfară.*
- interjecție: *Auzeam poc, poc, în perete.*

AFLAȚI MAI MULT!

▪ Nu orice cuvânt care determină un verb tranzitiv este complement direct. Verbul tranzitiv, termen regent al complementului direct, poate fi și la moduri nepersonale (infinitiv, gerunziu, supin):

- A venit fără a-și anunța *sosirea*.
- A întârziat invocând *traficul*.
- A terminat de mâncat *prăjitura*.

▪ Uneori, complementul direct este dublat prin pronumele personal cu formă neaccentuată sau prin pronumele reflexiv cu formă neaccentuată, ambele în cazul acuzativ. În acest caz, pronumele nu reprezintă un alt complement direct, ci doar dublarea acestuia:

- *L-am văzut pe Ionel.*

EXERCITII

1. Identificați complementele directe.

a) „Lupul, văzând prada mai mare, uită iedul și se repede la ea. (*Emil Gârleanu*)

b) Văzu într-însa un semn ceresc, prin care Dumnezeu voia păstrarea acestui om, și un glas detunător de milă și iertare scapă din pieptul acelei gloate. (*Nicolae Bălcescu*)

2. Deosebiți complementele directe de alte părți de vorbire:

a) Am terminat de scris. Nu este ușor de scris. Tema este de scris. Exercițiul de scris este greu.

b) Datoria elevului este de a învăța permanent. Datoria elevului de a învăța îi aduce succese. Datoria îi spune elevului de a învăța permanent.

c) Aud cântând. Se aude cântând. Îmi place a cânta la pian. Datoria de a cânta la pian este o încântare pentru el. A început a cânta sonata.

3. Alcătuiți propoziții în care complementul direct să determine: un verb tranzitiv, o locuțiune verbală tranzitivă, o interjecție predicativă.

4. Analizati sintactic și morfologic complementele directe din textul următor:

a) Vru să-l piarză cu orice chip și, neîndrăznind a-l prizoni pe față, trimise ucigași spre a-l prinde” (...) Gâdea ridică satârul¹, voiește a izbi, dar mâna îi cade, puterile îi slabesc, groaza îl stapânește și, trântind la pământ satârul, fuge printre mulțimea adunată împrejur, strigând în gura mare că el nu îndrăznește a ucide pe acest om.” (Nicolai Bălcescu)

b) „De-atâtea nopți aud plouând / Aud materia plângând...” (George Bacovia)

c) „Paraschiv, Nilă și Achim și-au păstrat pentru ei impresia [...] că tatăl lor n-a făcut mare brânză caștigând o mie de lei ...” (Marin Preda)

d) „Mult erai mândră odinioară, când strigai „ura” în băta!” (Al. Russo)

5. Alcătuiți propoziții în care complementul direct să fie exprimat prin substantiv, adjectiv și numeral substantivizat, ca și prin pronume, precedate sau neprecedate de prepoziție.

6. Alcătuiți propoziții care să conțină complemente directe exprimate prin toate tipurile de pronume învățate.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Citiți proverbele. Copiați propozițiile conform topicii propuse.

1. Norocul și-l face omul. 2. Omenia omenie cere și cinstea – cinste 3. Poate am și eu o țără de noroc. 4. Fapta bună laudă pe om. 5. Paza bună trece primejdia rea.

6. Învățătura mintea îmbogățește, iar neștiința o sărăcește.

1. Subiect + predicat + complement direct.
2. Subiect + complement direct + predicat.
3. Complement direct + subiect + predicat.
4. Complement direct + predicat + subiect.
5. Predicat + subiect + complement direct.
6. Subiect + predicat + complement direct.

NOTĂ

De regulă, complementul direct se află după cuvântul determinat. Și poate sta și înaintea termenului regent. Complementul direct nu se izolează.

Complementul direct neprecedat de prepoziția *se* poate fi confundat cu subiectul.

➤ **Comparați!**

Bate (ce?) ploaia (în geam). (Predicat + subiect);

Bate (ce?) covorul (cu palma). (Predicat + complement direct).

➤ **Atenție!** Confuzia poate fi evitată numai aflând tranzitivitatea verbului.

satârul¹ – Secure folosită în trecut ca armă de luptă sau ca unealtă a călăului

IV. ATELIERUL CREATIV

○ Citiți ghicitorile:

1. Două **fete-mi** poartă salbă

Una-i neagră, **alta-i** albă.

Ne-ncetat se tot alungă

Și nu pot să se ajungă.

2. Cum se face diminieață,

Zboară cu coșul la piață,

Ca să cumpere dulceață.

3. Uite-o foarte zburătoare!

Are aripi colorate,

Colorate și pudrate!

4. Am o floare și ea are

Opt petale **roșioare**

Trei petale de pe floare

Eu le rup le pun la soare.

Câte mi-au rămas mie oare?

❖ **Cerințe:**

– Despărțiți frazele în propoziții.

– Identificați complementele directe.

– Explicați ortografia cuvintelor evidențiate.

– Observați cum se rostesc și cum se scriu cuvintele evidențiate.

§ 29. Propoziția subordonată completivă directă

I. TERMINOLOGIE

- complement direct
- frază
- propoziție principală, regentă
subordonată completivă directă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Cel mai mare dar al omului – viața

Avem doar o viață, una scurtă, așa că în viața asta trebuie să învățăm să *trecem*

peste multe greutăți, să învățăm să trăim viață din plin, uneori cu greșeli, dar altele din greșeli învățăm. Așa știm ce e bine și ce e rău pentru noi.

În fiecare clipă, timpul ne marchează trecerea minutelor, zilelor, anilor. Răsăritul soarelui este un început, apusul este un sfârșit... sau poate un nou început.

Asa am înțeles că valoarea unei clipe este trăirea ei. Îndrăznesc să cred că a trăi înseamnă a te elibera de compromisuri, a fi tu, așa cum ești creat. Libertatea va fi dobândită doar când dăruim în viață necondiționat, fără a aștepta răsplătă... (Din presă)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Indicați mijlocul de formare al cuvântului „necondiționat”.
- ✓ Identificați valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvântului subliniat din text „a trăi”.
- ✓ Selectați din text patru atribute exprimate prin substantive la cazul G.
- ✓ Analizați frazele cu propoziții evidențiate (identificați predicatele, numerotați propozițiile în fraze, stabiliți tipul propozițiilor).
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund propozițiile evidențiate.

NU UITAȚI!

„Cu cât mai repede vei avea încredere în tine, cu atât mai repede vei ști cum să trăiești.” (J.W. Goethe)

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată completivă directă este o unitate sintactică în cadrul frazei având la nivel de frază rolul complementului direct pe lângă propoziția regentă.

Exemplu: Noi vrem¹ să fie pace pe Pământ²! E vai și amar¹ de cine nu știe carte².

Elementele regente pot fi:

- **un verb:** Am auzit¹ că veți organiza un spectacol.²
- **o locuțiune verbală:** Am băgat de seamă¹ că aștepți de mult.²
- **o interjecție:** – Iată¹ câți s-au adunat!²

Elementele de relație care introduc CD pot fi:

conjunții subordonatoare: că, să, ca... să, dacă, de
Știu¹ că înveți bine.²

locuțiuni conjuncționale subordonatoare: cum că, precum că
Am aflat¹ cum că te-ai îmbolnăvit².

pronume relative: cine, care, ce, câți, câte
Mi-a spus¹ câți vor veni la concurs.²

adjective pronominale relative:
Mi-a spus¹ câți concurenți vor veni².

pronume nehotărâte: oricine, orice, unul, altul etc.
Salută¹ pe oricine se întâlnește cu el.²

adjective pronominale nehotărâte
El ascultă¹ orice sfat i se dă.²

adverbe relative: unde, când, cum, cât
Nu știu¹ cât va dura concursul.²

EXERCITII

1. Despărțiți frazele în propoziții și precizați felul acestora. Contrageți apoi CD în părți de propoziție corespunzătoare:

- a) „Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frânghia.” (*Basm românesc*)
- b) „...El vede cum zboară feciorii Sucevei,
El vede ghiaurul că-i suflet de vânt
Și-n față-i puterile turcilor sunt
Tăriile plevei.” (*George Cosbuc*)
- c) „Zenobia, trăgând cu urechea pe ici și pe dincolo, ca toate femeile, auzea că lumea vorbește c-ar fi mai bine să se astâmpere cu Ana, care nu-i de nasul lui.” (*Liviu Rebreanu*)
- d) „A spune despre un scriitor care ieri plăcea, că azi nu mai place și a arăta că aceasta provine dintr-o prefacere a gustului colectiv vrea să zică să identifice critica cu reportarea opiniei publice contemporane.” (*George Calinescu*)

2. Completați cu propoziții complementive directe (CD) potrivite:

- Nu știa **cum**.....și **cât**.....
Cunoștea **când**și **unde**.....
Îți dau **ce**
Ajută pe **cine**.....
Fiul dorise **ca**..... **să**.....

Visa *să*.....
Colegul său i-a spus *orice*
Băiatul nu credea *că*

3. Analizați frazele și identificați CD:

a) „Nu vrei, tată, să-ți arăt

Cum iei drumul îndarat?” (Tudor Arghezi)

b) „Când se lumina de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într-o mare verde și întinsă, ce trăiește în mii de valuri senine, strălucite, care treieră aria mării încet și melodos...” (Mihai Eminescu)

c) „Acum Bubico scoate capul foarte sus și, vrând să sară afară de la locul lui, începe să latre și mai grozav ca adineauri.” (Ion Luca Caragiale)

d) „Oricine ar fi văzut-o nu putea decât să simtă părul zbârlindu-se pe cap...”

(Alexandru Macedonski)

4. Completați CD cu pronume (adjective) relative sau nehotărâte potrivite: Sfătuiesc..... mă întrebă..... facă. Știu..... să aleg pentru a reprezenta școala la concursul de atletism. Am întâlnit, pe toți i-am întrebat despre noua adresă a Muzeului de Artă. A văzut la teatru..... nu se aștepta. Nu știa..... costum să aleagă să-l poarte la petrecere.

5. Așezați regentele potrivite înaintea CD de mai jos:

..... **dacă** va mai veni mâine pe la noi.

..... **că** am obținut note bune.

..... **încotro** să se îndrepte după terminarea liceului.

..... **cât** de greu îi venea.

..... **până** când să mai aștepte.

..... **de unde** a aflat adevărul.

..... **pe cine** te respectă.

6. Alcătuiți o scurtă compunere, continuând începutul dat. Găsiți titlul potrivit.

„Poarta de aur a anotimpurilor s-a deschis făcând loc Primăverii. Pământul se trezește la atingerea pașilor ei sfioși. O însoțește soarele ce încălzește cu putere pământul

• Folosiți expresiile: „primăvara aduce veselie și frumusețe”, „iarba a prins colț fraged și nou”, „livezile s-au pavoazat în alb”.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ **Topica și punctuația:**

• **CD** stă, de obicei, **după termenul regent și nu se desparte prin virgulă** de regentă:

– Doresc^{1/} **să scriu o scrisoare.** ^{2/}

• Dacă se vrea evidențierea subordonatei complementive directe, ea poate preceda regenta, de care, în acest caz, se desparte prin virgulă:

– **Să ascult muzică,** ^{1/} doresc din toată inima. ^{2/}

IV. ATELIERUL CREATIV

Scrieți o compunere argumentativă: *Eu vreau război să nu mai vadă
Livezile acestei mândre țări...*

§ 30. Complementul indirect (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

Complementul indirect

- verbe intransitive
- locuțiuni verbale intransitive

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Ți-am luat-o și pe mama
Și-ați rămas acuma, ia,
Vai, nici tu în rând *cu lumea*
Și nici orășeancă ea...

Și vei râde *cu băiatul*
Ca doi prunci prea mititei
Și vei plânge *cu bătrâna*
De dor, ca două femei.

Și vei tace lung *cu mine*
Cu văz tulbur și durut,
Casa văduvă și tristă
De pe margine de Prut.

(Grigore Vieru)

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Indicați valoarea morfologică și funcția sintactică a structurii „*pe mama*”.
- ✓ Identificați valoarea morfologică și sintactică a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Precizați la ce întrebări răspunde fiecare cuvânt evidențiat.

NU UITAȚI!

Cea mai bogată moștenire pe care parinții pot să o lase copiilor este copilăria fericită, plină de amintiri tandre despre tatăl și mama lor.

Rețineți!

Complementul indirect arată obiectul asupra căruia se exercită în mod indirect o acțiune. Complementul indirect răspunde la întrebările: *de cine? de ce? de la cine? de la ce? despre ce? pentru cine? pentru ce? cu cine? cu ce? cui?* etc.

- Complementul indirect determină:
 - **verbe intransitive** (cele mai multe dintre acestea, la diateza reflexivă)
Maria se bucura mereu **de sosirea** iernii.
 - **locuțiuni verbale intransitive** (folosite, de asemenea, în special, la diateza reflexivă)
Adam și Eva nu au luat aminte **la spusele** lui Dumnezeu.
 - **verbe tranzitive** (la diateza activă)
Îi arăta **fetei** o bluză nouă.
 - **interjecții** (în special predicative)
Era vai **de capul** babei.
 - **adjective**
Bătrânul este coplesit **de durerea** plecării fiilor săi.
 - **adverbe**
Prietenul său era departe **de a-i spune** adevărul despre ei.

- Complementul indirect, exprimat prin substantiv sau substituit, poate fi numai în cazurile *dativ* (caz specific), *acuzativ* sau *genitiv prepozițional*.

Complementul indirect se exprimă prin:

✓ **substantiv în cazul:**

- *dativ*: Copilul îi puse **omului** de zăpadă o oală în cap.
- *acuzativ*: Inima i se umple **de o emoție** nestăvilită.
- *genitiv*: Am luptat **contra nedreptății**, (prepoziții specifice: asupra, contra, împotriva)

✓ **pronume personal în cazul:**

- *dativ*: Judecătorul i-a dat dreptate **lui**.
- *acuzativ* (precedat de prepoziție): *Păsările s-au speriat de el*.
- *genitiv* (precedat de prepoziție): *Am complotat împotriva ei*.

ATENȚIE!

Complementul indirect determină numai verbe intransitive.

EXERCIIU

1. Subliniați complementele indirecte și indicați prin săgeată regentele acestora:

Au vrut să se substituie justiției.

Își aduce aminte de zilele cele de demult.

Mi s-a acrit de discuții sterile.

L-am cunoscut în seara premergătoare plecării mele.

Bravo lui pentru rezultatele obținute!

A procedat adecvat situației.

Tăcerea prelungită echivalează cu uitarea.

Nu cred că este o persoană aptă de muncă.

A procedat conform cu legea.

Prietena mea este cu nasul pe sus față de colegi.

2. Alcătuiți o frază după schema:

SB – PP – CD – AT.

3. Alcătuiți enunțuri în care substantivul *oaste* să aibă funcția de complement indirect în G, D și Ac.

4. Subliniați complementele indirecte, apoi precizați părțile de vorbire prin care sunt exprimate și, unde este posibil, cazul:

a) „Crudul Alexandru-Vodă nu întârzie a se înspăimânta de acel mare nume al banului Mihai.” (*Nicolae Balcescu*)

b) „Înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.” (*Vasile Alecsandri*)

c) „Din seara asta s-a sfârșit cu Fram! Așa se întâmplă cu toți urșii albi...” (*Cezar Petrescu*)

- c) „I-am strâns mâna-i tremurândă.
- d) „S-a întins cât mi ți-i gliganul...” (*Ion Creangă*)
- e) „Ce bine să-ți fac și eu, pentru că mi-ai scăpat puii de la moarte?” (*Basm popular*)

5. Analizați sintactic și morfologic complementele indirecte din textele de mai jos:

- a) „Și ceilalți se bucurau de pedepsirea zurbagiului (...)” (*Vasile Voiculescu*)
- b) „Nimic nu rămâne identic cu sine.” (*George Călinescu*)
- c) „Greu lucru mi-ai cerut, îi zise zgripturoaica; dară pentru că ție îți sunt datoare mântuirea puilor mei, mă învoiesc la asta.” (*Basm popular*)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

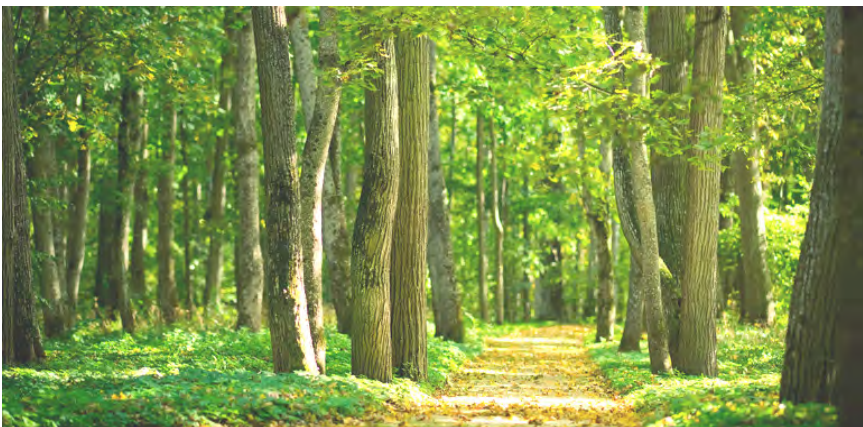
○ Analizați sintactic și morfologic complementele directe și indirecte din textele date, după ce ați despărțit fraza în propoziții și ați precizat felul lor.

- a) „Atunci se învoiră a-i da o odaie să lucreze numai Prâslea...” (*Basm popular*)
- b) „Tuturor le sta înapoi această oglindă și toți se întorc și își surâd lor, surâd altora într-însa.” (*H. Papadat-Bengescu*)
- c) „În aceste minute dureroase, care ar fi desperat pe oricine, Mihai singur nu desperează și văzând că nu e nici un mijloc pacinic de mântuire, hotărăște a deșteptațără, a o scula și a ridica sabia răzbunătoare în contra barbarilor tirani.” (*Nicolae Bălcescu*)

✓ Explicați scrierea prin cratimă a cuvântului evidențiat.

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuți o compunere: *Păstrați pădurea – plămânul Planetei noastre.*
Folosiți complementele directe și indirecte.

§ 31. Propoziția subordonată completivă indirectă

I. TERMINOLOGIE

- complement indirect
- frază
- propoziție principală, regentă
subordonată completivă indirectă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție frazele:

Profesorul explică zilnic cui n-a înțeles.

El s-a lămurit că nu avea dreptate.

Profesorul și-a adus aminte că n-ai scris tema.

Îmi pare bine că vă pot ajuta.

Le-a fost teamă că nu ajung la timp.

Li s-a acrit să se uite la telenovele.

El a plecat foarte departe de cine i-a fost drag.

Halal de cine te bagă în seamă.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Care sunt propozițiile fiecărei fraze?
- Care sunt propozițiile principale?
- Prin ce s-a exprimat raportul de subordonare?
- La ce întrebări răspund subordonatele?

NU UITAȚI!

Profesorii îți deschid ușa, de intrat trebuie să intri singur. (Proverb chinezesc)

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată completivă indirectă este o unitate sintactică în cadrul frazei având la nivel de frază rolul complementului indirect pe lângă propoziția regentă.

Întrebările la care răspunde: *cui?, despre cine?, de cine?, cu cine?, la cine?, pentru cine?, împotriva cui?, contra cui?, asupra cui? etc.*

Exemplu: E vai și amar¹ de cine nu știe carte².

Termeni regenți:

- **verb personal:** Se gândea ¹/ (la cine) va veni.²/
- **locuțiune verbală:** Nu și-a dat seama ¹/ (ce) s-a întâmplat.²/
- **adjectiv:** Îndemânarea este necesară ¹/ (cui) repară.²/
- **locuțiune adjectivală:** Nu era în stare ¹/ (să) scoată o vorbă.²/
- **adverb:** E rău ¹/ (de cine) e sărac.²/
- **interjecție:** E vai ¹/ (de cine) nu ascultă.²/ ; Bravo ¹/ (cui) câștigă.²/

Elemente de relație:

- a) **pronume relative:** *cine, care ce, cât* - Povestește ¹/ (cui) îl ascultă.²/
- b) **adjective pronominale relative:** Este mândru ¹/ (de câte) rezultate a obținut.²/
- c) **pronume nehotărâte:** Se teme ¹/ (de oricine) îl amenință.²/
- d) **adjective pronominale nehotărâte:** Dă premiul ¹/ (oricărui) copil îl merita.²/
- e) **pronume interogative:** Se gândește ¹/ (la cine) va veni?²/
- f) **adjective pronominale interogative:** S-a întrebat ¹/ (la care) coleg va merge, nu va merge?²/
- g) **adverbe relative:** *unde, cât, cum, când, încotro*: Nu mă dumiresc ¹/ (unde) e.²/
- h) **conjunții subordonatoare:** *ca, să, ca să, dacă, de*:
Nu ma mir ¹/ (ca) n-a reușit.²/
- i) **locuțiuni subordonatoare conjuncționale:** *cum ca, cum de*: S-a mirat ¹/ (cum de) a rezistat.²/

Elemente corelative:

N-are elemente corelative, nici elemente de relație specifice. Poate fi însa reluată sau anticipată în regenta prin pronume personal forma neaccentuată.

EXERCIIU

1. Identificati propozițiile subordonate completive. Comentați natura semantică și morfologică a cuvintelor regente.

a) Natura voiește ca omul să-și cânte nevoile și suferințele. (*Costache Negruzzi*)

b) Eu aștept să văd cum iese firul ierbii din pământ. (*Grigore Vieru*) c) E vai de cel ce fuge de câini și dă peste lupi. (*Folclor*) d) Începu a se strânge cete-cete și a se întreba ce să ceară. (*Costache Negruzzi*) e) Când se va întoarce pamântul în pământ, / Au cine o să știe de unde-s, cine sânt? (*Mihai Eminescu*) f) Numai cântărețul orb spune-n treacăt cum că asta e frumoasa fără corp. (*Mihai Eminescu*) g) Nimeni nicicând nu va ști dacă pâinea-i împodobeste mâna sau i-o fură. (*Grigore Vieru*)

2. Continuați fraza cu propoziția subordonată indirectă:

<i>Este mândru de ceva...</i>	<i>Persista în ceva...</i>
<i>A venit la ceva...</i>	<i>I se trage de la ceva...</i>
<i>Se baza pe cineva...</i>	<i>Stă de vorbă cu cineva...</i>
<i>Ia seama la ceva...</i>	<i>Discută despre ceva...</i>

3. Puneți întrebările necesare și identificați complementele indirecte în propozițiile:

a) Nu mă putui totuși opri de a nu mă desfăta o clipă. (*Calistrat Hogăș*) b) ...mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții. (*Ion Creangă*) c) Harap-Alb, fiindcă ți-a fost milă de viața noastră... (*Ion Creangă*) d) Clipa, însă, de reculegere trece ca o clipă și maiorul se repede asupra inamicului. (*Ion Luca Caragiale*)

4. Stabiliți tipul subordonatelor din frazele următoare:

La examen s-a dat ceea ce era în programă.

A dat ce era mai bun în el.

Noi am dat speranță cui trebuia.

5. Delimitați propozițiile în cadrul frazelor, apoi precizați valoarea morfologică și funcția sintactică a elementelor de relație:

A fost odată un vânător care povestea cui vrea să asculte.

.....
Oamenii însă nu-și dau seama totdeauna ce aștepti de la ei.

.....
Ea s-a bucurat de ceea ce i-ai spus.

.....
Nu și-a adus aminte care exercițiu a fost mai greu.

.....
Nu ne-am dat seama când a început ploaia.

6. Scrieți pe liniile punctate regente pentru tipul de propoziții indicat:

Predicativă.....

Subiectivă.....

Atributivă.....

Completivă directă.....

Completivă indirectă.....

...că a venit primăvara.

7. Corectați greșelile din următoarele enunțuri:

La toți le-a plăcut acest film.

I-a vorbit despre concurs lui Cristina.

Mă gândeam ca să-i spun adevărul.
Și-au dat seama că ce greșeală gravă au făcut.
Nu era hotărâtă că de mâine să înceapă antrenamentele.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Propoziția subordonată completivă indirectă nu se desparte prin virgulă când este așezată după regentă.
- Propoziția subordonată completivă indirectă antepusă se desparte de obicei prin virgulă (stă înaintea regentei).

IV. ATELIERUL CREATIV

Scenă din filmul „Amintiri din copilărie”, regia de Elisabeta Bostan (1964)

- ✓ Selectați din partea întâia a „*Amintirilor din copilărie*” cinci fraze cu propoziții subordonate completive directe și indirecte.
- ✓ Numerotați propozițiile.
- ✓ Puneți corect întrebările potrivite.

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTINȚELOR

1. În enunțul *Ștefan cel Mare a cerut oștii sale să-și apere țara* cuvântul evidențiat este:
 - a) atribut substantival;
 - b) complement direct;
 - c) complement indirect.

2. În enunțul *Discuția l-a scos din sărite pe unchiul meu* sunt:
- un complement direct;
 - două complemente directe;
 - trei complemente directe
3. În care din enunțurile de mai jos cuvântul evidențiat are funcția sintactică de complement direct:
- Tema este *de scris*.
 - Am terminat *de scris*.
 - Exercițiul de scris este greu.
4. În enunțul *Pe nici unul nu-l interesează vânzarea* complementele directe (în ordinea de mai jos) sunt exprimate prin:
- pronume negativ, substantiv;
 - pronume personal, substantiv;
 - pronume negativ, pronume personal
5. În enunțul „*Bunica i-a dat copilului bomboane și le-a spus celor doi vestea*” complementul indirect este exprimat prin:
- substantiv, numeral;
 - pronume, substantiv, numeral;
 - pronume, substantiv, pronume, numeral
6. În enunțul „*Mama aștepta să-i spună vestea*” propoziția subordonată este:
- completivă directă;
 - subiectivă;
 - completivă indirectă
7. În enunțul „*Trebuie să vă spun că rareori mi-a fost dat să aud ce-am auzit aici*” sunt:
- patru propoziții principale;
 - o propoziție principală și două propoziții subordonate complementive directe;
 - o propoziție principală și trei propoziții subordonate complementive directe;
8. Care din frazele de mai jos conține o propoziție subordonată completivă directă:
- Visa să cucerească înălțimile Goverlei.
 - Este firesc ceea ce am auzit din gura ta.
 - Plăcerea lui este să schieze.
9. Locul complementivei indirecte este:
- numai după regentă;
 - numai înaintea regentei;
 - înaintea regentei și după regentă
10. În propoziția *Și-a dat seama de greșeala făcută* transformați complementul indirect în propoziție subordonată completivă indirectă.
11. Alcătuiți o frază cu propoziție subordonată completivă directă.
12. Alcătuiți o frază cu propoziție subordonată completivă indirectă.

§ 32. Complementul circumstanțial de loc (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- complementele circumstanțiale
- complementul circumstanțial de loc
 - topica
 - punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textele:

- a) *La fântână, la smochină,
Plânge-o pasăre bătrână.
– Nu mă plâng că sunt bătrână,
Da mă plâng că sunt străină,
C-am crescut rânduri de pui
Și-amu nu-s a nimănu. (Poezie populară)*
- b) *Colo unde stau Carpații cu de stânci înalte coaste,
Unde paltinii pe dealuri se înșir ca mândra oaste,
Munții țeapăna lor frunte o suiau-n albastre bolți;
Stau tăcuți ostașii Romei, ridicând fruntea lor lată. (Mihai Eminescu)*
- c) *În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
La răsărit, sub soare, un negru punct s-arată... (Vasile Alecsandri)*

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Stabiliți părțile de propoziție în primul enunț din primul text.
- ✓ Arătați prin ce sunt exprimate și, printr-o săgeată, arătați ce parte de vorbire determină.
- ✓ Numiți predicatul și delimitați propozițiile în textul al doilea.
- ✓ Stabiliți tipul propozițiilor și la ce întrebări răspund propozițiile subordonate.
- ✓ Comparați sintagmele evidențiate din ambele texte. Ce observați?

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de loc este partea secundară de propoziție care arată locul acțiunii sau al însușirii.

Complementul circumstanțial de loc răspunde la întrebările: *unde? de unde? până unde? încotro?*

Complementul circumstanțial de loc determină:

1. *Verbe predicative la orice mod:* M-am îndreptat **spre poartă**. Privind **afară**, văzui lumea adunată.
2. *Locuțiuni verbale.* Au luat-o la sănătoasa **prin spatele curții**.
3. *Interjecții predicative* Hai **la horă!**
4. *Adjective:* Echipa victorioasă **acasă** primește trei puncte.

AFLAȚI MAI MULT!

Complementul circumstanțial de loc se exprimă prin:

Substantive sau substitute în cazurile:

- *Acuzativ* cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale.
- *Dativ* (dativul locativ) pe lângă verbele: *a sta, a rămâne, a se așterne, a pironi: S-a pironit* locului. *Așterne-te* drumului.
- *Genitiv* cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *asupra, contra, înaintea, înapoia, deasupra, dedesubtul, în fața, în spatele, în mijlocul, în jurul, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, de jur-împrejurul etc.:*
Porniră *de-a lungul* drumului.

Pronume:

- *personal:* **Către ei** s-au îndreptat dușmanii.
- *posesiv:* **Am plecat târziu** de la ai voștri.
- *demonstrativ:* De lângă acesta **s-a smuls**.
- *nehotărât:* Avionul se îndrepta vertiginos acum spre altul.
- *negativ:* N-am stat lângă **nimeni**.
- *interogativ:* **Către cine** ati plecat?
- *relativ:* Mă îndrept și eu! **către cine** ați plecat voi. /

Numeral cu valoare substantivală:

- *cardinal*: S-a smuls **dintre cei trei**.
- *colectiv*: Mă duceau **înspre toți patru**.
- *ordinal*: M-am așezat **într-a treia** dintre băncile clasei noi.

Adverbe sau locuțiuni adverbiale de loc: *acasă, acolo, aici, alături, dedesubt, deasupra, de-a dreapta, la stânga, jur-împrejur, pretutindeni, nicăieri, niciunde, undeva* etc: Locuiește **departe**: își îndreptă ochii **jur-împrejur**.

EXERCITII

1. Identificați funcțiile sintactice ale cuvintelor subliniate:

Plec repede la școală.

Nu mai stau aici.

S-a oprit în fața lui.

Se îndrepta către cei trei.

2. Subliniați complementele circumstanțiale de loc din enunțurile următoare precizând partea de vorbire prin care se exprimă și cazul (acolo unde există). Indicați printr-o săgeată cuvintele pe care le determină.

S-a așezat lângă dumnealui.

Se află acolo multă lume.

În preajma amândurora se adunaseră oamenii.

S-a așternut drumului.

S-a oprit lângă Mihai.

3. Construiți scurte propoziții în care complementele circumstanțiale de loc să arate:

a) locul unde se petrece acțiunea (unde?)

b) punctul de plecare (de unde?)

c) direcția (încotro?)

d) limita acțiunii (până unde?)

e) spațiul străbătut (pe unde?)

4. Identificați în textele următoare complementele circumstanțiate de loc și analizațile:

a) Numai colo, sus în vie

Rumenele lobode

Vor de-acuma-n vaduvie

Sa traiasca slobode. (*George Topârceanu*)

b) Numără, de poți, pe dânsul urmele de vrăjmășii;

Prin palaturi, prin colibe, jos, în șesuri, sus la munte! (*Al. Davila*)

c) N-am mai trecut de mult prin sat și-mi spune

Un om ce de pe-acasă a venit

Cum c-a-nflorit la noi mălinul

Și c-ai albit, mămucă, ai albit. (*Nicolae Labiș*)

Model: colo (forma literară: *acolo*) - adverb de loc, simplu, fără grade de comparație

5. Alcătuiți propoziții scurte în care complementul circumstanțial de loc să determine:

- a) un verb predicativ
- b) o locuțiune verbală
- c) un adjectiv
- d) un adverb
- e) o interjecție predicativă

Propoziția	Complement circumstanțial de loc	Cuvântul determinat	Valoarea morfologică a cuvântului determinat
a.			
b.			
c.			
d.			
e.			

6. Copiați textul. Subliniați complementele circumstanțiale de loc.

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
 Și-auzi mândra glăsuire a padurii de argint.
 Acolo, lângă izvoara, iarba pare de omăt,
 Flori albastre tremur' ude în văzduhul tămâiet;
 Pare-că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
 Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă. (*Mihai Eminescu*)

NU UITAȚI!

Natura este singura carte în care fiecare filă păstrează un adevăr.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- **Topica.** De obicei Ccl stă după elementul regent, dar poate să stea și înaintea acestuia.
- **Punctuația.** Ccl nu se desparte de regent; se desparte prin virgulă, când îl precedă.

IV. ATELIERUL CREATIV

Scrieți o scurtă compunere gramaticală de 10-15 rânduri *despre sosirea primăverii*, în care să folosiți diferite *complemente circumstanțiale de loc exprimate prin substantive*; *diferite complemente circumstanțiale de loc exprimate prin pronume, adverbe și locuțiuni adverbiale de loc*.

Folosiți în compunere unele expresii și enunțuri: „*natura-i în sărbătoare*”, „*soarele cald și vesel*”, „*soarele revarsă căldura-i mângâietoare*”, „*copaci în floare*”, „*iarba a prins colț fraged și nou*”, „*mingea de aur*”, „*câmp înverzit*” „*zboară gândăcei de tot neamul*”.

§ 33. Propoziția subordonată circumstanțială de loc

I. TERMINOLOGIE

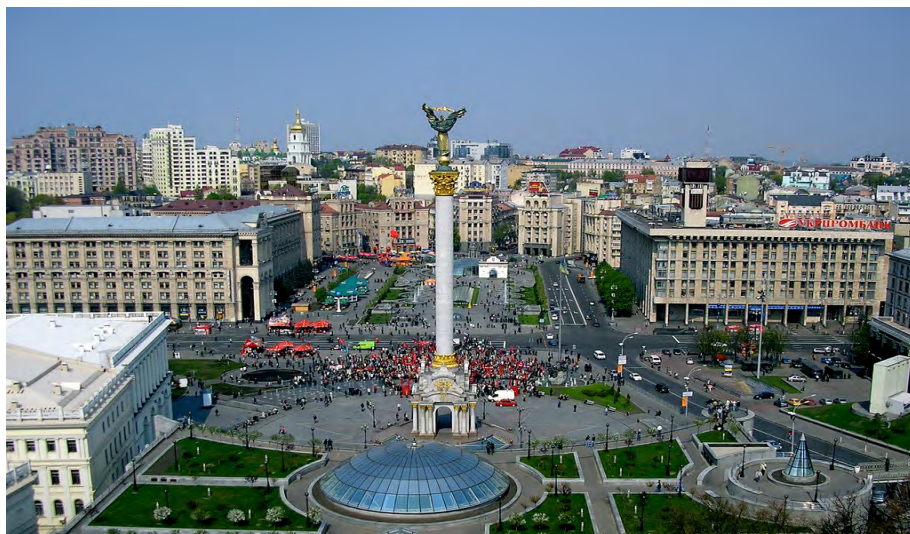
- propoziția subordonată circumstanțială de loc
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Unde este Patria mea?

Patria este acolo, unde cresc stejarii nalți și unde ca stejarii sunt flăcăi cu piepturile tari, care privesc cu îndrăzneală în fața morții. Ea începe acolo, unde-s stânci și munți, unde au fost strămoșii cu păr cărunt care au apărat țara și moșiile cu bărbătească vitejie. Țara mea este acolo, unde întâlnești bătrâne urme vitejești, unde au luptat cu oștirile dușmane care au încercat să ne aplece capetele în fața lor.

Patria mea este acolo, unde am văzut lumina zilei, unde mi-am petrecut copilăria alături de frați și surori și prietenii mei, acolo, unde mă așteaptă cu dor în prag dragii mei părinți.

Acolo, unde este țara mea, aș vrea să trăiesc până la adânci bătrânețe. Acolo, unde este neamul meu, trebuie să stau de pază, fiindcă am datoria să-mi apăr țara.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Găsiți predicatul în prima frază. Numerotați propozițiile. Stabiliți tipul lor și elementele introductive.
- Analizați și alte fraze din text după modelul de mai sus.

NU UITAȚI!

„Patria este înlăuntrul nostru și o ducem cu noi peste țări și mări... Patria nu e pământul pe care trăim din întâmplare, ci e pământul plămădit cu sângele și întărit cu oasele înaintașilor noștri...” (Barbu Delavrancea)

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată circumstanțială de loc este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de loc și arată locul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire.

Răspunde la întrebările: *unde?*, *de unde?*, *până unde?*, *încotro?*

Exemplu: *Pretutindeni* vezi locuri minunate¹. (complement circumstanțial de loc)

Oriunde privești,¹ vezi locuri minunate². (circumstanțială de loc)

Termeni regenți:

- **verb:** Vine^{1/} (de unde) a fost trimis.^{2/}
- **locuțiune verbală:** Stă de vorbă_cu mine^{1/} (oriunde) mă întâlnește.^{2/}
- **interjecție:** Hai^{1/} (unde) vrei.^{2/}
- **adjectiv:** Victorioasă ^{1/} (oriunde) joacă,^{2/} echipa a câștigat_campionatul.^{1/}
- **locuțiune adjectivală:** De treabă ^{1/}(oriunde) l-ai întâlni, ^{2/} te ajută_la nevoie. ^{1/}
- **adverb:** Acolo,^{1/} (unde) ai fost_tu, ^{2/} n-a ajuns încă nimeni.^{1/}
- **locuțiune adverbială:** În mijloc,^{1/} (unde) a stat el, ^{2/} a fost_multă lume. ^{1/}

Elemente de relație:

- a) **pronume relative:** cine, care ce, cât + prep. - Merg ^{1/} (la cine) mă cheamă. ^{2/}
- b) **adjective pronominale relative:** Ne îndreptăm ^{1/} (spre care) coleg ne cheamă. ^{2/}
- c) **pronume nehotărâte:** oricare, oricine, orice, oricât + prep.: Se duce^{1/} (câtre oricine) vrea. ^{2/}
- d) **adjective pronominale nehotărâte:** Mergea ^{1/} (spre oricare) clădire dorea. ^{2/}
- e) **pronume interogative:** Mergi ^{1/} (la cine) am stabilit? ^{2/}
- f) **adjectiv pronominal interogativ:** Vii^{1/} (de la ce) coleg ai fost? ^{2/}
- g) **adverbe relative:** unde, încotro, cât: Nu merge ^{1/} (unde) au stabilit. ^{2/}
Au umblat ^{1/} (cât) e_lumea de mare. ^{2/}
- h) **adverbe nehotărâte:** oriunde, oriîncotro: (Oriîncotro) privești^{1/} vei vedea_locuri minunate.^{2/}

Elemente corelative:

adverbul *acolo* cu sau fără prepoziție; nu are elemente de relație specifice.

Topica:

- **postpusă:** Vin^{1/} (de unde) am fost.^{2/}
- **antepusă:** (Unde) a fost, ^{1/} a aflat adevărul. ^{2/}
- **intercalată:** Acolo, ^{1/} (unde) ai fost tu, ^{2/} n-a ajuns încă nimeni.^{1/}

EXERCIȚII

1. Dezvoltați complementele circumstanțiale de loc evidențiate în propoziții subordonate corespunzătoare:

- a) Te-am întrebat *pe stradă*.
- b) Ne îndreptăm *spre pădure*.
- c) *Acolo* plouă foarte mult.
- d) *Pretutindeni* se întind câmpii mănoase.
- e) *Acolo* drumul e foarte anevoios.
✓ Precizați întrebările la care răspund propozițiile obținute.

2. Delimitând propozițiile, identificați, prin subliniere, propozițiile subordonate circumstanțiale de loc:

- a) „Oriîncotro te-ai uita, vezi culori felurite, ca un întins curcubeu”.
- b) Vei vedea peisaje dintre cele mai încântătoare oriunde te vei duce pe întinsul țării noastre.
- c) Pe unde am trecut, străluceau în lumini albe marile clădiri ridicate în ultimul timp.

d) „Sub bolți de ramuri goale, peste
Cărarea desfundată unde care
Cu boi în toamnă coborâra lemne,
Urc greu priporul printre trunchiuri negre...” (Ion Pillat)

e) „Unde a picat câte un fir,
A răsărit trandafir.
Unde a picat câte-un bob,
Răsărit-a busuioc.” (Folclor)

3. Alcătuiți fraze în care propozițiile subordonate să fie introduse prin:

- a) adverbul relativ **unde**
- b) adverbul nehotărât **oriunde**
- c) adverbul relativ **încotro**
- d) adverbul relativ **unde** (precedat de prepoziția **până unde**)
- e) pronumele nehotărât **orice** (+ prepoziția în Ac. **spre cine**)

4. Suprimați sau puneți virgula în frazele de mai jos, ținând seama de punctuația subordonatei circumstanțiale de loc:

- a) Unde vrem să mergem nu putem.
- b) „Să-mi aduci pe fata lui Roș împărat, de unde știi.” (Ion Creangă)
- c) De oriunde privești și se oferă o panoramă încântătoare.
- d) „...du-te, unde-a dus surdul roata și mutul iapa!” (Ion Creangă)

5. Introduceți, în text, adverbele relative necesare, potrivite contextului; analizați apoi frazele obținute:

- a) „Nu cumva ai văzut /...ai trecut/ Un zid părăsit/ și neisprăvit?”
- b) Nu te amesteca nu-ți fiebe oala.
- c)trece ea, fața pământului se usucă.
- d) Mă îndreptaimă strigase.

6. Împărțiți frazele de mai jos în propoziții și indicați valoarea morfologică a elementelor regente ale propozițiilor subordonate circumstanțiale de loc:

- a) Plec unde văd cu ochii.
- b) A luat-o la fugă încotro a putut.
- c) Haideți unde ne-am înțeles.
- d) Sunt flori peste tot pe unde privește.
- e) Îmi plac florile răsărite unde pământul e mai prietenos.

7. Alcătuiți fraze potrivite, înlocuind punctele cu regentele următoarelor propoziții circumstanțiale de loc:

.....unde am găsit loc liber.
.....de unde am plecat ieri.
.....pe unde cărarea era netezită.
.....încotro începea urcușul spre munte.
.....la ce cabană vom ajunge.
Oriîncotro se plimbă,
Oriunde îți întorci privirile,

Unde-i liniște
Încotro e soare,
Lângă cine vreau,

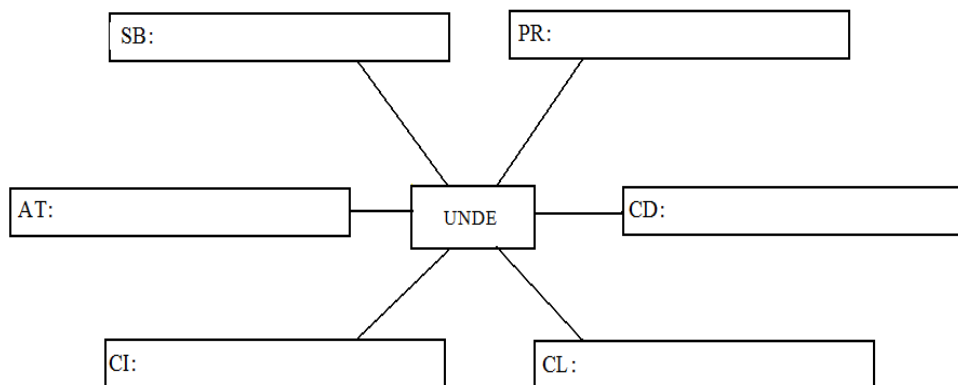
III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ **Punctuație:**

- Când stă *după regentă* nu de desparte de obicei prin virgulă.
- Când stă *înaintea regentei* poate fi despărțită, despărțirea fiind obligatorie dacă are element corelativ.
- Dacă este *intercalată* și așezată înaintea predicatului regentei, se izolează între virgule.

IV. ATELIERUL CREATIV

Completați ciorchinele organizat, construind fraze, în căsuțele indicate, introduse prin adverbul relativ **unde**:

§ 34. Complementul circumstanțial de timp (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de timp
- topica
- punctuația
- exprimarea

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Și, Doamne, frumos era *pe atunci*, căci și părinții, și frații, și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururi în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea. Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet *uneori*, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: Ieși, copile cu părul bălan, *afară* și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea și vremea se îndrepta după răsul meu...” (Ion Creangă)

Scenă din filmul „Amintiri din copilărie”, regia de Elisabeta Bostan (1964)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați complementele circumstanțiale de timp și spuneți prin ce se exprimă.
- ✓ Precizați valoarea stilistică a părților de vorbire cu funcția de complement circumstanțial de timp.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de timp este partea secundară de propoziție care arată timpul unei acțiuni sau al unei însușiri. Răspunde la întrebările: când? de când? până când? cât timp?

Complementul circumstanțial de timp determină:

- **Verbe la moduri personale și nepersonale:** Mara o dusese și mai bine *cândva*. Plecând *înaintea părinților*, a ajuns *mai devreme* la teatru.

- Interjecții predicative: **Haidem acum la mătușă!**
- **Adjective:** Echipa înfrântă **a doua oară** pe teren propriu a ajuns ultima.

Complementul circumstanțial de timp se exprimă prin:

- adverb de timp cu sau fără prepoziție: Vino *mâine!*
- locuțiune adverbială de timp: Ne întâlnim *din când în când.*
- substantiv: A plecat *într-o zi de primăvară.*
- pronume: A sosit *după el.*
- numeral cu valoare substantivală: A ajuns *după cei doi.*
- adjectiv: *De tânără,* picta.
- verb: Am citit *până a veni mama.*

EXERCITII

1. Identificați complementele circumstanțiale de timp și realizați asocieri pentru a preciza ce exprimă fiecare.

a) Ne întâlnim săptămânal.	1. Momentul încheierii acțiunii.
b) Mâine vom începe lucrările.	2. Durata acțiunii.
c) A lucrat ani întregi.	3. Momentul începerii acțiunii.
d) Stau până mâine.	4. Frecvența acțiunilor.

2. Identificați complementele circumstanțiale de timp și scrieți pe spațiile punctate ce parte de vorbire determină.

a) Ne-a vizitat ieri.	
b) Și-a adus aminte de ea azi.	
c) Iată acum un alt exemplu.	
d) Am văzut un măr plantat azi.	

3. Identificați complementele circumstanțiale de timp și spuneți prin ce se exprimă.

a) Vino mâine!	
b) Ne întâlnim din când în când.	
c) A plecat într-o zi de primăvară.	
d) A umblat luni bune.	
e) A sosit înaintea mamei.	
f) A sosit după el.	
g) Ion a sosit înaintea lui.	
h) A ajuns după cei doi.	
i) Maria a ajuns înaintea amândurora.	
j) De tânără pictează.	
k) A plecat înaintea mea.	
l) A plecat înainte de a răsări soarele.	
m) Ajungând acasă, s-a odihnit.	
n) Parchetul se lăcuiește după rașchetat.	

4. Precizați funcția sintactică a structurilor subliniate.

Plecăm înaintea lor.

S-a așezat înaintea lor.
Am cunoscut-o la școală.
A ajuns la timpul potrivit.

5. Alcătuiți enunțuri în care cuvântul *dimineața* să fie:

- substantiv cu funcția sintactică de C. c. t.
- adverb cu funcția sintactică de C. c. t.

6. Alcătuiți un text în care să integrați următoarele componente circumstanțiale de timp, respectând ordinea cronologică: *peste (câteva) săptămâni, în ziua (următoare), într-o dimineață, mai târziu*.

7. Rescrieți textul de mai jos. Subliniați componentele circumstanțiale de timp.

Dana citește o carte de povești interesantă. Danei îi plac mult poveștile și povestirile lui Creangă. Pe masa ei de lucru sunt multe cărți de literatură. Acolo se află și poeziile lui Eminescu. Dana învață dimineața. După-amiază își pregătește lecțiile pentru a doua zi, face, o oră, exerciții de gimnastică, apoi își scrie temele la matematică. Seara ascultă cu atenție muzica transmisă la radio și se plimbă o jumătate de oră cu sora ei prin parcul orașului. La ora zece se culcă. Ea doarme bine, deoarece este obosită. Dimineața se scoală devreme și se pregătește repede să plece la școală. Sculatul devreme a devenit o obișnuință; aceasta din dorința de a nu întârzia de la cursuri.

NU UITAȚI!

Organizarea rațională a timpului permite instalarea unui regim de viață și muncă sănătos. Controlarea eficientă a timpului va constitui un stil de viață.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- **Topica.** Complementele cicumstanțiale de timp pot sta și după regentă, dar și înaintea acesteia.
- **Punctuația.** De obicei se despart prin virgulă complementele cicumstanțiale de timp antepuse, mai ales cele verbale.

IV. ATELIERUL CREATIV

Identificați și rescrieți în careu complementele circumstanțiale de loc din enunțurile date pentru a afla felul complementului pe care îl veți studia.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ La ce întrebări răspund propozițiile evidențiate?
- ✓ Analizați morfologic și sintactic cuvintele subliniate.
- ✓ Identificați în text câteva propoziții subordonate.
- ✓ Explicați topica și punctuația lor.

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată circumstanțială de timp este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui **complement circumstanțial de timp** și arată timpul când se desfășoară acțiunea din regentă sau se manifestă o însușire.

Răspunde la întrebările: *când?*, *de când?*, *până când?*, *cât timp?*

Termeni regenți:

- **verb:** Vine ^{1/} (când) poate.^{2/}
- **locuțiune verbală:** Stă de vorbă cu mine^{1/} (când) mă întâlnește. ^{2/}
- **interjecție:** Hai ^{1/} (când) vrei. ^{2/}
- **adjectiv:** Biruitoare ^{1/} (când) a luptat la Oituz, ^{2/} armata română a câștigat și alte bătălii. ^{1/}
- **locuțiune adjectivală:** Din topor, ^{1/}(când) a crescut,^{2/} băiatul a dat de necaz. ^{1/}
- **adverb:** Azi, ^{1/} (când) te-am căutat, ^{2/} nu erai acasă. ^{1/}
- **locuțiune adverbială:** Din vreme în vreme,^{1/}(când) te întâlnesc,^{2/} mă bucur.^{1/}

Elemente de relație:

- adverbe relative:** *când*, *cât* (*cât timp*), *cum* (*îndată ce*), *unde* (*îndată ce*):
(Când) a venit, ^{1/} nu l-a găsit. ^{2/}
(Cât) a stat aici, ^{1/} n-a scos o vorbă. ^{2/} (Cum) îl văzu, ^{1/} îl și recunosc. ^{2/}
- adverbe nehotărâte:** *oricând*, *orișicând*, *oricât*: (Oricând) vrei,^{1/} îl poți vedea.^{2/}
Poți sta ^{1/} (oricât) vrei. ^{2/}
- conjunții:** *până* (*nu*), *dacă*, *de*, *că*: A stat ^{1/} (până) s-a întunecat. ^{2/}
(Dacă) a văzut așa,^{1/} nora împăratului s-a mai domolit. ^{2/}
- locuțiuni conjuncționale:** *înainte* (*ca...*) *să*, *îndată ce*, *imediat ce*, *după ce*, *pe dată ce*, *în timp ce*, *câtă vreme*, *cât timp*, *oro de câte ori* etc.
(După ce) i-a întâlnit, ^{1/}s-a întors. ^{2/}
(Ori de câte ori) plouă, ^{1/} își ia umbrela. ^{2/}
- pronume relative:** *cine*, *care*, *cât*: Au sosit ^{1/} (înaintea cui) doreau. ^{2/}
- adjective pronominale relative:** Ajungem ^{1/}(înaintea cărui) coleg ne cheamă. ^{2/}
- pronume nehotărâte:** *oricare*, *oricine*: Se duce ^{1/} (înaintea oricui) vrea. ^{2/}
- adjective pronominale nehotărâte:** Mergea ^{1/} (înaintea oricărui) om dorea. ^{2/}
- pronume interogative:** Vii ^{1/} (înaintea cui) am stabilit? ^{2/}
- adjectiv pronominal interogativ:** Ajungi^{1/} (înaintea cărui) coleg ți-ai propus? ^{2/}

EXERCITII

1. Completați frazele cu CCT potrivite:

- a) Fetița, fericită, i-a arătat părinților carnetul de note **de cum ...** .
- b) A rămas înmărmurit **când ...** .
- c) *Îl* cunoșteam pe George **de când ...** .
- d) *Va repeta până* **când ...** .
- e) **Înainte ca** să ... nori negri se adunaseră deasupra orașului.
- f) **În vreme** ce ... se uita distrat pe fereastră.

2. Construiți fraze conținând CT introduse prin adverbe relative: (*de*) *cum*, *cât*, *orișicând*.

3. Analizați frazele, specificând felul propozițiilor:

a) „Desigur că nu toți bărbații se supără când începe tumultul mării grijiturei, dar fără doar și poate că nici unul nu se bucură.” (*Ionel Teodoreanu*) b) „Și ceea ce s-a întâmplat odată în neamul românesc, când a răsunat versul Mioriței, se întâmplă acolo de câte ori Sadoveanu cetea de pe fițuica lui.” (*Ionel Teodoreanu*) c) „Ce-și zicea când ridica toate aceste fleacuri de jos, mișcat, uneori până la lacrimi, era ca lucrurile acelea n-au să mai fie întâlnite de dânsul niciodată...” d) Trebuie să semăn fizicește cu Odette, însă trebuie să am, în gesturi, în priviri, ceva demonic și antipatic, care să facă pe Siegfried ca, o dată ce zărește pe adevărata Odette la fereastră, să-și dea seama că a fost înșelat.” (*George Călinescu*)

4. Alcătuiți fraze în care să aveți CT precedate de conjuncția *dacă* și de locuțiunile conjuncționale: *pâna ce*, *tocmai când*, *înainte ca să*, *în vreme ce*.

5. Completați frazele din creația scriitorilor cu subordonate temporale respective.

a) Doină, doină, vers cu foc, /b..., eu stau pe loc! (*Vasile Alecsandri*) b) Doar izvoarele suspină, ... (*Mihai Eminescu*) c) El era Nedelcu, lăutar vestit, ce-i rupea inima, ... (*Vasile Alecsandri*) d) ..., e bună și grindina. (*Proverb*) e) Erau două zile din seara aceea, ... fără a se opri. (*Ion Drută*) f) Și merge Ivan, și merge, ... (*Ion Creangă*) g) ... pun demâncarea jos. (*Ion Creangă*)

6. Determinați tipul subordonatelor introduse în frază cu ajutorul jonctivului *când*.

a) Când te-i întoarce în Moldova, îi simți ca și mine acea fericire adâncă... (*Vasile Alecsandri*) b) Va fi o zi când bucuria n-o să aibă margini. (*Ion Drută*) c) Când are vreme, moș Dănuț cere și el câte un jurnal. (*Ion Drută*) d) De lege n-au nevoie- virtutea e ușoară, / Când ai ce-ți trebuiește. (*Mihai Eminescu*) e) Când doi se ceartă, al treilea câștigă. (*Folclor*) f) Dacă l-aș ucide în bătaie, când aș afla, că el a prins pupăza s-o chinuiască. (*Ion Creangă*) g) Când aude glasul copilului, apoi i se topește inima. (*Ion Drută*)

7. Identificați subordonatele temporale din textul dat; arătați, în ce raport temporal se află față de regentă, prin ce jonctive se introduc, locul ocupat în frază, comentări punctuația.

Când se întâmpla de-o băteau pe Rusanda acasă, ea fugea la bunică-sa și umbla

§ 36. Complementul circumstanțial de mod (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de mod
- exprimarea
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Natura este locul unde se întoarce omul să-și ia energia de care are nevoie, dar dacă aceasta nu are ce să-i ofere, omul se va ofili și, împreună cu natura vor avea de suferit.

Cum noi vom proteja apa, aerul, plantele, așa vom mai putea să respirăm aerul curat, vom mai putea să simțim parfumul florilor sau să admirăm coloritul viu pe care natura ni-l oferă în fiecare zi.

Cum să protejăm natura nu este doar o simplă întrebare ci și un îndemn de a face ceva. În primul rând ar trebui să nu mai fie tăiați copacii. Acest lucru se va realiza doar dacă toți oamenii vor fi conștienți de importanța aerului pe care îl respirăm.

Oamenii aruncă *neglijent* gunoaiile la voia întâmplării – un alt rău pe care îl fac naturii. La primul val de ploaie acestea iau drumul avalanșelor și umplu albiile râurilor făcând imposibilă supraviețuirea micilor viețuitoare care trăiesc în adâncuri.

Acestea sunt doar câteva dintre efectele nepăsării oamenilor. Chiar dacă adulții trec *cu indiferență* peste aceste suferințe ale mediului înconjurător, noi, copiii, putem să le atragem atenția și, prin exemplele oferite de noi, poate vom reuși să salvăm planeta.

Fiecare, la locul de joacă, muncă sau distracție, trebuie să aibă grijă să nu arunce *cu nepăsare* gunoaipe pe jos, să colecteze *selectiv* deseurile și să nu distrugă *fără milă* spațiile verzi.

În anii ce vor urma, noi, generația tânără, trebuie să învățăm să iubim natura. Poate nu știți, dar natura plânge *amarnic* atunci, când este părăsită de oameni.

Stop cu greșelile, faceți natura să zâmbească!

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de mod este partea secundară de propoziție care arată modul (felul) în care se desfășoară o acțiune sau se prezintă o însușire. Ccm răspunde ța întrebările: *cum? în ce mod? cât? cât de?*

Complementul circumstanțial de mod propriu-zis arată direct cum se prezintă o acțiune sau o însușire.

Complementul circumstanțial de mod determină:

- *verbe sau locuțiuni verbale* la moduri personale ori nepersonale:
Scrie cu atenție sporită.
A luat-o repejor la sănătoasa.
Intrând repede, a trântit ușa.
- *interjecții predicative: Hai fără frică.*
- *adjective: E adormită (Pn) pe burtă. (Ccm)*
- *adverbe: E greu (Pn) fără ajutor. (Ccm)*

Complementul circumstanțial de mod se exprimă prin:

- **substantive în acuzativ cu prepoziții:** *a, cu, după, din, dintru, fără (de), în, întru, pe, prin:*
Miroase *a busuioc*.
Devenind *întru ființă*, poporul și-a asumat destinul.
- **substantive în dativ cu prepozițiile** *conform, contrar, potrivit, la (+ Ac):*
Lucrarea a fost executată *conform proiectului*.

- **numerale:** Am procedat *contrar celor trei*.
- **pronume:** Am acționat *potrivit lui*.
- **numerale cu valoare adverbială:**
A frânt pâinea *în două*.

Pentru genitiv cu locuțiunile prepoziționale în baza, în lumina, în temelul:

- *substantiv:* Hotărârea a fost adoptată *în temelul articolului* de lege.
- *pronume:* Am aprobat propunerile *în baza lor*.
- *numerale:* S-au susținut lucrările *în baza amândurora* dintre studenți.
- *adjective pronominale posesive în Ac. cu valoare pronominală genitivală:*

Am acționat *în baza voastră*, (pers. I și a II-a).

- **verbe la moduri nepersonale:**
 - *infinitiv cu prepoziție:*
Vorbești *fără a te gândi*.
 - *gerunziu (când se referă la modalitatea acțiunii):*
Călca *poticnindu-se* la fiecare pas.
- **adverbe și locuțiuni adverbiale, numerale adverbiale:** *abia, alene, anevoie, bine, rău, greu, ușor, degrabă, voinicește, vulturește, târâș, pieptiș, grăbiș etc; pe din două, o dată, de trei ori..., de bine, de rău, de silă, de milă, picior peste picior, nas în nas, față în față, de-a valma, pe de rost, întreit.*

De exemplu:

A învățat poeziile *pe de rost*.

Stă toată ziua *picior peste picior*.

Veți câștiga *înzecit* cu această carte.

- **interjecții:** O porni *boca-boc* cu botforii lui potcoviți . *Când și când mai deschide câte o carte.*

NOTĂ

Complementul circumstanțial de mod comparativ desemnează obiectul, acțiunea sau însușirea cu care se face comparația. *Viața noastră a trecut ca un vis.*

Se exprimă prin:

- **părți de vorbire precedate de prepozițiile ca(și), cât (și)** (prin conversiunea adverbilor), asemenea sau de locuțiunile prepoziționale *în chip de, la fel ca (cu)*;
- **substantive în cazurile:**
acuzativ: Se învârtește *ca peștele* pe uscat.
dativ cu prepoziția asemenea: A procedat *asemenea prietenilor* săi.
- **pronume în cazurile:**
acuzativ: Prietena ta este la fel de mare *cât tine*.
dativ cu prepoziție: M-a ajutat *asemenea aceluia* de la etajul patru.

- **numerele cu valoare substantivală în cazurile:**
acuzativ: A vorbit la fel ca cei trei.
dativ prepozițional: A căzut, asemenea unei treimi dintre participanți.
- **adjective:** Mobila strălucește ca *dată* cu lac.
- **verbe la moduri nepersonale;**
infinitiv prepozițional: A dansa este la fel de plăcut *ca a cânta*.
participiu: Căzu la pământ *ca lovită* de cineva. Se prăbuși *ca trăsniță*.
 - *adverbe: Astăzi* este la fel de plăcut *ca ieri*.

EXERCITII

1. Identificați complementele circumstanțiale de mod și analizați-le:

a) Un grai vorbit de îngeri

Ca zestre eu v-am dat;

Vorbiți-l deci cu fală,

Păstrați-l neschimbat! (*Andrei Bârseanu*)

b) Ca trestia ne-am îndoit în vânt, dar nu ne-am rupt. (*Alexandru Vlahuță*)

c) Nădejdea mea ascunsă nu mințise

Și nu-n zadar făcusem drumul lung. (*Alexandru Philippide*)

d) Pe când murmurul parcului se roagă....

Se-nchide înserarea ca o carte... (*Tudor Arghezi*)

2. Analizați sintactico-morfologic complementele circumstanțiale de mod din următoarele enunțuri:

a) El asculta tremurător,
 Se aprindea mai tare
 Și s-arunca fulgerător,
 Se cufunda în mare

Și apa unde-au fost căzut

În cercuri se rotește

Și din adânc necunoscut

Un mândru tânăr crește. (*Mihai Eminescu*)

b) Atunci eu iute mă dau pe-o creangă mai spre poale și odată fac: zup! în niște câneapă care se întindea de la cireș înainte. (*Ion Creangă*)

c) Tot mai miroase via a tămâios și coarnă. (*Ion Pillat*)

3. Alcătuiți cinci propoziții în care să folosiți Ccm exprimat prin locuțiuni adverbiale.
4. Identificați Ccm din exemplele următoare; precizați funcția celorlalte părți de propoziție construite cu prepoziția *ca*:
- El pare ca un om mare.
 - Mersul ca o pasăre o dezavantajează.
 - Aleargă ca o căprioară.
5. Realizați expansiunea complementelor de mod din propozițiile de mai jos:
- Plutește ca un fulg.
 - A primit vestea fără a se emoționa.
 - Mihai a plecat pe neașteptate.
 - A procedat după sfatul tău.
 - Vorbește ca o moară stricată.
 - Citește expresiv.
 - Merge țopăind.
 - Copilul vorbea tare.
 - A acționat fără a judeca.
6. Identificați toate complementele, stabiliți termenul lor regent și grupați-le în necircumstanțiale (directe, indirecte) și circumstanțiale (de loc, de timp, de mod)
- Alexandru Lapușneanul se întorcea acum să-și ia scaunul pe care nu l-ar fi pierdut de n-ar fi fost vândut de boieri. (*Costache Negruzzi*)
 - Noi prin vremi ce ne-ncearcă
Altă armă n-am avut –
Numai dragostea de țară
Ce stramoșii ne-o lăsară. (*George Coșbuc*)
 - Cui i-i dragă lunca,
Cui îi place munca,
Cine își iubește
Țara-n care trăiește –
Pentru tine-o face,
Pentru tine, scumpă pace. (*Liviu Damian*)

NU UITAȚI!

De șapte ori măsoară și o dată taie.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Analizați complementele circumstanțiale de mod:
- „Își dădea seama că mâna copilului aluneca pe hârtie orbește, ca **într-un** zbor de liliac, **lovindu-se** neașteptat de toate colțurile...” (*Mihail Santimbrianu*)
 - „Ca trestia **ne-am** îndoit în vânt, dar nu ne-am rupt.” (*Alexandru Vlahuță*)
 - „Ploua naprasnic zi și noapte. Când încetează puțin, începe din nou, cu o furie.
 - Și mai mare, cu un fel de entuziasm prostesc.” (*Garabet Ibrăileanu*)
„... astupă cu îngrijire sticla cu dopul, o vâra în sân, și lua comanacul din cap și **punându-l** alături începu a mânca cu smerenie și cumpăt, fără grabă, fără pripire, potrivit darului sau.” (*Calistrat Hogas*)
 - Văzutu-l-am** făcând întreaga roată de nouă sute și treizeci de ori. (*D. Alighieri*)
 - M-am** ridicat, **prinzându-l** de încheieturile mâinilor.
 - Spusu-i-am** mami de mică/ Că **nu-mi trebuie** nimică...
o Explicați ortografierea cuvintelor evidențiate din enunțurile de mai sus.

IV. ATELIERUL CREATIV

- Redactați o compunere-raționament de 10-15 rânduri: *Într-un corp sănătos – o minte sănătoasă...*

- ✓ Folosiți complemente circumstanțiale de mod marcându-le prin subliniere! Respectați normele de exprimare.

§ 37. Propoziția subordonată circumstanțială de mod

I. TERMINOLOGIE

- propoziția subordonată circumstanțială de mod
- topica
- punctuația
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Omul vede cu ochii, aude cu urechile, dă cu socoteală și te socoate în cele din urmă *cum ești*, orișicât de mult te-ai sili să-ți pari altfel.

Degeaba se mai plângea deci Mara c-a rămas văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei. Copiii, așa săraci *cum rămăseseră*, creșteau cum crește răchita-n prundișul apăsător, iară muma lor întinerea, parcă, adunând creștari la capul podului.

Nu-i vorba, tot Mara cea veche era, tot soioasă, tot nepieptănată, și nici că i-ar fi șezut bine altfel. Vorbea însă mai apăsător, se certa mai puțin, călca mai rar și se ținea mai drept decât odinioară. Se simte omul care are și-l vezi cât de colo pe cel ce se simte. Și dacă n-ar fi alta, e în lumea aceasta și bine, și rău. Câtă vreme se află în largul lui, omul nu-și prea bate capul cu alții; când te afli însă, în strâmtoare, te uiți bine împrejurul tău, ca să vezi dacă nu cumva e prin apropiere cineva care poate să te scape. (Ioan Slavici)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați complementele circumstanțiale de mod din text.
- ✓ Analizați frazele cu propoziții subordonate circumstanțiale de mod.
- ✓ Stabiliți valoarea morfologică a elementelor de relație.
- ✓ Identificați o propoziție subordonată circumstanțială de timp.

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată circumstanțială de mod este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de mod și arată cum se desfășoară acțiunea din regentă sau se manifestă o însușire.

Întrebările la care răspunde: *cum? în ce fel? în ce mod? în ce chip? cât? cât de?*

Modala poate fi de mai multe feluri:

propriu-zisă: A procedat^{1/} (cum) l-ai sfătuit.^{2/}

comparativă: - de egalitate: Muncește^{1/} (cum) muncesc toți.^{2/}

de inegalitate: Învață mai bine^{1/} (decât) mă așteptăm.^{2/}

de condiție: Se clătina^{1/} (ca și cum) ar fi fost beat.^{2/}

de măsură progresivă: (Cu cât) crește^{1/} cu atât se face mai deștept.^{2/}

Termeni regenți:

- **verb:** Vine^{1/} (cum) poate.^{2/}

- **locuțiune verbală:** Și-a bătut joc de el^{1/} (cum) n-o făcuse nimeni.^{2/}

- **interjecție:** Hai^{1/} (cât) poți de repede.^{2/}

- **adverb:** Învață mai bine^{1/} (decât) înveți tu.^{2/}

- **locuțiune adverbială:** De-a boaza,^{1/}(cum) merge el,^{2/} merg toți copiii.^{1/}

- **adjectiv:** Este mai bun^{1/} (decât) ești tu.^{2/}

- **locuțiune adjectivală:** De treabă,^{1/}(cum) erau și ai lui,^{2/} băiatul a ajuns cunoscut.^{1/}

Elemente de relație:

a) **adverbe relative:** *cum, precum, cât, decât, parcă, cât etc.* precedate sau nu de alt element:

Învață^{1/} (cum) poate.^{2/}

Muncește^{1/} (cât) poate.^{2/}

A procedat^{1/} (cum) a putut.^{2/}

b) **locuțiuni conjuncționale:** *după cum, cât ce, ca și cum, ca și când, de parcă, de ce, de aceea, cu atât(a) (mai), pe lângă ce* etc.

A procedat, ^{1/}(după cum) l-ai învățat. ^{2/}

S-a comportat ^{1/}(ca și cum) nu m-ar fi cunoscut. ^{2/}

c) **pronume relative:** *ce, cine, care, cât:* De harnic ^{1/}(ce) este ^{2/} nu are astâmpăr ^{1/}

d) **adjective pronominale relative:** Citește la fel de mult ^{1/}(ca ce) om e interesat. ^{2/}

e) **pronume nehotărâte:** *oricare, oricine, orice:* Studiază ^{1/}(ca oricare) vrea. ^{2/}

f) **adjective pronominale nehotărâte:** Învăță ^{1/}(ca orice) elev dorește. ^{2/}

g) **pronume interogative:** Faci ^{1/}(ca cine) am stabilit? ^{2/}

h) **adjectiv pronominal interogativ:** Ajungi ^{1/}(ca cine)- ți dorești? ^{2/}

NOTĂ

Propoziția subordonată modală se poate confunda cu propoziția subordonată predicativă: **SM:** Merge¹ *cum poate*².

PP: Direcția rămâne¹ *cum am stabilit-o*². (*rămâne – verb copulativ*)

EXERCIȚII

1. Transformați propozițiile subordonate circumstanțiale de mod în complemente circumstanțiale de mod corespunzătoare:

- El aleargă cât îl țin picioarele.
- Au sosit cum ne-am înțeles ieri.
- Era roșie cum e bujorul.
- Venea repede cum vine furtuna.

2. Copiați textul. Stabiliți tipul propozițiilor subordonate introduse prin jonctivul *cum*.

Domnica a trântit ușa tinzii, cum nici pe-a ta nu te înduri s-o trântești, a stat câteva clipe și pe urmă a bătut. Era unul din fasoanele Domnicăi. În tot satul băteau la ușă numai învățătorii și s-o fi văzut pe Domnica cum îi creștea inima, când bătea la ușă și auzea, cum încep a se frământa stăpânii casei. Domnica mai bătea o dată și, după ce băga cum se cuvine boala în oameni, apărea în prag. Badea Mihalache, *auzind* că bat la ușă, și-a pus nu se știe pentru ce cușma în cap și i-a spus Rusandei:

– Ia cată chitanțele celea iute! (*Ion Druță*)

3. Citiți cu atenție fraza și rezolvați cerințele următoare:

Și sta înalt și smolit, așa cum îl văzuse ea, când a intrat pentru întâia oară cu Toadere în casa lor. (*Ion Druță*)

✓ Analizați fraza după modelul dat:

- subliniați predicatele;
- numerotați propozițiile în frază;
- stabiliți tipul lor;
- construiți schema;
- identificați mijloacele de legătură.

4. Construiți fraze cu subordonate modale având în calitate de regente propozițiile de mai jos:

- S-a dezlănțuit un viscol cumplit...
- Am susținut examenele cu succes ...
- Soarele se ridicase în dricul amiezii și fugea ...
- Omățul se topea și pârlăiașe gâlgâiau în văgăuni ...
- Privirea i se luminează ...
- Am sărit gardul ...
- ... așa vei culege.

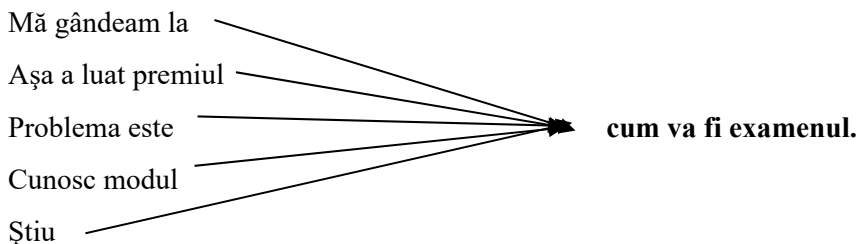
5. Identificați și subliniați din enunțurile date propoziția subordonată modală.

- a) S-a descurcat cum a putut.
- b) Situația nu-i chiar atât de gravă cum o prezinți.
- c) E mai bine să pleci acum, decât să întârzi.
- d) Povățuiește-o cum o fi mai bine.
- e) Am să fac precum dorești.
- f) A plătit-o cât n-a făcut.
- g) Stau și fără să mă uit strig.
- h) Era nerăbdătoare așa cum ești tu acum.
- i) Ca și cum și-ar fi amintit s-a ridicat.
- j) Supărate ele caută mereu ca și când ar conta.
- k) Cu cât știi mai mult cu atât uiți mai multe.
- l) O vedea mai bine pe măsură ce se apropia.

6. Transformați complementele circumstanțiale de mod din propozițiile următoare în propoziții subordonate circumstanțiale de mod:

- a) *Vorbești fără a te gândi la consecințe.*
- b) *S-a pregătit după posibilități.*
- c) *Părea mai harnică decât sora ei.*

7. Stabiliți felul propozițiilor introduse prin adverbul relativ „cum”:

8. Transformați propozițiile subordonate circumstanțiale de mod în complementele circumstanțiale de mod corespunzătoare:

- a) El aleargă cât îl țin picioarele.
- b) Au sosit cum ne-am înțeles ieri.
- c) Era roșie cum e bujorul.
- d) Venea repede cum vine furtuna.
- d) Ea merge încet.

NU UITAȚI!

Cgrăbește-te încet!

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- **Topica** – postpusă: Vin^{1/} (cum) vreau. ^{2/}
 - antepusă: (După câte) știu, ^{1/} este un timid. ^{2/}
 - intercalată: Așa, ^{1/} (cum) ai venit tu, ^{2/} au venit și ei. ^{1/}
- **Punctuația** – modala este așezată *după regentă se desparte* dacă nu este esențială în frază, se termină cu un complement circumstanțial, sau apare ca o explicație a unui complement circumstanțial de mod.
 - *antepusă, se desparte* obligatoriu, dacă are un corelativ în regentă.
 - cea *intercalată se izolează*, dacă stă înaintea predicatului sau mai departe de termenul regent.

IV. ATELIERUL CREATIV

- Scrieți o compunere pe tema: **Cum se face o casă?**
Cuvinte de reper: zidarul, fierarul, dulgherul, sobarul, vopsitorul, geamgiul, tinichigiul, tapițerul etc.

- Alcătuiți un dialog cu colegul de bancă. Folosiți componente circumstanțiale de mod. Numiți părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

§ 38. Complementul circumstanțial de cauză

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de cauză
- cuvânt determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Brațele mamei

Probabil că fiecare om e sortit să poarte toată viața în conștiință simțul datoriei față de mamă – stâlpul societății, izvorul și vatra continuității neamului omenesc. Spre marele nostru regret, această înțelegere a datoriilor neachitate, remușcărilor vin de multe ori prea târziu, când mama este deja pentru noi doar o lumină pururea aprinsă în amintire, o rană pe suflet, ce nu mai poate să se cicatrizeze... Mama e veșnică. Așa cred copiii, când sunt mici. Dar timpul trece...

Simțind brațele mamei, copiii sunt fericiți. Și atunci mama ar trebui să ocupe locul său de cinste, pe care îl merită în societatea noastră, să se bucure de atenția și grija ce i se cuvin pe bună dreptate.

Mai toți poeții au așternut pe hârtie versuri despre ea. S-a scris în toate timpurile. Să privim adevărul în față și să vedem care e situația mamei în realitate.

Toate greutatele cad, în primul rând, pe umerii mamei. *Din cauza timpului*, care mereu nu-i ajunge, uneori nu reușește să acorde atenția cuvenită copilului. Se susține că mângâierea copilului pe creștet, luarea lui în brațe, astfel ca el să simtă bătaile inimii celui ce-l ține, au un efect tămăduitor asupra sănătății, psihicului lui. Și cine poate face aceasta mai bine decât mama, cât de obosite și chinuite, arse de soare și înnăsprite de muncă ar fi mâinile ei?!

Datorită acestui fapt, să avem cât de cât grijă de brațele mamei care, oricum, țin lumea. (Ilie Olari)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Stabiliți la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din text.
- Aflați termenul regent al fiecărei structuri. Prin ce parte de vorbire se exprimă?
- Efectuați analiza sintactică a ultimului enunț, evidențiat în textul de mai sus.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de cauză este partea, secundară de propoziție care arată cauza (motivul) unei acțiuni sau a unei însușiri.

Răspunde la întrebarea *din ce cauză?*

Complementul circumstanțial de cauză determină:

- Verbe** la moduri personale sau nepersonale:
La *vederea* (Ccz) ei, s-a fâstâcit.
L-am văzut *speriindu-se* de câini. (Ccz)
- Adjective:** Era bucuroasă *de întâlnirea* planificată.

Complementul circumstanțial de cauză se exprimă prin:

Substantive și substitute în cazurile:

- acuzativ** cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *de, din, din cauză de, dintru* etc.:
A stat acasă din cauză de boală.
Tremură de frig.
A avut de tras cu boala ei.
Nu s-a înspăimântat de cei trei.
- dativ** cu prepoziția datorită:
A biruit datorită încrederii în victorie.
- genitiv** cu locuțiunile: *din cauza, din pricina, din vina*:
Meciul s-a întrerupt din cauza ploii.
A fost pedepsit din vina lui.
- genitiv** cu locuțiunile prepoziționale: *din cauza, din pricina, din vina*: Pentru pronumele personal, cu paradigmă incompletă în genitiv, se folosește adjectivul pronominal posesiv în acuzativ:

Din cauza mea te-au certat?

Adjective cu prepoziția **de** (urmate de o modală introdusă prin **ce** sau **cum**):

- Am plâns **de bucuroasă**.
- Toată lumea o lăuda **de silitoare ce** era.

Adverbe cu prepoziția **de** :

Mă doare gâtul **de tare** ce-am vorbit.

Verbe la moduri nepersonale:

- infinitiv cu prepoziția pentru:** L-au sancționat *pentru a nu-și fi respectat* angajamentul.
- gerunziu:** *Pierzând* biletul, a plătit amenda.

Topica

În general, complementul circumstanțial de cauză nu are o topică fixă.

Punctuația

Se desparte prin virgulă de regent complementul circumstanțial de cauză antepus, fără a fi o regulă obligatorie. De asemenea, complementul circumstanțial de cauză reluat printr-un corelativ adverbial se desparte de regent:

- De teamă*, de asta **nu** a venit. b) De asta **nu** a venit, *de teamă*.

EXERCIȚII

1. Subliniați complementele circumstanțiale cauzale. Indicați elementele regente:
 - a) De ce nu pot fi Zeus, stăpân pe slăvi? (*Vasile Voiculescu*)
 - b) Lucrând săptămâna întregă, înțelegându-se cu Bator, ca și când în el s-ar fi mutat sufletul bărbatului, al lui Dinu, Fefelega nu știa cum trece vremea. (*Ion Agârbiceanu*)
2. Identificați complementele circumstanțiale de cauză din textele următoare; analizați-le:
 - Codrul clocoti de zgomot și de arme, și de buciom (...)
 - Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie. (*Mihai Eminescu*)
 - Zi și noapte răsună văile de doinele plutașilor. (*Alexandru Vlahuță*)
3. Identificați Ccz din textele următoare; analizați-le.
 - a) Mai bine ar fi pentru blândețe să-l asculte și să-l iubească și cu dragoste să-l slujească, decât de frică și de groaza să i se plece. (*Grigore Ureche*)
 - b) De ce nu pot fi Zeus, stăpân pe slăvi? (*Vasile Voiculescu*)
4. Efectuați analiza sintactică a propozițiilor
 - a) De groază și durere, de muncă și bătaie In jaf și umiliță
Am tot strigat, dar glasul se-neacă și se taie De-atăta suferință... (*B.P.Hasdeu*)
 - b) Din pricina plămânilor săi șubrezi nu se putuse dedica unei cariere militare. (*Nicolae Breban*)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Corecțiți greșelile de punctuație din enunțurile:

- a) Vin de pe drumuri i-am răspuns după ce m-am văzut acasă.
- b) Mă ia secera. Du-te și taie porumb pe Podul Ursului.
- c) Nu erau tot aceeași oameni lacomi săraci răi?

IV. ATELIERUL CREATIV

- Scrieți o compunere descriptivă în care să **faceți portretul celei mai dragi ființe – MAMA.**
- Folosiți complementele circumstanțiale cauzale. Indicați prin ce părți de vorbire sunt exprimate.
- Folosiți proverbe despre mamă.

NU UITAȚI!

„Să avem cât de cât grijă de brațele mamei care, oricum, țin lumea.”

„Dacă iei un copil de mână, iei în mâna ta inima mamei sale.” Proverb american

„Dragostea unei mame este mai adâncă decât oceanul.” Proverb japonez

„Dragostea unei mame nu are nici un fel de limiă.” Proverb italian

§ 39. Propoziția subordonată circumstanțială de cauză

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială cauzală
- elemente regente
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Prutul

Din cel din urmă arc al Carpaților, de sub poalele Călimanului, se lasă pe coasta despre răsărit a țării, un lung șir de coline, care merg – ridicându-se și culcându-se ca valurile unei mări. Pe la căpătâiul acestor dealuri, frumoasele și roditoare dealuri ale Moldovei – se îndoie Prutul în șerpuiuri mari, așternut ca de pe întinsul unei stepe.

Izvorât de departe, din Carpații Galiției, râul vine tulbur la hotarele noastre, sparge măgurile Mamorniței și-și împinge apa-i gălbuie, lină, fără nici o încrețitură, în lunca largă, ce se desface de la Cotul Boianului de jos.

Tăcut, posomorât, mâncându-și mereu malurile nisipoase, uneori părăsindu-le și căutându-și o albie nouă pe lăsaturile șesurilor, curgând, mai în toată lungimea lui, în câmp deschis, între maluri joase, rupte, pustii, arareori umbrite de câte un zăvoi de sălcii, de câte un petecuț de dumbravă. Prutul n-are nimic din frumusețea râurilor ce

înveselesc pământul țării noastre, *Din cauză că întotdeauna apele mari au atras așezările oamenilor pe țărmurile lor, de o parte și de alta a Prutului se văd frumoasele localități.* Pe ele se înșiră toată strălucirea și toată istoria lumii... *Nu se știe dacă starea ecologică de astăzi ne va permite să păstrăm aceste frumuseți.*

(Alexandru Vlăhufă)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Stabiliți ce prezintă structurile evidențiate din textul de mai sus.
- ✓ Ce prezintă cuvintele evidențiate din primul enunț?
- ✓ La ce întrebare răspund?
- ✓ Numiți cuvântul pe care-l determină.
- ✓ Precizați numărul de propoziții din fraza „*Nu se știe dacă starea ecologică de astăzi ne va permite să păstrăm aceste frumuseți...*”
- ✓ Identificați felul subordonatelor.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a primei propoziții din frază.

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată circumstanțială de cauză exprimă cauza pentru care se săvârșește acțiunea din regentă și este echivalentă cu un complement circumstanțial de cauză.

N-am mai ieșit la plimbare ¹/ pentru că ninge²/.

Se introduc prin:

- **conjunțiile și adverbele relative:** *că, deoarece, cum, căci, fiindcă:*

Nu putem scoate butca din noroi, /că e grea./ (Camil Petrescu)

- **locuțiuni conjuncționale:** *din cauză că, din pricină că, o dată ce;*

Din cauză că nu m-ati chemat, /n-am venit./

dacă și unde: Poate unde munca-i place, de aceea nu vine la noi.

În regenta propoziției cauzale există corelativele *de aceea, apoi:*

De aceea nu mi-a spus, /pentru că nu l-am întrebat./

Tipuri de cauzale:

- **Cauzale propriu-zise:** exprimă numai cauza:
El tace / pentru că-i e frică de cuvinte./ (L. Blaga)
- **Cauzale condiționale:** apar pe lângă propoziții interogative:
Dacă ești bolnav, /cum o să mergi în excursie?/

Acțiunea din propoziția cauzală se realizează înaintea celei din regentă, indiferent de locul pe care îl are subordonata față de regentă, iar acțiunea din regentă este efectul acțiunii din propoziția cauzală.

EXERCIȚII

1. Identificați propozițiile CZ din textele următoare; contrațgeți-le:

a) Dar eu râd, căci mi-am adus aminte de un prietin, carele mi-a spus că, dac-oi trece pe la Hanu Ancuței, să beau o oală de vin, să beau două, pan'ce-oi vedea turbure, și să nu spun la nimeni ce i s-a întâmplat lui, într-o vreme, pe locurile aceste. (*Mihail Sadoveanu*)

b) Am tăcut și m-am rușinat că n-am priceput de la început ce-a vrut să-mi spună bunicul. (*Eugen Jianu*)

c) Mi-e inima de lacrimi plină, / Că-n ea s-au îngropat mereu / Ai mei, și-o să-mă-ngrop și eu. (*George Coșbuc*)

b) E nevoie să mai spunem că toți și-au scos pipele, pentru că nu se știa dacă fumează ori nu. (*Mihail Sadoveanu*)

c) Nu încerca, mai ales dacă te vei ridica cu mult deasupra comunului, să înlături dușmăniile pe care le vei stârni, făcând pe placul fiecăruia, umilindu-te înaintea adversarilor: e o trudă zadarnică, deoarece mediocrii te urăsc nu fiindcă i-ai contrazis, ci pentru că i-ai întrecut. (*George Călinescu*)

d) Nimeni nu-l văzuse vreodată întristat sau râzând în hohote, poate chiar nici nu râdea, fiindcă în el bucuria de a trăi nu cobora și nu urca parcă deloc, ci se instalase undeva sus, în sufletul lui, ca o temperatură care nu mai scădea și unde era inutil să mai râzi sau să te mai întristezi. (*Marin Preda*)

e) Grue! Grue! ca pe veci să pomenească Datina moșiei tale dragostea ce i-ai purtat, Fi-vei la piciorul stranei domnilor înmormântat. Căci în tine, biet Rumâne Grue, fost-au întrupate însușirile de suflet în popor adânc săpate!

f) Și, prin tine, n el găsit-am, când restriștea mă lovea, Singurul statornic reazem ce-am avut în țara mea. (*A. Davila*)

g) Iar atâta dragoste arăta împăratul către Dimitrașcu-vodă, unde văzuse că s-au închinat de bună voia lui, că se tindea cu amândouă mâinile și coprindea pe Dumitrașco-vodă și-l săruta pe față, pe cap și pe ochi, ca un părinte pe un fiu al său. (*Ion Neculce*)

h) Cum, acasă, nu se ocupa nimeni de mine, am rămas o vreme destul de îndelungată în sama monitorilor. (*Mihail Sadoveanu*)

i) Vaca se va îmbarca pentru Malta, vițelul va rămâne pe loc, în țară, întrucât nu are permis de export. (*J. Bart*)

2. Alcătuiți șapte fraze în care să aveți CZ introduse prin locuțiuni conjuncționale.

3. Dezvoltați următoarele Ccz în propozițiile corespunzătoare:

a) Tremură de frig.

b) S-a întors acasă datorită ninsorii.

c) A suferit mult din cauza celor din jur.

NU UITAȚI!

Lovind în natură, omul lovește în sine.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Corecți greselile de punctuație din enunțurile:

a) Sosi primăvara pomul înflori mai frumos decât altădată...

b) Rula filmul: Cu orice preț o producție angloamericană

c) Dăduse a lehamite din mână. Asta am vrut asta am. (*Fr Păcurariu, Ultima călătorie a lui Ulise*)

IV. ATELIERUL CREATIV

○ Scrieți o compunere-raționament (10-12 enunțuri) în care să răspundeți la întrebarea: **Ce-ar fi dacă ar vorbi natura?** Folosiți subordonate CZ.

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTIINȚELOR

- În fraza „S-a trezit în zori, când ziua se îngâna cu noaptea.” este o propoziție principală regentă și o propoziție subordonată circumstanțială de timp.
 - Fals;
 - Adevărat.
- Propoziția „Am vizitat satul unde s-a născut Ion Creangă” introdusă prin adverbul relativ *unde* este circumstanțială de loc.
 - Fals;
 - Adevărat.
- Elementul de relație subliniat din fraza de mai jos este o locuțiune conjuncțională „În timp ce învață, se gândește la vacanță”:
 - Fals;
 - Adevărat.
- În fraza „A aflat când se întoarce și unde va locui” există o propoziție circumstanțială de timp și o propoziție circumstanțială de loc.
 - Fals;
 - Adevărat.
- Prin înlocuirea propoziției subliniate din fraza: „Am venit aici să învăț.” se obține:
 - complement circumstanțial de cauză;
 - complement circumstanțial de scop;
 - complement indirect.
- Prin înlocuirea complementului circumstanțial de cauză din propoziția: „Neînvățând lecția, nu s-a dus la școală”, se obține propoziția:
 - Neștiind lecția,
 - Din cauza neștiinței
 - Fiindcă nu a învățat lecția
- Complementul circumstanțial de mod din enunțul „S-a furișat în vârful picioarelor” este:
 - în vârful;
 - în vârful picioarelor;
 - picioarelor.
- Propoziția subordonată subliniată din fraza „Cum e cuminte, i-am cumpărat o bicicletă” este:
 - circumstanțială de mod;
 - circumstanțială de cauză;
 - circumstanțială de timp.
- În exemplele: *Sunet* clar; *Sună* clar; *Clar* de lună – cuvintele subliniate sunt:
 - adverb, adverb, substantiv;
 - adjectiv, adverb, substantiv;
 - adverb, adjectiv, substantiv.
- Scrieți o compunere pe tema: **Regimul zilei**, folosind toate tipurile de complemente studiate.

§ 40. Complementul circumstanțial de scop

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de scop (final)
- cuvânt determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Fetița Dochiei

Și așa, fetița de suflet a Dochiei creștea frumoasă, mlădie, acolo, aproape de nouri. Iar baba se legase de ea c-o dragoste nespūsă. Îi urmărise primii pași și primele cuvinte c-o bucurie la care nu pot ajunge muritorii. Ș-acum se desfăta la vederea ei, ș-o îmbrățișa, ș-o mângâia cu vorbe de mamă care nici odinioară nu sunaseră în pustia ei viață.

Traiau amândouă, de-un timp, pe munte. Oamenii erau departe, cine stie unde, în șesuri, unde plutea un abur subțire.

Acolo, deasupra vârfulilor de codri, fata Dochiei venea pentru a vedea caprele stâncilor, cu coarneaule întoarse pe spate, și vulturii cei mari cu gâturile goale. Îi privea cu ochii ei albaștri și gânditori, le vorbea ca unor prieteni, și se bucura – căci alte științi și alte jocuri ea n-avea pe lume.

Într-un rând, în puterea primăverii, fata sta cu capul pe brațele batrânei pentru a-i răsfirea părul auriu. Zâmbind, crăpă pleoapele și, printre genele negre, zări în pulberea de lumină un fluture, apoi o albinuță...

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a propoziției evidențiate în textul de mai sus.
- ✓ Stabiliți care sunt cuvintele ce determină verbul. La ce întrebări răspund?
- ✓ Prin ce parte de vorbire se exprimă complementul din propoziția analizată? Stabiliți structura acestor complemente.
- ✓ Identificați complementele în enunțul: „Într-un rând, în puterea primăverii, fata sta cu capul pe brațele batrânei **pentru a-i răsfira părul auriu**”.
- ✓ La ce întrebare răspund cuvintele evidențiate din acest exemplu? Ce funcție sintactică îndeplinesc?

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de scop (Ccs) arată scopul unei acțiuni.
Răspunde la întrebarea: **cu ce scop?**

Ccs se deosebește de complementul circumstanțial de cauză (Ccz) prin faptul că acțiunea (motivul), exprimată prin Ccs, este posterioară acțiunii verbului regent, în schimb a Ccz este anterioară acesteia.

De exemplu: **Din cauza ploii** (Ccz), *m-am întors acasă spre a-mi lua* (Ccs) *umbrela*, înseamnă: **întâi a început ploaia, cauza** care mi-a determinat acțiunea – *m-am întors* – și **apoi am luat umbrela** (acesta fiind scopul acțiunii).

Complementul circumstanțial de scop determină:

- **verbe și locuțiuni verbale la moduri personale sau nepersonale:** Se pregătire **pentru a traversa** râul înspumat. Și-au luat tâlpășița **pentru a nu fi surprinși**. Plecând (Cct) **la semănat**, cântau...
- **interjecții predicative:** *Hai la cules fragi.*

Complementul circumstanțial de scop se exprimă prin:

- **Substantive cu prepoziții:**
Mă voi duce și-n câmpie/ *După o floare* albăstrie/ Ori *vreun fluture* bălai...(Folclor)
- **substantiv, pronume, numeral în Ac. sau G. cu sau fără prepoziție:**
Gospodarul vine în pădure **după lemne**.
Am parcurs acest drum **pentru el**.
A plecat din țară **după cei doi**.
- **Verbe la infinitiv**, mai rar la supin, însoțite de prepoziții:
Când punea mama laptele **la prins**, eu ... de pe a doua zi și începeam a linchi grosiorul de pe deasupra oalelor. (Ion Creangă)
- **locut adverbială de scop:** *de ce, pentru asta, pentru aceea*
Vine la noi **pentru asta**. Mă duc **la reciclare**. Am venit **pentru învățatură**.
- **verb la infinitiv sau supin precedat de prepoziție:**
Învăța **pentru a se califica**.

- **construcții verbale de cele mai multe ori infinitivale:**

Lupul tuși spre a-și drege glasul.

EXERCITII

1. Arătați care este funcția sintactică a verbelor la supin din propozițiile:
 - a) E ușor de vorbit.
 - b) Cartea este de conspectat.
 - c) Creionul de scris este ascuțit.
 - d) S-a plictisit de așteptat.
 - e) Hârtia nu e bună de scris.
2. Identificați Ccs din textele următoare:
 - a) Vru să-l piarză cu orice chip și, neîndrăznind a-l prigoni pe față, trimise ucigași spre a-l prinde și a-l aduce în București sau a-l ucide în taină. (*Nicolae Bălcescu*)
 - b) Fiindcă tu însă n-ai fost pofțit împreună cu mine, te las afară și drept mângâiere îți trimit de departe ca hrană spirituală, bună de rumegat, această poveste încurcată.
 - c) Mă lungii în iarba moale și spre sărbătorirea deplinei mele biruinți aprinsei o țigară. (*Calistrat Hogaș*)
 - d) El va putea influența spiritele sătenilor întru restabilirea liniștii și a ordinii tradiționale. (*Liviu Rebreanu*)
 - e) Acești comisari vor merge în județele respective, vor străbate orașele și satele adunând poporul, lămurindu-l, anunțând măsurile bune pe care le vom lua.
3. Precizați Ccs din enunțurile următoare:
 - a) Socoteau că sunt puse pentru a serba, după obicei, ceremonia prin salve.
 - b) Se ducea cu tată-său, în munte la făcut ferestrea și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată. (*Ion Creangă*)
 - c) Când deodată un erete / Polițai din naștere, / Peste baltă și boschete / Vine-n recunoaștere. / Cu poruncă de la centru / Contra vinovatului. (*George Topârceanu*)
 - d) Ca să-l aresteze pentru / Siguranța statului. (*George Topârceanu*)
4. Arătați care este funcția sintactică a verbelor la supin din propozițiile:
 - a) E ușor de vorbit.
 - b) Cartea este de conspectat.
 - c) Creionul de scris este ascuțit.
 - d) Hârtia nu e bună de scris.
5. Identificați Ccs în următoarele enunțuri:
 - a) „... și nu se dumirea ce să facă spre a scăpa de rușine.” (*Ion Creangă*)
 - b) „Voi căuta alt fâgaș pentru a-mi împlini rostul în lume.” (*Zaharia Stancu*)
 - c) „Și, spre a ajunge înapoi la sălciile bătrâne, muncea o zi și o noapte, trăgând barca împotriva apelor.” (*Eusebiu Camilar*)
 - d) „Stăturăm, deci, la umbra unui mestecăn spre a ne odihni și a ne sătura ochii.”

NU UITAȚI!

Omul este mai slab ca o floare și mai tare ca o piatră.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Marcați semnele ortografice și de punctuație în textele următoare:

- Ca să nu-și trezească servitorii atât de devreme era ora șase fără un sfert trecuse în micul oficiu din spatele cabinetului său... (*Eugen Barbu*)
- Las că am să-ți caut ceva frumos după masă să-ți treacă Da. Să-mi cauți
- Și i-a auzit Făt Frumos și s-a mirat de cuvintele lor.
- Făt-Frumos i-a vorbit atunci un vraci cărturar vrem să cunoaștem și noi adevărul. Și sara la izvor Făt-Frumos i-a cerut zânei inelul.” (*Mihail Sadoveanu*)

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuieți o compunere-raționament pe tema: *Despre tot ce e frumos vorbește frumos.*

- ✓ Utilizați complemente circumstanțiale de scop.
- ✓ Stabiliți numărul subordonatelor din două fraze, identificați tipul lor.

§ 41. Propoziția subordonată circumstanțială de scop

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială de scop topica
- elemente regente punctuația
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Valorile spirituale ale neamului

Graiul, credința, frumoasele noastre tradiții, datinele străbune, portul național constituie zestrea noastră spirituală, comoara neprețuită a neamului, pe care noi le păstrăm și le îngrijim cu sfințenie, **pentru ca să le transmitem** nevătămate viitoarelor generații. O expresie fidelă a sufletului poporului român o constituie costumele noastre naționale. Costumul național, straiul de zile mari al românului, îl face pe purtător să se integreze în peisajul în care e dat să viețuiască. Țesând sau cosând un costum național, fetele și femeile trec prin urechea acului sau prin suveică nu numai firele de bumbac ori de mătasă, ci și o rază de soare, strecurată parcă prin frunzele copacilor, spre a-i da un colorit mai viu. Costumul național femeiesc se compune din: cămașă de pânză, catrință, brâu, frânghie, poale, bondiță, basma; iar cel bărbătesc, de asemenea din cămașă de pânză, ițari sau berneveci, chingă, bondiță, cușmă sau pălărie.

Referitor la încălțăminte, cizmele înalte, opincile sau bocancii la bărbați și cizmele sau sandalele la femei.

Atât hainele naționale cele mai vechi, precum și cele mai moderne, fie, că sunt cusute, țesute, brodate etc., își păstrează frumusețea și originalitatea.

NU UITAȚI!

Să ne păstrăm portul nostru național ca pe o zestre sacră a neamului românesc, pentru ca să nu roșim în fața generațiilor care vin!

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Stabiliți care dintre structurile evidențiate din textul de mai sus sunt Ccs.
- ✓ Ce prezintă cuvintele evidențiate din primul enunț? La ce întrebare răspund? Numiți cuvântul pe care-l determină.
- ✓ Precizați numărul de propoziții din fraza „*Să ne păstrăm portul nostru național ca pe o zestre sacră a neamului românesc, pentru ca să nu roșim în fața generațiilor care vin!*”
- ✓ Identificați felul subordonatei.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a primei propoziții din frază.

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată de scop (sau finală) exprimă scopul în vederea căruia se îndeplinește acțiunea din regentă.

Propoziția subordonată de scop răspunde la întrebările: *de ce? cu ce scop? în ce scop?*

Au venit la noi¹/să împrumute cărți.²/

Se construiește cu indicativul, imperativul și conjunctivul:

Se duce¹/să caște gura prin oraș.² / Vino¹/ de-l vezi.²/

Se introduce prin:

- **conjunțiile** *să, ca să:*
Jupanul, ¹/ ca să-l îmbărbăteze. ²/ i-a dat un pumn în ceafă¹. (Ion Luca Caragiale)
- **locuțiunea conjuncțională** *pentru ca să:*
Frate Tabacule, ai murit¹/pentru ca poporul român să fie liber... (Camil Petrescu)

Finalele negative se introduc prin aceleași conjuncții însoțite de o negație, cu sau fără elemente întâritoare cumva și care cumva. Uneori au în regentă corelativele: de aceea, de asta, anume: Anume ți-am spus asta, ¹/ca să știi. P₁ - PP; P₂ - CS. De aceea mergem la munte, ¹/ ca să ne odihnim.²/

Topica. Propozițiile circumstanțiale de scop (finale) urmează regentei. Uneori însă ele o pot preceda.

EXERCITII

1. Dezvoltați complementele circumstanțiale de scop în propoziții corespunzătoare:
 - a) Elevii se pregătesc pentru examenul de admitere la liceu.
 - b) Copiii au plecat după ciuperca.
 - c) Își luase un fular călduros spre a se feri de frig.
 - d) Hai la pescuit!
2. Completați regentele cu CS potrivite:
 - a) S-au îndreptat spre teatru **ca să**
 - b) Fiindcă ți-ai uitat forma sportivă du-te **de**
 - c) Inginerul a plecat la oraș pentru **ceea ce**
 - d) Polițiștii l-au atras pe infractor **să**
3. Analizați frazele. Stabiliți care dintre propoziții sunt CS. Construiți schemele frazelor. Caracterizați-le.
 - a) Când am sosit la Iași, cel dintâi gând al lui a fost să mă ducă la Copou și apoi la Socola, ca să-mi arate vederile ce se deschideau spre lunca Bahluiului, și să mă plimbe prin crângurile de prin împrejurime, ca să mă încânt și eu de frunzișul pișcat de brumă și să iau parte la plăcerea lui de a călca pe frunzele scuturate de vânt, care fâșăie la tot pasul. (*Ioan Slavici*)
 - b) Dacă e așa – și-a zis el – se vede că sunt rânduit să plec și eu în drum lung, cum atâția au plecat, ca s-o caut pe Alba-împărăteasa și s-o aduc aici pentru ca lumea să se bucure de bunătatea ei. (*Ioan Slavici*)
4. Alcătuiți fraze în care să apară toate tipurile de subordonate care pot fi introduse prin conjuncția **să** (SB, PR, AT, CD, CI, CM, CS).
 - a) Precizați natura regentului propozițiilor finale:
 - b) Luptând ca să-și apere pământul, poporul nostru a durat o casă a veșniciei noastre.
 - c) Îl urmăreau, că doar îl vor prinde cu ocaua mică.
5. Stabiliți numărul de propoziții în cadrul următoarelor fraze. Precizați care dintre ele sunt propoziții subordonate CS.
 - a) Deci împăratul nostru oblicind de această faptă, m-au ales pre mine cu această oaste să ies înainte, întru întâmpinarea măriei tale, ca să stau să vorovesc cu măria-ta și să punem la o cale pentru această pradă ce ne-ați făcut, ca să facem pace. (*Ion Neculce*)
 - b) Pârcălab, vreau poporul meu să fie înștiințat
De unirea și-nrudirea care aici s-au încheiat,
Ca să pomenească țărca, ca pe o zi de praznic mare
Ziua când din letopiseț și-a șters anii de-nchinare,
Iar eu m-oi ruga la Domnul și-i voi mulțumi, smerit,
Că de mâna ucigașă astă-noapte m-a ferit. (*Alexandru Davila*)
 - c) Din stânga, de sub curmătura unui deal, vine râul Bahna să întâmpine, să salute sosirea marelui fluviu la pragul țării, cu al cărui pământ și destin se leagă pentru totdeauna. (*Alexandru Vlahuță*)

6. Identificați propozițiile CS. Precizați elementele de relație a CS în fraze:
- Din sfera mea venii cu greu,
... să-ți urmez chemarea... (*Mihai Eminescu*)
 - Cântărețele grădinilor puneau toată arta lor, ... dimineața aceasta să fie una din cele mai frumoase dimineți de vară.
 - Într-o zi Porojan a fost dat pe mâna unui bucătar, învețe a plămădi pâini.
(*Vasile Alecsandri*)
 - Cum au ajuns țărani în Iași, boierii au pus mână de la mână ... i-au ferchezuit frumos... (*Ion Creangă*)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Punctuația propoziției subordonate circumstanțiale de scop (sau finală)

➤ Când se află înaintea regentei, propoziția circumstanțială de scop (finală) se desparte prin virgulă de aceasta. Când urmează regentei, se desparte prin virgulă, atunci când se subliniază că nu este un element esențial în frază.

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuieți o compunere-narațiune pe tema: *Visez la al meu viitor*.
Folosiți propoziții subordonate circumstanțiale de scop (CS).

§ 42. Complementul circumstanțial condițional

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial condițional
- cuvântul determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Prietenie adevărată

Dacă ai un prieten adevărat, prețuiește-l din toată inima! Nu te certa cu el, încearcă să-i înțelegi modul în care gândește și să-i accepți atât calitățile, cât și defectele. Străduiește-te să-i vii în ajutor în orice clipă.

Nu uita că în prietenie se prețuiește cel mai mult dreptatea, punctualitatea, fidelitatea, corectitudinea și nu în ultimul rând, sinceritatea..

Prietenia și prietenii pot fi diferiți. Un prieten nu este altceva decât o persoană de aceeași vârstă în prezența căreia îți petreci timpul liber, alături de care îți faci lecțiile, vizionezi filme.

Prietenia te face să înțelegi mai bine lumea înconjurătoare. Prietenia te ajută să înțelegi mai bine ceea ce se întâmplă în jurul tău.

Având prieteni adevărați, vei reuși să fii fericit. În caz de nevoie ei îți vor sări în ajutor.

O prietenie adevărată rezistă de-a lungul timpului. Ea se păstrează indiferent de timpul care trece. Înțelepciunea populară a sintetizat adevărata valoare a prieteniei în numeroase proverbe. Unul dintre ele concentrează în sine tocmai această idee: „Fă-ți prieteni noi, dar nu-i uita pe cei vechi!”

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a propozițiilor evidențiate în textul de mai sus.
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din propozițiile respective?
- ✓ Ce funcție sintactică îndeplinesc? Prin ce parte de vorbire sunt exprimate?
- ✓ Efectuați analiza exprimării complementelor „*având prieteni*”, „*în caz de nevoie.*”

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial condițional este partea secundară de prpropoziție care exprimă o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziție.

Termen regent:

verb: *În locul lui*, l-aș fi pedepsit altfel.

Răspunde la întrebările: **în ce condiții? cu ce condiție?**

Poate fi exprimat prin:

- **substantive în Ac.** care exprimă ideea de condiție (eventualitate, ipoteză, caz) precedate de prep.: *cu, în* sau de locuțiunea prep. *în caz de*.

Cu condiția aceasta, nu voi mai veni cu tema nescrisă.

În caz de urgență, sună Salvarea.

AFLAȚI MAI MULT!

- **substantive și pronume în G.** precedate de locuțiuni prepoziționale:

în locul, în cazul.

În locul mamei, nu l-aș fi iertat.

- **numerale cu valoare substantivală în G.** precedate de locuțiuni prepoziționale: *în locul, în cazul.*

În locul celui dintâi, eu aș fi înghețat de frică.

- **verbe la gerunziu** (cu valoare de sentință):

Muncind cu ambiție, vei reuși în viață.

- **adverbe:** *astfel, altfel, altminteri, așa.*

Trebuie să-l grăbești. *Altfel* va întârzia.

Topica și punctuația

Complementul circumstanțial condițional precedă în general și se desparte de acesta *prin virgulă*.

EXERCITII

1. Stabiliți funcția sintactică a cuvintelor evidențiate:

- Ei au plecat** cu toții în excursie, în cazul **acesta**, **voi discuta** din nou cu el.
- Se plimbau **în grădină**.
- Alunecând**, și-a rupt piciorul.
- Muncind** cu seriozitate, **astfel** vei reuși.
- În caz de nevoie**, îți voi telefona.

2. Identificați complementele circumstanțiale condiționale. Analizați-le arătând prin ce se exprimă:

- Nu te-am știut că-mi ești de aceștia... Dar trăind și nemurind, te-oi sluji eu... .
- Altul, în locul lui, ar fi murit și ar fi înviat de bucurie... (*Folclor*)
- În caz de nevoie sau de urgență vă vom ajuta și noi.

3. Efectuați analiza exprimării complementelor condiționale din următoarele exemple:
- În locul lui, aș fi plecat imediat.
 - Învățând permanent, vei reuși.
 - Eu în locul tău, l-aș fi sfătuit și l-aș fi încurajat.
4. Alcătuiți patru propoziții în care să folosiți complemente circumstanțiale condiționale exprimate prin substantive în Ac., G. precedate de prepoziții. Efectuați analiza exprimării complementului condițional.

AFLAȚI MAI MULT!

Un verb sau un adjectiv poate avea două sau mai multe complemente condiționale coordonate.

Exemplu: Ascultându-l și înțelegându-l ai fi mai iertător.

NU UITAȚI!

Este îngrozitor să nu ai un prieten căruia să-i spui cât ești de fericit sau de trist.
(Panait Istrati)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Construiți enunțuri cu următoarele ortograme:

altădată – altă dată	demult – de mult
altfel – alt fel	numai – nu mai
decât – de cât	odată – o dată

IV. ATELIERUL CREATIV

Alcătuiți un *dialog cu părinții* în care să discutați *despre bucuria sosirii miracolului divin – Învierea Domnului*, folosind, după posibilitate, complemente circumstanțiale condiționale.

§ 43. Propoziția subordonată circumstanțială condițională

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială condițională
- elemente regente
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Importanța sportului în viața adolescentului

Sportul nu trebuie să lipsească din viața unui adolescent, fiindcă îl ajută să se dezvolte fizic și psihic. Cui nu-i place să aibă un fizic bine lucrat? Acest fizic nu se obține cu vreo substanță magică, ci cu multă transpirație. Știu că o să spuneți că există steroizi, creatină, etc. dar *acestea nu te ajută să te dezvolți, dacă nu depui efort fizic!* Când vorbim despre efort fizic ne referim la a practica un sport sau a face exerciții fizice specifice care te ajută să te dezvolți sănătos.

Sportul este cea mai bună pastilă care sigur o să-și facă efectul.

Toți adolescenții trebuie să facă sport, pentru a-și menține organismul puternic și sănătos. În prezent tinerii neglijează rolul sportului și le este lene să depună puțin efort fizic, fără a se gândi la viitor și la faptul că o să aibă o imunitate scăzută.

Avem un psihic puternic sau slab. *Dacă este slab, sportul te ajută să te faci puternic.* Un lucru important care trebuie menționat este că hainele arată mult mai bine pentru un corp bine lucrat. Așa că, să facem mișcare pentru că merită.

NU UITAȚI!

Sportul înseamnă sănătate. Sportul înseamnă viață.

Dacă veți practica zilnic sportul, veți avea o minte sănătoasă într-un corp sănătos.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Stabiliți ce prezintă structurile evidențiate din textul de mai sus?
- ✓ La ce întrebare răspund? Numiți termenul regent.
- ✓ Precizați numărul de propoziții în fraza „*Dacă veți practica zilnic sportul, veți avea o minte sănătoasă într-un corp sănătos.*”
- ✓ Identificați felul subordonatei, elementele de relație.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a primei propoziții din frază.
- ✓ Identificați care este poziția subordonatei față de regentă?

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată circumstanțială condițională exprimă o ipoteză sau o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii exprimate de propoziția regentă.

Dacă te hotărăști să mergi,^{1/} merg și eu cu tine.^{2/}

Propozițiile subordonate condiționale răspund la întrebările: **în ce condiții? cu ce condiții?**

Se introduc prin:

- conjuncția *dacă, de, să* (cu sensul „dacă”):

De (dacă) nu mi le-i da, stăpânul meu, Harap-Alb, este în primejdie... (I. Creangă)
Să fi făcut eu școala lor, aș fi ajuns departe. (dacă aș fi făcut)

- adverbul cu valoare conjuncțională *când* (cu nuanță temporală):

Când m-aș potrivi eu babei la toate cele, apoi aș lua câmpii.

- locuțiunea conjuncțională *în caz că*.

În caz că te hotărăști^{1/} să vii,^{2/} te așteptăm.^{3/}

- în regenta unei condiționale există, ca *elemente corelative*, adverbele *apoi* sau *atunci*:

Și de s-ar putea pe dânsa cineva^{1/} ca să o prindă,^{2/}

Când cu ochii mari, sălbateci, se privește în oglindă,

Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă

Cum că ea, frumoasa fată, a ghicit că e frumoasă. (Mihai Eminescu)

- ✓ Se construiesc cu *modul indicativ, conjunctiv și condițional-optativ*.

Dacă știu, că mergi, te aștept. (indicativ)

Să știu, că mergi, te aștept. (conjunctiv)

Dacă aș ști, că mergi, te aștept. (condițional-optativ)

Să fi știut, că mergi, te-aș fi așteptat. (conjunctiv)

Dacă aș fi știut, că mergi, te-aș fi așteptat. (condițional-optativ)

Dacă știam, că mergi, te-aș fi așteptat. (indicativ)

Topica

Propoziția subordonată condițională poate ocupa în frază toate cele trei poziții posibile: *prepoziție, interpoziție, postpoziție*.

Punctuația

Subordonatele condiționale joncționale *întotdeauna se izolează*, cele juxtapuse se despart prin tireu sau virgulă.

AFLAȚI MAI MULT!

Propoziția condițională prin metoda analizei transformazionale(AT), poate deveni:

- a) CT – *De ne-a fi sortit să fim primii, nu vom da noi cîntea pe rușine.*
- b) CT – *Cînd ne-a fi sortit să fim primii, nu vom da noi cîntea pe rușine.*
- c) CV – *Deși ne-a fi sortit să fim primii, nu vom da noi cîntea pe rușine.*
- d) CZ – *Fiindcă ne-a fi sortit să fim primii, nu vom da noi cîntea pe rușine.*

EXERCITII

1. Despărțiți frazele în propoziții. Subliniați subordonatele Cd și cuvintele pe care le determină:

- a) Casa e casă, dacă ai o gospodină-n ea. (*Folclor*)
- b) ...Știu eu năzdrăvăniilor de ale spânului și, să fi vrut, demult i-ar fi făcut pe obraz. (*Ion Creangă*)
- c) Ai carte – ai parte. (*Folclor*)
- d) Dragostea, dacă o cerți, se răzbună. (*Ion Vatamanu*)

2. Alcătuiți trei fraze cu propoziții subordonate condiționale în diferite poziții față de regentă: *prepoziție, interpoziție, postpoziție*.

3. Identificați subordonatele condiționale, indicând elementele de relație:

- c) ... O zi din viață să-mi fi dat, / O zi mi-era de-ajuns. (*Mihai Eminescu*)
- d) De-ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi... (*Proverb*)
- e) Dacă auzi așa împărăteasa, mult se mârni în sufletul ei. (*Folclor*)
- f) Numai dacă s-ar fi uitat cineva la capul lui..., ar fi înghețat de frică.

4. Efectuați analiza sintactică a frazelor. Precizați felul propozițiilor în cadrul fiecărei fraze. Construiți schemele frazelor. Caracterizați-le:

- a) Să-mi tragă clopotele-n deal
La vreo biserică de țară,
De voi cădea în foc și pară
Și-aluneca-voi **de** pe cal
o *Stabiliți valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.*
- b) Dar n-a fost el... Să-l văd venind, / Aș mai trăi o viață... (*George Coșbuc*)
- c) Dacă ați ști voi câte a pățimit, sireaca, din pricina mea..., i-ați plânge de milă.
(*Ion Creangă*)

5. Efectuați analiza transformasională a frazei date în așa fel ca ea să conțină subordonate: CT, CV, CZ.

- *Dacă te-ai băgat în foc, trebuie să joci... (Ion Creangă)*

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Transcrieți textul corectând greșelile:

Venise la Facultatea de drept cu gândul să-i dovedească mami că și copiii ei trebuie să învețe carte, ca și ceilalți copii! Fusese șeful unei promoții celebră prin meritele studenților care făcuse parte din ea. Până și decanul îl felicitase.

IV. ATELIERUL CREATIV

Dezvoltați subiectul: *O viață de om nu poate fi pusă în cumpănă nici cu toate bogățiile din lume, (8-10 enunțuri)*, folosind fraze cu propoziții subordonate condiționale.

§ 44. Complementul circumstanțial concesiv

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial concesiv
- cuvânt determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

De cu seară se făcuse de știre tuturor boierilor să se adune a doua zi, fiind sărbătoare, la mitropolie, unde era să fie și domnul, ca să asculte liturghia și apoi să vie să prânzească la curte.

Când sosi Alexandru-vodă, sfânta slujbă începuse și boierii erau toți adunați

Împotriva obiceii lui său, Lăpușneanul, în ziua aceea, era îmbrăcat cu toată pompa domnească. Purta coroana Paleologilor și peste dulama poloneză de catifea roșie, avea cabanița turcească. Nici o armă nu avea alta decât un mic junghi cu plăsele de aur; iar printre bumbii dulămii se zărea o zea de sârmă.

După ce a ascultat sf. slujbă, s-a coborât din strană, s-a închinat pe la icoane și, apropiindu-se de racla sf. Ioan cel Nou, s-a plecat cu mare smerenie și a sărutat moaștele sfântului...
Costache Negruzzi

„Capul lui Moțoc vrem”,
pictor Apcar Baltazar

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a propoziției evidențiate în textul de mai sus.
- ✓ Care este mijlocul de formare al cuvântului „*domnească*”?
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din propoziția respectivă? Ce indică ele și ce funcție sintactică îndeplinesc?
- ✓ Prin ce parte de vorbire este exprimat termenul regent?
- ✓ Efectuați analiza exprimării complementului circumstanțial „*împotriva obiceii lui său*”.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial concesiv este partea secundară de propoziție care exprimă concesiunea sau faptul care ar fi putut să împiedice realizarea unei acțiuni.

Răspunde la întrebările: *în ciuda, în pofida cărui fapt?*

Termen regent:

- **verbe și locuțiuni verbale:** *Cu tot viscolul* de afară, copiii au ieșit la săniuș.
- **interjecții predicative:** *În ciuda* supărării, iată un bilet la teatru.
- **adjectiv:** A ieșit înfrânt la întrecerile sportive, *în pofida sprijinului* acordat de elevii din clasele superioare.

AFLAȚI MAI MULT!

Complementul circumstanțial concesiv poate fi exprimat prin:

a) substantiv:

- în **Ac.** + loc. prep. **cu** + adj. nehot.: *cu tot (toată, toți, toate)*
Cu toată străduința, nu a obținut premiul la olimpiadă.
- în **G.** + prep. sau loc. prep.: *împotriva, în ciuda, în contra, în pofida*
În pofida frigului de afară, el a acceptat plimbarea prin parc.
- în **D.** + **contrar**: *Contrar* prezicerilor vremii, pe cer a apărut soarele.

b) promune sau numerale cu valoare substantivală:

- în **Ac.** + **chiar fără el**: *Chiar fără el*, noi tot ne simțeam bine.
- în **G.** + **în ciuda, în contra**: *In ciuda* alor săi, el tot a plecat în călătorie.

c) adverbe și locuțiuni adverbiale (cu valoare concesivă): *încă, tot, totuși, cu toate acestea* (construcții eliptice presupunând corelative corespunzătoare).

Făt-Frumos a trecut prin multe încercări, dar **cu toate acestea** și-a păstrat curajul.

d) verbe la moduri nepersonale:

- **infinitiv** + prep. **fără** + *chiar, nici*: *Chiar fără a sti* bine locurile, tot a găsit o ieșire din situație.
- **gerunziu** + / -*chiar, nici*: *Chiar văzând* rezultatele obținute, eu tot nu-l pot crede.

EXERCIȚII

1. Alcătuiți propoziții paralele, în care structurile cu toată dragostea (*stima*), *cu toate acestea, bolnav fiind, în ciudă (a) prietenului, chiar supărat, înarmat până-n dinți, pornit pe sfadă* să îndeplinească funcția complementelor circumstanțiale concesive și a altor părți de propoziție.

2. Completați propozițiile cu complemente circumstanțiale concesive potrivite:

În ciuda, și-a reluat activitatea.

Cu toată, a plecat la mare.

Chiar fără, tot aș fi pregătit temele pentru acasă.

Contrar, a obținut premiul I.

3. Alcătuiți propoziții în care complementul circumstanțial concesiv să determine: un verb, un adjectiv, o interjecție predicativă.

4. Identificați complementele circumstanțiale concesive. încercați să stabiliți o anumită metodă de construire a lor, mijloacele de exprimare și punctuația.

a) Unii, deși răniți, se încleștau cu furie de gâtul ucigașilor și, nesocotind rănilor, ce primeau, îi strângeau, până îi înădușeau. b) – Ba am uitat, c-am mai citit pre „Arghir și Pustnicul”, și vezi că, cu toate astea, îmi merge bine. c) Văzurăm pe „Petru Rareș” și „Norma”. Dar aice, cu toată indulgența auditoriului, trupa de amatori făcu un mare fiasco.

d) Un om însurat are drepturi în societate, la care un neînsurat, oricât de cinstit, nu poate nicidecum pretinde. e) Acum trupa, cam șchioapă, cam nemernică, era plină de dorința de a se produce și plină ie speranță în viitorul ei. f) A face rău, chiar nevrând, la acei pre care îi iubim este durerea cea mai mare, ce poate cineva simți. (*Costache Negruzzi*)

5. Identificați complementele circumstanțiale concesive și izolați-le.

a) Chiar sub amenințarea de a fi numerați între ignoranți și ruginiți nu vom zice „apt, aptiv, respect, carapter”. etc. În loc de „act, activ, respect, caracter”. (*Costache Negruzzi*) b) Ștefan vodă era silit să ia toate precauțiunile putincioase, căci deși fiu de domn, și de cel mai ilustru domn, deși brav și inteligent totuși junele avea dreptul de a se urca pe tronul Moldovei. (*Bogdan P. Hașdeu*) c) Cer senin, albastru, soarele răzbătea fierbinte restrele școlii, așa încît clasa a patra cu toată hotărârea ei de a fi prima picura dulce. (*Ion Druță*) d) Chiar așa șcioapă cu obrajii subțiați de plânset Nuța rămânea mult mai frumoasă decît fiica preotului din Nuieluși. (*Ion Druță*)

6. Identificați și analizați complementele circumstanțiale concesive din enunțurile:

a) „Eram deci trist, cu toată truda de a surâde.” (*Camil Petrescu*) b) „Și, cu tot regimul nostru protecțional, nici o fabrică de mănuși în tot ținutul!...” (*Ion Luca Caragiale*) c) „Cu toate astea, niciodată-n-am simțit sub coastele din stînga (după cât văd la alții) rozătură a viermelui invidiei.” (*Ion Luca Caragiale*)

7. Construiți propoziții în care să aveți complementele circumstanțiale concesive exprimate prin substantive în Ac., G. și D. precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale specifice.

8. Alcătuiți propoziții care să conțină complementele circumstanțiale concesive exprimate prin: verbe la infinitiv sau gerunziu.

9. Formulați două propoziții cu complementele precedate de prepoziția *împotriva*.

10. Alcătuiți câte o propoziție în care verbul la infinitiv să aibă funcția de: complement circumstanțial de mod, de timp, de scop și concesiv, iar verbul la gerunziu să fie: complement circumstanțial de mod, de timp, de cauză, condițional și concesiv.

11. Alcătuiți trei fraze cu propoziții subordonate concesive.

NU UITAȚI!

Să deveniți adevărați patrioți ai neamului și ai Patriei!

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Topica

Complementele circumstanțiale concesive stau, de obicei, **în prepoziție față de termenul regent**, dar pot sta și în urma acestuia.

Punctuația

Complementele circumstanțiale concesive se izolează prin virgule.

IV. ATELIERUL CREATIV

Scrieți o compunere-raționament pe tema: *Poți pierde banii – e rău. Poți pierde un prieten – e și mai rău. Dar dacă ți-ai pierdut curajul – ai pierdut aproape totul.* Folosiți complementele circumstanțiale studiate.

§ 45. Propoziția subordonată circumstanțială concesivă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială concesivă
- elemente regente
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:
Nu caut vorbe pe ales,
Nici știu cum aş începe –
Deși vorbești pe înțeles,
Eu nu te pot pricepe;

Dar dacă vrei cu crezământ
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pământ,
Fii muritor ca mine.

(Mihai Eminescu)

„Luceafărul”

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a primei fraze.
- ✓ Stabiliți ce prezintă structurile evidențiate din textul de mai sus?
- ✓ La ce întrebare răspund? Numiți termenul regent.
- ✓ Precizați felurile propozițiilor în cadrul frazei.
- ✓ Stabiliți care este poziția subordonatei față de regentă.
- ✓ Construiți schema frazei.

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată circumstanțială concesivă arată împrejurarea care ar fi trebuit să împiedice realizarea acțiunii din regentă, dar nu o împiedică.

Tipuri de concesive

Concesive propriu-zise:

Deși trepte osebite le-au ieșit din urma sorții,^{1/}

Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții.^{2/} (Mihai Eminescu)

Propoziția circumstanțială concesivă **propriu-zisă** se introduce prin conjuncția **deși** și locuțiunile conjuncționale: *cu toate că, măcar că:*

Deși e greu,^{1/}*ai să reușești.*^{2/}

Măcar că știam de tine,^{1/}*nu te-am căutat.*^{2/}

Concesive ipotetice:

De-aș merge toată viața la munte,^{1/}*tot nu m-aș sătura.*^{2/}

Propoziția circumstanțială concesivă ipotetică se introduce prin **conjuncțiile**: *dacă, de, să* și **locuțiunile conjuncționale**: *chiar dacă, chiar să, măcar să.*

Poate fi introdusă prin **pronume și adjective pronominale nehotărâte** și prin **adverbe relative sau nehotărâte**: *Orice-ar zice!-i șade bine. /*

Observație:

Propozițiile concesive au în regentă **corelativele** *totuși, tot, cu toate acestea:*

Și! / dacă luna bate-n lunci^{2/}

Și tremură pe lacuri,^{3/}

Totuși îmi pare^{1/}*că de-atunci*

Sunt veacuri^{4/}.

Propozițiile construite cu **locuțiunile fără să**, se construiesc numai *cu modul conjunctiv*:

Fără să fie esențială,^{1/}*observația lui e importantă*^{2/}.

Propozițiile introduse prin conjuncțiile *că, dacă, și, de* se construiesc numai *cu modul indicativ*:

Câinele^{1/}, *că-i câine*^{2/}*și tot își ia lumea-n cap*^{1/}.

Celelalte concesive se construiesc, de obicei, *cu indicativ, optativ-condițional.*

Punctuația: Oricare ar fi locul ei față de regentă, propoziția concesivă *se desparte prin virgulă de regenta ei*.

Topica: Propozițiile concesive stau de obicei *înaintea regentei*. Când se insistă asupra regentei, *concesiva stă după regentă*.

EXERCITII

- Indicați propozițiile concesive și regentele lor:
 - Deși este frig, a ieșit în curte la joacă.
 - Nereușindu-i prăjitura, deși a respectat rețeta, s-a supărat.
 - Părea tânără, cu toate că îndurase multe.
 - De bine ce am venit, tot trebuie să mă întorc în oraș.
 - Vorbește într-una, când dimpotrivă trebuie să tacă.
 - De bine ce am venit, tot trebuie să mă întorc în oraș.
 - Deși nu era soare, dar frig tot nu se făcea.
- Alcătuți fraze în care să fie diverse tipuri de subordonate introduse prin *adjectivul pronominal nehotărât orice* (SB, AT, CD, CI, CV).
- Găsiți propozițiile CV din textele următoare:
 - N-am doborât nici un bombardier, cu toate că erau mari cât niște case. (*Marin Preda*)
 - Și, deși eram încredințat că în cele din urmă biruința va cumpăni spre partea Piscicuții, mă hotărâi totuși să intru la mijloc în această epopee măreață și crâncenă ce se desfășura ochilor noștri și, dezlegând-o deci din pripon, o condusei, ca o altă zeitate antică, înlăuntrul sacrosant al întăriturilor mele. (*Calistrat Hogaș*)
 - Și când se gândea cum s-ar bucura Safta, dac-ar afla că feciorul ei are să fie dascăl, ochii i se umpleau de lacrimi și credea că moartă să fie, ar scoate-o din pământ. (*Ioan Slavici*)
- Despărțiți frazele în propoziții. Stabiliți felul propozițiilor în cadrul frazei. Construiți schema fiecărei fraze.
 - Avea ochii cârpiți de somn fiindcă, deși era trecut de amiază, abia se sculase din pat. (*Fănuș Neagu*)
 - Încântat că tot ce și-a pus în gând i-a izbutit și încrezător că de acum înainte dorințele ce i se vor naște vor ajunge la îndeplinire, orice s-ar întâmpla, tânărul, despre care vi s-a spus că nu e cum sunt toți cei ce-s de-o seamă cu el, din prea multă încredere și-a neglijat obligațiile de muncă și, cu toate că i s-a atras mereu atenția, lui nu i s-a părut necesar să ia în seamă sfaturile colegilor lui. (*Marin Preda*)
 - Și chiar Mara să fii, te moi când simți că e bine să fii om în lumea aceasta, să alergi de dimineața până seara și să știi că n-o faci degeaba. (*Ioan Slavici*)
- Alcatuieți frazele potrivite, înlocuind punctele cu regentele propozițiilor circumstanțiale concesive scrise aici:
 - Deși Mihai Viteazul a învins pe turci la Călugăreni, ...
 - Cu **toate că** Ștefan cel Mare dispunea de o armată mică la Vaslui, ...
 - Măcar că** Vlad Tepeș a domnit puțin, ...

- d) **Fără să** fi fost de față la discuția lor, ...
- e) **Chiar dacă** vremea nu este favorabilă, ...
- f) Nici dacă vii mai târziu, ...
- g) **Chiar să** fi dorit tu, ...
- h) Măcar să fi dat oricât, ...
- i) Oricât era de înalt, ...
- g) Oricum s-ar fi așezat, ...
- k) Oricâte povești ar fi cunoscut, ...
- l) Orice s-ar fi întâmplat în ziua aceea, ...

6. Despărțiți în propoziții frazele următoare și notați cu CV propozițiile circumstanțiale concesive:

a) Și, deși eram încredințat că, în cele din urmă, biruința va cumpăni spre partea Pisicuții, mă hotărâi totuși să întru la mijloc în această epopee măreață... (*Calistrat Hogaș*)

b) Însă, oricât de bun băiat ar fi fost, avea și el păcatele lui. (*Ioan Slavici*)

c) Avea ochii cârpiți de somn, fiindcă, deși era trecut de amiază, abia se sculase din pat. (*Fănuș Neagu*)

d) N-am doborât nici un bombardier, cu toate ca erau mari cât niste case. (*Marin Preda*)

e) Spuneți-i dar aceluia ce v-a trimis la noi că liberi suntem și liberi vom trăi, chiar de ar fi Crassus de zece ori mai tare decât este!... (*Alexandru Mitru*)

NU UITAȚI!

Cea mai mare glorie nu o dobândești atunci, când nu ești doborât niciodată, ci atunci, când te ridici după ce ai căzut. (Confucius)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

❖ Explicați ortografia cuvintelor evidențiate și utilizarea semnelor de punctuație din exemplele date:

▪ **Jelui-m-aș** și **n-am** cui,

Jelui-m-aș codrului... (*George Meniuc*)

▪ „ – Nu se poate, domnule director! **v-ați** înșelat!” (*Ion Luca Caragiale*)

▪ „N-a picat, a putut zbura până în lăstar; dar acolo, de mișcarea aripii, osul – la început numai plesnit – **s-a** crăpat de tot, și puiul a căzut cu o aripa moartă.” (*Ioan Alexandru Brătescu-Voinești*)

▪ „Schimbând **ceea ce-i** de schimbat, Nicolae Iorga a jucat în cultura română, în ultimele patru decenii, rolul lui Voltaire.” (*George Călinescu*)

▪ „CHIRIȚA: Ce, Doamne, iartă-mă!... ați adormit cu toții? (Ion se pune dinaintea calului și-l apucă de zăbale ca să-l ție...)” „CHIRIȚA (cochetând): În brațele d-tale, monsiu Șarlă?... Ești foarte galant... însă mă tem...” (*Vasile Alecsandri*, „Chirița în provincie”)

IV. ATELIERUL CREATIV

Continuați gândul într-o compoziție de 8-10 enunțuri: *Mama este îngerul ce-mi vegheză pașii, e crinul ce-mi parfumează viața, e soarele ce-mi încălzește inima, e trandafirul roșu, păstrat în sufletul meu.* Folosiți fraze cu propoziții subordonate concesive (CV).

§ 46. Complementul circumstanțial consecutiv

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de scop (final)
- cuvânt determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Bunica

Cu părul nins, cu ochii mici
Și calzi de duioșie,
Aieve parc-o văd aici
Icoana firavei bunici
Din frageda-mi pruncie.

Torcea, torcea, fus dupa fus.
Din zori și pana-n seară;
Cu furca-n brau, cu gândul dus,
Era frumoasă de nespus
În portu-i de la țară.

Căta la noi așa de blând,
Senină și tăcută;
Doar suspina din când în când
La amintirea vreunui gând
Din viața ei trecută.

(Ștefan Octavian Iosif)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a propoziției evidențiate în textul de mai sus.
- ✓ Care este mijlocul de formare al cuvântului „*duioșie*”?
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din propoziția respectivă? Ce indică ele și ce funcție sintactică îndeplinesc?
- ✓ Prin ce parte de vorbire este exprimat termenul regent?
- ✓ Efectuați analiza complementului circumstanțial „*de nespus*”.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial consecutiv exprimă consecința unei acțiuni sau a unei însușiri. Răspunde la întrebările: *cât? în ce măsură?*

Termen regent:

- **verbe sau locuțiuni verbale:** *Cântă de minune. Bea de speriat.*
- **adjective:** *Părea bolnav de moarte.*
- **adverbe:** *Exersase destul pentru a deveni campion.*

Complementul circumstanțial consecutiv poate fi *exprimat* prin:

a) **substantive** (de obicei abstracte) în **Ac. cu prep: la, spre**):

A muncit până la epuizare.

b) **verbe la moduri nepersonale:**

- **infinitiv cu prepoziție:** *pentru, spre, până la:*

Problema era prea gravă pentru a o lăsa nerezolvată.

- **gerunziu:** *S-au înțeleș de la început ajungând! / să devină parteneri.^{2/}*

- **suptn.:** *Este atât de frumoasă de nespus.*

c) **locuțiuni adverbiale:** *A scris de mai mare dragul.*

Complementul circumstanțial consecutiv exprimă rezultatul unei acțiuni sau al unei calități despre care este vorba în regentă. Acesta **se introduce** prin:

- **Conjuncțiile: încât, de, că;**
- au adesea **elemente corelative adverbiale** în regentă: *așa, atât, astfel, în așa fel.*

EXERCITII

1. Completați propozițiile cu complemente circumstanțiale consecutive potrivite:

Mânca până la

Planul său mergea *de*

Bunica era atât de emoționată *până la*

Constructorul era destul de priceput *pentru*

Era bogat *de*

✓ Precizați prin ce părți de vorbire sunt exprimate complementele circumstanțiale consecutive din exemplele de mai sus.

2. Alcătuiți propoziții în care complementele circumstanțiale consecutive să determine: *un verb, un adjectiv și un adverb.*

3. Alcătuiți propoziții conținând complemente circumstanțiale consecutive exprimate prin *substantive în Ac. precedate de prepozițiile: de, spre, până la.*

4. Formulați propoziții conținând complemente circumstanțiale consecutive exprimate prin *verbe la infinitiv (precedate de prepoziții), la gerunziu și la supin.*

5. Analizați sintactic și morfologic complementele circumstanțiale din exemplele următoare:

a) „Ei! această hotărâre a lui Constantin era

Bună pentru Veronica; de minune îi venea.” (*George Coșbuc*)

b) „Era, totuși, prea lipsită de orice atitudine pentru a fi sinceră.” (*H. P-Bengescu*)

c) Apele au crescut în așa măsură, de neînchipuit.

d) A procedat în așa fel (astfel), mulțumindu-i pe toți.

6. Identificați complementele circumstanțiale izolate. Indicați conform căror reguli le-ați izolat. Determinați tipurile acestor complemente.

a) Tac mergând și cântând, iată că ieșirăm din codru. (*Vasile Alecsandri*)

b) Mama se întoarce de la câmp ostenită, stă cu dânșii la sfat, fără a descurca ciripeala lor. (*Ion Druță*)

c) Tăcut, cu fruntea grea, îndurerată, Nichifor a dezlegat cuțitul de la cingătoare, a jupit calul, apoi, făcând o groapă, ... a îngropat vita. (*Ion Druță*)

d) Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii, toată lumea ta de gânduri după ea să te ații? (*Mihai Eminescu*)

e) Pâraiele umflate curg iute, șopotind, și mugurii pe creangă se văd îmbobocind. (*Vasile Alecsandri*)

7. Găsiți *Cns* din textele următoare și analizați-le:

Căzu la pat bolnavă de moarte. (*Ion Creangă*)

Tot mai port în viață ca la nuntă steagul
Și-l mai joc în aer, de-a mai mare dragul. (*Mihai Beniuc*)
Era frumoasă de nespus. (*George Coșbuc*)
Planul lui Casian izbuti de minune. (*Alexandru Vlahuță*)

8. Alcătuiți propoziții în care substantivul **minune** să îndeplinească funcțiile sintactice de S, Np, A, Ci, Cns.

ATENȚIE!

- ✓ Cns pot apărea la distanță față de conjuncția consecutivă sau imediat înaintea ei.
 - La steaua care-a răsărit/ E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă./ (*M. Eminescu*)
 - Așa cântă de cu jale
De pică frunza pe cale (*Folclor*)

Complementul circumstanțial consecutiv se poate identifica atunci când termenul determinat este însoțit de anumite corelative (prea, destul de, suficient de, atât) sau exprimat prin adjective ori adverbe de tipul destul(ă), suficient(ă).

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Topica

Oricare ar fi modul de exprimare al **complementului circumstanțial consecutiv**, acesta **stă totdeauna după termenul determinat**. Locul obligatoriu după cuvântul determinat se explică prin faptul că circumstanțialul consecutiv arată **urmarea** celor exprimate prin termenul pe care îl determină.

Punctuația

Complementului circumstanțial consecutiv, așezat **după termenul determinat** nu se desparte de acesta prin virgule.

Se **izolează** când sunt așezate între subiect și predicat.

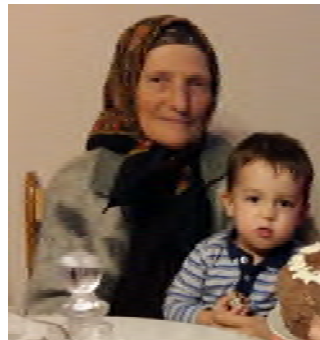
IV. ATELIERUL CREATIV

- Scrieți o compunere-narațiune pe tema:
„**Bunicii ne cuprind micuțele mâini doar o vreme, dar inimile pentru o vesnicie.**”

NU UITAȚI!

„O sfântă din icoane cu fața zâmbitoare,
Cu ochii de cărbune, cu părul ca de nea,
De-o bunătate rară, cu inima deschisă,
Curată ca și crinul. Așa-i bunica mea.”

(*Nicolae Labiș*)

§ 47. Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială concesivă
- elemente regente
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

O lume de poveste

Copilăria este cea mai frumoasă perioadă din viața fiecăruia, reprezintă vârsta inocenței și a purității. Jocul și joaca sunt elemente caracteristice copilăriei, ele îi dau farmec, reprezentând o modalitate prin care copiii pot descoperi lumea înconjurătoare și totodată minunatele clipe de fericire pe care această vârstă le poate oferi. Dincolo de aparență, realitate există o lume a sentimentelor și trăirilor intense, de unde ne extragem esența continuității pentru a putea supraviețui obstacolelor vieții. Inocența care însoțește vârsta copilăriei surprinde mereu prin surâs și candoare.

Copiii au felul lor de a vedea lumea și sunt singurii cărora nu le este frică de viitor. Își zidesc fericirea pe visuri, iar poveștile și basmele în care binele învinge răul fac parte din realitatea lor. Toate gândurile mărețe, toate invențiile cu adevărat importante au izvorât cândva din sufletul unui copil care a visat. *E atât de greu să ajungi la sufletul unui copil, încât îți imaginezi o aventură pe care merită într-adevăr să o trăim!*

Așadar, copilăria nu este numai o vârstă biologică, ci și o stare de spirit. A fi copil înseamnă a privi lumea cu ochi plini de bucurie și de curiozitate. În acest sens, afirmația lui Brâncuși este corectă, căci „a nu mai ști să privești lumea cu bucurie înseamnă a fi mort sufletește”.

Copilăria e o lume de poveste, o lume a inocenței, e ca o țară a viselor, e ca o țară a muzicii în care cântecul și poveștile sunt nemuritoare și care trece așa de repede încât nici nu observăm când devenim maturi.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Precizați numărul propozițiilor în frazele evidențiate în textul de mai sus.
- Stabiliți la ce întrebări răspund subordonatele din fraze.
- Identificați subordonatele necunoscute încă în frazele date. Explicați care sunt elementele de relație a propozițiilor în frază.
- Analizați sintactic o propoziție (la alegere).
- Construiți schema fiecărei fraze.

REȚINEȚI!

Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă este propoziția care îndeplinește rolul unui complement circumstanțial consecutiv la nivelul frazei, arătând consecința unei acțiuni sau a unei însușiri.

Termen regent:

1) **verbe sau locuțiuni verbale:**

Astfel **povestea** învățătorul ^{1/} [încât] copiii îl așteptau fără să clipească.^{2/}

2) **adjective:** Era **prea bună** ^{1/} [ca să] nu o **iubească** toată lumea. ^{2/}

3) **adverbe:** Vorbea **atât de repede** ^{1/} [încât] nu-l înțelegea nimeni.

Elemente de relație ale CNS:

Conjunții și locuțiuni conjuncționale: **să, ca să, că, de, încât (să), pentru ca, să, de să:**

A făcut prea mult rău ^{1/} [încât] nimeni nu-l stimează.^{2/}

Corelativele CNS:

- **așa de, atât de .../încât, că, de**
- **destul de, prea ...,/ca să, să ...**
- **în așa fel, până într-atât / încât, că, de**

Obs.: Uneori conjuncția se unește cu corelativul, dând naștere locuțiunii conjuncționale, pe care o recunoaștem după faptul că virgula apare înaintea ei (*așa că, așa încât*):

A țipat prea tare, ^{1/}[așa că] nu mă surprinde ^{2/} [că] a răgușit. ^{3/}

P₁ - PP ; P₂ - CNS; P₃ - SB.

Propoziția consecutivă poate fi:

pozitivă: *Povestirea e prea neașteptată*^{1/} / *ca să-mi pot da bine seama*^{2/} / *de ce simțeam în momentul acela.* ^{3/}

negativă: *Era atât de neașteptată*^{1/}, *încât nu-mi pot da bine seama.* ^{2/}

Propoziția **consecutivă introdusă** prin: **încât, că, de**, se construiește cu *indicativul, condițional-optativul*.

Propoziția consecutivă introdusă prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale **ca să, încât**, se construiește cu *modul conjunctiv*.

EXERCIȚII

1. Întregești frazele următoare, înlocuind punctele cu propozițiile consecutive potrivite:
A fost așa de cald, **încât**
Emil a alergat atât, **că**
S-a supărat așa de tare, **că**
Ploaia a fost atât de puternică **de**
Am văzut că ești prea obosit, **ca sa**
Mi s-a părut că erai singur, **asa încât**
Mergea repede, **astfel încât**
2. Alcătuiești diferite fraze, înlocuind punctele cu regentele următoarelor propoziții consecutive:
..... că abia se mai ținea pe picioare.
..... de nu-l mai recunoștea.
..... încât părea că s-a înnoptat.
..... așa încât nici nu l-am observat.
..... așa că nu s-a supărat pe nimeni.
..... astfel încât era de o veselie neobișnuită.
3. Notați cu CNS propozițiile circumstanțiale consecutive cu R regentele lor din frazele următoare:
a) Și ce se petrecea cu el era așa nou pentru mine, ca nu-l mai slabeam din vedere. (*Panaît Istrati*) b) Mă uitam la amândoi și mi se pareau atât de nu știu cum, încât mă temeam să privesc lung la dâșii. (*Ioan Slavici*) c) Iar stropșitul de Ion, cu talanca de la oi, cu cleștele și vâtrariul, face o hodorogală și un tărăboi, de-ți ie auzul. (*Ion Creangă*) d) Atât se veselea Gebilă de istețimea flăcăului arcaș și astfel o privea Gebeides pe fata regelui că și un strain de loc ar fi înțeles că acei doi tineri se îndrăgesc... (*Alexandru Mitru*)
4. Identificați propozițiile CNS din textele următoare; efectuați contragerea acestora:
a) Mă uitam la amândoi și mi se păreau atât de nu știu cum, încât mă temeam să privesc lung la dâșii. (*Ioan Slavici*) b) Îi venea să se ducă, și tot să se ducă, încât să i se piardă urma și toată lumea să-l uite, numai ea singură să-și aducă în toată clipa aminte, că el a voit și a putut, dar s-a stăpânit fiindcă atât de mult a iubit-o, încât s-a dus pribeag în lume numai ca dânsa să poată trăi nesupărată. (*Ioan Slavici*) c) Ce sosiră asupra noastră cumplite aceste vremuri de acum, de nu stăm de scrisori, ce de griji și suspinuri. (*Miron Costin*)
5. Precizați propozițiile CNS din textele următoare:
a) Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o zgâtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. (*Ion Creangă*) b) Și clasa răspunde într-o adiere ușoară de glasuri tinere și toți cântă, cântă așa de-i place și lui domnu' Trandafir. (*Mihail Sadoveanu*)
6. Stabiliți numărul propozițiilor în cadrul frazelor. Identificați subordonatele circumstanțiale consecutive.

a) Într-un răstimp mi se păru că lumina candelii se înalță, se subțiază [și] se toarce mereu din caierul luminat al paharului, apoi se strânge ghem împrejurul unei căști mari [ce] spânzura deasupra patului meu. b) Firește [că] asta nu-mi convine [fiindcă] eu n-am fost în viața mea mândru să țin atâta la respectul prietenilor...” (Ion Luca Caragiale) c) El nu făcea niciodată gesturi gratuite [și] povestea, cui avea timp să asculte acest dialog [până] l-am învățat pe de rost.” (Augustin Buzura)

7. Arătați felul subordonatelor din frazele următoare:

Firește că m-a obosit.

Nenorocirea este că m-a obosit.

Aceasta este supărarea mea: că m-a obosit.

Constat că m-a obosit.

Gândul că m-a obosit îl preocupa.

Așa de tare vorbește, că m-a obosit.

8. Identificați tipul subordonatelor introduse cu conjuncția **că**:

a) Se vede [că] a renunțat. b) Problema este [că] nu ne putem descurca singuri.

c) Înțelegerea [că] vom accepta condiția a căzut. d) Bunicul ne povestea [că] a luptat în război. ^{2/} e) Oana s-a gândit [că] vom pleca la țară. ^{2/} f) Ziua s-a mărit că este vară.

g) Omul, [că] este om și tot mai greșește. h) A vorbit atât de mult [că] a răgușit.

NU UITAȚI!

Copilăria e inima tuturor vârstelor. Lucian Blaga

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Topica

Topica este fixă, CNS stă numai după regentă.

Punctuația

CNS se desparte în general, prin virgulă de alte propoziții.

EXCEPȚII

a) CNS construite cu conjunctivul având corelativul **prea**:

Este prea deștept ^{1/} [ca să] nu înțeleagă aluzia. ^{2/}

b) CNS introduse prin conjuncția **de** așezată imediat după predicatul regentei:

A vorbit ^{1/}[de] ne-a speriat. ^{2/}

IV. ATELIERUL CREATIV

Comentați (în 10-12 propoziții) următoarele cuvinte „**Cred că muzica însăși poate vindeca. Muzica este o revelație mai mare decât toată înțelepciunea și filozofia. Muzica este solul în care spiritul trăiește, gândește și crează. Muzica înaripează sufletul...**” (Ludwig van Beethoven)

§ 48. Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor

I. TERMINOLOGIE

- **părți de propoziție:** principale
secundare
- **fraze:** coordonatoare
subordonatoare
- **elemente de relație**

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Istoria cărții

Din începuturi de civilizație oamenii au manifestat o mare râvnă de a învăța, de a se iniția și a pătrunde tainele existenței. Nimeni n-a reușit să facă acest lucru de unul singur, ci a trebuit să preia ceea ce deja știau înaintașii săi. Antichitatea, Evul Mediu și Epoca modernă și-au perfecționat permanent formele de instruire, folosind consecvent cartea. Cartea este mai întâi **suportul scrierii**; astfel, **tăblițele de argilă sumeriene, papirusurile egiptene, sulurile Romei antice, manuscrisele medievale și**

textele noastre tipărite pot fi considerate cărți în ciuda mării varietăți de suporturi și

Carte de pergament

Papirus

forme. Apariția cărții este legată de suporturile scrierii. Un foarte vechi suport al cărții, argila, era folosit în Mesopotamia, chiar din mileniul al III-lea î.Hr.; se trasau caractere în tăblițele de argilă încă moi și umede, cu ajutorul unui instrument triunghiular; apoi aceste tăblițe se coceau în cuptor pentru a le întări. S-au găsit la Nippur, în regiunea Sumerului, tăblițe provenind din mileniul al III-lea î.Hr.; 22 000 de tăblițe datând din secolul al VII-lea

î.Hr. au fost descoperite la Ninive, aparținând bibliotecii și arhivelor regilor Asiriei. Fabricarea cărților era organizată; templele din Babilon și Ninive aveau deja ateliere cu copişti. Egipt.

Și **țesăturile** au servit drept suport scrierii, mai ales **mătasea** pe care chinezii scriau cu ajutorul unei pensule.

Dar **principalele suporturi ale cărții antice erau papirusul și pergamentul.**

Papirusul a rămas suport esențial al cărții în Egipt și s-a răspândit în lumea greacă și în Imperiul Roman. Papirusurile care ne-au parvenit nu reprezintă decât o infimă parte a celor care au existat. Aproape toate provin din Egipt.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Explicați cu ajutorul dicționarului explicativ cuvintele din textul de mai sus: *tăblițe de argilă, sumeriene, papirusurile egiptene, sulurile Romei antice, manuscrisele medievale.*
- ✓ Stabiliți tipul frazei: *Din începuturi de civilizație oamenii au manifestat o mare râvnă de a învăța, de a se iniția și a pătrunde tainele existenței.* Numiți tipul propozițiilor din cadrul frazei.
- ✓ Explicați care sunt elementele de relație a propozițiilor în frază.
- ✓ Analizați sintactic o propoziție (la alegere) din această frază.

IV. ATELIERUL CREATIV

- ✓ Scrieți o compunere: *Pe căi fugare și răzlețe se duc și nu se mai întorc frumoșii ani de școală...* Folosiți fraze cu propoziții legate prin coordonare și subordonare.

SINTAXA FRAZEI TESTE RECAPITULATIVE

1. Precizați câte elemente de relație subordonatoare sunt în fraza:
„Doamne, pe când alții huzuresc mereu,
Pentru ce eu singur să muncesc din greu?...” (G. Topârceanu)
 - a) niciunul;
 - b) unul;
 - c) două;
 - d) trei.
2. Propozițiile subordonate din frazele: 1. *Îi venea să cânte de bucurie.* 2. *Nu-mi prea vine la socoteală să-mi fixeze o întâlnire tocmai acum.* 3. *Nu ți-a venit în minte să-i spui exact cum s-a întâmplat?* se pot conține în:
 - a) subiecte cu excepția celei de-a patra;
 - b) complemente directe;
 - c) prima în subiect, iar următoarele în complemente directe;
 - d) subiecte.
3. Prima propoziție din versul „De ce nu vine? Mă-ntrebam nedumerit” (Geo Dumitrescu), este:
 - a) interogativă, negativă, dezvoltată, secundară;
 - b) interogativă, negativă, dezvoltată, principală;
 - c) enunțiativă, negativă, dezvoltată, principală;
 - d) interogativă, negativă, simplă, principală.
4. Propoziția subordonată din fraza „Stai, să-ți spui.” (Ion Luca Caragiale), este:
 - a) cauzală;
 - b) circumstanțială de loc;
 - c) circumstanțială condițională;
 - d) circumstanțială de scop.
5. Delimitarea în propoziții a frazei de mai jos este corectă în:
 - a) Credeți-mă, credeți-mă¹ /, despre orișice poți să vorbești² / cât vrei³ /. (Lucian Blaga)
 - b) Credeți-mă¹ /, credeți-mă² / despre orișice poți³ / să vorbești⁴ / cât vrei⁵ /.
 - c) Credeți-mă¹ /, credeți-mă² /, despre orișice³ / poți să vorbești⁴ / cât vrei⁵ /
 - d) Credeți-mă¹ /, credeți-mă² /, despre orișice³ / poți⁴ / să vorbești⁵ / cât vrei⁶ /
6. Fraza „Și cu ce vei sătura lăcomia acelor cete de păgâni ce aduci cu măriata? adăogi Spancioc...” (Costache Negruzzi), conține:
 - a) numai propoziții principale;
 - b) numai propoziții secundare;
 - c) o propoziție secundară și două propoziții principale;
 - d) două propoziții secundare și o propoziție principală.
7. În fraza „...te voi cruța, căci îmi ești trebuitor, ca să mă ușurezi de blestemurile norodului” (Costache Negruzzi), propoziția a doua este:
 - a) circumstanțială de scop;
 - b) circumstanțială de cauză;
 - c) circumstanțială condițională;
 - d) circumstanțială consecutivă.

8. Propozițiile subordonate din fraza „Nu-i era greu să ghicească despre ce vroiau să vorbească”, se pot conține, indiferent de ordine, în:

- a) complemente directe;
- b) două complemente directe și un subiect;
- c) un subiect, un complement indirect, un complement direct;
- d) două complemente directe și un complement indirect.

9. Stabilește felul primei subordonate din fraza „...de aveam felia de pâine, sărbătoare bună, aveam ce mânca” (Barbu St. Delavrancea):

- a) cauzală;
- b) condițională;
- c) subiectivă;
- d) concesivă.

10. Între propozițiile din fraza: „Cine ești, ori ce ești, / Stea fulgerată în mine” (Niolaie Labiș), se realizează un raport de:

- a) coordonare copulativă;
- b) coordonare disjunctivă;
- c) coordonare prin juxtaponere;
- d) coordonare adversativă.

11. Prima propoziție subordonată din fraza „În ciuda faptului că nu și-a adus aminte de mine, l-am rugat să mă ajute.”, este:

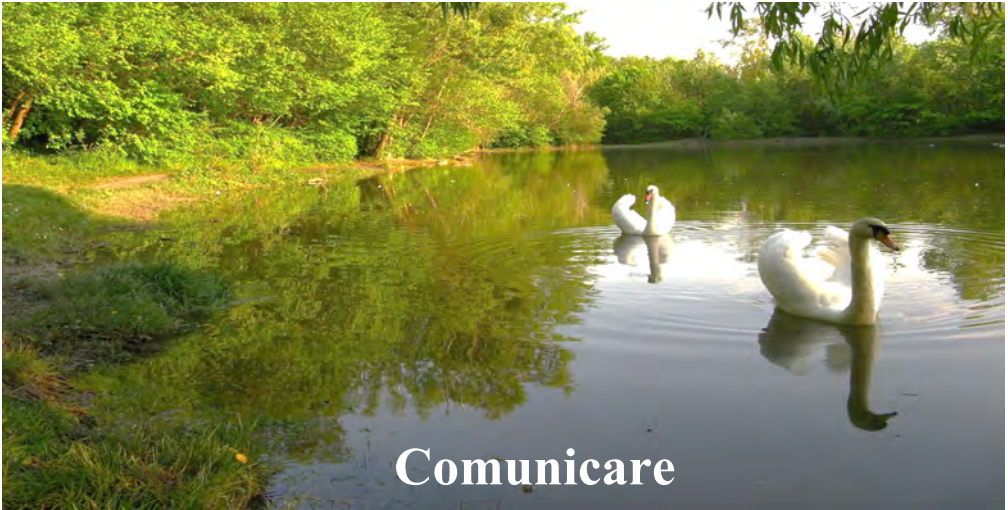
- a) concesivă;
- b) condițională;
- c) atributivă;
- d) cauzală.

12. Citiți cu atenție textul dat:

„Să știi unde ești, să descoperi ce trebuie acolo, să încerci tot ce poți încerca în vederea acelei nevoi, sunt cele trei rădăcini ale înțelepciunii”.

Cerințe:

1. Numerotați predicatele, delimitați propozițiile, alcătuiți schema frazei.
2. Folosiți în 3 propoziții cuvintele: *a descoperi, nevoie, rădăcină* cu sensuri figurate.
3. De ce sunt pleonasm: *amintire de neuitat, a anunța o știre, a se apleca în jos?*
4. Dați exemple de cinci cuvinte cu scriere identică (omografe) dar cu pronunțare (accent) diferită.
5. Găsiți derivatele adjectivale și substantivale ale verbelor: *a ști, a încerca, a descoperi*.
6. Alcătuiți propoziții în care cuvintele: *ești, tot, trei* să aibă câte o altă valoare morfo-sintactică în afara celor din text.
7. Dezvoltați în propoziții subordonate corespunzătoare cuvintele: *acolo, tot, încerca*.
8. Analizați morfo-sintactic: *ești, acolo, acelei, trei, ale înțelepciunii*.
9. Construiți: o subordonată modală comparativă; completivă indirectă.
10. Identificați felul subordonatelor: *E bine știut că ai învățat. E bine de știut ce vei urma. Cine m-a pus să te susțin. Ajunge să-l vezi o dată, ca să nu-l uiți. A rămas bun cum îl știam.*

COMUNICAREA ORALĂ ȘI SCRISĂ

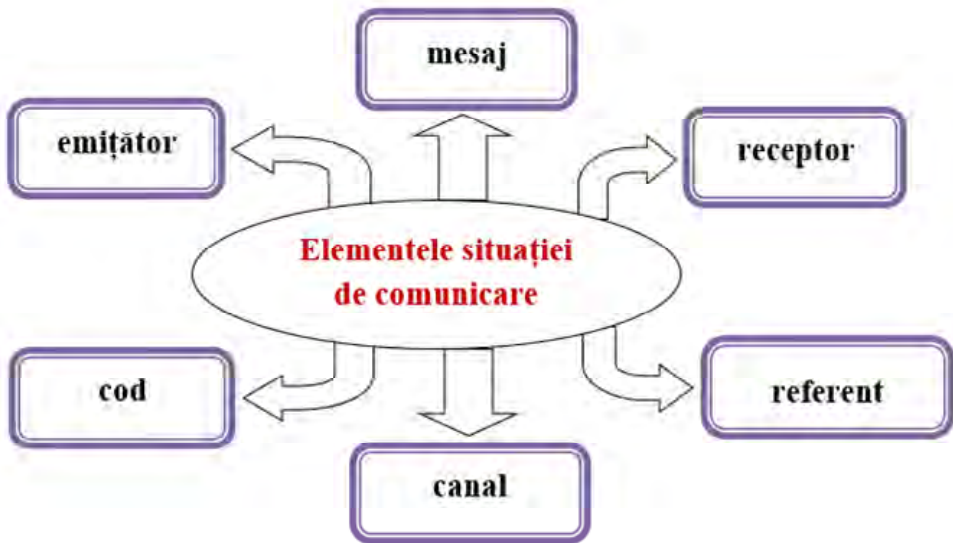
REȚINEȚI!

Comunicarea este relația dintre oameni sau societăți, realizată cu ajutorul limbajului sau altor coduri, prin care au loc schimburi de informații, opinii.
Orice situație în care este prezentă o informație este o **situație de comunicare**.

Elementele situației de comunicare:

- emițător
- referent
- mesaj
- cod
- canal
- receptor

Emițătorul este sursa de informație prezentă într-o situație de comunicare.

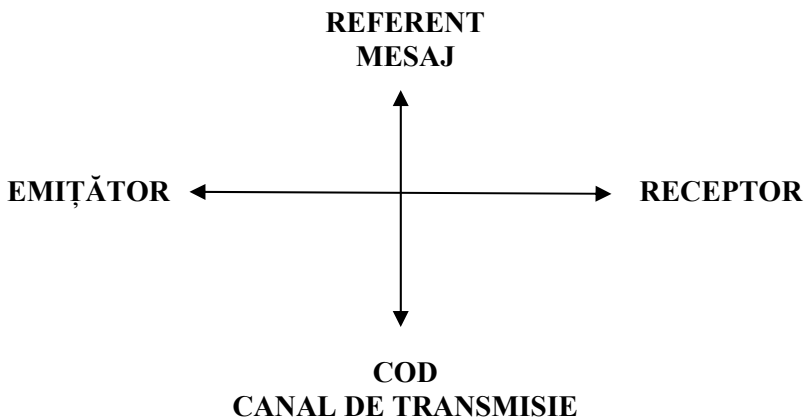
Receptorul este beneficiarul informației într-o situație de comunicare.

Mesajul este informația transmisă de la un emițător către un receptor sau mai mulți receptori.

Codul este sistemul de comunicare pe baza căruia se construiesc mesajele. Pentru ca informația să se poate transmite, codul trebuie să fie comun emițătorului și receptorului.

Canalul de comunicație este calea pe care se propagă mesajul.

Referentul este conținutul mesajului.

Codul folosit în comunicarea dintre oameni se numește *limbă naturală*. Comunicarea bazată pe limbile naturale se numește *comunicare verbală* (*comunicare nonverbală* semnele din limbajul surdo-muților).

NU UITAȚI!

➤ Regurile emițătorului:

- Emițătorul trebuie să comunice în așa fel încât să se facă înțeles (el însuși să știe ce vrea să comunice și să aplice regulile de exprimare corectă - *reguli de pronunțare și descriere*)

➤ Reguli ale receptorului:

- Receptorul trebuie să fie atent la ceea ce îi comunică emițătorul.
- Receptorul și emițătorul trebuie să înțeleagă aceleași lucruri prin cuvintele pe care le folosesc.

AFLAȚI MAI MULT!

În studiul său „*Lingvistică și poetică*” Roman Iacobson realizează următoarea schemă a componentelor actului de comunicare:

„*Cel care se adresează (emițătorul) trimite un mesaj destinatarului (receptorul) pentru că mesajul să-și îndeplinească funcțiunea era nevoie de un context la care se referă (referent), pe care destinatarul să-l poată și pricepe și care să fie sau verbal sau capabil de a fi verbalizat, de un cod întru totul sau cel puțin parțial, comun atât expeditorului, cât și destinatarului (cu alte cuvinte comun celui care codează și celui care decodează), în fine are nevoie de contact, conducta materială sau legătura psihologică între cei doi, care le dă posibilitatea să stabileze și să mențină comunicarea.*”

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Priviți cu atenție imaginea de mai jos și răspundeți la întrebări:

- Cine este emițătorul și receptorii în imagine?
- Ce mesaj transmite emițătorul?
- Care este atitudinea lor?

2. Completați:

Atunci când un elev citește o lucrare literară, acesta apare în calitate de, iar autorul – în calitate de

3. Continuați gândul, alcătuind o compunere de 8-10 enunțuri:

O societate civilizată presupune o cultură înaltă a gândirii, comunicării, administrării și muncii. ...

- Indicați elementele situației de comunicare prezente în textul alcătuit.

NU UITAȚI!

Formele comunicării verbale:

1. **Comunicare orală;**
2. **Comunicare scrisă.**

La comunicarea orală distingem trei feluri de trăsături:

- **nonlingvistice;**
- **paralingvistice;**
- **lingvistice.**

❖ **Trăsăturile nonlingvistice (nonverbale)** sunt: *mimica, gesturile și poziția corpului.*

- **Mimica** este expresia feței, este importantă în comunicarea orală pentru că se asociază conținutului comunicării.
- **Gesturile** acompaniază vorbirea și de multe ori sunt expresia energiei.
- **Gesticulația** excesivă poate fi supărătoare sau chiar amenințătoare.
- **Poziția corpului** este un element nonverbal care are un rol mai limitat în comunicarea orală în care poate să fie sugestiv.

❖ **Trăsăturile paralingvistice (proverbele/ prozodice).**

Acestea sunt: **accentul, intonația și pauzele intenționate.** Ele contribuie la constituirea de ansamblu al mesajului oral.

❖ **Trăsăturile lingvistice**

Există trăsături lingvistice admise de comunicarea orală, ca **deformarea cuvintelor, elipsa sau tautologia.**

Elipsa se referă la suprimarea dintr-un enunț din motive de economie, de exprimare a unuia sau mai multor constituenți.

Tautologia e o formă specială de repetiție, care constă în folosirea aceluiași cuvânt într-o structură sintactică dată. De ex.: „*fierul, că este fier, și tot nu rezistă*”, „*prostul e tot prost: nu se învoia cu nici un preț*”.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

○ Citiți cu atenție exemplele:

1. Am făcut tot ce trebuia, reluă Moromete cu o sforțare, le-am dat tot ce era, la toți, fiecăruia ce-a vrut... Ce mai trebuia să fac și n-am făcut? Ce mai era de făcut și m-am dat la o parte și n-am avut grijă? Mi-au spus ei mie ceva să le dau și nu le-am dat? A cerut cineva ceva de la mine și eu am spus nu? Mi-a arătat mie cineva un drum mai bun pentru ei pe care eu să-l fi ocolit fiindcă așa am vrut eu? S-au luat după lume, nu s-au luat după mine! S-au luat după lume, nu s-au luat după mine! Și dacă lumea e așa cum zic ei și nu e așa cum zic eu, ce mai rămâne de făcut?! N-au decât să se scufunde! Întâi lumea și pe urmă și ei cu ea. (*Marin Preda, Moromeții*)

2. Pictorul, vădit tulburat, rămase încremenit, cu privirea agățată de ochii lui Adrian, în care încerca să prindă imaginea lui Mihail, care-i scăpa.

- E român? întrebă, ca și cum s-ar fi trezit din vis.
- Nu, nu e român.
- Din ce țară vine?
- Nu știu.
- Trebuia să-l întreb.
- Am făcut prostia asta și m-a repezit.
- Tii, ce pasăre grozavă! Exclamă Samoilă. Vorbește românește?
- Foarte puțin. Ne înțelegem în grecește, dar mi-a spus apoi că știe șase limbi. L-am văzut chiar eu citind franțuzește. (*Panaït Istrati*)

✓ Care este forma de comunicare în exemplele de mai sus : dialog sau monolog?

✓ Precizați rolul acestora în contextul operei literare.

REAMINTIȚI-VĂ!

Comunicarea orală se realizează prin două modalități:

- dialog
- monolog

REȚINEȚI!

Dialogul este o formă de comunicare, un mod de expunere care constă în convorbirea dintre două sau mai multe personaje.

Structura de bază a dialogului e perechea de replici în care o replică aparține unui *emițător*, iar replica următoare aparține celui care fusese *receptor*.

Semnele de punctuație la dialog:

- În dialog vorbirea fiecărei persoane se scrie din rând nou.
- Înaintea fiecărei replici se pune linia de dialog, fără a mai folosi ghilimelele.
- La cuvintele autorului ce însoțesc replicile se folosesc aceleași semne de punctuație ca și în cazurile similare la vorbirea directă.

Interacțiunile și locul lor în dialog

Interacțiunile dintre colocutori pot apărea:

Partea introductivă e cea în care se stabilesc partenerii de dialog. Ea este remarcată prin formule relativ fixe:

„*Bună ziua!*”, „*Salut!*”, „*Ce mai faci?*”, „*Cum mai merge?*”, „*Ce mai e nou?*”.

Partea centrală. Definim prin partea centrală a unui dialog acea parte care conține oferta de dialog și consecințele ei sau consecințele ofertei, în cazul în care oferta nu a fost deja sugerată prin formulele introductive. *Vorbitorul încearcă să câștige bunăvoința receptorului:* „*După cum îți spuneam*”, „*Știi?*”, „*Mă urmărești?*”, „*Mă înțelegi?*”, „*Da?*”, „*Nu?*”, „*Știi ceva?*”, „*Știi ce?*”, „*Uite ce este!*”, „*Fii atent!*”, „*Ascultă-mă pe mine!*”.

Partea finală a unui dialog marchează momentul în care unul dintre participanți dorește să se retragă din comunicare. Retragerea din dialog înseamnă deseori și părăsirea locului de dialog. Se folosesc formulele: „*La revedere*”, „*Rămâi cu bine*”, „*Îmi pare bine că ne-am întâlnit*”, „*Toate cele bune*”, „*Mi-a făcut plăcere să te revăd*”, „*Numai bine*”, „*Sănătate*” etc.

❖ **Opinia sau preferințele** pot fi introduse în monologul sau dialogul oral prin diferite formulări:

* *după mine..., părerea mea e că..., nu e pe gustul meu..., consider..., cred că...*

O opinie indiferentă se exprimă folosind formulările:

* *mi-e totuna..., mi-e indiferent..., nu mă interesează..., mă lasă rece..., nu știu..., așa și așa...*

O opinie favorabilă poate fi exprimată folosind formulările:

* *e o idee bună..., îmi place foarte mult..., mă interesează..., delicios..., superb..., extraordinar..., nu e minunat?*

O opinie nefavorabilă se poate exprima folosind formulările:

* *nu prezintă nici un interes..., nu-mi displace..., îmi displace..., nu înțeleg..., nu mi se pare grozav ..., nu sunt convins...*

REȚINEȚI!

Formele principale de dialog sunt **conversația și discuția**.

- **O conversație** e un dialog a cărui desfășurare depinde de gradul în care participanții cunosc regulile generale ale dialogului.
- **O discuție** e un dialog a cărui desfășurare depinde de o serie de reguli acceptate în prealabil de toți participanții.

Discuțiile pot fi de mai multe feluri:

- examinarea orală în școli; dezbaterile de radio/TV;
- ședințele de judecată; conferințele de presă;
- raportările în armată; interviurile de angajare;
- dialogurile cu lucrătorii din serviciile publice.

Formele discuției sunt: dezbaterea și dezbaterea polemică.

Trăsături ale dezbaterii:

1. Tema dezbaterii e de interes larg și privește grupuri sociale sau profesionale (pensionari, oameni de afaceri, etc.).
2. Tema și durata dezbaterii sunt anunțate participanților din timp.
3. Participanții sunt reprezentanți ai grupurilor interesate de dezbateri, dar și specialiști sau oameni politici.
4. Discuția e condusă de un moderator. El indică participanții și le comunică detaliile de organizare.
5. Regulile discuției și autoritatea moderatorului trebuie să fie liber acceptate de toți participanții.
6. Dezbateri are asistența publică, prin desfășurarea ei în săli, fie prin transmiterea ei la radio sau la televiziune.

Dezbateri polemică e o discuție în care opiniile exprimate sunt opuse.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Priviți cu atenție imaginea:

- ✓ Stabiliți care este modalitatea de comunicare (dialog, monolog);
- ✓ Numiți forma discuției (dezbateri, dezbateri polemică);
- ✓ Încercați să alcătuiți câte un dialog după imaginea dată (conversație sau discuție) din 8-10 replici.

EXERSAȚI!

1. Copiați în caiete dialogul și comentați semnele de punctuație.

Mamița începe să râză; scoate din săculeț ceva și zice:

– *Cine mă pupă... uite!... ciucalată!*

Mamița pupă pe Goe, Goe pe mamița și, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

– *Puișorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deștept!*

Zice mam' mare.

– *E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Mița.*

Pe când Goe își manâncă afară ciucalata, cocoanele se dau în vorbă de una, de alta... trenul aleargă acuma despre Crivina către Periș. (Ion Luca Caragiale)

2. Citiți cu atenție contextul:

Îngrijorați de starea vremii, mama și tata îl ceartă pe Alexe când a venit acasă.

CERINȚE:

✓ Imaginați-vă un scurt dialog plecând de la contextul dat în care:

a) să folosiți formule de inițiere, menținere și încheiere a dialogului.

b) să utilizați formulări specifice opiniei favorabile și nefavorabile.

c) Să vă exprimați corect și expresiv.

✓ Prezentați dialogul realizat în echipă utilizând elemente nonverbale adecvate situației de comunicare și dovedind calități de buni emițători și receptori. (prezentarea orală a dialogului va fi făcută de membri desemnați ai echipei).

3. Selectați din literatura artistică un dialog. Înscrieți-l în caiete.

4. Completați corect textele ce urmează utilizând următoarele formulări specifice exprimării opiniei: *nu știu, mi-e indiferent, e o idee bună, nu sunt convins;*

a) – Ți-ar plăcea să participi la concursul organizat de clasa noastră?

–

b) – Nu crezi că ar fi bine să modificăm aici croiala sacoului?

–

c) – să cumpărați produse Avon. Acestea sunt potrivite pentru toate vârstele și oferă o protecție sporită pielii dumneavoastră.

d) – E o situație fără ieșire? E o situație care s-ar putea rezolva? dar inima îmi spune că decizia pe care o voi lua va fi cea corectă.

LUCRUL ÎN GRUPE!

a) Imaginați-vă că sunteți un adolescent care dorește să meargă la aniversarea unui prieten. Printr-un dialog, încercați să vă convingeți unul din părinți să vă dea voie!

b) Imaginați-vă că sunteți un elev care tocmai a făcut o boacăna. Încearcați, printr-un dialog, să vă convingeți diriginta să nu vă scadă media la purtare!

c) Imaginați-vă că vă întoarceți de la o petrecere. Realizați un dialog prin care să vă exprimați dezamăgirea față de organizarea acesteia!

d) Imaginați-vă că vă întoarceți dintr-o excursie. Realizați un dialog prin care să vă spuneți reciproc ce v-a impresionat cel mai mult!

REȚINEȚI!

Monologul este un mod de expunere, o formă de comunicare în cadrul căreia un personaj își exprimă gândurile, sentimentele fie „vorbind cu sine însuși”, fie producând o replică de dimensiuni ample și care nu așteaptă un răspuns.

Principalele tipuri de monolog sunt:

- **interior** (se desfășoară în gând și este adresat sinelui).

Monologul interior sau literar ajută la caracterizarea unui personaj, poate reda gândurile, sentimentele etc., unui personaj spre a le aduce la cunoștință cititorului sau spectatorului.

- **exterior** (este adresat unei persoane sau unui grup-țintă; prezent în : *emisiuni TV./ radio; expuneri; clasă* etc).

De exemplu: *un discurs festiv, o declarație de presă, prezentarea unei comunicări științifice, recitarea unei poezii, prezentarea știrilor la radio și TV.*

Monologul este specific genului dramatic, mai rar genului epic sau liric.

Trăsături caracteristice ale monologului:

- Monologul este o acțiune verbală unidirecțională. Această trăsătură deosebește în mod decisiv dialogul de monolog. În cazul monologului există o repartitie fixă a rolurilor, astfel încât receptorul nu acționează asupra emițătorului, de aceea în monologuri receptorul mai e numit și auditoriu. De exemplu: regula unei declarații de presă e ca o persoană să vorbească, iar cei prezenți să asculte fără să pună întrebări.

- Monologul înlesnește comunicarea în masă. Dialogurile presupun un număr mic de participanți, monologurile însă nu sunt dependente de această limitare numerică.

- Rolul emițătorului în monolog e mai important decât în dialog. Dialogul creează protagoniștilor șanse egale de confruntare, pe când în cazul monologului regula e că emițătorul să vorbească, iar ceilalți să asculte.

EXERSAȚI!

1. Citiți textul următor:

Păreră mea e că fiecare copil trebuie să primească o educație bună. Îmi place foarte mult să merg la școală și mă interesează tot ce este nou. Consider că școala poate oferi fiecăruia dintre noi posibilitatea de a se forma ca om. Nu mă interesează ce cred cei care preferă să nu participe la ore. Nu mi se pare grozav să lipsești de la cursuri și cred că orice copil ar trebui să fie preocupat de educația lui.

CERINȚE:

Alege varianta corectă:

- * Comunicarea din textul de mai sus este:
 - a) dialogată;
 - b) monologată.

- * Emițătorul comunică folosind formulele subliniate:
- intenție;
 - îndoială;
 - opinia sau preferințele;
 - argumente.

2. Copiați în caiete textul. Stabiliți tipul lui.

„Mi-aș fi dat întreaga-mi sănătate nefolositoare, ca să pot prelungi această fericire de bolnav răsfățat! Doamne! fie-ți laudată opera! Noi o considerăm nedesăvârșită, fiindcă suntem niște nesocotiți; iartă-ne însă și nu lua în seamă jalnica noastră judecată! De un singur lucru-i păcat: că nu te-ai gândit să ne pui o a doua inimă în locul bietului creier, care ne stingherește atât!” (*Panait Istrati*)

- Explicați utilizarea semnelor de punctuație în text.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

- Imaginați-vă că sunteți patronul unui magazin pe care urmează să-l inaugurați săptămâna viitoare. Prezentați-vă oferta printr-un monolog!
- Imaginați-vă că sunteți directorul unei școli și vă aflați la ultimul sunet al încheierii anului școlar. Prezentați printr-un monolog mesajul vostru de încheiere!
- Imaginați-vă că sunteți directorul unei fabrici în care tocmai a avut loc un accident. Prezentați printr-un monolog ceea ce s-a întâmplat!

STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII

„Stilul este meșteșugul de a da cuvintelor duritate, relief, culoare și însuflețire”.

Tudor Arghezi

Limba literară constituie aspectul cultivat, normat al limbii naționale, al limbii întregului popor.

REȚINEȚI!

Limba literară cuprinde stilurile funcționale – variante ale limbii literare care corespund anumitor sfere de activitate umană.

Cuvântul stil vine de la latinescul *stylus* care înseamnă *condei din metal, ascuțit la vârf, cu care se imprimau literele pe tăblițele de ceară*; astăzi: *mod de exprimare verbală sau scrisă* – expresia unei individualități.

În funcție de principalele domenii ale activității umane, de finalitatea psihologică și culturală a scrierilor, inclusiv de modul în care autorii știu să se slujească de resursele limbii, s-au conturat patru stiluri funcționale ale limbii române:

- stilul artistic (beletristic);*
- stilul științific (texnico-științific);*
- stilul publicistic (gazetăresc, jurnalistic);*
- stilul oficial (juridico-administrativ).*

Acestea sunt așa-zisele stiluri funcționale ale limbii literare, care au, fiecare în parte, trăsături specifice și totuși ele nu se prezintă izolat unul față de altul, ci se întrețin, se completează în mod reciproc. Aceasta se poate arăta în felul următor:

STILUL ARTISTIC (BELETRISTIC)

Stilul artistic (beletristic) se folosește în operele literare în proză, versuri și operele dramatice. Tot aici mai pot fi incluse eseurile, jurnalele, memoriile, amintirile.

Se manifestă în sfera esteticului; se opune celorlalte stiluri funcționale prin scopul pe care-l are autorul, prin conținutul enunțării, prin tipul de informație transmis, prin mijloacele de comunicare utilizate.

*Stilul beletristic este folosit în operele literare, de aceea se mai numește și **stilul literaturii artistice**.*

CARACTERISTICI:

- libertatea pe care autorul și-o poate lua în raport cu normele limbii literare;
- utilizarea imaginilor artistice, a cuvintelor cu sens figurat;
- se adresează mai ales imaginației și sensibilității cititorului;
- este bogat în elemente lexicale: arhaisme, regionalisme, neologisme, elemente de jargon și argou;
- stilul beletristic este conotativ, deoarece cuvintele primesc sensuri noi, figurate, prin polisemie, bogăție sinonimică, sensuri secundare;
- caracterul individualizat al stilului;
- unicitatea și inovarea expresiei;
- mesajul are funcție poetică, nu mai e un simplu instrument, un vehicul pentru informație, ci un text interesant în sine: plăcut, frumos, obsedant, amuzant etc.
- calități generale și particulare: claritate, plasticitate, subiectivitate, expresivitate, sonoritate.

✓ **Citiți cu atenție textul:**

Dragobetele – sărbătoarea tinereții și a iubirii

Sărbătorit pe 24 februarie, Dragobetele, Divinitate mitologică, este asimilat cu Eros, zeul iubirii la greci sau Cupidon la romani. Este considerat fiul Dochiei, Baba Dochia fiind identificată cu întoarcerea primăverii, iar Dragobetele este închipuit ca fiind un bărbat frumos, al cărui suflet este cuprins de dragoste. Zi a îndrăgostiților, început de primăvară, acesta este Dragobetele!

Se povestește că în jurul focurilor aprinse pe dealurile golașe din jurul satelor, în această zi se adunau fete și băieți care discutau, glumeau și cochetau. Spre prânz, fetele coborau în fugă spre sat; fuga în unele părți era denumită „zburătorit”. Fiecare băiat urmărea fata care îi căzuse dragă; dacă o ajungea, urma sărutul în văzul tuturor, sărut ce semnifică logodna ludică, care de multe ori era finalizată cu logodna adevărată. De aici a rămas zicala: „Dragobetele sărută fetele!” Era un semn rău dacă o fată sau un băiat nu întâlneau la Dragobete fata sau băiatul care să-i placă, era semn că tot anul nu putea fi iubit.

Credința populară românească mai spune că cei care participau la această sărbătoare erau feriți de boli tot anul.

Simțim de pe acum, în preajma acestei zile, un început în toate! Pământul se trezește la viață, natura renaște. Soarele revarsă de pe acum o căldură mângâietoare, vântul suflă din plămâni săi aer mai cald, sângele își schimbă culoarea, inima – pulsațiile, o mireasmă dulce se-mprăstie pe cărări, chipul blând al primăverii ne zâmbește, mâinile ei ne mângâie... Seva pomilor mustește, dragostea începe să domine pământul. Zilele devin mai lungi și mai blânde, natura începe să-și arate farmecul. În curând se va îmbrăca în hainele-i frumoase, va da colțul ierbii, copacii vor fi niși de flori albe.

Miros de început, miros curat, proaspăt, miros de ghiocei, mirosul dragostei...

(Vavila Popovici)

1. Ce puteți deduce despre autorul textului și despre situația de comunicare?
 - Cui se adresează textul?
 - Ce tip de text este acesta?
 - Care este atitudinea autorului față de cele relatate?
2. Care este opinia voastră despre tradițiile și obiceiurile poporului român? Susțineți, cu argumente, opinia prezentată.
3. Ce tradiții populare de Dragobete există în localitatea voastră?

EXERSAȚI!

1. Scrieți o compunere „*Limba maternă – floare eternă*” pornind de la gândul:
 „Nu există nimic mai de preț pentru un popor decât graiul matern, întrucât acesta este plămânul prin care respiră întregul neam și suflarea în care se contopește sufletul român.

Limba româna este floarea sufletului de aceea trebuie s-o prețuim din plin, fiindcă ea ne este patria și graiul...”

2. Scrieți un text-povestire despre cele mai îndrăgite obiceiuri, datini și tradiții populare din localitatea voastră.

ATENȚIE!

- ❖ La alcătuirea compunerilor, trebuie să respectați următoarele cerințe:
 - unitatea compoziției (introducere, cuprins și încheiere);
 - coerența textului (claritatea enunțurilor, varietatea lexicului, sintaxa adecvată);
 - registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului;
 - ortografia;
 - exprimarea;
 - punctuația.

Nu uitați nici de titlul compunerii, care de multe ori are punctaj separat.

Toate acestea îți pot crește sau îți pot scădea punctajul lucrării!

STILUL ȘTIINȚIFIC (TEHNICO-ȘTIINȚIFIC)

De stilul științific țin tot felul de studii și cercetări științifice, articole și monografii, referate, adnotări, manuale, recenzii, comentarii, analiză de text, paralela etc.

Stilul științific este utilizat în lucrările cu caracter științific și tehnic.

CARACTERISTICI:

- comunicare scrisă sau verbală monologată;
- transmite informații asupra unor fenomene, obiecte, procese menite să dezvolte teorii, concepții și idei, să relateze rezultatele obținute;
- lipsa mijloacelor extralingvistice (gest, mimică);
- respectă proprietatea termenilor; se folosesc multe neologisme;
- folosește terminologia consacrată specialității;
- caracter denotativ (sensul propriu al cuvintelor);
- claritate, concizie, evită figurile de stil;
- respectă normele limbii literare;
- folosirea termenilor monosemantici;
- conform relației E-R: *emițătorul* poate fi specializat (chimist, sociolog, fizician, psiholog etc.); *receptorul* este specializat sau nespecializat;
- conform funcției mesajului (scop): *informare, educare*;

GHID DE REDACTARE A REFERATULUI

Referatul trebuie să cuprindă următoarele părți:

1. Pagina de titlu;
2. Cuprins (dacă este cazul);
3. Conținutul referatului;
4. Bibliografie;
5. Anexe (dacă este cazul).

❖ **Referatul va fi redactat pe computer:**

- în format A4;
- la un rând și jumătate distanță;
- font Times New Roman;
- mărimea literelor fiind de 12 puncte. Paginile vor fi numerotate cu cifre arabe, în partea de jos și centrală a fiecărei pagini.

❖ **Marginile documentului (pentru zona de text) vor fi setate astfel:**

- Spațiu liber în partea stângă: 3 cm
- Spațiu liber în partea dreaptă și jos: 2 cm
- Spațiu liber în partea de sus: 2cm.
- Fiecare capitol va fi început pe o nouă pagină, *dar nu* și subcapitolele și subpunctele.
 - Capitolele vor fi numerotate cu numere arabe (1, 2, 3, etc.), la fel și subcapitolele (1.1, 1.2, 1.3, etc.) și subpunctele (1.1.1, 1.1.2, sau 1.2.1, 1.2.2, etc).
 - Titlul capitolelor, subcapitolelor și subpunctelor vor fi scrise în bold.

ATENȚIE!

✓ Pe prima pagină (pagina de titlu) se vor trece obligatoriu și exclusiv următoarele informații:

- *scoala, disciplina;*
- *numele și prenumele elevului, clasa;*
- *titlul referatului, data predării(zi/lună/an).*

✓ Referatul trebuie redactat într-un limbaj academic impersonal, caracteristic lucrărilor de cercetare.

✓ Nu sunt admise greșelile gramaticale de redactare (acord, punctuație, lexic, etc).

✓ Ideile prezentate trebuie să decurgă logic și coerent din cele anterioare. Relația dintre idei trebuie să fie clară. Întregul referat trebuie să fie coerent.

✓ Se vor respecta regulile esențiale de redactare pe calculator a documentelor.

EXERSAȚI!

❖ Scrieți un referat pe una din temele:

1. *Etica creștină. „Trebuința venirii unui Mântuitor”*

2. *Valorile morale și general-umane. „Omul – simbol al rezistenței în condiții supreme”. (Sinteză în baza operelor literare studiate)*

3. *Etica comunicării și eticheta. „Cum să întreținem o discuție în societate”.*

STILUL PUBLICISTIC (GAZETĂRESC, JURNALISTIC)

Stilul publicistic se caracterizează prin varietate de forme: *articol, știre, reclamă, comunicat, interviu, reportaj, corespondență, cronică, apel, comentariu, convorbire, declarație, editorial, foileton, manifest, masă rotundă etc.*

Stilul publicistic este caracteristic mijloacelor de comunicare în masă: ziare, reviste, televiziune, radio etc. Asigură funcția de mediatizare, de informare asupra evenimentelor politice, sociale, economice, culturale, științifice, sportive și de influențare a opiniei publice. Se folosește atât în presa scrisă, cât și cea audiovizuală.

CARACTERISTICI:

- respectarea calităților generale ale stilului;
- îmbinarea caracteristicilor stilului științific și ale stilului artistic;
- respectarea, în general, a normelor limbii literare;
- este destinat marelui public, cultivă un limbaj accesibil tuturor categoriilor sociale;
- fotografie, caricatură, schemă, tabel;
- uneori exprimarea recurge la un lexic bogat și variat, menit să convingă și să determine, în același timp, stări afective;
- adaptabilitate la inovație, reflectată în folosirea unor neologisme la modă;
- utilizarea unor figuri de stil, a unor construcții expresive (de exemplu: formulări șocante, eliptice, pentru a atrage atenția cititorului etc.);

- scop informativ, dar și de influențare a opiniei publice;
- știrile se redactează clar, succint, precis, la obiect.

Exemplu:

Am avut dintotdeauna o fascinație pentru citit și pentru scris.

Nimeni din familia mea nu-și amintește cine și când m-a învățat literele. În orice caz, când eram în clasa întâi, le știam deja. Îmi place să cred că le-am deprins spontan, de la sine. Pe la cinci-șase ani, citeam orice „text” care-mi cădea sub ochi: afișe, reclame, titluri, fluturași electorali (în 1946!), lozinci etc. Nu neapărat ziare sau cărți, la vârsta aceea. Cititul a început a fi, probabil, un exercițiu de silabilisire menit a mă face să ghicesc cuvintele scrise. Un joc. Cred că asta mă și amuza și mă determina să continuu. Nu m-am plictisit niciodată să citesc. Fără scop precis, uneori, și fără întreruperi. Și astăzi citesc în autobuz ori în tren, iar dacă n-am ce, mă uit pe fereastră și citesc inscripțiile de pe stâlpi sau de pe case. O treime din viață mi-am petrecut-o citind, altă treime, dormind și ultima, ocupându-mă de toate celelalte lucruri cotidiene. [...]

Ca și cititul, scrisul trăiește din diferență. Nu citim toți aceeași carte, nu scriem toți aceeași carte. Nici măcar nu citim, nu scriem de fiecare dată aceeași carte. Cititul și scrisul sunt un act pur individual, ca o amprentă. Ne prelungim în ele ființa cea mai originală sau, poate, cea parte din ființa noastră care este unică și irepetabilă. Spune-mi ce citești, ce scrii, ca să-ți spun cine ești.

*(Nicolae Manolescu, articolul **Spune-mi ce citești, ce scrii, ca să-ți spun cine ești**)*

- ✓ Din ce stil face parte textul de mai sus. Argumentați-vă răspunsul.
- ✓ Întitulați textul.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

- ❖ Alcătuiți un articol în stil publicistic după imaginea de mai jos.

LUCRUL IN PERECHE

(I pereche): Pregătiți **reclama** ziarului sau revistei prezentate.

(II pereche): Pregătiți un **anunț** pentru echipa redacțională.

(III pereche): Pregătiți o **felecitare** pentru a fi publicată în gazetă.

STILUL OFICIAL (JURIDICO-ADMINISTRATIV)

Stilul oficial (juridico-administrativ) se întrebuițează în sfera relațiilor oficial-justiție, administrație, diplomație etc. Este reprezentat de o categorie largă de texte (*legi, hotărâri judecătorești, documente politice, corespondența oficială, petițiile și memoriile cetățenilor, adevărta, autobiografia, curriculum vitae, certificatul, expertiza, reclamația, declarația, darea de seamă, procesul-verbal, cererea, formularul, interviul de angajare etc.*)

❖ Caracteristici:

- termeni specifici: cetățean, articol, condică, martor, avocat, judecvață, tratative, consul etc.;
- utilizarea formulelor tip (cerere, autobiografie, process-verbal etc.)
- respectarea normelor limbii literare;
- obiectivitate, claritate, precizie, concizie, proprietate;
- limbaj accesibil;
- enunțuri cu formă impersonală;
- lipsa afectivității și a expresivității;
- folosirea neologismelor, dar nu în număr la fel de mare ca în stilul științific;
- claritate, precizie, concizie, proprietate;
- utilizarea cuvintelor cu sens denotativ;
- setereotipie: utilizarea de clișee lingvistice- formule tip (Se adeverește prin prezenta..., Vă aducem la cunoștință...)
- respectarea unor reguli de prezentare grafică (împărțirea textului în paragrafe, alineate, articole).

Scrierea actelor oficiale

NOTĂ

Compunerile cu destinație oficială se relatează cu respectarea cerințelor stilului oficial.

Cererea

REȚINEȚI!

Cererea este un act prin care este solicitată soluționarea unei probleme personale ori eliberarea unui act etc. și este adresată conducerii instituției, firmei, în general unei persoane cu atribuții oficiale.

Cereri pot depune atât persoanele fizice, cât și cele juridice (instituții, organizații, întreprinderi). În primul caz cererea are o structură, iar în cel de-al doilea – alta. Oricum, în ambele cazuri caracterul cererii ca act oficial este același.

ATENȚIE!

❖ Structura cererii redactate de persoane fizice:

- cererea se scrie pe o coala de hârtie A-4 (în nici un caz pe o foaie de caiet), stabilindu-se o margine de 5-6 cm;
- formula de adresare, alcătuită din cuvântul *domnule (doamnă)*, urmat de denumirea funcției destinatarului. Denumirile de funcții de tipul *președinte, ministru, primar, director* etc. se recomandă a fi scrise (în cereri) cu majusculă, pentru a sublinia respectul pentru funcțiile respective. Bineînțeles, aceasta nu este o normă ortografică, ci un marcaj grafic al cuvintelor respective, utilizat în scopul menționat mai sus.
- formula de prezentare, alcătuită din cuvântul *subsemnatul (subsemnata)*, urmat de numele deplin al solicitantului (autorul cererii), la care se adaugă datele cerute de situația concretă (funcția, adresa emitentului etc.) și cuvântul *rog* sau *solicît*.
- solicitarea soluționării problemei, cu sau fără expunerea ei, după care poate urma formularea unor mulțumiri anticipate sau a unor speranțe de a soluționa problema.
- semnătura solicitantului (jos, în dreapta).
- data depunerii cererii (în stânga, cu un rând mai jos decât semnătura).
- formula finală de adresare, alcătuită din cuvântul *către*, urmat de denumirea funcției, titlului și de numele deplin al destinatarului (la mijloc, sub dată și semnătură). Cuvântul *către* poate lipsi, însă în acest caz substantivul ce denumește funcția va lua forma cazului dativ: *președintelui, directorului*.

Structura cererii redactate de persoane juridice:

- antetul;
- numărul și data (sus, în stânga);
- denumirea și adresa destinatarului (sus, în dreapta);
- expunerea problemei și solicitarea soluționării ei;
- denumirea funcției, semnătura și numele deplin al persoanei care va semna cererea (jos, în dreapta);
- ștampila (în funcție de necesitate).

➤ Exemple de situații care necesită redactarea unei cereri.

Nu există vreun om care n-ar fi avut nevoie să scrie o cerere. Persoanele fizice (particulare) depun *cereri de angajare în câmpul muncii, cereri de transfer la alt loc de lucru sau de concediere, cereri pentru concediu sau pentru obținerea de acte, cereri de căsătorie sau de divorț* etc. Persoanele juridice pot adresa *cereri de ofertă, cereri de prestări servicii, cereri de eliberare de acte* ș. a.

AFLAȚI MAI MULT!

Din momentul în care pe cerere este pusă rezoluția, ea poate determina emiterea unor acte cum ar fi ordinul, dispoziția etc. Rezoluția se pune, de regulă, în partea stângă de sus a foii, unde se lasă în mod special loc liber (aproximativ un sfert de pagină). Este necesar de asemenea să se lase loc liber (30 mm) și în partea stângă a paginii, acesta dând posibilitate ca actul să fie cusut într-un dosar.

CERERE

(nu se scrie cuvântul „cerere”)

Domnule Director,

Subsemnatul/subsemnata, domiciliat/domiciliată în, str., nr., bl., ap., județul/sectorul, telefon, adresa e-mail, cu pregătirea, absolvent al, cu o vechime în domeniu/specialitate/funcție de ani, vă rog să-mi aprobați cererea de angajare în cadrul instituției de învățământ pe care o conduceți în funcția de

Data

Semnătura.....

Se aprobă / Nu se aprobă

EXERSAȚI!

- ✓ Completați o cerere de angajare după imaginea de mai jos.

Autobiografia

REȚINEȚI!

Autobiografia este un act în care o persoană își expune cele mai importante date din viața și activitatea sa.

ATENȚIE!

Reguli de redactare a autobiografiei:

- *denumirea Autobiografie*
- *cuprinsul*, care începe cu formula de prezentare (*subsemnatul* sau *subsemnata* și numele deplin al persoanei) și continuă cu data și locul nașterii, scurte date despre părinți și despre ceilalți membri ai familiei, date despre studii și despre activitatea desfășurată până la momentul semnării autobiografiei;
- *semnătura* (jos, în dreapta);
- *locul și data redactării autobiografiei* (jos, în stânga).

➤ **Exemple de situații care cer redactarea unei autobiografii:** autobiografia se prezintă în cazurile în care se cere: *pentru înscriere la studii, pentru încadrare în câmpul muncii, pentru încheierea diferitelor contracte* etc.

În prezent, autobiografia se cere doar în anumite cazuri, ea având o formă mai laconică și incluzând în principal date din cariera profesională. Pentru această formă de autobiografie e folosită, de obicei, denumirea latinească *curriculum vitae*, care a devenit internațională și înseamnă literalmente „*cursul vieții*”.

AUTOBIOGRAFIE

Subsemnata Felicia Istrati, m-am născut la 8 februarie 1990 în satul Pătrăuții de Jos, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți într-o familie de profesori.

Familia mea:

Tata: Constantin Istrati, născut la 10.05.1955, pensionat.

Mama: Ilaria Istrati, născută la 23.03.60, profesoară de geografie în satul natal.

Fratele: Andrei Istrati, născut la 05.09.1992, întreprinzător.

Sora: Natalia Istrati, născută la 01.01.1996, își continua studiile la Colegiul de Medicină din Noua Suliță.

Din 1997 până în 2005 am învățat la școala din satul natal, apoi mi-am continuat învățătura în orașul Cernăuți, absolvind școala pedagogică în 2009.

Din 2009 până în 2014 mi-am făcut studiile la Facultatea de Filologie a Universității Naționale „Iurii Fedcovici” din Cernăuți.

Din 2014 până în prezent sunt profesoară de limbă și literatură română la școala de cultură general de gr.I-III №1 din s.Pătrăuții de Sus, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți.

Nu sunt căsătorită. Locuiesc în s.Pătrăuții de Jos, str. 8 martie, 4.

13 ianuarie 2017

Semnătura

EXERSAȚI!

1. Scrieți-vă autobiografia după modelul de mai sus.
2. Încercați să scrieți autobiografia mamei.

Curriculum vitae (C.V.)

REȚINEȚI!

Curriculum vitae (C.V.) este asemănător memoriului de activitate și se trimite unei instituții sau firme cu scopul de a informa asupra persoanei tale în vederea ocupării locului de muncă de care ești interesat.

Curriculum vitae (C.V.) este mult mai succint, activitățile sunt prezentate esențializat și cât mai interesant, astfel încât să evidențieze acele calități pe care trebuie să le ai pentru postul vizat. Scopul final al C.V.-ului este să fii invitat pentru un interviu.

Un CV. trebuie să conțină, în principal, următoarele elemente:

- *datele personale*: Numele și prenumele, adresa și numărul de telefon;
- *obiectivul*, adică menționarea locului de muncă de care ești interesat;
- *studiile absolvite* (liceul/facultatea) și, dacă te avantajează, media de absolvire;
- experiența trebuie să evidențieze *performanțele profesionale*, funcțiile deținute, dacă ai avut personal în subordine, cursuri de calificare sau de specializare etc, precum și funcția și locul de muncă actuale;
- *abilități și deprinderi* privitoare la înclinațiile sau priceperile pe care le ai și care trebuie să fie necesare postului vizat, altfel spus: ce știi să faci;
- *realizările și premiile speciale* consemnează reușitele (performanțele) obținute, pentru a se vedea că poți fi un angajat competitiv, de valoare;
- *hobby-urile*, aparent fără importanță, pot fi un avantaj deosebit, deoarece ele constituie argumente solide în definirea personalității;
- *recomandări* este rubrica la care trebuie de specificat 2-3 persoane care te recomandă, menționând, în afară de nume, funcția, adresa și numărul de telefon ale acestora.
- uneori la *curriculum vitae* se mai anexează o recomandare, o referință sau lista lucrărilor publicate.

Patronii anunță prin zeci și sute de ediții publicitare diferite concursuri pentru ocuparea locurilor vacante, iar cei care își caută de lucru trimit pe adresele respective *curriculum vitae*. Deseori pentru un loc vacant sunt primite sute sau chiar mii de *curriculum vitae*. Și atunci începe selecția. E o adevărată

competiție între documente. De aceea accentuăm că totul, dar absolut totul, în *curriculum vitae* are importanță: și calitatea hirtiei, și aranjarea textului în pagină, și alegerea literelor, și mărimea textului, și selectarea cuvintelor, și structurarea informației etc., etc. Citind un *curriculum vitae*, persoanele din comisia de concurs își vor face o impresie despre autorul lui și vor clasifica documentul în categoria respectivă: *admis, respins, a se reveni, rezervă* etc. De aceea un *curriculum vitae* trebuie scris cu multă-multă chibzuință.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

Imaginați-vă că doriți foarte mult să ocupați un loc de muncă prestigios după absolvirea facultății. Scrieți un *curriculum vitae* pentru a-l convinge pe șef să vă angajeze.

CURRICULUM VITAE

Nume _____

Adresă _____

Număr de telefon _____

Declarație asupra carierei _____

Carieră și realizări până în prezent
(în ordine invers cronologică)

Specializări și pregătire în profesie _____

Instituția de învățământ _____

Hobby _____

Detalii personale (permis de conducere, lucrul la calculator, mașină personală etc.) _____

NU UITAȚI!

„Stilul este omul însuși”, spunea marele naturalist Buffon.

Într-adevăr, nimic nu-l deosebește mai mult ca stilul, pe omul cult de cel simplu, pe omul de știință de ziarist, pe legiutor de poet, cuvântarea improvizată la o ședință de un discurs bine pregătit, o știre scurtă din ziar de un reportaj scris de un reporter cu experiență, un poet sau prozator talentat de un diletant.

Stilul este, în fine, felul propriu de a se exprima al unei persoane.

Fiecare om are stilul său. Acest stil este inclus în viața de zi cu zi. Stilul este însuși omul, este exprimarea cea mai fidelă de a fi, de a simți și de a gândi a unui om. Cum este omul așa este stilul. Stilul este în funcție de individualitatea omului, este un component al vieții omului. El include câteva componente prin care oamenii își desfășoară aspectele majore ale vieții lor, ca componente sunt: munca, recreerea.

Stilul este expresia unei individualități, astfel încât fiecare dintre noi se exprimă diferit, ceea ce îl face pe om unic. De aici rezultă că orice persoană are un stil al său, un mod de a întrebuița instrumentul general al limbii capabil de a-l exprima în diferențierea lui individuală.

Scrierea compunerilor (după planul dezvoltat) cu introducere, cuprins și încheiere

Compunerea-descriere

AMINTIȚI-VĂ!

Formele comunicării orale

Comunicarea orală se realizează pe două căi:

- *prin dialog*
- *prin monolog*

Elementele fără de care o comunicare orală nu poate avea loc.

- **Emițătorul** – sursa de informație, sursa mesajului;
- **Receptorul** – destinatarul informației;
- **Mesajul** – semnalele verbale sau nonverbale pe care emițătorul le transmite receptorului;
- **Codul** – sistemul de semne cu ajutorul căruia se construiește mesajul (limba naturală, alfabetul Morse, semnele de circulație, alfabetul surdo – muților etc.);
- **Canalul** – (aer, telefon, radio, televizor, internet);
- **Contextul** – circumstanțele în care are loc comunicarea, timpul, locul.

Ce este situația de comunicare?

Situația de comunicare constă în transmiterea unei informații vizând gânduri, opinii, stări, fapte, evenimente, etc.

MONOLOGUL ȘI DIALOGUL

Dialogul este o formă de comunicare, un mod de expunere care constă în convorbirea dintre două sau mai multe personaje.

Structura de bază a dialogului e perechea de replici în care o replică aparține unui emițător, iar

replica următoare aparține celui care fusese receptor.

Dialogul este principala *modalitate de exprimare* în textul dramatic.

Semnele de punctuație la dialog:

- În dialog vorbirea fiecărei persoane se scrie din rând nou.
- Înaintea fiecărei replici se pune linia de dialog, fără a mai folosi ghilimelele.
- La cuvintele autorului ce însoțesc replicile se folosesc aceleași semne de punctuație ca și în cazurile similare la vorbirea directă.

Monologul este un mod de expunere, o formă de comunicare în cadrul căreia un personaj își exprimă gândurile, sentimentele fie „vorbind cu sine însuși”, fie producând o replică de dimensiuni ample și care nu așteaptă un răspuns.

De exemplu: regula unei declarații de presă e ca o persoană să vorbească, iar cei prezenți să asculte fără să pună întrebări.

Monologul este specific genului dramatic, mai rar genului epic sau liric.

Caracteristici:

- *Nu are replici și nici destinatar.*
- *Se desfășoară în situații restrânse.*
- *Are dimensiuni variate.*
- *Sunt specifice exclamațiile.*
- *Este specific operelor literare.*
- *Poate lua forma unei povestiri.*

Principalele **tipuri de monolog** sunt:

- **interior** (se desfășoară în gând și este adresat sinelui).
- **exterior**

Monologul interior sau **literar** ajuta la caracterizarea unui personaj, poate reda gândurile, sentimentele etc, unui personaj spre a le aduce la cunoștință cititorului sau spectatorului.

Monologul exterior (este adresat unei persoane sau unui grup-țintă; prezent în: emisiuni TV, radio, expuneri, clasă, etc).

CERINȚE ȘI ETAPE IMPORTANTE ÎN ELABORAREA COMPUNERILOR

1. Înțelegeți exact sarcina ce vă revine!
2. Identificați și consultați sursele bibliografice!
 - Începeți din timp!
 - Țineți un caiet de notițe!
3. Planificarea lucrării.
 - Întocmiți un plan al lucrării.
 - Selectați materiale pe care le veți folosi.
 - Urmăriți ideile principale.
 - Scrieți propoziții și fraze scurte.
 - Exprimați-vă simplu, clar, concis.
4. Întrebări pentru autocontrol:
 - Corespunde lucrarea titlului?
 - Ideile sunt bine argumentate?
 - Are o structură logică cursivă?
 - E scrisă clar, simplu, îngrijit?

Descrierea este un tip de compunere, care zugrăvește aspecte ale realității înconjurătoare sau chipuri ale oamenilor, acțiunile lor.

➤ Deosebim mai multe *feluri de descrieri*:

- descrierea obiectului;
- descrierea animalului;
- descrierea interiorului;
- descrierea unui colțisor din natură etc.
- descrierea potretului;
- descrierea localității
- caracterizarea unei persoane;

➤ **Structura unei descrieri conține:**

I. Introducerea

- fixarea aspectelor descrise (toamna, iarna, satul, muntele, ochii etc.);
- prezentarea scurtă a scopului descrierii. (1-2 enunțuri menite să captiveze atenția cititorului).

II. Cuprinsul

- precizarea locului și timpului;
- aspectele particulare ale obiectului;
- impresii despre unele particularități ale obiectului, ființei, fenomenului;
- omul ca figură predominantă în cadrul naturii;
- idei și sentimente ce îți le trezește contactul cu natura, obiectul;
- analogii în comparație cu alte obiecte, aspecte, ființe.

III. Încheierea

- Ecouri, impresii, meditații pe care îți le-a produs obiectul, ființa, persoana.

Compunere-descriere a localității (străzii, satului, orașului) în baza observațiilor și impresiilor personale și după tablou

I. Introducerea

1. Originea denumirii satului (orașului):

- Legende despre apariția denumirii satului (orașului);*
- Toponimele satului (orașului).*

II. Cuprinsul

1. Tezaurul folcloric al satului (orașului):

- Folclorul obiceiurilor calendaristice (Crăciunul, Anul Nou, Sfântul Vasile, Boboteaza, Paștile, Duminica Mare, Sânzâenile, Hramul Bisericii satului Mihoreni, Sfântul Andrei, etc.).*
- Folclorul obiceiurilor de familie (nașterea, căsătoria, înmormântarea, zi onomastică, ziua sfântului/numelui, etc.).*

c) **Creații populare orale** (proverbe, zicători, ghicitori, povești, snoave, descântece, poezii, cântece, frământări de limbă, colinde, urături, bănți, etc.).

2. Personalități celebre ale satului (orașului).

III. Încheierea

1. Impresii, meditații pe care ți le-a produs localitatea în discuție.

ATENȚIE!

Alcătuți compunerile, ținând seama de următorul plan:

I. Introducerea:

- Numele, vârsta.

II. Cuprinsul:

- Înfațișarea: *statura, chipul, îmbrăcămintea, însușirile sufletești.*

III. Încheierea:

- Păreaea proprie despre această persoană.

EXERSAȚII!

• Alcătuiți o descriere a localității (satului, orașului), folosindu-vă de planul dezvoltat de mai sus: **Satule, vatră frumoasă...**

LUCRUL ÎN GRUPE!

- Realizați caracterizări ale persoanelor apropiate vouă:
- „Fratele meu”
 - „Prietenui meu”
 - „Bunicul”
 - „Colegul de bancă”
 - „Înățătoarea mea”
 - „Sora mea”
 - „Bunica”
 - „Profesoara mea”

Compunerea-narațiune

Narațiunea prezintă o succesiune de întâmplări petrecute într-o ordine temporală. În narațiune se respectă *ordinea cronologică*.

Narațiunea poate apărea în: film, piese de teatru, scrieri istorice, articole de ziar, comentarii sportive etc., narator sau povestitor /autorul sau un personaj al operei.

Narațiunea presupune: acțiune /totalitatea faptelor și întâmplărilor desfășurate; personaje /persoane care participă la acțiune/.

Pentru ca narațiunea să fie interesantă naratorul se va folosi de următoarele indicații:

- să nu se piardă în amănunte și descrieri neesențiale;
- să mânuiască limba în așa fel, ca lucrarea să evoce lucruri vii;
- motivația se va menține ascunsă pentru a interesa cititorul;
- să se exprime concret, clar, expresiv.

Tipurile de compuneri-narațiune:

- narațiunea unor întâmplări din viața proprie;
- narațiunea pe baza celor auzite (expunere);
- narațiunea în baza unui subiect dat;
- narațiune cu începutul dat.

REȚINEȚI!

Narațiunea este o modalitate de expunere prin care se relatează fapte și întâmplări.

Compunerea narativă după un tablou

Planul compunerii după tabloul „Ciobănașul” de Nicolae Grigorescu

I. Întroducere (ca punct de sprijin – textul „Un om necăjit” de Mihail Sadoveanu).

1. Precizarea obiectului discuției.
2. Fixarea spațiului, personajelor și timpului desfășurării acțiunii.

II. Cuprinsul

1. Prim-planul tabloului (ciobănașul; poziția, portul, expresia feței).
2. Planul secundar și fundalul (oițele, câinele, lunca, pădurea)
3. Cerul, fundalul tabloului.

III. Încheiere

1. Semnificația culorilor.
2. Intențiile autorului de a prezenta ideile în pictură.
3. Impresia produsă.

REȚINEȚI!

Atunci când povestim o întâmplare, redăm faptele așa cum s-au petrecut ele sau așa cum ne închipuim noi că s-ar fi putut întâmpla. Fiecare idee reprezintă un alineat al compunerii.

Cuvintele și expresiile luate din creațiile unor autori se vor scrie între ghilimele. Se poate folosi și dialogul.

„Ciobănașul”, pictor Nicolae Grigorescu

Compunerea-raționament

REȚINEȚI!

Raționamentul este o desfășurare logică a gândurilor, o legătură a noțiunilor și a judecăților care duce la o concluzie, cu ajutorul argumentelor se va confirma adevărul ideii principale.

- Orice raționament cuprinde *trei părți*:
 - I. **teza**;
 - II. **argumente**;
 - III. **concluzie**.
- Pentru efectuarea compunerilor-raționament se va ține seama de următoarele indicații:
 - ✓ *faceți o mică introducere*;
 - ✓ *formulați teza compunerii precis și clar*;
 - ✓ *alegeți pentru demonstrarea tezei dovezi convingătoare*;
 - ✓ *formulați concluzia*.

Raționamentul este o compoziție realizată prin „cauză și efect”. Pentru realizarea ei sunt prezente două întrebări; „de ce?” și „ce?”. Prin întrebarea „de ce?” descoperim motivul producerii unui efect, iar întrebarea „ce?” slujește să aflăm ce efect va fi produs de o anumită cauză.

Dacă vi se cere să scrieți despre **efectele negative ale activității umane asupra mediului înconjurător**, veți arăta că *poluarea este un efect*, iar *cauzele ei vor alcătui conținutul principal al compunerii*. Dacă veți scrie despre un eveniment istoric, veți arăta ce cauze economice, sociale, politice au dus la producerea lui.

La scrierea raționamentului vă veți conduce după următorul plan:

I. **Întroducere:**

- faceți o mică introducere;
- formulați teza compunerii precis și clar.

II. **Cuprins:**

- porniți de la cauza sau acțiunea care a determinat întâmplarea;
- prezentați desfășurarea întâmplării așa cum s-a petrecut ea;
- subliniați punctul cel mai important al întâmplării;
- alegeți pentru demonstrarea tezei dovezi convingătoare;
- redați finalul întâmplării.

III. **Încheiere:**

- formulați concluzia, impresia produsă;
- învățătura desprinsă.

EXERSAȚI!

 Realizați un raționament

„*De ce plânge natura?*”, având ca suport planul de idei propus mai jos:

Planul

I. *Întroducere*

• Ce am observat în societate, ce mă preocupă, ce nu-mi place și aș vrea să schimb?

II. *Cuprins*

• Enumăr toate lucrurile pe care aș vrea și le-aș putea schimba dacă aș avea puteri magice.

(aș ajuta: copiii orfani, bătrânii, păsărelele, animăluțele, natura, pe mine, școala, pădurea, apa, părinții, prietenii, bunicii, toată lumea.. aș salva ... ; aș face să fie...; aș îndeplini ...)

III. *Încheiere*

După părerea mea, ce aș putea din toate cele enumerate mai sus să îndeplinesc cu adevărat și ce nu?

ATENȚIE!

 Însemnările tematice sunt un mijloc de însușire a celor auzite și citite.

Faceți din acest caiet prietenul vostru cel mai bun căruia să-i împărtășiți gândurile, trăirile și emoțiile voastre de zi cu zi. Încercați să scrieți în fiecare zi câteva rânduri. Vă va fi de folos la redactarea compunerilor.

ABREVIERI

A – cazul acuzativ;
acc. – accentuat;
afirm. – afirmativ;
apoz. – apozitie, apozitional;
AT – propozitie atributiva;
atr. – atribut;
aux. – auxiliar;
c.ag. – complement de agent;
c.c.l. – complement circumstanțial de loc;
c.c.m. – complement circumstanțial de mod;
cond. opt. – complement circumstanțial condiționai-optativ;
c.c.s. – complement circumstanțial de scop;
c.c.t. – complement circumstanțial de timp;
c.c.cz – complement circumstanțial de cauză;
c.c.v. – complement circumstanțial concesiv;
CD – propozitie completivă directă;
c.d. – c omplement direct;
CI – propozitie completivă indirectă;
c.i. – complement indirect;
CL – propozitie circumstantială de loc;
CM – propozitie circumstantială de mod;
CNS – propozitie circumstantială consecutivă;
c.cns. – complement circumstantial consecutiv;
comp. – compus;
compl – complement;
concl – conclusiv;
cond.-opt. – modul conditional-optativ;
conj. – conjuncție, modul conjunctiv;
coord. – c oordonare;
cop. – copulativ;
CS – propozitie circumstanțială de scop;
CT – propozitie circumstanțială de timp;
CT – propozitie circumstanțială condițională;
CV - propozitie circumstanțială concesivă;
CZ – propozitie circumstanțială cauzală;
D – cazul dativ;
G – cazul genitiv;
N – cazul nominativ;
pl. – plural;
PN – predicat nominal;
PP – propozitie principală;
PR – propozitie predicativă;
reg. – regentă;
SB – propozitie subiectivă;
sub. – subiect;
sg. – singular;
subord. – sbordonată.

Cuprins

§ 1. Mijloacele de îmbogățire a vocabularului	4
§ 2. Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului.....	9
§ 3. Neologismele (actualizare).....	13
§ 4. Tipuri de dicționare	18
§ 5. Cuvântul și contextul. Sensul propriu, sensul secundar și sensul figurat	21
§ 6. Sensul lexical și sensul gramatical	26
§ 7. Sinonimele	31
§ 8. Omonimele	35
§ 9. Paronimele	38
§ 10. Cuvintele monosemantice. Cuvintele polisemantice	41
§ 11. Pleonasmul	46
§ 12. Tautologia și repetiția. Argoul și jargonul	50
§ 13. Discursul. Relația text, frază, propoziție, cuvânt	57
§ 14. Tipuri de propoziții (actualizare)	61
§ 15. Propoziția principală și propoziția secundară.....	66
§ 16. Raporturile de coordonare și cele de subordonare în propoziție.....	71
§ 17. Fraza. Relațiile șintactice în frază.....	76
§ 18. Mijloacele de realizare a relațiilor șintactice	80
§ 19. Predicatul verbal și predicatul nominal (actualizare).....	87
§ 20. Probleme ale acordului	94
§ 21. Propoziția subordonată predicativă.....	100
§ 22. Subiectul (actualizare)	104
§ 23. Subiectul nedeterminat (aplicativ).....	109
§ 24. Propoziția subordonată subiectivă	112
§ 25. Elementul regent al propoziției subiective.....	116
§ 26. Atributul (actualizare).....	120
§ 27. Propoziția subordonată atributivă.....	126
§ 28. Complementul direct (actualizare).....	132
§ 29. Propoziția subordonată completivă directă.....	136
§ 30. Complementul indirect (actualizare).....	140
§ 31. Propoziția subordonată completivă indirectă.....	144
§ 32. Complementul circumstanțial de loc (actualizare).....	149
§ 33. Propoziția subordonată circumstanțială de loc.....	153
§ 34. Complementul circumstanțial de timp (actualizare).....	157
§ 35. Propoziția subordonată circumstanțială de timp.....	161
§ 36. Complementul circumstanțial de mod (actualizare).....	165
§ 37. Propoziția subordonată circumstanțială de mod.....	170
§ 38. Complementul circumstanțial de cauză.....	175
§ 39. Propoziția subordonată circumstanțială de cauză.....	178
§ 40. Complementul circumstanțial de scop.....	183
§ 41. Propoziția subordonată circumstanțială de scop.....	187
§ 42. Complementul circumstanțial condițional.....	191
§ 43. Propoziția subordonată circumstanțială condițională.....	194
§ 44. Complementul circumstanțial concesiv.....	197
§ 45. Propoziția subordonată circumstanțială concesivă.....	201
§ 46. Complementul circumstanțial consecutiv.....	205
§ 47. Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă	209
§ 48. Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor.....	213
Sintaxa frazei. Teste recapitulative.....	215
Comunicarea orală și scrisă.....	216

Навчальне видання

**Говорнян Лілія
Попа Марія
Бурла Олена**

РУМУНСЬКА МОВА

Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Румунською мовою
Редактор *Л.М. Ротару*
Художній редактор *І.Б. Шутурма*
Коректор *Л.М. Єремія*
Підбір та обробка фотоілюстрацій *С.Л. Говорнян*
Обкладинка, верстка *С.Л. Говорнян*

В оформленні підручника на сторінках 3, 4, 5, 9, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 26, 27, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 49, 50, 57, 59, 62, 65, 66, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 79, 81, 85, 87, 88, 93, 94, 95, 98, 99, 100, 103, 104, 108, 109, 112, 113, 116, 117, 119, 120, 123, 124, 125, 126, 130, 133, 136, 137, 140, 141, 143, 144, 147, 149, 153, 154, 158, 160, 161, 165, 166, 168, 170, 174, 175, 178, 179, 181, 183, 186, 190, 191, 193, 194, 197, 198, 201, 205, 213, 214, 217, 219, 223, 228, 229, 232, 235, 237, 242, 244 використано фотографії з колекцій вільних зображень електронних ресурсів.

На сторінках 34, 55, 60, 67, 100, 187, 206, 208, 209 фотографії С.Л. Говорняна

Формат 70x100 ¹/₁₆.
Ум. друк. арк. 20,09. Обл.-вид. арк. 18,2.
Тираж 2022 пр. Зам. № 33П

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ «Патент»
88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4078 від 31.05.2011